

קובץ גליונות

פרשת משפטים

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

הגאון הגדול ראש ישיבת בריסק רבי יוסף דב הלוי בהגמ"ר יצחק זאב סולוביצ'יק זצוק"ל
במלאת 40 שנה להסתלקותו
נלב"ע ב' אדר תשמ"א תנצב"ה

הגאון הגדול רבי חיים מאיר הלוי וואזנר זצוק"ל
גאב"ד זכרון מאיר, ראש ישיבת "הכמי לובלין"
ורבם של קהל עדת "שבט הלוי"
נלב"ע כ"ה שבט תשפ"א תנצב"ה

"משנכנס אדר מרבנים בשמחה"

ושאלו למרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א במה מבטאים את ההלכה (מלבד עצת חז"ל שהוא זמן מסוגל לדון עם העכו"ם) ואמר מרן:

אם יש לו סיום או שמחה יראה שיעשנה בחודש אדר, ואם אין לו שמחה ישתה קצת יין בכניסת החודש. אבא [הסטייפלר] זצ"ל נהג כל ראש חודש לשנות מעט יין ובר"ח אדר הוסיף קצת יותר מכל ראש חודש.

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:48	6:01	6:41
בני ברק	5:02	6:02	6:37
קרית ספר	4:57	6:02	6:40
בית שמש	4:47	6:02	6:40
אופקים	4:57	6:04	6:39
חיפה	4:54	6:01	6:37

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

מוקד השאלת מתיבתות
נא לפנות לנייד: 053-3119914

לעילוי נשמת הרב ר' מרדכי
ב"ר ישראל יחיאל ז"ל

גמ"ח השמל כשר

לשבתות אירוח ונופש

תאורות חרום, פלטות חימום, מיכלי מים
מתקפלים, מאווררים נטענים וכו'.

טל: 1599-599-907 שלוחה 1 גמ"ח"ס
שלוחה 5 מקומות נופש

bn324143@gmail.com

לעילוי נשמת

הגה"צ רבי **ניסים** בן סוליקה

זצוקל"ה **פרץ**

ראש מוסדות בית א-ל ב"ב

גלב"ע כ"ח שבט תשע"ב

תנצב"ה

ברכת מזל טוב

לידידנו היקר

הרב ר' **יצחק פינקלשטיין** שליט"א

נציגינו בעיר בית שמש הדואג במסירות רבה

מדי שבוע להפצתו בכמה משכונות העיר

לרווחת התושבים

לרגל הכנס בנו **אלעזר מנחם** נ"י

לעול תורה ומצוות

יהי רצון שיזכה לרוות

רב נחת מכל יוצ"ח

בברכת מזל טוב

מערכת 'קובץ גליונות'

ברכת תנחומים

לידידנו החשוב

ר' **שלמה רוזנשטיין** שליט"א

עורך הגליונות החשובים 'מסביב לשלוחן'

ו'הפרשה המחנכת'

עם פטירת סבתו מרת **רייזל** ע"ה

בת הרה"ח ר' דוד אריה הי"ד **אוביין**

שנלקחה לעולמה בשיבה טובה.

זכתה להיות אוד מוצל מאש ומסרה נפשה על

כיבוד הוריה. וזכתה להותיר אחריה

דורות ישרים יראים ושלמים

מערכת 'קובץ גליונות'

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד

הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -

ניתן לפנות למו"ל:

טל': **053-3145900** פקס: **077-2092005**

מייל: **k.gilyonot@gmail.com**

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

גיליון מס' 418 פרשת משפטים-שקלים
תשפ"א שנה תשיעית

לזכות ולברכה
ראובן בן זהבה
נעמי ברכה בת נאווה לאורה
שיזכו לרפ"ש בתושח"י

דברי שי"ה

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

הערות הקוראים

לכב' העורך הנכבד של גליונות דברי שי"ה.

קבלתי את גליונות פרשות וארא ובא של דברי שי"ה, בהם בקשתם לזהות את תמונתו של אבי מורי פרופ' אברהם יצחק (אלוין) הכהן רדקובסקי ע"ה ולאחר מכן הבאתם דברים על דמותו.

אנו מעריכים מאוד את הרצון לכבד את אבא ע"ה, אך ברצוני להעמיד דברים על דיוקם.

לצד דברי הערכה מאוד מרגשים על אבא ע"ה, אבקש לתקן את הדברים הבאים:

(1) אבא לעולם לא עסק "בשילוב פצצת האטום בספינות בים" ולעולם לא התעסק בפצצות אטום בכלל. הוא הינדס את הכורים הגרעיניים הראשונים שנועדו להפיק חשמל, בין השאר להנעת הצי הגרעיני של חיל הים האמריקני וגם של הכור הגרעיני הראשון להפקת חשמל ביתי בארה"ב. (2) אבא לעולם לא לימד באוניברסיטה בארה"ב (כן לימד הנדסה גרעינית באוניברסיטאות ת"א וב"ג בארץ), אך כן נסע מדי פעם לארה"ב ולמדינות אחרות לקידום המצאותיו בתחום ההנדסה הגרעינית - ולא על בסיס שבועי.

(3) כפי שידוע לי (ניתן לבדוק אצל יודעי דבר) כל עוד שהסטייפלר זצ"ל היה בחיים, אבא התפלל איתו במנין ה"מגן אברהם" בלודמון ולא במנין הנץ. יתכן שהוא עבר לנץ לאחר פטירת הסטייפלר כדי להתפלל עם הרב חיים קניבסקי שליט"א.

אודה לכם מאוד על תיקון הדברים בברכה נאמנה, ג. ל. חוקת (רדקובסקי מהבית)

פנינים על הפרשה

הקב"ה מזוג זווגים מושיב יחדים ביתה

אם בגפו יבא בגפו יצא אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו (כ"א ג') מסופר:

רבנו שליט"א קבע לעצמו משום חסד עם הרבים, להשתדל להשיב לכל מכתב ששולחים עבורו.

ויהי היום, והגיעו לפניו שני מכתבים. בראשון שאל הכותב היכן המקור של הדין המוזכר בחזקוני (שמות כ"א א') שמי שנמכר לעבד עברי והיתה לו אשה ישראלית, ורבו (אדונו) מוסר לו שפחה כנענית, צריך האדון להשאיר לו את אשתו הראשונה. ובמכתב השני מאיש אחר, כותב האיש שהוא נשוי לאשה שמציקה לו מאד, וכי הוא סובל ממנה הרבה, ונפשו בשאלתו האם יגרשנה.

ורבנו השיב לכל אחד כשאלתו, לראשון השיב שהוא במכילתא (דברי שמעון בפסוק זה) ויצאה אשתו עמו. אל תפרישנה מאשתו, ולשני השיב שאשה רעה מותר לגרשה.

וארע טעות ונתחלפו התשובות, וזה ששאל על אשתו המציקה, קבל תשובה עם דברי המכילתא. ושלה לרבנו מכתב נוסף, שהתשובה "אל תפרישנה מאשתו" אינה מובנת לו מספיק ומבקש לדעת מה הכוונה... ונענה רבנו ואמר, שכנראה משמים החליפו, כי רוצים שלא יתגרש ולכן קבל תשובה כזו.

(שבענו מסובין)

מגבית מיוחדת לקראת ימי הפורים הבעל"ט

כהכרת הטוב
לשותפים במגבית זו
יקבל כל שותף
בבוקר יין מיוחד
מיין הסיומים
של מרן

רשכבה"ג שר התורה
הגר"ה קניבסקי שליט"א

וכן השותפים
יכולו להעביר את שמם לברכה
שיוזכר אצל מרן
בימי הפורים הבעל"ט

דברי שי"ה

קובץ גליונות

הנך נעשה שותף להפצת דברי התורה וזיכוי הרבים
הגדול של אלפי הלומדים המעיינים והקוראים מדי שבוע

בתרומה חד פעמית
בסך 100 ₪ בלבד

053-3145-900

יפה מראה

לפגב תשלכון אתו (כ"ב ל')

תמונה נדירה: יהודי
שומר תורה ומצוות,
בא אל רבינו
בשאלה: הכלב
ששיכנו מגדל, נכנס
לשוטט בביתו,
ומצא את שר
הכתובה שלו, ועשה
בה חור... הוא בא
לשאל אם השטר
כשר...

רבינו חיך. ובירך
אותו שהכלב לא
זיק לו...
(כל הזכויות שמורות).

לזכות התורם
לברכה והצלחה וסייעתא
דשמיא

לזכות ולרפואת
סבי ר' יוסף יעקב בן בלומה
לרפואה שלמה
ולבריאות איתנה

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com
ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

הגר"מ הלוי וואזנר זצ"ל

כסלו תשע"ח, הגר"מ הלוי וואזנר, הגיע להביא
כרך חדש של הספר 'שבט הלוי' על חומש
בראשית, מתורת אביו זצוק"ל.

מנופה של בני ברק התורתית נסתלקה השבוע דמות מורמת
מעם, צדיק ותלמיד חכם בן של קדושים, הגאון רבי חיים
מאיר הלוי וואזנר זצ"ל בנו של רב רבנן מרן הגר"ש הלוי
וואזנר בעל שו"ת 'שבט הלוי' זצוק"ל. שכיחן כרב שכונת
זכרון מאיר בעיר.

יחסי ידידות עתיקות שדרו בין רבינו שליט"א לבין להבחל"ח
הגר"ש וואזנר כשרבינו עוד זוכר אותו לטובה מתקופת היותו
בצילו של רשכבה"ג מרן החזון איש זצ"ל.

בנוסף לגדלותו הרבה של מרן הרב וואזנר זצ"ל, הוא זכה אחת
לשבע שנים לביקור מיוחד במעונו, כאשר רבינו נוהג לבוא
אליו בכל שנת השמיטה לערוך אצלו את שטר הפרזבול.

בשנים אחרונות עת עלה לגור בארץ ישראל בנו של הגר"ש,
הגאון רבי חיים הלוי זצ"ל שמח עמו רבינו וכיבדו מאוד. לא
אחת היה עולה הגר"מ אל מעונו של רבינו להיוועץ עמו.

אחרי הסתלקות אביו זצ"ל, התמנה הגר"מ לכהן פאר תחת
אביו כרב שכונת זכרון מאיר, ומיני אז עשה לעצמו קבע, שכל
אימת שהיה נזק לעזוב את ארץ ישראל הלך אל רבינו לקבל את
רשותו לעזוב לתקופה את העיר ולהתברך מפיו.

עם הסתלקותו נעקרה מאיתנו דמות של עובד השם וירא אלוקים
אמיתי, שהיה ספון כל חייו באוהלה של תורה ובעומקה של
הלכה. ת.נ.צ.ב.ה.

משנכנס אדר מרבין בשמחה

בימים אלו אנו מתבשרים מהרה"ג רבי יעקב חלופסקי
שליט"א על שמחה מיוחדת בהיכלי התורה, עם הופעת
ספרו הנוסף, מתורת רשכבה"ג רבינו הגר"ח קניבסקי
שליט"א, "קיצור שולחן ערוך" עם הוספות מותאמות
דבר דבור על אופנו, לפי סדר הסעיפים, בשולי הדפים,
מתורת מרן שליט"א.

במלאכת מחשבת שארכה מספר שנים, יגע ידידינו רבי
יעקב שליט"א בעשר אצבעותיו והביא ליקוט של
אסופת ענק של מאות דינים והלכות מספריו של רבינו,
שונה הלכות - כולל פסקי החזון איש, שיח השדה, דרך
אמונה ועוד ספרים, כשכולם מסודרים על פי סדר הספר
קיצור שולחן ערוך, במהדורה מנוקדת המותאמת גם
ללימודי צעירי הצאן.

בנוסף, הביא הרב המסדר שליט"א בסוף הספר קיצור דינים בעניני שמיטה על פי ספר דרך אמונה לרבינו שליט"א.
הקיצור, שכבר קנה שביתה במשך שני שמיטות האחרונות, מותאם במיוחד בלשון קצרה וקלה, לדעת את המעשה אשר
יעשון.

נברך את הרב חלופסקי שיזכה להמשיך עוד חיבורים לזכות את הרבים בלי שום תקלה ומכשול תחת ידיו.

חסדי ה' כי לא תמנו!

א"ה בשבוע הבא - פרשת תרומה, ניכנס לשנתו התשיעית של הגליון המוכר "דברי שי"ח" אותו הנכם אווזים
בידכם ברגעים אלו.

ב"ה, זכינו להוציא במשך השנים הרבות למעלה מ-400 (!!!) גליונות שבועיים, מלאים מזן אל זן מתורת רשכבה"ג
מרן שליט"א.

ידוע לנו על רבים שקיבלו חיזוק מיוחד מהגליונות, אם מעט ואם הרבה.

**נשמח לקבל משוב של סיפורים אישיים, חיזוקים לא שגרתיים, עובדות מענינות סביב הגליון, שקרה איתכם,
הקוראים היקרים שברחבי הארץ והעולם.**

וא"ה נפרסם את זה במוסף המיוחד עליו אנו עמלים לקראת השנה התשיעית א"ה.

בברכה מרובה, מערכת דברי שי"ח - יצחק גולדשטוף

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

🏠 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה - 1586

קהילות 073-2757000 שלוחה - 4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (כרכות לב) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

על סילוקם של צדיקים וחובתנו בשעה זו

ואמר, אחינו בית ישראל בשביל מי באתם ומה הסיבה שבאתם? אם לכבוד רבי עקיבא, הרי יש עוד רבים בשוק ששם עקיבא, אלא כך אמרתם "תורת אלוקיו בלבנו" (תהלים לו, לא), כי הלב של רבי עקיבא הוא לב של תורה, ובאתם לכבוד התורה, וכיון שזו הסיבה שבאתם, לעשות כבוד התורה, זו כבר נחמה, וכבר אינו מצטער על מיתת הבנים.

והנה בגמרא לא מבואר מדוע התנחם בזה רבי עקיבא, אבל הענין מבואר במסכת שמחות פ"ח ובילקוט פרשת יתרו, שכיון שראה רבי עקיבא שבניו במיתתם עשו כזה זיכוי הרבים, שזיכו את כל ישראל בכבוד התורה, הרי כבוד התורה הוא מצוה גדולה מאד, וכמו שאמרו (שבועות ל, ב) עשה דכבוד התורה 'עדיף', ואין לשער גודל המצוה בזה, ובניו במיתתם זכו לזכות את הרבים במצוה רבה כזו.

והרי מי שמזכה את הרבים זה סימן שיש לו עוד זכויות קודמות שאינן ידועות, ומה שהוא מזכה את הרבים זו הזכות שאנו רואים עכשיו, אבל זה סימן לעוד זכויות נוספות שהיו לו קודם, שבזכותן זכה לזכות את הרבים, כמו שאמרו (אבות ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים – קודם 'זכה' ואחר כך 'זיכה את הרבים', וכך הסדר, שצריכים זכויות קודמות בשביל לזכות את הרבים, ובלי זכויות לא שייך זיכוי הרבים.

ואם כן אמר רבי עקיבא, כי הוא רואה עכשיו שבניו היו כאלה צדיקים שלא ידע עד כמה, כי הם זכו במיתתם לזכות את כל ישראל בכבוד התורה שהוא מצוה גדולה, וזה סימן שיש להם עוד זכויות קודמות מרובות שלא ידע אותם, שבזכותן זכו לזיכוי הרבים הגדול הזה, וכיון שהוא רואה את מדרגתם הוא כבר מנוחם, כי הוא יודע שהם בני העולם הבא, וכדאי היה להם למות בשביל זיכוי הרבים כזה, כי כל המעשים הטובים שהציבור עושים בגללם שייכים להם, ונחשב כמו שהם קיימו.

וכן אמרו באבות שם על משה רבינו 'זכות הרבים תלוי בו', היינו שכל המעשים הטובים שכלל ישראל עושים עד סוף כל הדורות, שייכים למשה רבינו כאילו שהוא עשה בעצמו, כי הוא השפיע וזיכה את ישראל בזה שקיבל תורה מסיני. ולכן כשראה רבי עקיבא את זכויותיהם המרובות של בניו שזיכו את כל ישראל במיתתם, התנחם בזה.

וכך גם במיתת נדב ואביהוא הייתה התעוררות גדולה בכלל ישראל, שהקב"ה מתיירא ומתעלה ומתקלס, ובזכות זה אחר כך הייתה השראת השכינה במשכן, כמו שכתוב בקרובי אקדש, ונמצא שנדב ואביהוא במיתתם זכו להביא להשראת השכינה בישראל.

ומה היא השראת השכינה? כבר נאמר (שמות כה, ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ודרשו חז"ל (מובא באלשיך ובפנח החיים) "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם – בתוך לבו של כל אחד ואחד", היינו שהקדושה הייתה לא רק במשכן עצמו, אלא זה גם השפיע השראת השכינה בתוך כל יחיד ויחיד, שכל אדם מישראל נעשה בעל מדרגה גדולה מאד מכוח השראת השכינה במשכן, ונדב ואביהוא במיתתם זכו להביא לזה.

מיתת צדיקים מכפרת – תלוי בנו

ולכן מיתת צדיקים מכפרת, כי כשהצדיק נפטר ורואים דין בצדיקים, הקב"ה מתיירא ומתעלה ומתקלס, ועל ידי זה מתעוררים לתיקון המעשים וחוזרים בתשובה, ובה זוכים לכפרה.

ונמצא שהצדיק עצמו מרוויח הרבה במיתתו, כי הוא מזכה את הציבור במדרגה של מתיירא ומתעלה ומתקלס, ואינו מפסיד בזה אלא רק מרוויח זיכוי הרבים שאין לשער.

אם כן הדבר תלוי עתה בציבור, ואם הציבור לא מתעורר ולא מושפע ממיתת הצדיקים מה התועלת במיתתם?! אך אם הציבור מתעורר ומתחזק מזה, אזי באמת מיתתם של הצדיקים הייתה כדאית להם.

והנה ראשי הישיבות הצדיקים שנפטרו עכשיו, בודאי מיתתם מעוררת את הציבור, ויש התעוררות גדולה בציבור לעשות מה שחייבים לעשות:

מה זאת עשה אלוקים לנו

השבוע נפטרו שני גדולי ישראל, ראש ישיבת קמניץ וראש ישיבת בריסק, שהעמידו תלמידים הרבה במשך עשרות שנים, ויש להם זכויות עצומות מה שהשפיעו תורה ויראת שמים ומידות טובות ואמונה, השפעה על אלפי תלמידים, וגם על כל הציבור, ועכשיו חסרה ההשפעה, והרי הכל בידי שמים, ומן השמים לקחו מאיתנו את ההשפעה.

וכן כתוב בחומש אצל השבטים (בראשית מב, כח) ויחרדו איש אל אחיו לאמור מה זאת עשה אלוקים לנו, והיינו שהם הבינו שזה עשה אלוקים, ואין זה מקרה אלא מן השמים, ו'לנו' – מן השמים עשו את זה לנו.

ועלינו להתבונן 'מה זאת', מה המטרה ומה הסיבה, ולמה אנחנו הפסדנו את זה, במה חטאנו ומהו החטא שגרם לזה, הרי הצור תמים פעלו (דברים לב, ד) ואילו זכינו הייתה נמשכת ההשפעה, ועכשיו שנפסקה, סימן שחסר לנו זכויות, ועלינו להתבונן מה החטא ובמה חטאנו.

וכבר אמרו חז"ל (שבת לג, ב) שהצדיקים נתפסים בעוון הדור, וכן אמרו (כתובות ח, ב) חשיב את לאתפסי אדרא, מפני שהדור צריך התעוררות וכפרה, ומיתת צדיקים מכפרת (מו"ק כח, א), וכשלוקחים את הצדיק זה מכפר על הדור. וצריך להבין מה הטעם בזה, וכי מפני שהדור צריך כפרה לכן הצדיק צריך למות, ומה הצדיק אשם? וגם עיקר הדבר צריך ביאור כיצד מיתת הצדיקים מכפרת.

מיתת הצדיקים מעוררת ליראת שמים

וביאור הענין הוא כמו שהביא רש"י (ויקרא י, ג) מדברי חז"ל שכאשר הקב"ה עושה דין בצדיקים הוא מתיירא ומתעלה ומתקלס, והיינו שאם רואים שמידת הדין פוגעת בצדיקים, אזי 'מתיירא' – הציבור מקבל מדרגה ביראת שמים, 'ומתעלה ומתקלס' זה מדרגות נוספות.

וזה היה כשמתו נדב ואביהוא בני אהרן, שמשה רבינו אמר לאהרן "הוא אשר דיבר השם לאמור בקרובי אקדש", ופירש רש"י: היכן דיבר? ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי (שמות כט, מג) אל תיקרי בכבודי אלא במכובדי, ע"כ. והיינו שהקב"ה כבר אמר למשה רבינו שהמשכן יתקדש על ידי מכובדיו, המכובדים של הקב"ה, שימותו ביום הקמת המשכן, ועל ידי זה תשרה השכינה בישראל.

ומביא רש"י שמשה רבינו אמר לאהרן "אהרן אחי, ידע הייתי שיתקדש הבית במידעיו של מקום והייתי סבור או בי או בך, עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך", היינו שבתחילה חשב משה רבינו שכונת הקב"ה שימותו הוא או אהרן, ועל ידי שהציבור יראו מידת הדין בצדיקים, זה יעשה התעוררות גדולה מאד וכולם יתעוררו ויחזרו בתשובה, כי הדין בצדיקים גורם מיד להוסיף יראת שמים, ואותו הדור היו בעלי אמונה להתבונן למה מן השמים עשו כן, מה זאת עשה אלוקים לנו, הלא אנחנו אשמים בזה, ואנו צריכים לחזור בתשובה ולתקן את מעשינו, שיהיה תיקון המעשים ותשובה, מתיירא ומתעלה ומתקלס.

ולבסוף ראה משה רבינו שזה היה על ידי נדב ואביהוא, שהם במיתתם גרמו לזה, ועל ידם הושגה המטרה וההתעוררות הזו של 'מתיירא ומתעלה ומתקלס', ואמר זאת לאהרן כנחמה, לנחמו על מיתת בניו, שהם במיתתם זיכו את הרבים ב'מתיירא ומתעלה ומתקלס'.

ואדם שזוכה אפילו במיתתו לזכות את הרבים, אין לשער גודל זכותו, כי זיכוי הרבים משפיע השפעה גדולה הנמשכת, וכל המעשים הטובים שהרבים עושים אחר כך, שייכים למת שהשפיע וגרם לזה.

מיתת בניו של רבי עקיבא

ומצינו כן בגמרא (מו"ק כא, ב) מעשה שמתו שני בניו של רבי עקיבא, ובאו כל ישראל להלוויה, וכשראה זאת רבי עקיבא, עמד על ספסל גבוה

תורה, אמונה, יראת שמים, ותפילה כמו שצריך, ומידות טובות, וכיון שזה מעורר הרי זה נזקף לזכותם, והם זוכים בזה.

אבל מכאן ואילך זה תלוי בנו, מה הציבור ימשיך הלאה, ואם הציבור ימשיך את החיזוק וההתעוררות הזו, נמצא שאנחנו גורמים את הזכויות לצדיקים, ואנו נותנים להם זכויות בזה שאנו מתחזקים.

המשך ההתעוררות על ידי תורה ומוסר

וכיצד זה תלוי בנו? מה אנו יכולים לעשות? להמשיך את החיזוק! על ידי עסק התורה ולימוד המוסר, כי כבר אמרו חז"ל (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, עסק התורה הוא התבלין נגד כל היצרי הרע, ויש כל מיני יצר הרע, כמו שאמרו (בקידושין שם) שהיצר הרע מתגבר ומתחדש בכל יום, דהיינו שאותו היצר הרע 'מתגבר' ומתחזק שוב ושוב, וגם 'מתחדש' ונוסף עוד יצר הרע שלא היה קודם, ובימינו יש הרבה יצרי הרע רחמנא ליצלן, ולפתח חטאת רובץ, שצריך מאד להיזהר מהיצרי הרע האלה, והעצה לזה היא התורה תבלין, לעסוק בתורה.

וכבר כתב רבי ישראל סלנטר באגרת המוסר, שכאשר לומדים פרק 'שור' שנגח את הפרה' למשל, זה סגולה גם להיות בעל מידות טובות, כי כל דברי תורה שלומדים הם תבלין נגד כל מיני היצר הרע, ומדוע זה כך? אין צורך בהסברים, אלא כך המציאות.

אך בנוסף לזה כתב המשנה ברורה בסימן א' וכעין זה כתב רבי ישראל באגרת המוסר שם, שצריכים גם לעסוק וללמוד בספרי מוסר, שהם התבלין החזק ביותר נגד היצר הרע, והמשנה ברורה כתב זאת להלכה, שצריכים שיהיה בכל יום ויום משהו, איזה קביעות בספרי מוסר, לראות מה שכתוב בספרי המוסר לחיזוק האמונה והיראה, וכאמור אפילו משהו, אך שיהיה קבוע בכל יום, בזה האדם מובטח שהוא מתעלה ומתעלה, עולה ועולה, ובכל יום הוא מוסיף עוד מדרגה ועוד מדרגה, ולאט לאט הוא ישתנה לגמרי, ואף אם אינו מרגיש כלל שהוא משתנה, מכל מקום זו המציאות, שדברי המוסר משפיעים, על ידי קביעות יום יומית.

וזה דבר ידוע ומפורסם ששמעתי כבר מהרבה אנשים, ובהם אפילו בעלי משפחה, שהתחילו ללמוד ספרי מוסר בכל יום, ועל ידי זה כל האווירה בבית השתנתה והחיים יותר מאושרים. אדם שחי עם מוסר עם חשבון על פי התורה זה 'אשריך בעולם הזה', והוא מאושר וכל בני ביתו ומשפחתו מאושרים. וכאמור רבים סיפרו לי שעשו כן בעצמם וראו שכך המציאות, אשריך בעולם הזה! ורק צריכים לעסוק בזה בקביעות.

וגם צריכים שלא יהיה משעמם, אלא ללמוד בספר שמעניין, ישנם ספרי המוסר הידועים שיש בשיטות: מסילת ישרים, שערי תשובה, ארחות צדיקים, וחובות הלבבות, ויש בהם הרבה דברים מאד מעניינים, כל אחד לפי מה שמעניין אותו, ואם עוסקים בזה בקביעות יום יומית, אזי לאט-לאט זה משפיע והאדם נעשה אדם אחר עם חיים מאושרים לו ולכל משפחתו. כך המציאות וזו העצה.

חובת הזהירות מן המחלה

והנה דיברנו בנוגע לרוחניות. אבל יש עוד דבר, בנוגע למצב של המחלה, מחלת הקורונה, כבר כמעט שנה שיש מחלה ל"ע, והמחלה נמשכת ופוגעת, ויש חולים קשים שזקוקים לאשפוז, וגם רבים נפטרו, וזו מחלה מסוכנת, אבל יש אמצעי זהירות שלא להידבק ולא להדביק, ובלי זהירות אפשר להדביק ולהידבק, וזו סכנה ממש. לכן שמירת כללי הזהירות זה חיוב גדול מאד, גם לאדם שבביל עצמו שהוא לא ייזק, כי זה יכול להיות מסוכן לכל אחד ואחד, וזו מחלה מסוכנת מאד.

וכבר כתב המסילת ישרים (פרק ט') "מצינו שחייבו חכמים בכל מקום שישמור האדם את עצמו שמירה מעולה ולא ישים עצמו בסכנה וכו' ומקרא כתוב ונשמרתם מאד לנפשותיכם וכו', ומי שירצה שלא ינהג עצמו בדרך החכמה ויפקיר עצמו לסכנות, הנה אין זה ביטחון אלא הוללות! והנה הוא חוטא במה שהוא עושה נגד רצון הבורא ית"ש שרוצה שישמור האדם את עצמו, ונמצא שמלבד הסכנה המוטבעת בדבר אשר הוא עלול אליה מפני חסרון שמירתו, הנה עוד הוא מתחייב בנפשו בקום עשה בחטא אשר הוא חוטא, ונמצא החטא עצמו מביאו ליענש", עכ"ד.

והיינו שאם יש סכנה ואדם לא נזהר ממנה, אזי מלבד הסכנה עצמה, הוא גם מוסיף בזה עוד חטא, שעובר על ונשמרתם לנפשותיכם (דברים ד, טו) ועל השמר לך ושמור נפשך (שם ט), וכיון שנוסף עוד חטא, מגיע לו עונש על זה והסכנה עבורו יותר גדולה, והוא מגדיל את הסכנה שיוכל יותר להיזקק, כי החטא גורם שייזקק! סכנה שאדם לא נזהר ממנה – החטא של חוסר הזהירות גורם חס ושלום שייזקק מהסכנה.

לכן החיוב הוא להיזהר בכללי הזהירות הידועים, שלא להידבק ולא להדביק, ומי שמדביק אחרים הרי הוא מזיק, שמכניס לסכנה אדם אחר, ולכן זה חיוב גדול מאד להיזהר בכללי הזהירות.

אבל זכינו בעזרת השם לדבר חדש, שיש עכשיו חיסונים, חיסון אחד וחיסון שני ובכך נשמרים מהמחלה, זו ישועה גדולה מאד לכל אחד, ואין בזה שום חשש וסיכונים, ואם יש למישהו איזה סיבה מיוחדת אפשר להתייעץ עם רופא, ויש מומחים לזה, אבל זו תרופה בדוקה ומנוסה, וזו סייעתא דשמיא שזכינו לחיסונים האלו.

החיוב לקדש שם שמים בהנהגה

אך יש עוד ענין שאמרו בגמרא (יומא פו, א) "ואהבת את השם אלוהיך שיהא שם שמים מתאהב על ידך – שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ויהא משאו ומתנו באמונה ודיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו? אשרי לו לפלוני שלמד תורה, אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר".

והיינו שבזמן שאדם לומד ועוסק בתורה, והוא מתנהג יפה ודיבורו בנחת עם הבריות וכל משאו ומתנו בשוק נאה, אזי יש קידוש השם על ידו, כי הבריות אומרות: ראו פלוני העוסק בתורה, שהנהגתו מאד ישרה, ואם כן אשרי מי שלומד תורה ואשרי אביו ורבו שלמדוהו תורה!

"אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה ואין דיבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו? אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו, ועליו הכתוב אומר באמור להם עם השם אלה ומארכו יצאון", ע"כ.

והיינו שאם אדם לומד תורה, אבל הוא מדבר לא יפה, ומתנהג בהתנהגות לא יפה, אזי הבריות אומרות אוי להם לבריות שלמדו תורה, כי הנה אדם זה למד תורה, והתוצאה היא שהגיע להנהגה כזו, וטבע הבריות שמקשרים את זה ותולים מיד שזו הסיבה, שהלימוד גרם לו להתנהג כך, וכאילו מי שלומד תורה נעשה בעל מידות רעות, וזה חילול השם.

לכן זה נוגע לנו החרדים, שכך מסתכלים עליו, ואם אנו מתנהגים כמו שצריך עם זהירות ושמירת כללי הבריאות והכל בהנהגה הראויה שלא להידבק ולא להדביק, אזי אומרים אשרי החרדים! אשרי מי שהוא חרדי! אבל אם לא מתנהגים כך והנהגה היא לא בשלמות כפי שצריך להיות, אזי מיד אומרים: ראינו את החרדים, שמי שהוא חרדי מתנהג כך, ותולים את זה במה שלמד תורה, וזה חילול השם.

לכן יש חיוב מיוחד להתנהגות הוגנת שלא ייצא איזה חשש, ושלא יחשדו, אפילו שזה רק נראה, ואין זה אמיתי, אבל זה נראה כך, וצריכים להיזהר שגם לא ייראה כאילו שמזלזלים בשמירת הבריאות, מפני שאם זה נראה כך, מיד תולים ואומרים 'אלו הם החרדים', וזה חילול השם והוצאת שם רע לחרדים – אפילו שזה לא נכון.

ולכן החיוב חמור וגדול מאד לעשות קידוש שם שמים בהנהגה, עם הנהגה כזו שיאמרו אשרי מי שהוא חרדי! ויש אנשים כאלה שבאמת כולם מעריכים אותם ומכבדים אותם מאד, כי הנהגתם היא הנהגה ראויה, ושם שמים מתאהב על ידם. בעזרת השם נזכה לקיים את כל מה שאנו חייבים ונזכה לחיים טובים ומאושרים.

לעילוי נשמת האשה הצדקת מרת חיה שפרה אנגל ע"ה בת ר' שרגא ז"ל נלב"ע כ"ט שבט תשע"ה - תנצב"ה	גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת ר' עזרא ב"ר אלטר שמשון יהודה כ"ץ ז"ל חוג' מרת צביה ב"ר משה אליהו ז"ל נלב"ע כ"ד שבט - תנצב"ה	לעילוי נשמת הרה"ק חיים מנחם ישועה זצ"ל בן מלכה ע"ה נלב"ע כ"ד שבט תשע"ב - תנצב"ה
--	--	---

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת מרן הגאון הגדול רבי **יעקב אדלשטיין** זצוק"ל
בן הגאון הגדול רבי **צבי יהודה** זצ"ל
נלב"ע כ"ז שבט תשע"ז - תנצב"ה

‘פיקודי ה’ ישרים משמחי לב’ –
אימתי הן ישרים כשיצאין מפי ישר
(מדברי מרן שליט”א ע”פ חז”ל
בילקוט תהלים)

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגר”ג אדלשטיין שליט”א

פרשת משפטים-שקלים תשפ”א (שנה ב') לפ”ק * גליון 60 * עיה”ק ירושת”ו * כתבי תלמידים

‘אם במחתרת ימצא הגנב והוכה ומת’

‘לא תשימון עליו נשך’

הריגת גנב הבא במחתרת

בדין בא במחתרת דרשו בסנהדרין עבב, ו’ומת’ בכל מיתה שאתה יכול להמיתו, ו**בחיודושי הר”ן** שם (במתני’) כתב דבא במחתרת מיתתו בסייף ודוקא כשאי אפשר להמיתו בסייף ממיתין אותו בכל מיתה, אבל **הרמב”ם** (פ”ט מהל’ גנבה ה”ז) כתב וז”ל ‘ורשות יש לכל להורגו בין בחול בין בשבת בכל מיתה שיכולין להמיתו’, ולא חילק בין אפשר להמיתו בסייף ללא אפשר.

ולכאורה קשה, דהא סייף כתיב בקרא, שנאמר בו ‘והוכה’, וכמו דברוצח שנתרבה לכל מיתה שאתה יכול להמיתו מדכתיב ‘ומת יומת’, מ”מ כיון דסייף כתיב ביה בהדיא אמרינן דכשאפשר להמיתו במיתה הכתובה בו אין ממיתין אותו במיתה אחרת, ה”נ בא במחתרת כיון דכתיב ביה סייף, הו”ל למימר דצריך להורגו בסייף, ולא ריבתה בו תורה כל מיתה אלא כשא”א בסייף.

ואולי י”ל לפי משמעות לשון הרמב”ם דליכא מצוה בהריגת בא במחתרת, ולא הוי אלא רשות, על כן לא שייך קפיידא באיזו מיתה ימיתוהו, דהא ברוצח נמי, אף דכשאפשר להורגו בסייף אין ממיתין אותו בכל מיתה, מ”מ לכאורה אם המיתו בכל מיתה אין כאן איסור בעצם הריגתו, שהרי גברא קטילא הוא, ורק ביטול מצות הריגתו בסייף יש כאן, וא”כ הבא במחתרת, כיון שאין שום מצוה בהריגתו אין שייך קפיידא באיזו מיתה ימיתוהו דהא גברא קטילא הוא, ועל כרחנו נפרש הא דכתיב ‘והוכה’ דלאו דוקא בסייף.

ולפ”ז נצטרך לומר שהר”ן סבר דהריגת גנב הבא במחתרת מצוה היא, כיון דצריך להמיתו בסייף דוקא, אכן הר”ן עצמו כ’ שם להלן עג, דהריגת הבא במחתרת אינה אלא רשות, וא”כ קשה היאך כתב שמיתתו בסייף, ואולי נאמר שהבא במחתרת אינו גברא קטילא ולהר”ן דדינו בסייף, כשאפשר בכך אין רשות להורגו אלא בסייף ואסור להורגו במיתה אחרת.

ולכאורה יש לומר עוד, דגם מי שנגמר דינו והוי גברא קטילא, יש איסור להורגו אם אין בהריגתו קיום מצותו, ורק ממיתת ב”ד נפטר ההורג, ולכאורה ראיה לזה מסוגיא דסנהדרין פב, דמיתתי להוכיח שמותרת לדבר חמור הוי מותרת לדבר הקל, מדתנן התם כל חייבי מיתות שנתערבו נדונין בקלה, ואי נימא דגברא קטילא מותר להורגו אפילו כשאין מתקיים דין מיתתו, א”כ נימא דמש”ה נידונין בקלה משום דלא אכפת לן שאינו מותרין לקלה דהרי גברי קטילי נינהו, וכדי לקיים מצות הריגתן של אותן המחוייבין בקלה הורגין כולן בקלה, אלא ש”מ דגברא קטילא נמי אסור להורגו בלא קיום מצותו.

ולפ”ז י”ל דאף אי חשיב הבא במחתרת גברא קטילא, שייך ביה נמי דין זה של הר”ן, דרשות להורגו רק בסייף ואסור להורגו במיתה אחרת.

(הערות וביאורים ע”ס הרמב”ם)

בכח חכמים לקבוע גם בדיני שמים

מצינו שנחלקו הראשונים באיסור ריבית, אם גדר האיסור הוא בין אדם למקום או שהוא איסור בין אדם לחברו כמו גזל, עוד דנו הראשונים לפי דעת הסוברים שריבית קצוצה אינה יוצאת בדיינים, אם מכל מקום יש חיוב להחזיר את הריבית לצאת ידי שמים, ונראה שזה תלוי בנידון הנ”ל, שאם גדר איסור ריבית הוא בין אדם לחברו, שייך שיהיה בזה חיוב לצאת ידי שמים, שעל ידי כך מתקן את מה שהפסיד וחיסר לחברו, אבל אם גדר האיסור הוא בין אדם למקום אינו מתקן כלום במה שמחזיר לחברו [וראה הרחבת הדברים בזה בשיעורי מרן שליט”א לקידושין דף ו’].

ולענין אבק ריבית שהוא איסור דרבנן, יש ראשונים הסוברים שגם בזה יש חיוב להחזיר לצאת ידי שמים, והיינו מפני שהם סוברים שבריבית דאורייתא האיסור הוא בין אדם לחברו וצריך להחזיר את הריבית לצאת ידי שמים, ולכן גם באבק ריבית הדין הוא שצריך להחזיר לצאת ידי שמים.

והנה, הרי מדאורייתא אין בזה שום איסור ופגיעה בין אדם לחברו, ומדוע יהיה חייב להחזיר, הא בשלמא עיקר האיסור בזה שייך שיתקנו חכמים שלא לעשות כן, אבל מאין בא לכאן חיוב ממוני שיהיה צריך להחזיר.

וראים מכך שגדול כח חכמים כל כך, עד כדי שיוכלו לקבוע גם לגבי דיני שמים שזה יחשב לפגיעה בין אדם לחברו, וממילא גם התיקון לזה בדיני שמים יהיה רק על ידי החזרת הריבית.

וזהו שאמרו על התורה “בא משה והורידה לארץ” וכמו שהאריך **בנפש החיים** (ד, יא) שחכמי התורה שבארץ הם הקובעים את דיני התורה, וגם בשמים פוסקים את ההלכה כפי הכרעת בית דין של מטה, וחזינן שיש להם כח כל כך, לקבוע גם משפט הממון שבין אדם לחברו, ושוב כך המציאות והדין גם בדיני שמים, [והאריך מרן שליט”א טובא ביסוד הדבר, בגליון פרשת משפטים אשתקד, ע”ד הילקוט עה”פ ‘ואלה המשפטים’ ע”ש].

ובמקום אחר הבאנו עוד בזה ממה שתיקנו חכמים לעשות שני ימים טובים של ראש השנה משום ספיקא דיומא, וכתוב בזה **פרשת פינחס** (רל”א ע”ב) כי ביום טוב שני של ראש השנה העולם נידון “בדינא רפיא”, והיינו אף על פי שמדאורייתא יש רק יום טוב אחד של ראש השנה, מכל מקום יש כוח לחכמים לקבוע שיהיה ראש השנה ויום דין גם ביום השני, ולאחר שקבעו חכמים שהוא יום דין ממילא זה קובע גם בשמים, שדנים את העולם גם ביום השני בדינא רפיא, וכמשנ”ת.

התנאי של 'עמו' - גם בעזרת שמים ברוחניות

בב"מ דף ל"ב, הלך וישב לו ואמר הואיל ועליך מצוה אם רצונך לפרוק פרוק, פטור, שנאמר "עמו". היינו שאם בעל הבהמה אינו טורח בעצמו בפריקה, אין מצוה על אחרים לעזור לו, ורק אם הוא משתדל ועושה מה שביכולתו צריכים לעזור לו.

וידוע שכך היא המידה גם בענייני רוחניות, אם אדם מתעצל ואינו עושה בעצמו כל מה שהוא יכול, אין עוזרים לו מן השמים, ורק אם השתדל ועשה מה שהוא יכול וכבר אין בכוחו לעשות יותר, אז זוכה לסייעתא דשמיא.

וזהו שאמרו חז"ל (קידושין ל, ב) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו שנאמר אלוקים לא יעזבנו בידו, וביאר בזה הגר"א ז"ל (קול אליהו, סוכה) "ובאו חכמינו ז"ל האמיתיים לפרש מתי עוזר לו הקב"ה, בזמן שעשה האדם כל מה שבכוחו לעשות לכבוש את יצרו, והגיע למדרגה כזו שאלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו לעשות יותר מפני שכבר בא עד קצה גבול יכולתו במעשהו ואין לאל ידו לעשות יותר, אז ישלח עזרו מקודש ולא יעזבנו בידו, אולם אם יש לו יכולת עדיין לעשות יותר ממה שעשה כבר ואינו עושה, גם ה' לא יעזור לו".

וכן כתב המסילת ישרים בסוף פרק ב' "אם האדם מפקח על עצמו אז הקב"ה עוזרו וניצול מן היצר הרע, אבל אם אינו מפקח הוא על עצמו ודאי שהקב"ה לא יפקח עליו, כי אם הוא אינו חס- מי יחוס עליו? והוא כענין מה שאמרו (ברכות לג, א) כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו, והוא מה שאמרו (אבות א, יד) אם אין אני לי מי לי, וצריך האדם תחילה להשתדל בעצמו לעשות מה שהוא יכול, ולמצות את כוחותיו, ואז יזכה לסייעתא דשמיא יותר מכוחותיו.

(משיחות רבינו שליט"א)

כל המספר לשון הרע ראוי להשליכו לכלבים

איתא בגמרא (מכות כג, א) כל המספר לשון הרע ראוי להשליכו לכלבים דכתיב 'לכלב תשליכון אותו' וסמך ליה 'לא תשא שמע שוא', והנה להלכה ודאי שגם מספר לשון הרע קוברים אותו ככל אדם, ואין משליכים אותו לכלבים, ורק אמרו דרך רמז, "ראוי" להשליכו לכלבים, וצריך ביאור מהו הרמז בזה, ומה הקשר בין הלשון הרע לזה שהכלבים יאכלוהו בלי קבורה.

ובמאירי שם ביאר "כל המספר לשון הרע וכו' ראוי להשליכו אחר מיתתו לכלבים, שכל כיוצא בזה אינו בצורת האדם העצמית ואינו ראוי להיקרא אדם אחר המוות, נמשל כבהמות נדמה", עכ"ל, היינו שמספר לשון הרע אין לו מעלת אדם, והוא דומה לבעל חי, וכמו בעל חי שאינו נקבר במיתתו ומשליכים אותו לכלבים, כי קבורה היא מצד כבוד הבריות, ואין זה שייך בבעל חי שאין לו שום חשיבות, כך גם המספר לשון הרע "אינו בצורת האדם", ואין לו דרגה וחשיבות של אדם.

והענין בזה, משום שעיקר דרגת האדם ומעלתו על הבהמה היא בכוח הדיבור שיש בו, כמו שכתוב (בראשית ב, ז) "ויהי האדם לנפש חיה" ותרגם אונקלוס "לרוח ממללא", ומן השמים נתנו לאדם כוח הדיבור כדי שידבר בדברי תורה, וישתמש בדיבורו לדברים הראויים, ואילו המספר לשון הרע הרי הוא עושה איסורים בכוח דיבורו, ולא מגיע לו המעלה של דיבור, ואין שום חשיבות לכוח דיבורו, לכן דימוהו חז"ל לבעל חי, מפני שאין לו חשיבות יותר מבהמה, ואינו במעלת "אדם".

(משיעורי מרן שליט"א ב"ב דף ט')

סגולת הזמן

בפרוס עלינו חודש אדר, עם תום ימי השובבי"ם המסוגלים לתיקון חטאים, צירוף שמתרחש לעתים נדירות, נצטט כאן מדברי מרן שליט"א שהבאנו כבר אשתקד, בסגולת חודש אדר לתשובה ותיקון חטאי העבר, ואלו דבריו:

‘יש ענין נוסף בחודש אדר, שהוא גם החודש האחרון של השנה, ומצינו בספרים כי סוף השנה הוא זמן של תיקון על העבר, וכתבו בספרים שיש ארבעה זמנים של תשובה, בכל יום לפני השנה, כל שבוע בערב שבת, כל חודש בערב ראש חודש, וכל שנה בערב ראש השנה, וכך גם חודש אדר שהוא סוף השנה, זהו זמן הראוי לתשובה ולתיקון על כל השנה. עכ"ד.

ויה"ר שבזכות חיזוקנו ותשובתנו נזכה לשמחה שלמה בחודש השמחה.

מדו בד

מתורתו של רבנו ראש הישיבה מרן הגר"ד פוברסקי שליט"א

מרן הגרמ"ד הלוי סאלאווייציק זצוק"ל

הספד רבינו שליט"א

בהלויית מרן רבי משולם דוד הלוי סאלאווייציק זצוק"ל

כל זמן שהרב מברסקי חי כל העולם היה אחרת, ובשעה שהוא נפטר אמרו 'כבה אור העולם' נהיה חושך בעולם כשהרב נפטר, הרב נשאר, תורתו קיימת, היכן יש עוד מקום בעולם שאפשר ללמוד קדשים, רק אצל הרב מברסקי, זה החיים, כל עולם התורה חי מהרב מברסקי וזכר צדיק וקדוש לברכה, וזוהי התורה שלו, אבל היראת שמים שלו היתה באופן של טוב שם משמן טוב, השפיע על כולם.

אני זוכר כשהמשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין בא בפעם הראשונה לחזון איש, החזון איש קם מפניו, ואמר בא לביתי ירא שמים, ורבי יחזקאל אמר אני ירא שמים?, והחזון איש אמר זה כפירה לומר שאינו ירא שמים, אבל אני אפרש לכם מה התכוון רבי יחזקאל, כשהחזון איש הגם הוא היה מהעיר בריסק בתקופת הרב מברסקי, הוא היה ממלא מקומו של רבי משה סוקולבסקי, וכשבא חזון איש לארץ ישראל דבר ראשון הוא נכנס לרב מברסקי, אמר הרב, רבי ישראל חיים אני כעת פעם ראשונה רואה אדם שכבר נמצא ארבע עשרה שנה באמריקה והוא נשאר אותו דבר כמו שהיה בברסקי.

וכשנפטר חזון איש זצ"ל אמר אחד מהמספידים לבאר מה שבשעת העקדה אמר הקב"ה על אברהם עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, (בראשית כ"ב י"ב) האם עד עכשיו לא היה ידוע יראתו של אברהם אבינו, אלא שכעת נהפכה היראה לחלק ממזהותו ואינה רק פעולה של יראה, וכך אמרו על חזון איש רבי ישראל חיים שכבר שמו הוא 'ירא שמים'.

התורה של הרב מברסקי היא תורת בריסק, אבל את היראת שמים ראו ברח' פרס, וכשנכנסו לביתו של הרב מברסקי האצבעות רעדו, השיניים רעדו, מה ראו, ראו בעיניים יראת שמים, וזה הרב מברסקי וזכר צדיק וקדוש לברכה ראה על חזון איש, נמצא באמריקה ארבע עשרה שנה ונשאר אותו הדבר כמו בברסקי.

וזה היה רבי דוד, התורה של רבי דוד היתה מאבא שלו, וכשלומודים את התורה של רבי דוד על תמורה חיים שוב את הרב מברסקי, וכששמעו את השמועס'ן של רבי דוד במוצאי שבת כשהוא היה מדבר לישיבה, מלבד הדברי תורה שהיו שומעים, ראו יראת שמים.

אני זוכר כשהייתי באמריקה היה שם דודי רבי ליב מאלין זכר צדיק לברכה, הוא יסד את ישיבת בית התלמוד, ובשנת תשי"ח הייתי באמריקה והייתי בבית התלמוד, כשבאו לבית התלמוד בשעת פסוקי דזמרה בשעת התפלה ראו את מיר, הרגישו את רבי ירוחם, הוא היה

רבי דוד מחזונו, הפעם הראשונה שנפגשנו היה בוילנא, בשנת ת"ש, רבי דוד למד אז בישיבת אוסטראה, עם הדוד שלנו רבי יוסף ברקוביץ זצ"ל, אני בתור ילד גם למדתי שם עם בחור שאבא לקח בשבילי.

הרב מברסקי נפטר עברו מאז כמה שנים... תדעו שכעת זה שוב פעם, כתוב (בראשית ל"ב) אלה תולדות יעקב יוסף, ובשעה שיעקב אבינו שמע על יוסף, טרופ טורף יוסף היה רעה אכלתהו, אמר יעקב ארד אל בני אבל שאולה, וימאן להתנחם, כתוב בחז"ל (תענית ה' ב') יעקב אבינו לא מת, וכי בכדי חנטו חנטיא אלא מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, זרעו של יעקב שהיה כמותו זה יוסף, כל זמן שיוסף קיים יעקב חי, אבל כששמע שמת יוסף אמר ארד אל בני אבל שאולה, וכששמע שיוסף חי אמר אמותה הפעם, כי כעת זה כבר לא מת.

הרב מברסקי זכר צדיק וקדוש לברכה, נפטר לפני שנים רבות, בערב יום כפור שנת תש"כ, אבל יעקב לא מת, כי היה יוסף, כל זמן שהיה מחזונו רבי דוד זכר צדיק לברכה בחיים, אז אביו חי, וכעת נפטר הרב מברסקי, צריכים לדעת שהיום י"ח שבט תשפ"א שכבר עברו שנים מאז פטירת הרב מברסקי, אבל הוא היה עדיין חי איתנו, הוא נשאר מכח הילדים שלו, וכל זמן שרבי דוד חי אז מרן הרב היה חי, וכעת כעת הוא נפטר שוב פעם.

וכשנזכרים בתקופות מימים עברו עם רבי דוד זכר צדיק לברכה אני זוכר את השבע ברכות של בנו חתני שיחי, ורבי דוד דיבר בישיבה לבחורים, וכשרבי דוד דיבר מה ראו, ראו את הרב מברסקי בעיניים, חז"ל אומרים (שמות רבה מ"ח א') על הפסוק טוב שם משמן טוב, שמן טוב הולך מקיטון לטרקלין, אבל שם טוב הולך מסוף העולם ועד סופו, בשעה שרבי דוד היה חי ודיבר לתלמידיו שמעו את הרב מברסקי, רבי דוד היה העתק של אבא שלו, ומה היה האבא שלו טוב שם טוב משמן טוב.

מהו החילוק בין מי שמשפיע יראת שמים למרביץ תורה, בשעה שנכנסים לשמוע שיעורים מראש ישיבה צריך לשמוע את השיעור, אם לא שומעים את השיעור לא יודעים ללמוד, אבל כשבאים למשגית, לא צריכים לשמוע את הדברים, הידים כבר רועדות מיראת שמים, כשהיו באים לביתו של הרב מברסקי עוד לפני ששמעו מילה אחת, השיניים כבר רעדו מלראות את הרב בעיניים, זהו שם טוב שהולך מסוף העולם ועד סופו.

האבא של רבי לייב ביראת שמים, וכשבאו לשם בזמן שרבי לייב אמר שיעורים ראו את הרב מבריסק, כשהרב מבריסק ראה שטיקעל תורה של רבי לייב הוא אמר אם לא הייתי יודע שזה שלו הייתי חושב שזה שלי, כך היו הדורות הקודמים שתלמיד של הרב מבריסק היה נהיה ממש חלק מהרב מבריסק, ותלמיד של מיר של רבי ירוחם הדבר ניכר באישיותו.

זה היה רבי דוד הוא חי אצל האבא יום יום, והוא ראה שוב ושוב את הרב מבריסק, את היראת שמים, ואת זה הוא העביר הלאה לבניו ולתלמידיו, ושננתם לבניך אלו התלמידים, ובשעה שהרב מבריסק היה איתנו, היה לנו 'בריסקער רב', וכשנפטר היה לנו עדיין את הבנים שלו, וכעת כשרבי דוד נפטר מהבנים כבר לא נשאר לנו, נשארה עוד בת אבל הבנים כבר אינם, וכשרבי דוד נפטר אז נפטר שוב פעם הרב מבריסק, והיום כשמספידים את רבי דוד צריכים לדעת שכעת שוב אנחנו במצב ש'כבה אור העולם' היה עולם, ובעולם היה אור מיוחד, מפני שהיה הרב מבריסק בעולם, היה את בנו רבי דוד בעולם, אלה תולדות יעקב יוסף, אז היה עוד את הרב מבריסק בעולם, וכעת גם את זה איבדנו.

נשאר עולם שומם, עולם ריקני, היכן אפשר היום לומר עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, כשראו את רבי דוד ראו יראת שמים בעולם, ראו עם העיניים את היראת שמים, כששמעו את השמועס'ן את השיעורי חומש היו מרגישים את הרעד, לא הרבה זמן עבר מהשיעור ששמענו אצלינו בשבע ברכות במשפחתו של בנו חתני היקר שליט"א, זה מה שאנחנו ראינו וזה מה שהתלמידים ראו, ראו את הרב מבריסק בעיניים, כאן עוד ראו יראת שמים לא רק אנשים שיש להם מורא שמים, אלא אנשים שכבר נעשו יראי שמים במהותם, ואת זה איבדנו כעת, את הרב מבריסק, את רבי דוד, איבדנו יראת שמים של דורות קודמים, וכעת העולם חשוך.

אפשר להספיד? אפשר רק לבכות, לבכות ולבכות ושוב לבכות, זה אני יכול לומר בתור מחותן, והתלמידים הם ראו עמוד האש שוכן בתוכם. חז"ל אומרים (שמות רבה ל"ג א') משל על הקמת המשכן, משל למלך שהיתה לו בת יחידה ועמד אחד המלכים וארסה, וכשהגיע זמן החתונה אמר המלך לחתנו, בתי יחידה היא ואיני יכול לפרוש ממנה, ואתה כעת עומד לקחתה ממני, בבקשה תעשו לי קיטון אחד שאגור איתכם, כך בשעה שהקב"ה נתן את התורה לכלל ישראל, הוא אומר איני יכול לפרוש ממנה, תבנו לי משכן שאשרה את שכינתי בתוכו

ואהיה יחד עם התורה, וזהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח') נמצא שהתכלית של המשכן הוא השראת השכינה, אולם הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פ"א ה"א) כתב מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וכו', בתורה הרי כתוב שהתכלית היא ושכנתי בתוכם, זה לא סתירה, על המזבח כתוב בפרשת תצוה (שמות כ"ט ז') קדש קדשים, והרמב"ן שם כבר עמד בזה איזה הלכות מיוחדות של קדש קדשים מצינו במזבח, והביאור הוא מהו קדש קדשים, השכינה, שם היו שני לוחות הברית, ושם שרתה השכינה, שם הקב"ה נמצא עם התורה שהיא הבת שלו, ועל זה כתב הרמב"ם שיש גם תכלית בבית המקדש בשביל קרבנות, כי הם מבטאים מסירות נפש, מלבד התורה צריכים גם מסירות נפש, וזה ראו אצל רבי דוד, מלבד כל התורה שהיה לו שקיבל מאביו, הוא קיבל מאביו גם יראת שמים, וזה היה חיים אחרים, לראות את רבי דוד, ראו יראת שמים, והשיניים רעדו תמיד, כי ראו יראת שמים בעיניים, עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, זהו קדש הקדשים של הדור, יראת שמים זו היא כמו הקרבת קרבנות.

צריכים כבר לסיים, אבל האם אפשר להפסיק לבכות? הקב"ה ירחם עלינו, היכן יש לנו עוד אור בעולם הזה, היכן יש עוד תורה ויראת שמים בעולם, הוא היה ממש מיחידי הדור, ובזה אנו עוסקים היום, אי אפשר להפסיק ואי אפשר להאריך, הקב"ה ירחם עלינו.

אבל ברוך ה' גם הוא השאיר לנו עוד, וצויה שבנו ימלא את מקומו, שמעתי את ההספד של חתני שליט"א שמענו בזה שוב העתק של האבא שלו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, הקב"ה יעזור שיזכה להמשיך הלאה את החיים האלו עם היראת שמים והתורה שהיו בדורות הקודמים,

דמותו של יעקב היתה חקוקה בכסא הכבוד, וכשיעקב ישן המלאכים רצו לסכן אותו, כי ראו שהדמות של יעקב כשהוא ישן היא אותה הדמות שחקוקה בכסא הכבוד, רבי דוד נפטר אבל הדמות היא אותה הדמות, יש את התורה של הרב מבריסק, את המוסר של הרב מבריסק, ואת זה צריך להמשיך, הקב"ה יעזור ויאמר לצורותינו די, העולם צריך להתקיים, להחזיק את העולם במצבים כאלו שכבה אור העולם, הקב"ה ירחם עלינו שיזכו להמשיך את הדורות האלו, ויוכלו לומר עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, שיהיה המשך לזה, הקב"ה ירחם עלינו ומי שאמר לעולמו די יאמר לצורותינו די, ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים ותהי נשמתו צרורה בצרור החיים. אמן.

היות וקראנו כעת את פרשיות יציאת מצרים ודיני קרבן פסח ראינו לנכון להביא מה שנשא ונתן רבינו שליט"א בדברי הגרמ"ד זצוק"ל להבחל"ח ויהיו הדברים לעילוי נשמתו ויהיו שפתיו דובבות בקבר

וְסִבְלָתָם בְּדָם אֲשֶׁר בָּסַף וְהִנֵּצְתָם אֶל הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן הַדָּם אֲשֶׁר בָּסַף וְגו' (י"ב ז' - כ"ב)

ראיתי בהגדה של פסח מבית לוי מובא בשם הגרמ"ד (שליט"א) זצ"ל דיש לדון במתן הדם בפסח מצרים על המזוזות והמשקוף אם היה בזה תורת זריקה ומתן דמים כשאר קרבנות, אלא שלדורות מקום זריקה הוא על המזבח, ובפסח מצרים היה דינו על המזוזות ועל המשקוף, או

בגדר דין נתינת הדם על המשקוף ושתי המזוזות בפסח מצרים

וְלָקְחוּ מִן הַדָּם וְנָתְנוּ עַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל הַמִּשְׁקוֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם. וכו' וְלָקְחְתָם אֲגֻזַּת אֲזוֹב

דילמא דין אחר הוא, ולא היה בפסח מצרים דין זריקת הדם, רק מצות נתינת דם בעלמא על המשקוף ושתי המזוזות.

והביא על זה דברי התוספתא בפ"ח דפסחים מ"ז אלו דברים שבין פסח מצרים לפסח דורות וכו', פסח מצרים לא היה טעון דמים וחלבים לגבי מזבח, מה שאין כן פסח דורות, פסח מצרים נאמר בו והגעתם אל המשקוף וכו', מה שאין כן פסח דורות. והנה אם נפרש דין נתינה על המשקוף ושתי המזוזות מדין זריקה אין כאן ב' חילוקים אלא חילוק אחד שבפסח מצרים דין הזריקה היה על המשקוף ושתי המזוזות, ובפסח דורות על המזבח, אלא על כרחך דדין נתינה על המשקוף ושתי המזוזות אינו דין זריקת הדם, ושפיר הו"ב חילוקים, ודו"ק.

והביא עוד בזה דברי המכילתא דתניא אין לי אלא בתים שאוכלים בהם, בתים שישנים בהם מנין, ת"ל וכו', והוכיח מכאן שאין זה מדין זריקה דהקרבן אלא דין בהבית, ושפיר שייך לרבות גם בתים שישנים בהם, יעו"ש.

והנה לכאורה הרי אפשר לומר שנתרבה במכילתא שגם בתים שישנים בהם הוא מקום כשר לנתינת הדם, אולם נראה דהנה בתרגום יונתן שם מבואר שהיה צריך ליתן הדם בשני הבתים, גם במקום אכילתם וגם במקום שישנים בהם, יעו"ש, ומזה מוכח שהיא מצוה מיוחדת של נתינה על הבתים ולא מדין זריקה שבקרבן, דבזה לא מסתבר שעל ידי שיש לו גם בית שישנים בו ישתנה חיוב עבודת הקרבן ודיני זריקתו, ודו"ק.

ויעו"ש שהביא להקשות על זה דבפסחים (צ"א) איתא תנא רב יוסף ג' מזבחות היו שם על המשקוף ועל שתי המזוזות, מפורש דחשיב קיום דין של זריקה ושם מזבח על זה, אלא שאם כן צ"ע מדברי התוספתא הנ"ל וכמו שנתבאר.

והנראה בזה דהנה על הכתוב והיה הדם לכם לאות על הבתים איתא בהגדה הנ"ל בשם מרן הגרי"ז זצ"ל דאף שבקרבנות כל שהגיע הדם למזבח יצא לחולין דנעשה מצוותו, בפסח מצרים שאני, שהיה בו דין שיישאר הדם שם לאות, ולא נגמרה מצוותו בהגיעו אל המשקוף, ונשאר בו עדיין דין דם קדשים, יעו"ש.

והנה פשוט הוא שכבר מיד בנתינת הדם הותר הבשר באכילה, ולא היה צריך להמתין עד אחר חצות שיתקיים גמר מצוותם מדין אות על הבתים.

ובאמת שעיקר הדבר אימתי הותר הבשר בפסח מצרים תלוי גם כן בהנ"ל, דאם מתן הדם הוא מדין עבודת הזריקה, בוודאי מעכב מתן הדם את היתר הבשר באכילה, וככל קרבן שרק אחר זריקת הדם הותר הבשר. אך אם מתן הדם לא היה מדין זריקה, אלא מצווה מיוחדת של נתינת דם לאות על הבתים, הרי דין זה אינו מעבודות הקרבן, ואם כן כבר בשחיטה עצמה חל היתר הבשר באכילה.

ונראה מעתה דשפיר יש לומר שנאמרו שני דינים בנתינת הדם על המשקוף ועל המזוזות בפסח מצרים, א. קיום דין עבודת זריקה בהקרבן, וכשאר קרבנות, ועל זה הוא דאיתא במכילתא שהיה עליהם דין מזבח לקיום דין מתן דמים ועבודת זריקה, וזה נתקיים בנתינת הדם בלבד, אולם מלבד זה נאמר בפסח מצרים גם מצוה מיוחדת של נתינת דמו על המשקוף ועל המזוזות, שהוא לקיום דין אות על הבתים, ומצוה זו לא נתקיימה בהנתינה בלבד אלא על ידי שנשאר שם

הדם לאות, וכבר אין זה שייך לעבודת הקרבן ומתיריו אלא ממצות מעשה פסח מצרים בלבד.

ויש לומר דהא דנתרבה במכילתא שצריך לתת גם על הבתים שישנים בהם, הוא באמת רק מתורת נתינת הדם לאות על הבתים, אבל מצות זריקה ומתן דמים נתקיים בנתינה על אחד מהבתים, ונפקא מינה בזה שכבר הותר הבשר באכילה בנתינת הדם בבית אחד.

והנה אף שהפסח אינו נאכל אלא בלילה, לכאורה נראה עוד דבעיקר הנידון אם תורת זריקה על זה או לא הוי נפקא מינה גם לגבי זמן הכשר נתינת הדם, שהנה זריקת דם הפסח אינה אלא ביום, וברש"י פסחים ריש פרק אלו דברים (ס"ה ב') כתב הטעם דכתיב ביום צותו וגו' דעבודות הקרבן אינו אלא ביום ולא בלילה. והנה אף דבפסח הרי כתיב בין הערביים בזמן עשייתו, אולם כבר כתב בשאגת אריה (סימן י"ז) די"ל דזמן בין הערביים אינו אלא לשחיטת הפסח בלבד ולא לשאר עשיותיו, יעו"ש, ולכן כתב רש"י דפסול הזריקה בלילה הוא מדינא דביום צותו.

ובעיקר דברי רש"י עדיין צ"ע שהרי דין הוא שדם נפסל בשקיעת החמה, כדאיתא בזבחים נ"ו א', ומדוע הביא רש"י דינא דביום צותו, ואפשר דחד מתרי טעמי נקט, אך על כל פנים זה פשוט דזריקת דם הפסחים הוא ביום.

אולם לגבי דין מתן דם פסח מצרים הרי תלוי הוא בהנ"ל, דאם דין עבודת זריקה בנתינה זו, אינה כשרה אלא ביום, אבל אם הוא מצות מתן הדם לאות בלבד, שפיר יש לומר דכשרה גם בלילה שאינה מעבודות הקרבן.

וכן נראה דנפקא מינה עוד בזה לענין פסול מחשבה, שלא לשמה וכדו', בפסח מצרים בשעת מתן הדם, שאם הוא מעבודת הזריקה פוסל בה מחשבה, אבל אם הוא מצוה מיוחדת של מתן דם לאות בפסח מצרים, אין מחשבה פוסלת בה.

ולפי מה שכתבנו נראה דמתן הדם בבית האחד, שהוא מצורך עבודת הקרבן מדין זריקה, צריך ביום דווקא, ומעכב היתר הקרבן והכשרו, וכן פוסל בה מחשבה, אבל כל שכבר נתן הדם בבית אחד, שוב כבר נגמר דין עבודת הקרבן, וכבר הותר הבשר, ומה שצריך ליתן דם גם בבית שישנים בו, הוא כבר ממצות מתן הדם לאות, וכשר אף בלילה, וכן אין פוסל בזה מחשבה, וכמש"כ.

ואם כן מי שיש לו שני בתים, על בית אחד יתן קודם שקיעת החמה, כיון שצריך לקיים גם דין זריקת הדם של הכשר הקרבן, אבל על הבית השני יוכל ליתן מאוחר יותר, דכבר לא נשאר לו דין זריקה, אלא רק המצוה המיוחדת של פסח מצרים של נתינה לאות, וזה יכול להתקיים גם אחר שקיעת החמה, דפסול דם בשקיעת החמה הוא פסול לזריקה, אבל לא שנפסל בזה מתורת ושם קרבן שבו, ועדיין לא גרע מאימורים, ויתקיים בו שפיר מצות נתינה על המשקוף וב' המזוזות, וגם יתכן שעדיפא הנתינה בזה מאוחר יותר סמוך לחצות שהוא הזמן שנצרך בו האות על הבתים.

ולפי זה אתי שפיר גם דברי התוספתא שיש בזה שני חילוקי דינים בין פסח מצרים לפסח דורות, א. שזה זריקתו על המזבח וזה זריקתו על המשקוף, ב. שנאמר בפסח מצרים גם מצות נתינת הדם לאות על הבתים, מלבד מצות עבודת זריקה שבקרבן, וכמש"נ.

אור יקרות

עמ"ס שבועות
הרה"ג רבי ישראל מאיר קצנלובוגין

אוצר הספרים

הבמה לסקירת
ספרים ומחבריהם

טעם בתפילה

ביאור תפילות ימי החול, ימים
נוראים, ומועדים, וחלל

אור חדש על ציון תאיר

אור יקרות

עמ"ס שבועות

המחבר: הרה"ג רבי ישראל מאיר קצנלובוגין שליט"א

ספר אור יקרות עמ"ס שבועות
המחבר: הרה"ג רבי ישראל מאיר קצנלובוגין שליט"א

יום בשורה לעמלי תורה די בכל אתר ואתר בהופעת הספר החשוב אור יקרות
על ב' הפרקים הראשונים של מסכת שבועות.

הנה ב' פרקים אלו לא נלמדו בחיבולי השיבות ועל כן אין בידינו כמעט
מתורתם של גדולי ראשי הישיבות והאחרונים בפרקים אלו, וע"כ מי שרוצה
להעמיק ולעיין בפרקים אלו חסר לו היסודות והמהלכים בבירורי הסוגיות.

ועל כן נחזיק טובה להרה"ג רבי ישראל מאיר קצנלובוגין שליט"א מפארי
האברכים בכול נחלת איש שע"י בית המדרש טהרות בירושלים, שכבר הניח
ידו בחיבור הקודם בספר אור יקרות על מוקצה ב' חלקים שהתקבלו בחיבה
בחיבולי התורה, שרבים אברכים וראשי כוללים שנעזרו בו, וצינו אף באוזני
המחבר את גודל התועלת שהיה להם מהספר.

ובעת הניח ידו בשנית בחיבור מקיף על ב' פרקים אלו, בק' סימנים על כל
הסוגיות, ורק בקריאת כותרות חמינים רואים גודל עמלו ויגעו ללבן כל
נושא עד תומו, מתוך בחירות נפלאה גאונות ולמדנות מופלגת. וכדוגמא
נציין קנטרס בעניני כל תקיפו קנטרס בעניני הבדלה ועוד ועוד עניני
עמוקים.

<<< וכפי שכבר העידו עליו רבותיו מרן הגר"מ אזרחי
שליט"א ומרן הגר"ד כהן שליט"א על עומק עיונו ורוחב
דעתו ועמלו בסוגיות >>>

ומלבד זאת זיכה אותנו בהקדמה ארוכה ומיוחדת בביאור הענין של הקרבת
שעיר י"ח שבא לכפר על מיעוט הירח, בה הראה את כוחו גם ביתר חלקי
התורה באגדה ובנסתר.

יום גדול הוא לעולם התורה בהופעת ספר זה שמהווה ביטוי לעמל התורה
ויגיעתה, ובפרט שכל ספר זה הוא פרי עמל של ימי בין הזמנים ובין הסדרים.
יתן ה' למחבר שליט"א הצלחה בכל עניניו ונזכה לראות עוד מדברי תורתו
נרפסים לתועלת הציבור.

ולעבדו בכל לבבכם – עבודת התפילה

טעם בתפילה

ביאור תפילות והכנת הלב לתפילה

המחבר: הרה"ג רבי נעם לסר שליט"א

אמרו חז"ל בספרי 'ולעבדו בכל לבבכם' איזו היא עבודה שבלב זו
תפילה, ואמרו בגמ' בברכות מאי 'כרום זולת לבני אדם' אלו דברים
העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזוללים בהם.

לכן באו ונחזיק טובה להרה"ג רבי נעם לסר שליט"א על החיבור
המיוחד שהוציא תחת ידו 'טעם בתפילה' הערוך בשפה ברורה
ונעימה ושווה לכל נפש מבקשת, חיבור ארוך ערוך על סדר התפילה
וכוונת הלב בתפילה.

החיבור יתחלק לשלשה ראשים:

שער א' – הכנת הלב קודם התפילה. וביאור התפילה –
מברכות השחר ועד תפילת ערבית.
שער ב' – ביאור תפילות כסדר מעגל השנה שבתות ראשי
חדשים ימים נוראים והמועדים.
שער ג' – ביאור נרחב על הלל ומבנהו.

הספר כאמור נכתב בשפה שובת נפש ומותאמת במיוחד למבקשים
להשים לבם על עבודת התפילה כראוי.

על הספר הסכימו וברכו אבי המחבר הרב יעקב דוד לסר שליט"א
שבמכתבו ערך חשבון כי הזמן הממוצע בו אדם עומד בתפילה
במשך חייו הוא 'ארבע שנים'!

כמו כן נדפס מכתב ברכה מחמיו הרב יואל שוורץ שליט"א

ומכתב ברכה מהגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א המפליג במעלת
הספר ומחברו, ושנראים הדברים שיצאו מלב טהור ויתקבלו על לב
הלומד בהם.

ברכותנו להרב המחבר שליט"א שיוזכה לישב תמיד באהל של
תורה ולהוציא חיבורים שיתקבלו בחבה בבתי המדרשות.

ניתן להשיג את הספר – 0527145451

להשיג את הספר: משפחת לסר מעלות דפנה 119/ב

ירושלים 0548592757 או 0773323757

וכן באמייל: noamlessar@gmail.com

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

האם שייך בזמן הזה שיהיה לישראל עבד עברי
כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת יצא
לחפשי חנם (כא-ב).

שאלה

כתב המשנה ברורה (סימן תעב ס"ק יט) עבדים עברים חייבים בהסיבה, עכ"פ בכזית ראשון כשמש, עכ"ד. ויש להסתפק אמאי הביא המשנה ברורה הלכה זו שאי אפשר שתהא נהגת בזמן הזה, שהרי אמרינן במסכת ערכין (דף כט ע"א) אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר 'עד שנת היובל יעבוד עמך'?

תשובה

כתב הריטב"א בקידושין (דף סט ע"א) דהא דאמרינן אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג. פירוש שאינו נוהג כדיני עבד עברי המפורשים בתורה לצאת בשנים וביובל ובמיתת אדון, ולהיות מותר בשפחה כנענית, אבל יכול הוא למכור עצמו לגוי, או לישראל והוא קנוי לו קנין הגוף ולכי נפיק בעי גיטא דחירותא.

והנה אמרינן ביבמות (דף מו ע"א) אמר ליה רב פפא לרבא חזי מר הני דבי פפא בר אבא דיהבי זוזי לאינשי לכרגייהו ומשעבדי בהו, כי נפקי צריכי גיטא דחירותא או לא... נמי שאין נותן כסף וגולגולת למלך, תופסים אותו גבאי המלך, והני דבי פפא עשירים היו ופורעים המס לגבאי המלך עבדו, וקונין אותם לעבדים מהם, וקא מיבעיא ליה כשיצאין האם צריך גט שחרורו. הכי א"ר ששת מוהרקריהו דהני בטפסא דמלכא מנח, ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא משתעבד למאן דיהיב כרגא. נשלמך יש זכות למכרן, והמלך אמר מי שאינו משלם המס, ישתעבד למי שמשלם, ולכן כשיצאין צריכין גט שחרורו. ופירש רש"י שמייירי בעובדי כוכבים.

אולם הנימוקי יוסף (דף טו ע"א מדפי הרי"ף) כתב דהני אינשי ישראלים היו, ויש כח ביד המלך למכרם מכירת עבד גמור, כי המלך קנאם במלחמה, והניחם בארצו שאם לא יפרעו המס שיכול למכרם לעבדים, הילכך הרי הם עבדים גמורים, וצריכין גט חירות ממנו כדין עבד עברי, ומה דאמרינן בערכין שאין עבד עברי נוהג בזמן הזה, היינו לענין דיני עבד לצאת בשש ובסימנים, או להתירו בשפחה, אבל קנוי לענין שעבודו להצריכו גט או לקנות בכסף ולא סגי ליה במחילה, עכ"ד.

וכן פסק השולחן ערוך (יו"ד סימן רסו סעיף יד) אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג. והני מילי למקנייה גופיה לשאר דיני עבד עברי, אבל היכא דקנייה שבאי למעשה ידיו בדינא דמלכותא, כגון שנשבה במלחמה שמכרהו גובי המס, הדר מצי לזבוני ישראל למעשה ידיו.

והנה אמרינן בבבא מציעא (דף ס ע"ב) זהוהא עבדא סבא

דאזל צבעיה לרישיה ולדיקניה, אתא לקמיה דרבא אמר ליה זיבנן, אמר ליה יהיו עניים בני ביתך, ע"ש. וכתב רש"י נכרי היה, דעבד עברי אסור לאחר חורבן, שאין היובל נוהג. אולם בהגהות הב"ח על הרי"ף כתב שאיתא באלפסי ישן, עברי היה, וכי אמרינן שעבד עברי נוהג רק בזמן היובל, למכרו מפני הגניבה.

אולם בירושלמי בשבועות (פ"ז ד"ח) על הא דתנן נתגלגלה לו שבועה ממקום אחר, מגלגלין עליו את הכל. מקשה הירושלמי עד היכן גלגול שבועה, אמר ר' יוחנן עד כדי שיאמר לו עבדי אתה, ומקשה הירושלמי, וכי יש עבד בזמן הזה, ולכאורה מבואר שאין כלל דין עבד, אפילו למעשה ידיו. נתייבן שכונת הירושלמי שעבד עברי בזמן הזה, אף שגופו קנוי, מ"מ אין גופו קנוי כל כך שיהיה פטור משבועה. ויעיין מש"כ בזה במסכת עבדים קנין פירות אות א.

האם הקונה עבד עברי

בזמן הזה יש מצות כי טוב לו עמך

שאלה

יש להסתפק לראשונים שעבד עברי נוהג בזמן הזה, האם גם הדין של 'כי טוב לו עמך' נוהג, היינו מה שכתבו התוס' בקידושין (דף כ ע"א ד"ה כל) בשם הירושלמי שהקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו, דהיינו שאם יש לו כר אחד נותנו לעבדו. ואולי דין זה נאמר רק לעבד עברי שנמכר בשעה שהיובל נוהג, שהאדון מוסר לו שפחה כנענית, שהעבד מרגיש מושפל.

כמו כן יש להסתפק על הנאמר בקידושין (דף כב ע"א) שהאדון חייב במזונות אשתו וילדיו, האם גם בעבד עברי זה האדון חייב במזונותיהם?

תשובה

כתב הכסף משנה (פ"ז מהלכות חמץ ומצה ד"ח) ושמש אף על פי שמתעסק בצרכי הבית מיסב, לפי שהקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו. הרי שדין זה שהוא כקונה אדון לעצמו, לא נאמר רק על עבדים, אלא גם על משרתים שבביתו.

איך יתכן שעבד עברי יצא לחפשי, ללא כל פעולה מצדו או מצד האדון, וטרם שהגיע זמנו

חידה

איך יתכן שעבד עברי יצא לחופשי, טרם שהגיע שש שנים ממכירתו, וגם לא הגיע יובל, והוא לא עשה איזה פעולה מצדו, ולא האדון עשה פעולה, אלא פתאום באמצע היום, אומרים לו מרגע זה ואילך, אתה חופשי?

תשובה

כתב החזון איש (שביעית סימן כד סק"ד) שעבד עברי הנמצא בבית ישראל, ואם נתבטל היובל, בטל קנינו. ע"ש. לאור

זאת, עבד עברי שהיה בבית ישראל, ברגע שהודיעו שאין יובל נוהג, יצא לחירות. אולם הרמב"ן בגיטין (דף לו ע"א) כתב שאם קנה עבד עברי בזמן הבית ונרצע וחרב הבית קודם שיצא ובטל היובל שהוא עובד לעולם, ודינו כדין עבד עברי להתירו בשפחה. וכן כתבו הר"ן והריטב"א.

חידה: האם יש אפשרות שתהיה אמה עבריה גדולה? תשובה

לכאורה אין גדולה נעשית אמה, וכן מבואר במכילתא (פרשה ז) אע"פ שקטנה אמה, אין גדולה אמה. וכן מבואר שם (פרשה ג) האיש מוכר את עצמו, ואין האשה מוכרת את עצמה. וכן כתב הרמב"ם (פ"א מהלכות עבדים ה"ב) שאין האשה נמכרת בגניבתה, וכן אינה מוכרת את עצמה. אולם המשנה למלך (פ"א מהלכות עבדים ה"ב) כתב שמבואר ברמב"ן (שמות כא ד) שאף אשה מוכרת עצמה, גם כשהיא גדולה.

עוד כתב המנחת חינוך (מצוה מב אות כה) שלפי מה שכתב הריטב"א והרשב"א ביבמות שאם לפי חוק המלכות מי שנותן מס הגולגולת עבורו נעשה עבדו, וגופו קנוי למשלם, אף אם נאמר שאשה אינה יכולה למכור עצמה לאמה עבריה, מכל מקום פשוט שהכא כיון שהוא מטעם חוק המלכות, אין נפקא מינה בין איש לאשה, כי דין המלכות הוא דין, ע"ש.

הרי פתרון החידה: לשיטת הרמב"ן משכחת אמה עבריה גדולה כשמכרה עצמה, ולשיטת הריטב"א והרשב"א משכחת אמה עבריה גדולה, כשלא שילמה מס המלך, ואחר שילם בעבורה, שנעשית אמתו העבריה.

חידה: מה היא המצוה הראשונה שמשה רבינו צוה את ישראל?

תשובה

נאמר בירושלמי (ראש השנה פ"ג ה"ה) א"ר שמואל בר רב יצחק 'יודבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל, על מה ציום על פרשת שילוח עבדים, ואתיא כהיא דאמר ר' הילא לא נענשו ישראל אלא על פרשת שילוח עבדים הדא הוא דכתיב מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי. ופירש הקרבן עדה שלכן נענשו דוקא על שילוח עבדים, לפי שהיא היתה מצוה ראשונה להם במצרים, ובשבילה נגאלו ממצרים.

[ופירש רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, הטעם כי בשעה זו שהרגישו בנפשם את שמחת החירות שיצאו משעבוד לגאולה, היא השעה הכשרה ביותר לצוות על מצות שילוח עבדים, שאז היה לבם פתוח להבין מצוה גדולה זו של שילוח עבדים, וקבלוה בלב שלם].

ובמשך חכמה (שמות ו יג) כתב יתכן כי גם אז במצרים היו גדולי האומה אשר היו שרים נכבדים ואפרתים, והם היו משעבדים את בני ישראל לעבדים שמכרו המצרים להם, לכן צוה השם יתברך שבני ישראל גם פרעה יוציאו את בני ישראל מהשעבוד, וכנראה שלזה כיון

הירושלמי צוה אותם על פרשת שילוח עבדים. ולפי זה מבואר מה דכתיב בירמיה (לד יג-יד) כה אמר ה' אנכי כרתי ברית את אבותיכם ביום הוציאי אותם מארץ מצרים מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי, עכ"ד.

לאור זאת גם מבואר מה שכתב רש"י (שמות כא ו) והיא מהגמרא בקידושין דף כב ע"ב) ר' שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקב"ה דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם, עכ"ל. ולכאורה קשה היכן מצינו שנצטוו בני ישראל על שילוח עבדים במצרים, ולפי הירושלמי מבואר שכבר במצרים נצטוו על מצוה זו. ועיין בספר בני יששכר (מאמר חודש ניסן מאמר ד דרוש ה). (חש"ח שבועות מה ע"א).

איך יתכן שמותר לומר גנאי על חברו

לא תשא שְׁמַע שׁוֹא אֶל תִּשָּׁת יְדֶךָ עִם רֶשַׁע לְהִית עַד חָמֵס (בג"א).

שאלה

נאמר במסכת בבא מציעא (דף כג ע"ב) אמר רב יהודה אמר שמואל בהני תלת מילי עבדי רבנן דמשנו במלייהו במסכת בפוריא ובאושפיו, ופירש רש"י (דף כד ע"א) באושפיו, שאלוהו על אושפיוזו אם קבלוהו בסבר פנים יפות ואמר לאו, מדה טובה היא כדי שלא יקפצו בו בני אדם שאינם מהוגנין לבוא תמיד עליו, ויכלו את ממונו, עכ"ל רש"י. והקשה מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (בהערות), קצת קשה לרש"י דמכל מקום נמצא שאומר וגורם גנאי לשני?

תשובה

אולי אפשר לומר דמיירי באופן שיודע האורח, שכדאי לו לאושפיוזו שיאמרו עליו גנאי זה, כשעל ידי זה לא יבואו עליו אנשים שאינם מהוגנין ויכלו את ממונו. [וכעין המעשה שאירע למור"ר החזון יחזקאל שראה מהחלון שבאים השוטרים הרוסים לחפשו כדי להגלותו והוחבא בבידעם, וכשנכנסו השוטרים ושאלו את הרבנית היכן הוא? השיבה להם, הוא עשה לי צרות חרקותיו מהבית, והאמינו לה ועזבו את הבית].

עוד יתכן לתרץ על פי מה שכתב בחידושי הריטב"א שהקשה הא אמרינן בברכות (דף נח ע"א), אורח טוב מהו אומר כמה טרח בעל-הבית בשבילי, ויש לומר דהתם באומר כן בפני בני אדם מהוגנין שלא יטריחו עליו, והכא בשאומר כן לפני בני אדם שאינם מהוגנין והכי משמע במסכת ערכין (דף טז ע"א). עכ"ד.

ואם כן לאנשים המהוגנים יאמר את האמת שבעל הבית טרח בשבילו, ומה איכפת לבעל הבית מה יחשבו עליו האנשים שאינם מהוגנים, ואדרבה זה טובה בשבילו שלא יבואו אליו. (חש"ח ב"מ כד ע"א).

דברי יושר

משיעורי מוריניו הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א לבני הישיבות

ורפא ירפא (כ"א י"ט)

איתא בב"ק פ"ה א' מכאן שניתנה רשות לרופא, ובספר חפץ חיים עה"ת מאאמו"ר זללה"ה הביא מהח"ח זצ"ל להוכיח דגם מה שאדם עושה רע לחבירו הוא מן השמים אלא שלפעמים נעשה ע"י אדם כענין מגלגלין חוב ע"י חייב כו' מהא דפירש רש"י שם ד"ה נתנה רשות וכו' ולא אמרינן רחמנא מחי ואיהו מסי, והרי קרא דורפא ירפא בוכי יריבן אנשים כתיב ואפ"ה כתב רש"י דלא אמרינן רחמנא מחי.

ובתוס' שם הקשו דמורפא לחודי' שמעינן ל"י ותירצו דה"א ה"מ מכה בידי אדם אבל חולי הבא בידי שמים כשמרפא נראה כסותר גזירת המלך קמ"ל דשרי, ויש להוסיף קמ"ל שהרי באמת קרא בבידי אדם מיירי דכתיב וכי יריבן וגו' ואולי גם זה נכלל בכונתם, ואמנם בתוס' הרא"ש בברכות ס' א' הקשה בשם הר"י מאורלייניש דפשיטא שהרי כתיב והשבות לו ודרשינן להשבת גופו וכתיב לא תעמוד על דם רעך ותירץ בשמו דקרא לבשכר אתא דס"ד שצריך לעשות בחנם, וסיים הרא"ש ולי נראה דחולאים הבאים מחמת אדם דין הוא שירפאם אבל חולאים הבאים מחמת עצמן אי לאו קרא כו' שנראה כמבטל גזירת המלך, וכ"ה גם בתוס' ר"י החסיד ע"ש, [והוא כתירוץ התוס' בב"ק הנ"ל אלא על קושיא אחרת] ולתירוץ זה צ"ל דאע"ג דקרא בוכי יריבן כתיב אמנם הא דורפא ירפא א"צ אלא לחולאים הבאים מחמת עצמן, ולפי"ז ליכא לראיית הח"ח ז"ל.

והשתא דאתינן להכי י"ל דגם רש"י שכתב ולא אמרינן רחמנא מחי היינו נמי כדרך התוס' הרא"ש לענין חולי הבא מחמת עצמו דעל כרחך אהא קאי קרא, וכן על דרך התוס' הנ"ל דדריש מכפילות דורפא ירפא על חולי דבידי שמים, נמי מתפרש שפיר דלא אמרינן כהאי גוונא הרי רחמנא מחי וכו' וקמ"ל דשרי, ומיהו הא דיליף מורפא לחוד אמכה דבידי אדם יש לומר דצריך קרא משום דהא נמי לקושטא הרי הוא רחמנא מחי אלא דבבידי שמים נראה טפי כסותר גזירת המלך וצריך לעוד קרא דירפא.

וכל זה לדון בראיית החפץ חיים אבל עצם הדבר שאין בעל בחירה יכול לעשות לאדם בלתי גזירת הבורא הוא נכון וכדהובא כן בשם הגר"א ז"ל, עי' חזו"א אמונה ובטחון פ"ג אות ט"ו ועי' שם פרק ה' אות ה' בענין שימוש ברופאים.

מלאאתך ודמעך לא תאזור (כ"ב כ"ז) – טעות בהפרשת תרומות ומעשרות וחייב תיקון הלאו –

פירש רש"י לא תשנה סדר הפרשתן לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר שלא יקדים תרומה לזכורים ומעשר לתרומה.

מי שטעה והפריש פחות מיותר מאחד ממאה ואמר כל הנוסח ואח"כ נודע לו שמיטע בהפרשה, מסתפק בחזו"א דמאי סי' ב' ס"ק ו' אי חשיב מקדים את המאוחר, או דחשוב טעות במעשר שהרי לא רצה להקדים שהרי אם המעשר שני או המעשר עני יחול, נמצא שהקדימן ואסור להקדים שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר [ואף בבת אחת אסור לעשותם כמבואר בחזו"א דמאי סי' ט"ו סק"ו].

ולמעשה היה מרן החזו"א ז"ל מורה להשאל על ההפרשה [ואם עשה שליח להפרשת תרומות ומעשרות עי' פ"ת יו"ד סי' של"א סק"ו לענין מי צריך להשאל וי"א בשם מרן ז"ל שהמשלח צריך להשאל,]. ואח"כ יקח כשיעור ויתרום ויעשר שוב, ועי"י השאלה יתוקן האיסור כמ"ש בחזו"א שם סי' ד' ס"ק כ"א דהמקדים מאוחרת באיסור מצוה לאיתשולי.

וכתב שם עוד החזו"א, בד"א שעדיין לא אכל מן הכרי אבל אם כבר אכל או אם מכר כבר מן הכרי וא"א להודיע ללוקח או אם כבר נתן לכהן וללוי, אינו נשאל ע"ש.

עשית ימים תעשה מעשיך וביום השיביעי תשיבת (כ"ג י"ב)

– קבלת תוספת שבת במחשבה, ולהוציא בקידוש אדם מעבר לקו התאריך –

מצות עשה להוסיף על השבת, ויש שיעור של תוספת שבת המחוייבת [עי' רא"ש דלא ידעינן כמה ועכ"פ אינו כלשהו כדמוכח מהך דנשים האוכלות מאוחר בעי"כ ולא מחינן להו, ועי' מ"ב בשם הח"א וצ"ע למעשה עד כמה להחמיר וכמדו' שאין מקפידין על איזה שיעור מסויים אלא כל שרואים השמש עכ"פ כראוי בגובה ולא בסביבות שקיעה עדיין עושין צרכי שבת, [ויש לעיין אם גם במלאכה דאורייתא, ועד כמה ולענין תוספת דמוצאי שבת עי' מ"א סימן קפ"ח ס"ק י"ח]] ואף אם הוא בסוף בין השמשות הרי סו"ס כל הזמן של ספק חשיכה שרי ועי' תו"ר ר"ה ט' א'.

וכיצד היא קבלת תוספת שבת יעוי' מש"כ המ"ב לענין קבלת שבת בפה ובלב, ויש שהעירו שאין הכונה שיש חיוב לקבל התוספת שבת, וכאילו שאסור לישון אז, [ולשון הריטב"א ר"ה ט' צ"ע דוכי יש חיוב דתפלה וקידוש לפני הזמן], אלא כונתו לענין מי שרוצה להרחיב הזמן ולקבל מוקדם, ולא שמענו ולא ראינו להקפיד לקבל שבת בפה או בלב או שאסור לישון אז, וקבלת שבת בביהכ"נ ג"כ מתאחר לפעמים.

כשמוסיף על השבת הרי"ז קבלת שבת לדידי, ויל"ע אם אפשר להוציא לחולה בבית החולים בקידוש מפלג המנחה ולמעלה והמקדש לא יקבל שבת כדי שיוכל לנסוע ולחזור לביתו, ולכאורה י"ל דאף דיצא מוציא הכא גרע דאף דאיכא ערבות מ"מ הרי אין אצלו שבת עכשו, [וכמו כן יש לדון בספינה העומדת בגבול קו התאריך או ב' ספינות אם זה שעומד במקום שהיום חול יבוא להוציא את חבריו שעומד במקום שהיום שבת], ויש לדון ממגילה בבן י"ד וט"ו דאיכא התם פלוגתא לענין דיעבד ע"י מ"ב בשם פר"ח ופמ"ג ואפשר דהתם שאני דהנידון הוא אם שתיים מצוה אחת ועוד יש להעיר שיש מי שסובר מכיון שיש לו אפשרות מהני [וכגון הכא שיוכל לקבל שבת אם ירצה] אבל כנראה דלא נקטינן כות"י וצ"ב ולכאורה העיקר דא"א להוציא, והראוני בחידושי הגרע"א או"ח סימן רס"ז שמסתפק בזה ע"ש, ובחז"ל ברכות סימן ה' סק"ח כתב דא"א להוציא.

וביום השיביעי תשיבת לבמען ינוז עיורך וזומרך וינפש בן אמתך והגר (כ"ג י"ב)

נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה דכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה, ופרש"י היינו לא תעשה מלאכה ובמצות לא תעשה נשים חייבות אף שהזמן גרמא ולכן איתנהו בזכירה דהיינו קידוש אף שהזמן גרמא, ומבואר ברמב"ן שמות כ' ח' שזכור הוא מצות עשה שזכור את היום לקדשו ולא נשכחוהו ושומר מצות לא תעשה דהשמר פן ואל אינו אלא לא תעשה, והנה בזמירות דליל שבת מנוחה ושמחה כו' איתא שמור לקדשו מבואר ועד צאתו והוא מדוקדק דאם הוא מבואר ועד צאתו היינו מלאכות שהרי קידוש הוא רק בכניסתו, ולכן צריך לומר שמור לקדשו ולא זכור.

והא דאיתא שם יזכו לרב טוב המתענגים בה, ע"י שבת קי"ח א' כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים כו'. ועוד שם קום קרא אליו יחיש לאמצך נשמת כל חי וגם נעריצך, כמדו' ששמעתי פעם בשם הגר"א ז"ל בעל אבן האזל דנשמת כו' וגם כו' קאי אדלעיל קום קרא אליו.

ויזוזו וגו' ויאכלו וישתו (כ"ד י"א)

ע"י רש"י דהיו מסתכלין בו בלג גם מחוך אכילה ושתיה כך מדרש תנחומא ואונקלוס לא תרגם כן.

והנה בתרגום אונקלוס וכן בתרגום יונתן בן עוזיאל תרגמו ששמחו בקרבנותיהם שנתקבלו ברצון כאילו אכלו ושתו, והנה הקריבו גם שלמים שנאכלין וביאר ברמב"ן דהיינו שאכלום שם לפני המזבח תחת ההר לא במחנה כי טעונון מחיצה וגם שתו שעשו שמחה ויו"ט כי כן חובה לשמוח בקבלת התורה וכמש"כ דברים כ"ז בכתבם כל דברי התורה על האבנים וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני וגו' וכן היה גבי שלמה ע"י ברמב"ן מה שהביא שם ומהא דר' אלעזר יעוי"ש בכל דבריו.

וצ"ע במה שנאדו התרגומים מפשטי דקרא שלכאורה הדברים ברורים שאכלו השלמים [וכ"פ גם רשב"ם] וכל דברי הרמב"ן ברורים מאוד וכדהוכיח גם מדברים כנ"ל ומשלמה, ואף התנחומא פירש ג"כ כפשוטו אלא שפירש מתוך הלשון ויחזו וגו' ויאכלו וגו' שהי" כאן איזה פגם, וצע"ג, והרמב"ן לא הזכיר כלל התרגומים, ואף לא התנחומא אף שהובא ברש"י, גם רש"י אף שכתב הפלוגתא מ"מ משמע שנטה טפי לתנחומא מאשר לתרגום, וכפשטי דקרא. - גם לפו"ר ק"ל המשל לשמוח בקרבנות שנתקבלו ברצון לדמותו לאכילה ושתיה, ואולי הכונה כאילו אכלו מהקרבנות ואין שמחה אלא בבשר וכמו בשמחת יו"ט, ואין אכילה בלא שתי, וגם שתיית יין יש בו שמחה, וצע"ג כנ"ל שהרי באמת ע"כ אכלו הקרבנות והיינו השלמים שכן המצוה.

מכתב חיזוק מהגאון שליט"א לבחור אחד

יום א' כ"ב סיון התש"פ

שלום רב

על דברים פשוטים כביעתא כו' א"צ למרן החזו"א ולא לגדולים פשיטא שלא זו הדרך ללמוד דפים ספורים לזמן, וכל התורה מה תהא עליה, כשישאלו זה למה לא שנית וזה כו' תו"כ למה לא שנית כו' [ע"י בהקדמת הח"ח לפירושו על התו"כ]. אין בכוחנו לכוא לעזרה רק ליחידים הרוצים ושואלים מה לעשות, יש ללמוד לכה"פ את כל המסכת בדיעה טובה, ואפשר כמה סוגיות רחבות להספיק לבררם עם נו"כ טוש"ע וספרים המקובלים אצל הגדולים לכידוד ההלכות כמו מג"א ש"ך הגרע"א וכיו"ב.

לימוד השו"ע והמ"ב דבר חיובי, יש להספיק הרבה ע"י לימוד בחריצות ובעיקר לקלוט ולזכור את הנוגע למעשה לנהוג עפ"י זה, ובפרט בדברים שהם דינא דגמרא שכ"א מחויב לקיימם.

דרך הלימוד קשה להסביר בכתב, - ללמוד הספרים הראויים כנו"כ של הגדולים של הטוש"ע וספרי הגרע"א וחזו"א וכיו"ב טוב בשביל הנ"ל.

בהצלחה בתו"י ומדות וכו'

מערכי תורה

משפטים

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם

איתא במדרש (מד"ר פרשה ל', כ"ב), ואלה המשפטים, יש לעובדי כוכבים שופטים, ויש לישראל שופטים, ואי אתה יודע מה ביניהם, משל לחולה שנכנס הרופא אצלו לבקרו, אמר לבני ביתו האכילוהו כל מה שהוא מבקש, נכנס אצל אחר, אמר להן הזהרו בו שלא יאכל דבר פלוני, אמרו לו, לראשון אמרת שיאכל כל מה שירצה, ולשני אמרת שלא יאכל דבר פלוני, אמר להם, הראשון אינו לחיים, לפיכך אמרתי שיאכל כל מה שירצה, אבל זה שהוא לחיים, אמרתי הזהרו בו, כך לעובדי כוכבים שופטים, ואינן עוסקין בתורה, ואינן עושין אותה, שנאמר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים, אבל המצוות כתיב בהן, אשר יעשה ואתם האדם וחי בהם.

ומבואר בדברי המדרש, שמשפטי העכו"ם הם חוקים לא טובים, ובישראל הם חוקים שיעשה אותם האדם וחי. ונראה לבאר בזה, דהנה העכו"ם הרי אין להם חלק לעולם הבא, ואין להם שייכות לעולמות העליונים כלל, ועל כן כל ענין החוקים שיש להם, הוא רק לקיום העולם הזה, שאלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו, וכדרך שיש לבעלי חיים חוקי הנהגה באופן שלא יזיקו ולא יוזקו, כן הדבר באומות העולם שאין בהם מותר אדם מן הבהמה, כל משפטיהם וחוקיהם הוא רק לקיומם בעולם הזה.

אבל עם ישראל, הדבקים בה' אלוהים חיים, וחלק ה' עמו, וחיי עולם נטע בתוכנו, ויש להם חלק לעולם הבא, גם המשפטים שנתנו לנו, עניינם נוגע לחיי עולם לנצח נצחים, וכמו שחיייהם הם חיים רוחניים ונצחיים, כך גם משפטי החיים הם משפטים רוחניים ונצחיים, כי באמת נזקי ממון אינם רק הפסד גשמי בעולם הזה, וממונו של אדם אינו רק קנין גשמי בעולם הזה, אלא הממון שייך לו לשורש נשמתו בכל השתלשלות העולמות.

וראיה לדבר, ממה שאמר הכתוב בפרשת קרח (במדבר ט"ז, כ"ו), סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה, ואל תגעו בכל אשר להם, פן תספו בכל חטאתם. עוד כתוב שם (להלן פסוק ל"ב), ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם וגו' ואת כל הרכוש. הרי דגם רכושם וכל אשר להם ירד עמם. הרי דממונו של אדם, אינו רק ענין גשמי שיש לו ממון, אלא הוא חלק מהאדם, ולכן מצבו הרוחני חל גם על ממונו.

ובגמ' בבבא בתרא דף ט"ו ע"ב איתא, שכל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך. הרי שיש ברכה על ממונו של אדם צדיק. מבואר דמה שיש לאדם ממון, אינו דבר סתמי, אלא הוא חלק מהאדם, ולכן כשהוא צדיק, הברכה נמצאת בממונו, כי זה ממון של צדיק. וכיון שכן, כשמזיק ממון חברו, אינו רק מפסידו הפסד ממון בעולם הזה, אלא הוא מחסרו גם בעולמות העליונים, וגם בקיומו בעולמות העליונים נחשב שהפסיד לו את ממונו, ועל ידי תשלום הנזק לפי דין תורה, נתקן אותו הפגם בכל העולמות. ולאור המבואר מובן חומר ענין המשפט בדיני ממונות, כמבואר בזוהר הקדוש ובספרים שחוזרים על זה בכמה גלגולים כדי לתקן ולהשיב ממון לבעליו, ובבבא קמא תנן שאם נשבע לו יוליינו אחריו למדי.

ובתפילת נשמת כל חי אומרים, 'כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך', ולכאורה היה ראוי להמשיך בגבורות ה', וכמו שבתפלת שמונה עשרה אומרים, מי כמוך בעל גבורות ומי דומה לך וכו', אבל ההמשך הוא, 'מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגזלו'. ומבואר דענין זה שהקב"ה מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגזלו, הוא מכלל גבורות ה', דענין זה שהקב"ה מנהיג את העולם באופן שאי אפשר לאדם ליקח ממנו של אחר, ובסוף כל החשבונות מביא השי"ת את הממון של כל אחד ואחד למקומו, הוא מכלל גבורות ה'. והנה מזה יש ללמוד דיש ענין גדול בדבר זה שממונו של אדם יהא אצלו, עד כדי כך שהוא חלק מהנהגת הבריאה ומכלל גבורות ה', שמנהיג את העולם באופן שלא ינטל ממנו של אדם מבעליו.

וכן איתא בגמ' בסנהדרין דף ח' ע"א, על הפסוק כי המשפט לאלוקים הוא, אמר רבי חמא ברבי חנינא, אמר הקב"ה, לא דיין לרשעים שנוטלין מזה ממון, ונותנין לזה שלא כדין, אלא שמטריחין אותי להחזיר ממון לבעליו. הרי מבואר גודל ענין משפטי הממון, שהקב"ה טורח להחזיר ממון לבעליו, ולהעמיד ממון כל אחד בידו, ולא ינטל ממנו שלא כדין.

ולפי המבואר מובן גודל הענין, כי ממנו של אדם אינו רק מציאות סתמית כאן בעולם הזה, שאין לה השפעה כלל, אלא הוא חלק מהאדם, וכשממנו נטל ממנו שלא כדין, הוא חסרון להאדם גם בעולמות העליונים, ובה מובן הענין שהקב"ה מנהיג את העולם וטורח להעמיד ממנו של אדם בידו, שלא ינטל ממנו של כדין.

והנה כל זה הוא במשפטי ישראל, אבל לא כן הם משפטי העכו"ם וחוקיהם, שהם אינם אלא קיום העולם לאותו שעה ולאותו מקום בלבד, ורק כמוראה של מלכות שלא יבלעו איש את רעהו חיים. וזהו שחילק המדרש בין משפטי העכו"ם למשפטי ישראל, שרק משפט ישראל הם משפטים טובים, שהם משפטים של תיקון העולם בכל העולמות, ולא רק היכי תימצי לקיום סדר הבריאה בין האנשים.

ולפי זה יש לומר בביאור הכתוב, אשר תשים לפניך, דאע"פ דגם לאומות העולם יש משפטים, אבל משפטים אלו, שהם משפטים רוחניים, והם משפטים שיעשה אותם האדם וחי בהם, זה תשים רק לפניך, ולא לפני העכו"ם, שמשפטי העכו"ם אינם רוחניים, והם משפטים לא טובים.

הזרחת שמש לרוצחים

הנה בדין עיר מקלט, מלבד עצם החיוב והעונש שיש על הרוצח, שהוא חייב גלות לכפרתו, יש בזה עוד ענין בפני עצמו שהעיר מקלט הוא מקום להינצל מהריגת גואל הדם שהעיר מקלט קולטו, דאע"פ דעד שבא לעיר מקלט, אין לו דמים ויכול גואל הדם להורגו, מכל מקום על ידי שנמצא בעיר מקלט, חזר להיות לו דמים, וכבר אסור לגואל הדם להורגו.

ונראה לבאר הענין בזה, דנראה דמה שהותר לגואל הדם להורגו, אין זה רק היתר הריגה, אלא באמת כיון שהרוצח איבד נפש מישראל, אפילו שהיה זה בשוגג, הפסיד בזה את כל מציאות הווייתו בבריאה, ועל ידי הרציחה שוב אין לו כלל מקום בבריאה, וכמו שמצינו בקין, שאחר שהרג את הבל, נענש ונעשה נע ונד בארץ, ופירש רש"י (בראשית, ד', ט"ז), כל מקום שהולך, הייתה הארץ מזדעזעת תחתיו, והיינו, כי הארץ אינה מקבלת עליה רוצח, ואין לו לרוצח מקום בבריאה, וזהו הביאור שהארץ מזדעזעת תחתיו, שאינו יכולה לשאת אותו, כי אין לו מקום קיום עליה.

וזהו הטעם במה שביד גואל הדם להרגו, מכיון שאין לרוצח מקום וזכות קיום, והפסיד את כל הווייתו, וזהו הענין שאין לו דמים. ולפי זה יש לבאר, דבעיר מקלט נתחדש, דהעיר מקלט הוא מקום קיום לרוצחים, היינו דבאותו מקום יש להם מקום קיום, ובאותו מקום יכולים הם לחיות ולהתקיים, וזהו ביאור הענין שהעיר מקלט קולטתו, ואסור לגואל הדם להורגו, דבתחום אותו מקום, נתחדש לו מקום הויה וקיום מחודשים, וכל זכות קיומו הוא רק באותו תחום מקום, ואם רק יצא מאותו מקום, שוב הוא חוזר למצבו הראשון שאין לו דמים, כי כל זכות וכח קיומו הוא רק בתחום אותו מקום.

והנה בגמ' במסכת מכות דף י' ע"א איתא, דרש רבי שמלאי, מאי דכתיב 'אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש', אמר לו הקב"ה, הזרח שמש לרוצחים, איכא דאמרי, דכשהבדיל משה ערי מקלט, אמר לו הקב"ה, הזרחת שמש לרוצחים. וצריך ביאור מהו הענין שבהבדלת ערי מקלט, יש הזרחת שמש לרוצחים.

ונראה לבאר, דאין לו זריחת השמש, היינו שאין לו מקום תחת השמש, והשמש אינה זורחת לו, היינו שאין לו מקום ושייכות לכל ענייני הבריאה, כי הפסיד את מציאות הווייתו. ובהבדלת הערי מקלט נעשית בריאה ומציאות חדשה, שבמקום זה יש מקום קיום לרוצחים, וזהו הביאור בדברי הגמ', שבהבדלת ערי מקלט, יש בזה הזרחת שמש לרוצחים, שעל ידי הערי מקלט, יש להם מקום חיות וקיום תחת השמש.

ועל פי הדברים נראה לבאר לשון הכתוב (כ"א, י"ג) 'ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה', דרצה לומר דבדין עיר מקלט נתחדש דיהא לרוצח מקום, דלולי הערי מקלט, אין להם לרוצחים מקום, ורק בדין ערי מקלט נתחדש שיש להם מקום, וזהו לשון הכתוב, ושמתי לך מקום.

הלשיב נביש

פרשת משפטים

מוֹסְרֵי התורה ממורינו המשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א

זכירת מתן תורה

החפץ חיים מדקדק בלשון הגמ' מדוע כתוב שם תהא קבורתכם ולא כתוב פה, והסביר שהקב"ה רצה ללמד לכל הדורות שבכל דור אם לא תהיה בו תורה הרי תהיה קבורה וזה ביאור המילה שם שאפילו בעוד שנים תהיה שם קבורה.

על דברי הגמ' 'מכאן מודעא רבה לאורייתא' אומר רש"י: מודעא רבה שאם יזמינים לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם יש להם תשובה שקבלוה באונס. (ויש לדון בביאור דברי רש"י אם כוונתו שאם יזמינים לדין יהיה להם מה לענות או בזמן שיזמינים לדין), ולכאורה בטענה זו שקבלוה באונס אמנם הם היו ניצלים מגהנום, אולם באותה מידה גם היו נפסדים מהשכר הטוב על קיום המצוות שקיימו, וכנראה שהסכימו לוותר על השכר רק כדי שלא להתייטר בגהנום.

כפה עליהם - לטובתם

ויש לנו להתבונן מה היא הכפייה שכפה הקב"ה על עם ישראל, אנחנו צריכים לראות את אהבת ה' בכפייה הזאת, אבא דואג לבנו שלא ילך לטמיון, שיהיה לו טוב, ורק הקב"ה יודע מה טוב לאדם, הוא יודע איך אדם יגיע לטוב הזה, והוא יודע למי לתת את הטוב, הקב"ה אב הרחמן רוצה שיהיה לנו טוב כי כל תכלית הבריאיה זה להיטיב עם הברואים, ותכלית הבריאיה הם כלל ישראל.

ידועים דברי רש"י על הפסוק בראשית ברא: אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה א, ו) **בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו** (משלי ח, כב), **ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתו** (יזמיה ב, ג). (יש לשים לב שע"פ רוב כשרש"י מביא מדרשו של מקרא ראשית כל הוא מביא את הפשט ואח"כ את הדרש ובפסוק זה הביא רש"י בתחילת הדברים את הדרש, ומפני שהדרש כאן זועק שזה הפשט בפסוק).

הרמח"ל מאריך לבאר שהקב"ה ברא את הבריאיה בשביל לעשות טוב, דרך הטוב להיטיב, וכל הצרות והקושי שאנו עוברים, הם בבחינת **למען ענתך ולמען נסתך להיטבך באחריתך** וגם כשיש ייסורים ה"י צריך לזכור את הפסוק: וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אל' מיסרך (דברים ח, ה). ה' יעזור שלא נצטרך לייסורים, וכן בשעה שאדם מצטער שכינה מה הלשון אומרת כביכול קלני מראשי, (סנהדרין ו, ה), וכל הייסורים והקשיים הם בשביל שיהיה טוב, ורק ע"י התורה אפשר להגיע לטוב.

וכמה מובן א"כ שהכפייה הזאת שכפה עלינו אב הרחמן, היא נועדה בשביל שיהיה לעם ישראל טוב באחריתך, ע"י התורה שהיא המתנה שהקב"ה הביא לכלל ישראל.

ודוגמא לכך שכפייה באה להציל אפשר להמשיך לאבא שהלך עם בנו לים, ובבואם הם רואים שסכנה ממשית להיכנס לים, אומר הילד לאבא, באתי מירושלים אני רוצה להיכנס ומתחיל לחוץ, האבא תופס אותו ולא נותן לו ללכת, הרי אם יבוא אחד ויגיד לאבא מדוע אתה מתעלל בבנך הרי הוא שוטה ורשע גם יחד, וכי יש לך יותר אהבה ורחמים מהכפייה הזאת של האבא.

יש לנו חובה קדושה להתבונן קצת במעמד הר סיני, ונקדים שהנה צריך לזכור את הפסוקים: **רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך** ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך. יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחרב באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון (דברים ד, ט-י).

בפסוק זה יש כמה לשונות של לאו, השמר ופן, והנה הרמב"ן מונה לאו זה במניין הלאווין, וידוע שיש רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא, והנה יש כמה מהראשונים שסידרו את סדר תרי"ג המצוות וביניהם הרמב"ם והרמב"ן, והרמב"ן כתב על סדר הרמב"ם שיש כמה מצוות ששכח הרב למנותן, הגם שלכו"ע יש תרי"ג מצוות אלא שדנו איך לסדר את המצוות.

ומעניין שהרמב"ן הוסיף על דברי הרמב"ם י"ז מצוות עשה וי"ז מצוות לא, וכתב הרמב"ן: המצוה השני' שנמנענו שלא נשכח מעמד הר סיני ולא נסיר אותו מדעתנו **אבל יהיו עינינו ולבנו שם כל הימים** והוא אמרו יתעלה (ואתחנן ד ט-י) השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחרב וגו'. (ספה"מ לאו ב').

ובמגילת אסתר ביאר את שיטת הרמב"ם: נראה לי כי מה שלא מנא הרב הוא לפי שגם זאת היא מצוה כוללת כל התורה כלה והוא שלא נשכח את הדברים אשר ראו עינינו דהיינו ענין התורה כלה ושנלך בדרכיה ונקיים מצותיה. וכן משמע מפירוש רש"י שם בזה הפסוק שכתב וז"ל השמר לך פן תשכח את הדברים אז כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמתתם תחשבו חכמים ונבונים ואם תעוותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים. עכ"ל, הנה שזה הלאו על קיום התורה כלה נאמרה (סיום, מצוה ב').

כלומר שגם לדעת הרמב"ם יש לאו שאסור לשכוח, אבל היות זהו מצווה כוללת ולא מצווה פרטית לכן לא מנה הרמב"ם במניין הלאווין.

הרמב"ן כתב את הלשון 'אבל יהיו עינינו ולבנו שם כל הימים', אנחנו מחויבים לחיות את הר סיני כל הימים, העניים והלב שלנו צריכים להיות בהר סיני, שם זה המקום שלנו, דברים אלו הם הקדמה למה שאנחנו רוצים לדבר, ניתן לדבר על היופי של שלשלת הזהב במסירת התורה מדור לדור ונתמקד בנקודה אחרת.

כפה עליהם הר כגיגית

כתוב בפסוק: ויוצא משה את העם לקראת האלקים מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר (שמות יט, יז). וכתב רש"י: לפי פשוטו ברגלי ההר. **ומדרשו, שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית.**

ודברי רש"י אלו הם דברי הגמ': ויתיצבו בתחתית ההר א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם **אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם** א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא אמר רבא אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשוורוש דכתב קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר (שבת פח, א).

ודוגמא נוספת, משל לראש ישיבה שאומר לתלמידיו שהיום מאוחר בלילה יבוא אדם גדול לומר שיעור כללי חשוב ואח"כ שיחה עמוקה, וכדאי לכולם לבוא, הוא משכנע אותם ואומר להם שזה יגרום להם אושר גדול, כמובן שיש בחורים שלא רצו לבוא בשעה כ"כ מאוחרת, והתחכמו ולא באו, סופו של דבר היה שלאחר השיעור כל בחור קיבל סכום כסף מכובד מאוד, והבחורים כ"כ שמחו עם זה עד שהם הודו לראש ישיבה שהוא חייב אותם לבוא, ואותם בחורים שנשארו בישיבה הצטערו על כך שהפסידו, וראש ישיבה זה גם בא עליהם בכפיה אבל יצא מזה דבר טוב.

יש כפיה לזהירות מרע ויש כפיה בשביל לזכות לטוב, ושניהם הם מתוך אהבה, הקב"ה אוהב אותנו ורוצה שיהיה לנו טוב ולכן כפה הר כגיגית.

'יסבבנו - סבבם בתחתית ההר'

הראש ישיבה רבי נחום זצ"ל היה מדבר הרבה על הרש"י בפרשת האזינו על הפסוק: ימצאהו בארץ מדבר ובתהו יל ישמן יסבבנו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו (דברים לב, י-יא). ומסביר רש"י מה ביאור ימצאהו בארץ מדבר. אותם מצא לו נאמנים בארץ המדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו. יסבבנו. שם סבבם והקיפם בעננים, וסבבם בדגלים לארבע רוחות, וסבבם בתחתית ההר שכפהו עליהם כגיגית.

והנה יש כאן פליאה מה ההשוואה בין ענני הכבוד שזה היה אהבת ה' בחוש שראו ששמלתך לא בלתה מעליך, הם הרי לא החליפו את השמלות שלהם ארבעים שנה בגלל ענני הכבוד, והעננים גם היו מיישרים את המדבריות, וכך היה בשעה שירו חיצים על בני"אמר הקב"ה מוטב ייכנס החץ בי, (ע"י רש"י שמות יט, ז) וכן הדגלים היו דוגמת המלאכים, אבל מה ההשוואה בין דברים אלו לכפיית ההר, אלא אנחנו רואים פשוט שכפיית ההר היא אהבת ה'.

[במאמר המוסגר הרמב"ם מביא שיש שאומרים שירת האזינו כל יום בנוסף לשירת הים, והביא עוד שיש אומרים שירת הים אחר ישתבח ובדברות משה מבאר משום ששירת הים אינה משירי דוד, אמנם אנחנו נוהגים לומר שירת הים לפני ישתבח ועל במשנ"ב על מי שאומר שירה בשמחה ובכוונה שמוחלים לו כל עוונותיו.

והנה כתוב בשירה 'ויאמרו לאמר' ולכאורה למי הם אמרו הרי כולם אמרו יחד, ומה זה לאמר, ובאור החיים ביאר שכל אחר אמר לשני, אבל ראיתי שהחזקוני אומר שהפשוט 'לאמר' לדורות, שיגידו את שירת הים כל יום, ולפי החזקוני בשירה עצמה אנו לומדים שצריך לאומרה כל יום].

מעתה אנו צריכים להתבונן מדוע בכלל היה צריך כפיית הר, הרי כולם אמרו נעשה ונשמע, וכך הק' התוס': ואע"פ שכבר הקדימו נעשה לנשמע שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה שיצאתה נשמתן (שבת פח, א) וידועים דברי המדרש תנחומא בזה, ובע"ה נדבר ע"ז שבוע הבא.

דבר נוסף שצריך לברר מה התוסף לנו בחודש אדר, אבל דבר ראשון אנחנו צריכים לדעת שהא' ב' זה שכלל ישראל רוצים להיות טובים רק שיש זמני עליה ויש מצבים שאדם לא בעליה וצריך לכפות אותו לעשות טוב, וזה הפשוט אולי במה שאמרו תוס' שהם יראו את האש הגדולה ויחזרו בהם, ולא הפשוט שהם יתחרטו, אלא אולי הם יחשבו שזה גדול עליהם ולכן היו צריכים כפייה כדי שהם יראו שהם שייכים בזה.

ודברים אלו הם התבוננות באהבת ה', ובע"ה שבוע הבא ננסה לחודש אדר בתנופת עליה, באדר קיבלוה מאהבה.

הקב"ה יעזור שנקבל את התורה מאהבה ובשמחה.

לקראת יום היא"צ למן הסבא מסלבודקא זצללה"ה דברים שנאמרו מפי מורנו המשגיח שליט"א

עוד סיפרו התלמידים כי השיקול שהיה לו האם לרחק תלמיד הייתה רק בתלמיד שאהב אותו אהבת נפש, ורק אז מתוך אהבתו לתלמיד הוא שקל בנקיות מוחלטת איזו דרך טובה לאותו בחור קירבה או ריחוק, אבל אם הוא הרגיש שחסר לו מעט אהבה לתלמיד זה או שחש שיש לו שיקולים שונים מחמת איזה נגיעות שונות, אזי היה נוהג רק בדרך של קירבה וגילוי אהבה.

והיות שכך הייתה הנהגתו לא היה זה נדיר שהתנהג עם בחור בריחוק ומיד אח"כ בקירוב, כי ברגע שהוא ראה שהספיק מה שהיה עד עכשיו מיד עבר לקרב את אותו התלמיד.

היו בחורים עליונים שעשו איזה עוולה ופחדו שהסבא זצללה"ה יסלק אותם מהישיבה, ע"כ פגעו בו במשהו כדי שיהיה לו נגיעה אישית אליהם ושוב כבר לא יחליט לגבם.

הנהגתו זו לא מלמדת אותנו רק איך לנהוג עם התלמידים, אלא שכל עצם הנהגת הישיבה וקיומה צריכים להיות רק ע"י נקיות וזהירות רבה במדת האמת.

ידוע ומפורסם שמן הסבא זצללה"ה היה מסתיר את הנהגותיו בקודש אפילו מתלמידיו הקרובים, ובני הישיבה שהיו לומדים כל הלילה לא ידעו שהסבא לומד עמם יחד בביתו שהיה סמוך לישיבה, עד שהקב"ה חפץ לפרסמו כמבואר במדרש (מ"ד וארא פ"ח) עה"פ: אם יסתיר איש במסתרים ואני לא אראנו. (ירמיה כג, כד) אמר רבי בנימין בר לוי אם ישב אדם בזווית ועוסק בתורה אני מראהו לבריות, והתגלגלו הדברים שנתגלה הדבר ע"י הרבנית שסיפרה זאת לתלמידים. והנהגה זו הייתה בכל הדברים שאינם מדינא אלא צדקות ופרישות וכל מעלה ודרגה גבוהה, דברים אלו היה הסבא זצללה"ה מסתיר אפילו מתלמידים קרובים.

אנחנו צריכים ללמוד מזה להתנהג בהצנע לכת, ובדברים שאינם מדינא אפילו בני הבית לא צריכים לדעת על הנהגה מיוחדת או מעשה צדקות מיוחד.

הנה צורת החינוך שלו הייתה בימין מקרבת, הוא היה מקרב מאוד את התלמידים, אבל היו פעמים שהתנהג אתם בדרך ריחוק כלשון המשנה 'זרוק מרה בתלמידים' ותלמידיו העידו שמעולם לא החטיא את המטרה ותמיד ידע איך להתנהג עם כל אחד ובכל מצב בקרבה או בריחוק.

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת מינה בת הגאון רבי יצחק אליעזר הלוי זצ"ל

לע"נ
הרה"ג ר' אברהם יוסף ב"ר דוד דיווים זצ"ל
הרה"ג ר' אהרן ב"ר ירחמיאל יצחק לסקר זצ"ל
תלמידי מרן בעל 'הפחד יצחק' זצוק"ל שנסתלקו לאחרונה

ע"י התורה מגיעים לביטחון ולהכרה בה'

אנחנו נמצאים כעת בקו התפר בין פרשה לפרשה, בין בשלח שזה הסוף של יסודות האמונה, לבין יתרו ומשפטים שזה התורה. ובשני היסודות הללו חלים ימי השובבים, וכתוב בשיחות של המשגיח ר' יחזקאל לוינסטיין זצ"ל שאמונה ותורה אלו הם היסודות של התיקונים. וקיבלנו ממרן הרב שך, שזה לא דבר מקרי, אלא זה הקדמה נכונה לזה, דהיינו שבשביל להגיע לתורה מוכרחים להגיע לאמונה ובטחון, וכמו שאומרים בעבור אבותינו שבטחו בד' - ותלמדם חוקי חיים, והארבע פרשיות הללו של אמונה ובטחון מביאים לתורה.

כיום אנחנו רוצים לעבור לחלק השני: עד היום ידענו שאמונה ובטחון מביאים לתורה, באים רבותינו ומחדשים לנו שזה גם בכיוון ההפוך, תורה מביאה לידי בטחון. וכ"כ בחובות הלבבות בפתיחה לשער הבטחון, שהואיל ובארנו בשער הקודם את חיוב קבלת עבודת האלקים, ראיתי להביא אחריו את הדבר שהכי נחוץ לעובד האלקים יותר מכל הדברים והוא הבטחון בה' בכל דבריו.

שבוע שעבר דברנו על רבינו יונה בשערי תשובה (שי"א אות י') והנה הבורא נפח באפי נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל **להכירו וליראה מלפניו**. ואח"כ הוא ממשיך, ואחרי אשר בעבור זאת נבראתי והי בי הפך מזה למה לי חיים?

וכעת נראה, איך מגיעים להכירו? ובפשטות זה בא ע"י שמתבוננים. וראיתי בסידור 'שיח יעקב' למרן שה"ת שליט"א נשיש שם אוצרות גדולים, ושמעתי מהרב ליפא ישראלזון בשם דודו הגר"י זילברשטין שאחרי הספר דרך אמונה, הספר הכי חשוב של מרן הגר"ח"ק שליט"א זה הסידור! שמביא על הפסוק והיו הדברים האלה את דברי הספרי (פרשת ואתחנן) שכותב "רצונך להכיר את מי שאמר והיה העולם עסוק בתורה", **כי בתורה רואים גדלות הקב"ה והכל נרמז בתורה**, עולם חדש, עם התורה מגיעים להכרה בה', וע"י להכירו מגיעים לבטחון.

ולמה באמת תורה מביאה להכרה בה? קיבלנו בזה ב' מהלכים, אחד של מרן שה"ת, והשני של ר' ירוחם. מרן שה"ת כותב שם בסידור, כי בתורה רואים גדולת הקב"ה והכל נרמז בתורה, (זה אמת. אבל שבביל זה צריך עינים לראות, וצריך להיות ת"ח).

הרמב"ן אומר שבספר דברים כל פרשה היא כנגד אלף שנה של העולם, ופרשת האזינו - כוללת את הכל. והיה לרמב"ן תלמיד אחד שהמיר את דתו, בר מינן, ועשה הרבה צרות ליהודים, וקראו לו אבנר. שאלו אותו התלמידים של הרמב"ן למה פרשת? אמר להם כי הרמב"ן מדבר דברים לא הגיוניים, איך יתכן שבפרשה אחת כתוב את כל הששת אלפים שנה? כך שאל בזלזול, והמשיך, איפה כתוב מה יהיה איתי?... סיפרו את זה לרמב"ן, אמר להם כתוב (דברים לב, כו) "אמרתי אפאיהם אשביתה מאנוש זכרם" אות שלישית בכל מילה יוצא אבנר... בתורה כתוב הכל.

פעם הגר"א אמר בפדיון הבן שבמילה בראשית כתוב את כל התרי"ג מצוות. ונכח שם אדם שהתחכם ושאל איפה כתוב פדיון הבן? א"ל הגר"א זה פשוט, בראשית - **בן ראשון אחר שלשים יום תפדה**. אין לנו מושגים מה זה תורה, וכן נשאל היכן רמזו שמו בתורה ואמר 'אבן שלמה' דהיינו אליהו בן שלמה, וכידוע לנו כמה זה מתאים. אבל בשביל לראות את כל זה צריך להיות ת"ח גדול כמו מרן שה"ת. היום מראים לבעלי תשובה את השיטה של הרב ויסמנדל, שע"י חשבונות ודילוגי מילים ואותיות רואים יס איך כל מה שקורה בעולם כתוב בתורה.

וכן האריך בזה מרן הגאון רבי יוסף חיים זצוק"ל בהקדמה לספרו בן איש חי, הוא מביא זוהר (ח"ג, קסו, ב) פתח (רבי שמעון) ואמר "אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד". אורייתא אורייתא, נהירו דכל עלמין, (אור של כל העולמות) כמה ימין ונחלין ומקורין ומבועין מתפשטי מינך לכל סטריין. מנך כלא, עלך קיימי עלאין ותתאין, נהרו עלאה מנך נפקא. - בקיצור הכל יוצא מהתורה.

וממשיך הבא"ח במתק לשונו, אורייתא אורייתא, כמה חביבין אינון מילין דילך, מה אילנא אית ביה שרשין, ואית ביה קליפין, ואית ביה מוחא, ואית ביה ענפין, ואית ביה טרפין, ואית ביה פרחין, ואית ביה איבא - אוף הכי אינון מילין דילך, אית בהו פשטי דקראי, דרשה, רמז, דקא רמזי חכמתא, גימטריאות, רזין טמירין, רזין סתימין, אלן על אלן, כשר ופסול, טמא וטהור, אסור ומותר, חייב וזכאי, ומכאן ולהלאה מתפשטין ענפין לכל סטר, רחבה את מני יס לית בד קץ ותכלית.

ממשיך הבן איש חי להלחיב, "אורייתא אורייתא, הא אהבה ורשפין דשלהובא דליבא - אבתרך. (האהבה ורשפי אש של הלב - אחרך!) יהא רעוא **דתהו אנת חקוקה בלבן** - שתהיי חקוקה בלב שלנו. הדרך עלך אורייתא קדישתא, והדרך עלן אורייתא קדישתא. דעתך עלן אורייתא קדישתא ודעתך עלך אורייתא קדישתא. לא נתנשי מינך ולא נתנשי מינן, לא בעלמא דין ולא בעלמא דאתי".

התורה היא ענקית, הכל כלול בתורה. הרב שך פעם דיבר, והביא את הגמ' במנחות (כט, ב) בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות (התגין של הס"ת). אמר לפניו, רבש"ע! מי מעכב על ידך? א"ל אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות. אמר הרב שך, כשאנחנו רואים תגים בס"ת מה אנחנו רואים? ציורים יפים, ועל כל ציור כזה תילי תילים של הלכה! אז הפשט הוא שאני בכלל לא יודע את השפה! את השפה של האותיות אני יודע, אבל את השפה של התורה אנחנו לא מכירים. זה כמו שיבא אחד עם כתב סיני. מי שלא מכיר - זה נראה ציורים, הוא רואה ציורים, אבל הסינים יודעים שזו שפה גמורה. אין לנו מושגים בשפה

של התורה, התורה מלאה באוצרות אין סוף בכל הכיוונים שיש, וכמשי"כ הבא"ח.

ובאותו ענין, אני רוצה לספר לכם סיפור: הגאון ר' שמריהו גרינמן דבר פעם עם החזו"א על תורת הנסתר, ושאל אותו קו' עצומה, הגר"א בספרא דצניעותא כותב את החשבון של הגאולה, ואחר כך הוא כותב שהוא משביע את כל מי שמבין את החשבון שלא יגלה. ושאל הגאון ר' שמר'ל גרינמן את החזו"א, דבר ראשון אם הגר"א רוצה להשביע, למה הוא מחכה לסוף, שיכתוב לפני שהוא עושה את כל החשבון שמי שקורא ומבין את זה, זה על דעת שלא יגלה.

ודבר שני, כל מי שרוצה להשביע את חבריו - צריך שהנשבע יאמר אמן ובלי זה - זה לא מחייב את המושבע, אז מי אמר לגר"א אמן?... כך שאל את החזו"א: אמר לו החזו"א, המילים האלו שהגר"א כותב בסוף זה חלק מהחשבון של הקץ!!! הוא הסתיר חלק מהחשבון במילים כאלו שמי שלא מבין ישאל את השאלות האלו ולא יבין... ואם הוא לא הבין למה זה חלק מהקץ אז באמת הוא לא הבין.

אנחנו מבינים את השפה הזו? אנחנו יודעים מה זה תורה? מה זה עומק ומהי רחבות, זה רק להתלהב כמו שכותב הבן איש חי, אהבה ורשפין דשלהובא דלבא - אבתוך, וזה מה שאומר מרן שה"ת ר' חיים קנייבסקי.

במתן תורה ראו שאין עוד מלבדו

פשט נוסף מביא ר' ירוחם בדעת תורה (עמ' קצט), ונקדים: אנחנו אומרים בתפילה והאר עינינו בתורתך, היה אומר מרן הרה"י הגר"ש רוזובסקי זצ"ל והאר עינינו - איך קוראים למשקפיים שדרכם רואים? בתורתך! פתח ליבי - איך קוראים למפתח של הלב? בתורתך.

רש"י מביא (יט, ט) ויגד משה את דברי העם אל ה' - תשובה על דבר זה שמעתי מהם שרצונם לשמוע ממך: 'אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רצונו לראות את מלכו'. והשאלה נשאלת, מה לא ראיתם? אתם עומדים כעת במתן תורה, אפי' שפחה ראתה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי! מה היא ראתה? מראות אלוקים שעין לא ראתה אלוקים זולתך! מראות שאפי' ליחזקאל בן בוזי לא גילו. מה זה רצונו לראות את מלכו? בקריעת ים סוף כבר ראיתם!!! אמר על זה ר' ירוחם, בלי התורה - זה לא שוה, וכמו שאומרים הבעלי מוסר, ראתה שפחה על הים, והיא נשארה שפחה... הבזק חד פעמי וגמרנו. במתן תורה כתוב שהקב"ה אמר אנוכי ה' אלוך וקרע עליונים ותחתונים, והראה לכולם שאין עוד מלבדו!

ידוע בשם ר' שמואל רוזובסקי שהיה אומר, למה כאשר לומדים תורה אז לומדים בכזה סערת רוחות, צועקים בקול, קופצים, מנופפים בידים, ברגלים, הסטנדרים מתעופפים... למה לא יכולים לדבר בצורה נורמלית?... ואמר ר' שמואל, כל מה שהיה במעמד הר סיני - זה היה מעמד לדורות ולא מעמד חד פעמי. והיות ומתן תורה היה בקולות וברקים, אז כך לומדים תורה לדורות, בקולות וברקים. וזו כבודה של התורה. הגמ' מספרת (עירובין נג, ב - נד, א) על ברוריה אשת ר"מ שראתה אחד שלמד בלחישא, ובטשה ביה (בעטה בו...) אומר ר' ירוחם, כשהקב"ה פתח במתן תורה עליונים ותחתונים הוא השריש שכשיהודי רואה אנוכי הוא רואה מול עיניו עליונים ותחתונים ואין עוד מלבדו! ועיי' עסק התורה מגיעים להכרה בה'.

המשגיח הגר"מ חדש זצ"ל, היה רגיל להביא את המדרש בפי משפטים שמספר על עקילס הגר, אמר לו עקילס לאדריינוס המלך (דודו) רוצה אני להתגייר ולהעשות ישראל, אמר לו לאומה זו אתה מבקש, כמה בזיתי אותה, כמה הרגתי אותה, לירודה שבאומות אתה מבקש להתערב, מה ראית בהם שאתה רוצה להתגייר, אמר לו הקטן שבהם יודע היאך ברא הקב"ה את העולם, מה נברא ביום ראשון, ומה נברא ביום ב', כמה יש משנברא העולם, ועל מה העולם עומד, ותורתן אמת, אמר לו לך ולמד תורתן ואל תמול, אמר לו עקילס אפילו חכם שבמלכותך וזקן בן מאה שנה אינו יכול ללמוד תורתן אם אינו מל, שכן כתוב (תהלים קמז, יט - כ) מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל, לא עשה כן לכל גוי ולמי לבני ישראל. והשאלה נשאלת: וכי גוי לא יודע מה נברא ביום הראשון?! הרי בחידון התנ"ך באים כומרים ומדברים בבקיות מופלגות בכל התנ"ך, בשלמא אם עקילס היה טוען שהוא רוצה לדעת את 'תגרי לוד' נחא, אבל מה נברא ביום הראשון, מה כ"כ קשה לזכור? והתירוץ הפשוט הוא, אם תשאל גוי מה נברא ביום הראשון, הוא יוכל לומר לך שהיהודים אומרים שנברא אור וחושך, כך כתוב בתורה, אבל מה באמת נברא הוא לא יודע, יש עוד גירסאות... אז גוי לא יודע, הוא יודע רק לחזור כמו תוכי על מה שכתוב בתורה. אבל יהודי נשבע לך! אם כתוב בתורה - זהו זה! לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום, הקב"ה הטביע שכשיהודי לומד הוא יודע ומאמין בזה, ומסוגל לישבע על זה, וגם למות על זה!!! הקב"ה טבע בבראיה שכשיהודי לומד תורה הוא רואה שאין עוד מלבדו. ומי שלא רואה כנראה שהוא לא למד טוב.

הגר"ח קמיל זצ"ל מביא ווארט של הרבי מקוצק זצ"ל, כתוב בתהלים (קו, ז - יב) "אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך, לא זכרו את רוב חסדיך, וימרו על ים בים סוף, וכו' ויאמינו בדבריו ישירו תהילתו". אבותינו במצרים ראו כ"כ הרבה בים סוף, ולא השכילו נפלאותיך, הם לא התבוננו, ובאו כל רגע עם תלונות חדשות, הם רק יצאו ממצרים ומתחילים לצעוק המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר, כי טוב לנו עבוד את מצרים ממותנו במדבר, מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים, בשבתנו על סיר הבשר, הם שכחו את הכל. אבל כאשר ויאמינו בדבריו, הם קיבלו תורה ושמה קבלו את האמונה שבדבריו - אז ישירו תהלתו. כי התורה קובעת בנפש, ונותנת כח לבן אדם לראות.

קשה סילוקן של צדיקים

עולם התורה איבד שני זקני הדור. שני זקני ראשי הישיבות.

כשלמדנו בשיבה היו הבנים של הגר"ר דוד פינקל, (הוא היה הנכד של חסבא, והוא היה נקרא תלמיד מובהק של הגר"י מבריסק) והם סיפרו שבשמחת תורה אחרי פטירת הגר"י עיוב"פ, הוא בא לאשתו בחלום (הרבנית חנה, בתו של הגה"צ ר' הלל ויטקין ע"ה) ואמר לה אתם שמחים בתורה!! אין לכם מושגים מה זה שמחת תורה בשמים, שמה רואים שמחה של תורה מה היא, ועוד סיפר לה איזה קבלת פנים היתה לרב מבריסק בשמים, איזה שמחה בעליונים!

ידוע שר' ברוך בער היה תלמידו המובהק של ר' חיים הלוי מבריסק, וחשבתו לעצמי שהשבוע כשהיו שתי הלוויות ביחד, הגר"ח הלך לנכד שלו ר' משולם דוד, ור' ברוך בער הלך לנכד שלו ר' יצחק שינר, ובדרך הם נפגשו שוב ר' ברוך בער עם ר' חיים.

אנחנו יודעים שגדולי ישראל מגינים על הדור. החזון אי"ש אמר שכל זמן שהיה את עמל התורה של ר' שמעון שקופ, ור' ברוך בער, היטלר ימ"ש לא יכל לבצע את זממו. הוא עלה לשלטון קודם, אבל הוא לא יכל לבצע את זממו. את העמל התורה שלהם ואת הגדלות שלהם - איבדנו. איך אפשר לא להרגיש שמתחולל פה משהו!! ובפרט היום שצריך כ"כ הרבה זכויות. יש כאלו שאומרים, להיפך, כעת הם באו לשמים וגיננו עלינו, איך מישהו אמר יאמר לצרותינו די, ד"י זה ר' דוד ור' יצחק. כעת הקב"ה יגיד לצרותינו די. אבל לא צריך להיות סומא... כשהם היו איתנו הם הגינו על הדור, וכעת שהם הלכו ועוד ביום אחד - זה אסון!!! אי אפשר לעבור על זה לסדר היום, זה כואב! על מה עשה ה' לנו? לקחו כבר כ"כ הרבה גדולים וטובים, עד כדי כך גם אותם לקחת!!

צריך לדבר על ר' דוד בנפרד, ועל ר' יצחק בנפרד, ולא נספיק כעת את הכל. נתחיל עם הג"ר דוד זצ"ל, אשר גם היה בן עירו של מרן רה"י זי"ע ובידידות של ממש. ידוע שלהיות אצל הרב מבריסק זה היה מאד מענין, כל דבר היה אצלו בחכמה ובפקחות מיוחדת. ואנשים מאד אהבו להיות בקרבתו של הרב מבריסק. אבל את ר' דוד זה לא ענין, הוא למד בהתמדה והוא כמעט ולא היה בן של הגרי"ז, הוא היה בן תורה!

פעם שאל אחד מבניו של ר' חיים שמואלביץ את אביו מי היה יותר גדול הרב מבריסק או החזון אי"ש? וענה מה שענה. ושאל שוב, האם אתה מתכוין שהוא היה יותר גדול בתורה או גם בשאר הדברים? אמר לו איזה עוד דברים יש חוץ מתורה?

הסטייפלר כשהוא היה בחור הוא דיבר עם רב גדול בלימוד, ואותו רב מאד נהנה ממנו, הוא ראה עליו שהוא בחור גאון ורצה להציע לו שידוך, אז הוא שאל אותו מה אתה מחפש מה אתה רוצה, בת של רב, או נדוניה גדולה, או משרה תורנית, א"ל הסטייפלר אני רוצה בס"ה אשה ירא"ש ושתתן לי לשבת וללמוד, לא עניין אותו דברים אחרים, אמר לו, כן, אבל בכל אופן מה אתה רוצה עוד? אמר לו אני לא רוצה עוד שום דבר, אז הוא כתב לסבא מנובהרדוק דיברתי עם הבחור ואני ראייתי שהוא גאון בתורה. אבל לא ידעתי שיש לך בישיבה כאלו תמימים... מה, הוא לא קולט שחתונה זה לא רק דף גמרא!!

ר' אברהם יפה'ן שהכיר את התלמיד ה'תמים' הזה, נתן לו את המכתב... אמר הסטייפלר, תמים בתמים נעו [על דרך הגמ' בקדשים דמים בדמים נעו] אני תמים! הוא תמים! יש עוד משהו בעולם חוץ מתורה? הוא חושב שיש עוד דברים חוץ מתורה, הוא פה ה'תמים'.

יש ווארט של הגאון ר' ראובן גרוזובסקי (חתנו של הגר"ב, ודודו של הגרי"י שיינר) שמובא בספר הדרשות שלו, וישב יעקב, ביקש יעקב לישב בשלוח קפץ עליו רוגזו של יוסף. צדיקים מבקשים לישב בשלוח אומר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להן לעוה"ב אלא שמבקשים לישב בשלוח בעוה"ז (רש"י בראשית לו, ב). ובפשטות העולם מבינים שעיקר לימוד התורה הוא מתוך קושי. אבל ר' ראובן אומר שהתביעה היא על ביקש יעקב, וכי אתה מבקש פה בקשות אישיות ומביע רצונות פרטיים!! צריך לבקש ללמוד תורה ושיהי' לך את כל מה שיעזור לך לכך. אבל לא לבקש משהו מסויים רצון פרטי גם בשביל עבודת ה' אני רוצה כסף כדי שאני יוכל ללמוד תורה, או אני רוצה שידוך טוב כדי שאני יוכל ללמוד, לא כך מבקשים, תגיד

לקב"ה אני רוצה ללמוד! וזה הכל. וממילא כל מה שצריך בשביל ללמוד - יהיה לך. (וזה נוסח החזו"א באגרות לאם שתתפלל על בנה, יה"ר וכו' ותהפוך את לבבו לאהבה וליראה את שמך, ולשקוד בתורתך הק', ותסיר מעליו כל הסיבות המונעות אותו משקידת תורתך הקדושה, ותכין את כל הסיבות המביאות לתוה"ק).

ביקש יעקב לישב בשלוח זה היה בצורה של בקשה אישית, אז קפץ עליו רוגזו של יוסף, אין בקשות פרטיות ורצון אישי כלל, רק דף גמרא. זה פלא פלאות.

דיברו פעם עם הרה"י הג"ר מיכל יהודה ליפקוביץ לגבי תענית דיבור בלימוד, ואמר, אני לא מבין, תארו לעצמכם שיש איש עסקים מצליח והחנות שלו הומה בלקוחות כל היום כולו, ובליה, אשתו תגיד לו, יש לך הרבה חברים שבאים באמצע העבודה ומפריעים, כדאי לך לקבל ע"ע שתתעסק רק במסחר ואל תדבר עם כל החברים שלך. הוא יצחק עליה.. את צריכה להגיד לי כזה דבר!! אני לא טיפש להפסיד מליונים בשביל החברים, אני יגיד להם שכעת אין לי זמן. אותו דבר, אם תורה זה העסק שלך ורק זה מה שמעניין אותך אז לא צריך קבלה לעשות תענית דיבור, פשוט אין זמן לדבר... המדרש שמואל (באבות ו, ז) מפרש, אחד מקנייני התורה זה מיעוט דרך ארץ, ומסביר, לפי שאם יבוא לפניו אדם נכבד בעודו עוסק בתורה יתבטל מלמודו כדי להשיב לאותו אדם. לא נעים לו לומר אני רוצה ללמוד אין לי זמן לדבר אתך, ואין זה דרך ארץ שהוא כאילו נוגע בכבודו. ולכן אמר במיעוט דרך ארץ, כי טוב לו שיהיה בו מיעוט דרך ארץ ולא יתבטל מלמודו.

סיפר לי הגאון ר' שרגא ברלין (בנו של הגאון ר' זאב, ור"מ בגאון יעקב) שהוא היה תלמיד של הג"ר דוד, שבא פעם בחור להגאון ר' דוד ואמר לו שמספרים על אביו הגרי"ז שהיה פעם אצל הגאון ר' חיים עוזר, ור' חיים עוזר הגיש לו כוס תה. והוא לא רצה לשתות כי יש שאלה בהלכה לגבי ברכה אחרונה על משקה חם והוא אחז שלא צריך לברך, והעדיף שלא ליכנס למחלוקת, והוא לא רצה לעשות נגד ר' חיים עוזר שאחז שכן צריך לברך. קם ר' דוד וצעק שקר וכזב!!! לא היה כזה דבר בעולם! זה בער בו, ולא הבינו על מה יצא הקצף. אח"כ כשהוא קצת נרגע שאל אותו ר' שרגא היה איזה מעשה דומה לזה עם כוס תה? אמר לו ר' דוד בחיך נראה לך שאני ליויתי את אב א כל פעם שהוא בא לר' חיים עוזר!! אבל דבר אחד צריך לדעת: כשאני ראייתי את אבא עומד ליד ר' חיים עוזר - כל הגוף שלו רעד! וברור לי שאם הוא היה אצל ר' חיים עוזר והוא היה נותן לו כוס תה הוא היה שותה ומברך ברכה אחרונה אפי' אם הוא היה אחוז אחרת! ולמה זה כ"כ כאב לי כי בדור הזה כבוד התורה ירד עד לאפס. לא יודעים מה זה כבוד התורה ומה זה אדם גדול.

ידוע שבבריסק לא היה סדר מוסר בישיבה, וכן בכולל חזו"א לא היה סדר ללמוד מוסר, ויש כאלו שנתלים בזה. וסיפר לי ר' שרגא, שר' דוד סולובייצ'יק היה אדם מאוד מסודר והיה שומר על כל הספרים שלו, שישארו בשלמות, והיה לו ספר אחד שהוא היה קרוע ונחלק לדפים, וזה היה 'מסילת ישרים'... ועד כמה היו בעלי מוסר ובעלי מדות טובות, ורק שאחזו ללמוד ביחידות וברגש עדיף, וכידוע שהחזו"א אמר שבלי מוסר הרי טובעים בים של העוה"ז.

סיפרו הבנים של הג"ר דוד פינקל זצ"ל, שאביהם היה מהמקורבים הגדולים למרן הגרי"ז, והיה פעם שהגרי"ז חשד בו שהוא עשה איזה

דבר נגדו והקפיד עליו. ור' דוד בפקחותו הבין את זה והוא לא בא יותר לפניו, אפי' שהוא ידע שזה לא נכון. אח"כ נודע לרב מבריסק שזה היה טעות, אז הוא בא אליו והביא לו שתי מערכות של חידושי תורה, ואמר לו תראה, את החידושים הללו עוד לא אמרתי לאף בן אדם, הם חדשים ושמורים, וכעת אני נותן לך אותם במתנה, כעת זה כבר שלך ואין לי חלק בהם, זה היה הפיוס של הרב מבריסק, ובשביל ר' דוד זה היה שוה מליארדים... והיה כדאי לו שהוא יכעס עליו רק בשביל זה... ועוד סיפר הגר"ז ברלין שפ"א לקראת מוצש"ק בא להתפלל, והגיע אז הרב הלפרין מטה"מ שהיה אדם נכבד ומבוגר, והגר"ז היה אז צעיר לימים, ובקשו מרן הגר"ז שילוה להגר"ז סורוצקין, וזה כמובן לקח זמן, והוא הבין שכבר מאוחר לחפש מנין, אבל לכה"פ ישמע אצל מרן הגר"ז 'ברכו' של סוף התפילה, וכשבא ראה שעוד לא התחילו להתפלל, ותמה ע"ז מאד, ואמר לו מרן הגר"ז אני שלחתי אתך אז אני אחראי עליך שלא תפסיד בגללי תפילה בציבור.

אמר לי הגאון ר' נחום נבנצל שליט"א שכתוב בפסיקתא זוטרותא (של א' מהראשונים) לגבי מכת הארבה, שהארבה בטבעו אינו אוכל ואינו שותה, ולא כמו שאר הבעלי חיים שמטבעם אוכלים ושותים, אבל הוא נברא בצורה כזו, שברגע וצריך להביא את המכה הוא לא סתם אוכל, הוא מחסל הכל... (ופעם הביא הר"ר ישראל פרידמן לבית של הרה"י (למטבח) סרטון שמראים איך ארבה משתלט על שטחים אדירים, ובתוך דקה לא נשאר כלום!) רואים פה דבר מפליא. זה אחד שבטבעו לא אוכל ולא שותה, אתם שומעים?... הקב"ה פותח את הפה של האתון לדבר, ואת הפה של הארבה לאכול ולחסל.

נגיף הקורונה הוא כמו הארבה. זה יתוש שצריך מיקרוסקופ בשביל לראות אותו. הוא אולי גם לא אוכל ולא שותה, אבל כשהקב"ה רוצה להביא אותו הוא לא סתם אוכל... אנחנו שומעים על סיפור, ועוד סיפור, ועוד. חייבים קצת לשאת בעול! אי אפשר לראות את עם ישראל כ"כ שוקע ולהתעלם ולומר שלום עלי נפשי.

הארגון למלחמה ב'כלום'

הגה"צ רבי טוביה פולק שליט"א היום הוא נישא לתפארת בפי כל, הוא איבד את רעייתו ע"ה, ותוך פחות שנה גם את בתו ע"ה, והוא נשא הספד מרטיט שכל הרחוב דיבר על זה שכולו היה אמונה והודאה לה'.

השבוע ביום השלישי של בתו, עשו סיום ש"ס משניות בישיבת אמרי משה בה לומד בנו, ור' טובי' דיבר שם במשך שעה ו-10 דקות על המושג שנקרא 'כלום'. ואמר כך: אתם יודעים שכעת פתאום כולם

מבינים מה זה ערך של חיים ופתאום כולם רועדים. יפול מצדך אלף ורבה מימין, אמנם אליך לא יגש אבל כולם רועדים. אף א' לא יודע מה מחכה לו ולמשפחתו זה נורא ואיום! ואני ודאי יודע מהו הערך של החיים. מה דעתכם אם יבא אחד שיש לו אבא מלונר ויבקש ממש, אבא, תעשה לי טובה, תתן לי 10 מליון דולר, שואל האבא, מה תעשה עם זה? כלום! אז למה אתה רוצה את זה? כדי שתהי' לי הרגשה טובה שיש לי בבנק הרבה כסף... ובכל אופן מה תעשה עם זה? כלום! אז האבא בודאי לא יתן לו את הכסף.

כל אשר לו יתן האדם בעד נפשו, כולם מבינים שהחיים זה הדבר הכי יקר. יבא אדם ויתפלל ויבקש חיים. בשביל מה אתה מבקש חיים, מה תעשה איתם? כלום! מה אתה מתכוין? אני ידבר פוליטיקה. מה יצא לך מזה? כלום! אני רוצה לשמוע חדשות. מה יהיה לך מזה? כלום! אני רוצה לפטפט עם חברים מה יצא לך מזה כלום, אבל אני אוהב את ה'כלום' הזה ויש לי מזה הרגשה טובה, אז אתה מבקש מהקב"ה חיים בשביל כלום. כן, אבל אני כן ילמד קצת ויעשה מצוות. זה כמו לקבל מליארד ובאלף שקל לעשות משהו... זה לא מתקבל, מעושר החיים הזה צריך לצאת משהו. וכן מה תעשה בשישי שבת? אני יישן. מה יהיה לך מזה? כלום! הגיע הזמן לפתוח את העיניים!!! לא בשביל זה מחלקים חיים. [נועין ברבינו יונה (אבות יג, י) שהוא מפרש כדברים אלו].

כאשר היו בשורות קשות בשואה עמד המשגיח רבי יחזקאל לוינסקיין ואמר מכאב לב, כתוב ויחד יתרו שנעשה בשרו חידודין חידודין אפי' שהוא כבר היה גר, אבל זה הטבע של בן אדם, אם מי שהיה קשור כ"כ שנים זה כואב לו, וא"כ ק"ו עם ישראל, ואי' ששומע מכלל ישראל במצב שהם נמצאים ולא איכפת לו, לא רק שהוא לא בעל מידות, הוא לא בן אדם בכלל!

כעת חייבים להתחזק, ולבטל את רוע הגזירה, ובנו הדבר תלוי ורק בתורה ותפילה, ותפילה כראוי זה רק בישיבה, ולהתרחק מכל אותם 'כלום' שמוצאין את האדם מן העולם, (וכמבואר ברבינו יונה שם).

זה לא הזמן להרשות לעצמנו להתפנק ולהתרפות, זה 'פיקוח נפש' של ממש, כל חיזוק בתורה ובתפילה 'מרבה תורה - מרבה חיים' וזה משפיע על כל העולם כידוע מהגר"ח מואלוז'ין זצ"ל.

הקב"ה יועזר שנתחזק ונזכה שהוא יסיר מעלינו רק את המות הזה, נשוב אל אלונינו בחוזה, ונתחזק בתורה ותפילה, ונזכה לראות בישועתן של ישראל בקרוב. אמן.

לע"נ

הרה"ג ר' משה חיים זצ"ל בן הרה"ג ר' אהרן זאב הי"ד
מח"ס המסורת השלם לתשב"ר
נלב"ע כ"ג שבט תשס"ד

תנצב"ה

לע"נ

הרב יחזקאל עזרא עבדי
בן ג'חלה אצלן זצ"ל
נלב"ע כ"ד כסלו
תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגליין במי"ל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות
ממורינו ראש הישיבה הגאון ר' ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיבה

תאוות הכבוד - שורש כל המידות הרעות

עצמו, ירצה בהצלחת חבריו כשם שרוצה בהצלחתו שלו, אזי יוכל להתגבר על מידת הכעס. משום שכבודו יהיה פחות חשוב בעיניו.

הבאנו בעבר את דברי הגרא"מ שך זצ"ל בשנת תשמ"ט, שהביא את דברי חז"ל (בראשית רבה כ"ז, ח') לגבי קין והבל שחלקו ביניהם את העולם: זה נטל כל הקרקעות וזה את כל המיטלטלין. לאחר מכן האחד לא הסכים לשני להיות על הקרקע שלו, והשני לא הרשה לו ללבוש את הבגדים השייכים לו. "דין אמר חלוץ, ודין אמר פרח, מתוך כך ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגו".

ותמה אז מרן הגרא"מ בשער בת רבים, דלכאורה יפלא עד מאד מה היה הוויכוח בין קין להבל, הלא בכל העולם כולו היו ארבעה אנשים בלבד ולא חסר להם ולא כלום, וכי מה היה גורע לאחד אם השני היה נוטל פיסת קרקע לעמוד עליה ומה גרע לשני אם הראשון היה לוקח מעט צמר ללבשו, הן כל השאר שייך לו על כל פני תבל ומלואה ואף לו יחיה אלף שנים לא יספיק להשתמש בכל מה שיש בבריאה, ובכל זאת האחד אמר לשני 'פרח' והשני אמר לראשון 'חלוץ', ולמה, משום שזה שלי, ואם זה שלי זה לא אמור להיות אצלך...

תאוות הכבוד גוררת כל העוונות והתאוות

אף במסילת ישרים מצינו שכתב (פי"א): **"הכבוד הוא הדוחק את לב האדם יותר מכל התשוקות והחמדות שבעולם"**, ולולי זה כבר היה האדם מתרצה לאכול מה שיוכל, ללבוש מה שיכסה ערותו, ולשכון בבית שתסתירהו מן הפגעים והיתה פרנסתו קלה עליו ולא היה צריך להתייגע להעשיר כלל".

והדברים לכא' צ"ב, דבשלמא לגבי תאוות הממון יתכן שהאדם רוצה להרבות לעצמו כסף וזהב בכדי להרגיש חשוב ובר מעלה, אך כיצד יתכן שכל המשיכה אחר הנאות העולם כגון אוכל טוב וכדו' נובעת רק מתאוות הכבוד, והרי יש לאדם הנאה מעצם הדבר גם בלי קשר לכבודו.

המוכרח מזה, שאילולא תאוות הכבוד היה די לו לאדם לאכול לשובע נפשו ולא היה מרגיש דחף גדול כל כך למלא את תאוות בטנו, מה לו אם ישבע בדרך זו ומה לו אם ישבע בדרך אחרת, וכל הסיבה שהוא רודף אחרי תענוגי המאכל היא בכדי להרגיש כלפי עצמו - 'איך האב', יש לי כדי סיפוקי, אני שולט ורצוני מתממש כפי שאני רוצה שיהיה. זהו הגורם לו לתאוות האכילה ולשאר הנאות העולם.

[במאמר המוסגר יש לציין את מה שאמר בעל **האמרי אמת** זי"ע על עצמו בדרך צחות, שתמיד הסתפק איזו תאוה גדולה יותר, תאוות הכבוד או תאוות האכילה, והנה כאשר הכתירו אותו החסידים עליהם כאדמו"ר נפשט ספיקו מיד בשבת הראשונה, הביאו לפניו דג גדול, והוא במקום לאכול חתיכה הראויה להתכבד נאלץ לקחת כמלוא הנימא ולחלק את כל שאר לחסידים. הרי שתאוות הכבוד גדולה מתאוות האכילה...].

חיי האדם שלווים יותר כשאין בו תאוות הכבוד

ישנו מעשה במרן **החפץ חיים**, שבצעירותו צעד במשעול צר ולמולו הופיע אחד מהשרים הנכבדים. ירד החפץ חיים מן הדרך ופינה את המדרכה לאותו שר. שאל השר את החפץ חיים, מדוע אני עדיף ממך, ומיד כשראית אותי פינית את הדרך לנגדי. השיב לו הח"ח, כך אני רגיל, דרכי בחיים היא תמיד לוותר לאחרים, בכל מצב שלא יהיה. התפעל השר, הגיב ואמר: אם כך, אין לי ספק שתזכה להאריך ימים.

פרק ב' משנה ט"ו. "רבי אליעזר אומר יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך ואל תהי נוח לכעוס" וכו'.

הכעס מתעורר משום שחסר בכבוד חברו

משמע מלשון המשנה שיש קשר בין הכעס לכבוד חברו, ובפירוש רש"י על המשנה כתב: "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך - אימת, בזמן שלא תהא נוח לכעוס". ומבואר בדבריו שאדם שמכבד את חברו ממילא לא יהיה נוח לכעוס עליו, וצריך באור מה הקשר בין הדברים, והלא יתכן שאדם מכבד מאד את חבריו, אך כשהם ירגיזו אותו הוא יכעס עליהם, ומדוע מידת הכעס סותרת לכבוד חברו.

אמנם לכשתבונן מה מביא את האדם לידי כעס נראה שלא המעשה שנעשה לו הרגיז אותו, אלא הפגיעה בכבודו. ניקח לדוגמא, אדם הולך ברחוב, מעליו עוברת ציפור ומטנפת את בגדיו. האם יהיה לו כעס עליה? פשוט וברור שלא יכעס כלל, למרות הכאב והצער שנגרמו לו. אך אם יהיה זה חברו שמחוסר התבוננותו בדרך נשפכה לו המכולה על בגדיו - הכעס יהיה גדול. ואם לאחר מכן הוא גם ישכח להתנצל על המקרה - אין לתאר גודל העצבים שיתעוררו לו כלפיו.

וכאן מתעוררת התמיהה: מה ההבדל מיהו המלכלך, הרי בשני המקרים נהרסו הבגדים באותה מידה, וכמו"כ מה ההבדל אם הוא התנצל על כך או לא. אין זאת אלא משום שהאדם לא כועס על כך שבגדיו התלכלכו, אלא על מה שכבודו נפגע ועל אותו אדם שלא כ"כ החשיב אותו והעז לכלך מחוסר התבוננות, ואפי' לא התנצל. זה הגורם היחיד לכעס.

אפילו בחינוך ילדים, כאשר הורים באים בטענות על בנם באף ובחמה, כמעט תמיד משפט הסיום הוא "והרי אמרתי לך שלא..." הוי אומר, שהתעוררות העצבים אינה באה על עצם הפעולה שעשה הילד, אלא על הפגיעה בכבודם של ההורים שילדם המרה את פיהם, וזהו עיקר מה שנוגע לליבם.

ועל כך אומרת המשנה "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך". הרמב"ן עה"ת כותב ש"ואהבת לרעך כמוך" אי"ז כפשוטו שעל האדם לאהוב את חברו כמו שאוהב את עצמו. משום שזה בלתי אפשרי בעליל, האדם נולד עם טבע שיש בו אהבה אמיתית לגופו יותר מלכולם, ואף הלכה פסוקה היא שחייך קודמין לחיי חברך. אלא "ואהבת לרעך כמוך" היינו **שעל האדם להיות פחות 'אנוכי'**, ולהבין שישנם עוד אנשים עמו בעולם, וכשם שהוא רוצה להצליח, כך ירצה גם בהצלחתו של חברו.

טבע בני האדם הוא שמשום מה הם נוהגים להדר בשתי הדברות הראשונות, 'אנוכי' ולא יהיה לך... הם סבורים שרק להם צריך להיות טוב, ועיניהם צרה בהצלחתו של השני. כבודם אינו נותן להם מנוח, וכל ימיהם הם חיים בחשש שהוא לא ירמס אפי' במעט חלילה... ישנם אנשים מבוגרים שעד סוף ימיהם מלאים כולם בצער ומכאובים על כל פגיעה כל שהיא בקצה כבודם, וכשנעשה להם דבר שאינו מתאים למעלתם המדומה - אין להם יכולת להכיל זאת, והם חשים כאילו חרב עליהם עולמם. הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם. כפשוטו.

תאוות הכבוד מסמאת את עיניו של האדם וגורמת לו לכעוס על כל טיפת זלזול בכבודו המדומה. כאשר יתגבר על תאוות הכבוד - שאר כל העניינים יסתדרו לו מאיליהם, **כי תאוות הכבוד גוררת אחריה כל התאוות והעוונות**. אם ישכיל האדם ויחיה פחות את

והנה שפתי אותו גוי ערל ברור מיללו, על אף שודאי לא היתה כוונתו בתורת ברכה אלא בתורת חכמה בגויים, משום שמי שלא דורש את כבוד עצמו בכל עת ובכל שעה, כל חייו רגועים ושלוים הרבה יותר בלי צער ויסורים של מה אמרו ומה חשבו, תמיד טוב לו עם עצמו והוא מרוצה במה שיש לו, הוא לא מרגיש שכולו נרמס כאשר אי מי כביכול פגע בכבודו ואין לו צורך בכבוד חיצוני בכדי להוכיח שהוא בעל זכות הקיום עלי אדמות.

וכן היה מרן הגרא"מ שך רגיל לומר בפני אנשים, "תפסיקו להסתובב כל היום עם קפידות". אדם שחושב כל היום רק על מה שעשו לו ומה שאמרו לו - הורס לעצמו את חייו בידיים, הן מה יתן לך ומה יוסיף לך, כבודך האמיתי לא נפגע בך הוא זה גם אם איזה מאן דהוא לא זוכה לראותך כנזר הבריאה.

המחלוקת נובעת מתאוות הכבוד

בגמ' סנהדרין (ק). "חכמות נשים בנתה ביתה - זו אשתו של און בן פלת, ואיוולת בידה תהרסנה - זו אשתו של קרח", ומדוע, כיון ש"און בן פלת אשתו הצילתו" שאמרה לו שלא ירוויח דבר מהמחלוקת כי בין כך לא יהיה הראש. ואילו אשת קורח היתה בה טיפשות גדולה, שאמרה לקורח שמה עושה הכל לעצמו וכו'. ולכא' יש להתבונן איזו טיפשות מיוחדת יש באמירתה של אשת קורח, הן בפשטות היתה זו רק הסתה בעלמא כביכול משה עושה הכל לעצמו ומזלזל בכבודם של קרח ושאר אנשי השבט, ולאידך גיסא יש להבין מה היתה החכמה הגדולה בדבריה של אשת און בן פלת, והלא לכא' אמרה דבר פשוט מאין כמותו - שבעלה לא ירוויח כלום מן המחלוקת, ובכל מקרה לא יזכה להיות הראש.

אך המוכרח בזה הוא שאכן חכמה גדולה יש כאן ומאידך טיפשות גדולה, שכן פעמים רבות רואים אנשים ניצים ביניהם במחלוקת שהיא כביכול לשם שמיים, כאשר כל אחד עומד בעמדתו ויש לו טענות מטענות שונות שנראות לכא' כצודקות ונכונות, אולם רק החכם באמת יוכל לשים את ליבו שאין כאן לא חכמה ולא תורה,

וכל מה שהאדם עושה לעצמו הוא עושה, יען כי כל מעשיו נובעים מכך שהוא רואה את עצמו בראש כאחד ויחיד ואפס זולתו, והיה אם רק יתבונן שעה קלה למחול על כבודו המדומה יסתתמו כל טענותיו ולא יהיה לו עוד ענין להחזיק במחלוקתו.

משום כך, גם כשראתה אשתו של און שבעלה טוען טענות שנראות כצדק וכמשפט, עזרה לה חכמתה לזהות שברגע שתעורר את ליבו שלא ייצא לו רווח אישי מהעניין - הוא יפסיק לשים את עצמו במרכז וממילא תצא כל רוחו מהמחלוקת, בלי שיהיה לו שום ענין להמשיך בה הלאה, בהיות שלא יצא לו מזה כבוד. ולעומת זאת אשתו של קרח, הפליגה בטיפשותה עד כדי כך שהיא מעצמה עוררה בו רגשות של כבוד ומחשבה עצמית, שרק הוא ראוי לכתר המלוכה ואין מישהו אחר שזכאי לקחתו לעצמו, עד שרגשות אלו התפתחו למימדים עצומים של מריבה.

ובאמת אפשר לראות שכאשר אנשים רבים ביניהם מריבה בעלמא אפשר עוד לנסות להפריד ביניהם ולהפסיק את המחלוקת, אבל כאשר המחלוקת היא כאילו 'לשם שמים' הרי סופה להתקיים ואין שום סיכוי שאחד מן הצדדים יפרוש, ואף כי לעיתים האדם שב וניחם על עוונותיו - לא מצינו מעולם אדם ששב בתשובה על מעשיו הטובים... אך האמת צריכה להתוודע ולהתגלות שהכל הבל ורעות רוח, כל המחלוקות והמריבות נובעות מכך שהאדם חי את עצמו ואת מקומו והוא מרגיש בתוך המפלגה שלו, וכאשר הוא רואה רק את עצמו ולא מעיף מבט קל על סביבתו - מי הוא שיוכל לעצור בעדו.

מה שמוטל על האדם הוא פשוט לשבת ולחשוב בשכל ישר, אני הוא לא האיש היחיד בעולם, ישנם מלבדי עוד אנשים רבים וטובים שזכאים בדיוק כמוני לכל מה שאני זכאי לו, ואם כן מה לי כי אלן על פלוני ועל אלמוני, אני בשלי והם בשלהם, ורק בדרך זאת יוכל האדם לשכון בטח בחיים של שלווה ושמחה בלי כעס צער ומכאובים.

בענייני השעה והזמן

"שיחת הילדים"

"הוא לא שומר תו"מ". הרי אדם שאינו בן תורה לא ראו אפי' לזלזול, למה הוא בכלל נחשב אצלנו משהו. למה אם יכנס אברך לבית המדרש שיושב ולומד 14 שעות ביום - לא נרגיש הערכה עצומה כלפיו?

לצערנו גם בני התורה פוזלים לפעמים לעולם שבחוץ, לא מניחים עצמם לגמרי באוהלה של תורה, עד שהתקשורת וכל העולם החיצון והשקרי מבלבלים אותם ומטפטים להם למח ערכים מזויפים, של טפל מול עיקר. לעשות מהכלום הכל. לעשות מהחושך אור ומהאור חושך. עד שאף הבן תורה לפעמים יכול לטעות ולחשוב כאילו יש פה איזה משהו.

צריך להתבונן ולחשוב, מהם הדברים האמיתיים שיש להם ערך, לייצב את 'סולם הערכים' שלנו. כל אחד צריך לבדוק בעצמו, האם באמת תהיה לו התרגשות כאשר יכנס תלמיד חכם או צדיק לבית המדרש, לכה"פ כמו ההתרגשות שתהיה לו אם יכנס איש שוגה ופתי שמשום מה נגזרה הגזירה ויצא שמו בכל הארץ...

זכורני כשהיתה בזמנו בשיבת פוניבז' אוריה סוחפת סביב היציאה לפעילות של ה'פעילים' ביד לאחים להציל את העם שבשדות, מרן הגר"ש רזובסקי התייחס לכך שלא כדרכו, בתוך שיחה שמסר בשיבה ואמר: "אמנם מנקה ארובות הרי זה דבר חשוב מאד. אילולי שהיה ממלא את תפקידו היתה הארובה נשארת מלוכלכת ולא היה שייך להסיק את הבית. אבל בסופו של דבר, המנקה יוצא מלוכלך וכולו נהיה שחור מפחם..."

יתכן שישנם עוד דברים חשובים ונצרכים חוץ מהתורה, אבל כל דבר שאינו התורה בעצמותה - 'מלכלך' את האדם ולא מוותר אותו בעולם העליון שהיה יכול להיות בו. כי התורה היא הדבר היחיד שמטהוה את מרכז החיים, וכל דבר חוץ ממנה הוא טפל ומשני.

המשנה לק' אומרת שאחד מהדברים שמוציאים את האדם מן העולם זו שיחת הילדים. מה זה שיחת הילדים. אדם יכול לעסוק כל חייו בעניינים שעומדים ברומו של עולם, הוא לומד כמו שצריך, מתפלל טוב, אבל הכל זה בבחינת "שיחת הילדים". משום שכל הראש שלו שקוע בשטויות ובדברי הבל, זוהי שיחת הילדים.

מדי פעם אני מתפלל לשמוע, שישנם דברים שמעסיקים בני תורה, ואינני מצליח להבין למה זה מונח לנו בראש. ניגש אלי לאחרונה איזה יהודי יר"ש אך פשוט, הוא אמר לי: "נו, מה לעשות, עם ישראל הולך לבחירות". אמרתי לו: עם ישראל הולך לבחירות? עם ישראל הולך לפלגין. עם ישראל שקוע בסוגיא דפלגין. הרי מי שזה מה שמונח לו בראש, לעולם לא יצליח להכניס אליו גם את התורה, זה לא הולך ביחד.

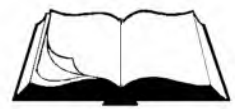
גם שמעתי, שיש "זעזוע". ממה מזועזעים, מה'הסתה'. יש הסתה בתקשורת נגד הציבור החרדי. מזה מזועזעים? אני הזועזעתי מכך שזה מזעזע. למה זה מפריע למישהו מה שהם אומרים והעניינים שמעסיקים אותם, החיים שלנו הם בעולם אחר. זה כלל לא אמור לעניין אותנו, זו שיחת ילדים.

לאחרונה הייתי באיזו חתונה, ובאמצע השמחה ניגש אלי בחור שכנראה חשב שמשעמם לי, הוא אמר לי ממש בהתרגשות: "הראש ישיבה רואה אותנו, זהו הזמר החשוב פלוני". ממש נחרדתי לשמוע את זה. בחור בן תורה, שיושב ולומד, האם זה מה שמונח לו בראש, איזה זמר יותר חשוב? זוהי הדמות שמזעזכת אצלנו?

אבל המחלה הזו פשטה לה בכל מקום, ולדאבונו אפשר אפילו לשמוע בחורים שמדברים בהערכה על אנשים פושעים וחטאים, הרי ניתן לדמיין מה יקרה אם לפתע יכנס לבית המדרש ראש הממשלה, הרי כולם יביטו בו בהתפעלות, יש כאלו שיאמרו בביטול

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

9

גליון 426 שאלות המצוות בימי מגיפת הקורונה, ושאלות המצוות אדר תשפ"א
ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

ביטול תור לרופא שיניים

◀ **שאלה:** אצל רופא השיניים ישב לקוח שהתברר אח"כ שהוא חולה קורונה, האם לקוח שיש לו תור למחרת חייב ללכת לטיפול אצל רופא השיניים, כדי שהרופא לא יפסיד את עבודתו?
תשובה: היות שהתברר אתמול שהיה ללקוח נגיפי קורונה, בודאי יש חשש שרופא השיניים שטיפל בו פנים אל פנים נדבק גם הוא בנגיף (ומחייבו בבידוד), ולכן אין שום חוב ללכת היום לרופא זה ולא צריך לשלם שום דבר, אף שיתכן שבגלל זה הפסיד זמן של עבודה, כיון שסו"ס מחמתו לא יכול הלקוח להגיע לטיפול.

שאלות המצוות

קראו פ' שקלים קודם הזמן

◀ **שאלה:** השנה (תשפ"א) פ' שקלים חלה בשבת פ' משפטים, ר"ח אדר, אם טעו וקראו פ' שקלים בשבת פ' יתרו (שבת לפני ר"ח אדר), האם צריכים לחזור ולקראו פ' שקלים בשבת פ' משפטים?
תשובה: כתב המשנ"ב (סי' תרפ"ה סי' ק"ב) אם טעו וקראו הפרשיות והמגילה באדר ראשון צריכים לחזור ולקראו המגילה באדר שני, ולענין הפרשיות בב"י משמע שא"צ לחזור, אבל בד"מ ובא"ר כתבו דצריך לחזור, ע"כ. וכוונתו לפסוק כה"דרכי משה", וכן סתם המשנ"ב (סו"ס תרפ"ח) שצריך לחזור.

וכל זה מייירי כגון שקראו פ' שקלים בשבת לפני אדר ראשון שאין זמנו בחודש זה, אבל בזה שקראו פ' שקלים בשבת שלפני ר"ח אדר, מסתבר שיצאו בדיעבד כיון שזמנו לקרותו בחודש שבט, ואין לקרוא פעם שניה בשבת הבאה (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

אולם בגדר עצה טובה שאין בזה טעם כ"כ שכולם קוראים פ' שקלים ובאותו ביהמ"ד לא קוראים, עדיף שיחפשו עוד שש אנשים שעדיין לא שמעו פ' שקלים בשבת שעברה ויבקשו מהם שיתפללו שם, ואז יכול אותו מניין לחזור ולקראו פ' שקלים מחמת אלו שעדיין לא שמעו (הגר"א גניחובסקי זצ"ל).

בר מצוה בחודש אדר

◀ **שנים** שנולדו בשנה מעוברת (תשס"ח), אחד בכ"ט אדר א' והשני אחריו בא' אדר ב', והבר מצוה שלהם בשנה פשוטה (תשפ"א), זה שנולד שני נעשה בר מצוה בא' באדר, וזה שנולד קודם בכ"ט באדר ראשון נעשה בר מצוה ארבעה שבועות לאחריו דהיינו בכ"ט באדר (שו"ע סי' נ"ה סעיף י').

נולד בל' אדר א' תשס"ח

◀ **מי** שנולד בשנה מעוברת (תשס"ח) בל' אדר א' שהוא א' דר"ח אדר ב' ושנת בר המצוה שנה פשוטה (תשפ"א), וחודש אדר חסר, י"א דנעשה בר מצוה ג"כ בא' דר"ח אדר שהוא ל' בשבט (שו"ת "בנין ציון" שם, ושו"ת "מנחת יצחק" ח"ח תשי"ז, ועיי' שהוכיח משו"ת "הלכות קטנות", ח"ב סי' קע"ב). ויש חולקין שאינו נעשה בר מצוה עד א' בניסן שהוא יום שלושים לחודש אדר (מרן בעל ה"אבי עזרי"י זצ"ל ומרן בעל ה"קהילות יעקב" זצ"ל). וי"א לחשוש לשתי השיטות לחומרא (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

שיעור גודל כיפת הראש (הוספה לגליון 417)

◀ **שאלה:** כתב השו"ע (סי' ב' סעיף ו') ולא ילך ארבע אמות בגילוי ראש מפני כבוד השכינה, וכתב המשנ"ב (סי' ק"א) בשם הט"ז שאפילו יושב בביתו חייב, והוסיף בשם השל"ה, אפילו בעת שינה בלילה ואפילו קטנים נהגו בכיסוי הראש כדי שיהא להם יראת שמים, עיי' שם. האם יש איזה שיעור בגודל הכיפה?

תשובה: לכתחילה צריכה הכיפה לכסות את רוב הראש (שו"ת "האלף לך שלמה" תשי"ג, הגר"ז שפירא זצ"ל בשם ה"חזון איש" זצ"ל).

ויש סוברים שאין צריך כיסוי על רוב הראש, וראה מזה שכתב המשנ"ב (סי' ב' סעיף ק"א) בשם רש"י וט"ז שיכול לכסות הראש ביד, עיי' שם. והרי היד אינה מכסה את רוב ראשו (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א תשי"א, עיי' שם).

דיבור בין הנטילה לברכת "המוציא"

◀ **שאלה:** המדבר בטעות לאחר נטילת ידיים לפני ברכת "המוציא", האם צריך ליטול ידיו פעם שניה, וכמו לענין הפסק בין ברכת

נא לשמור על קדושת הגליון.

"המוציא" לאכילה, שאם מדברים מילה אחת צריך לחזור ולברך?
תשובה: כתב בשו"ע (סי' קס"ו סעיף א') טוב להיזהר מלדבר בין נטילת ידיים לברכת "המוציא", עיי' שם. והיינו אין איסור משום עצם הדיבור היות שברכת נטילת ידיים מתיחס על הנטילה, והניגוב שכבר עשה, רק הטעם כדי שלא יסיח דעתו מלשמור על הידיים, ולכן אם דיבר כמה מילים ולא הסיח דעתו אין זה הפסק ולא חייב לחזור וליטול ידיו (משנ"ב שם סי' ק"ו). וי"א שאם הפסיק הפסק גמור ראוי לחזור וליטול ידיו בלי ברכה ("חזון איש" או"ח סי' כ"ה ס"ק א'), עיי' שם. אם זה מדינא או משום קנס).

(לפני כשישים שנה מסר הגה"צ ר' שמעון שוואב זצ"ל מניו יורק שיעור בשיבת גייטסהד, והעיר שכאן השו"ע כתב רק "טוב להיזהר" מלדבר, ולמעשה לא ראה שום יהודי שמדבר בין נטילת ידיים לברכת "המוציא", ואילו לענין חזרת הש"ץ כתב השו"ע (סי' קכ"ד סעיף ז'), שאסור לדבר בחזרת הש"ץ וגדול עונו מנשוא וגו' עריס בו, ובכל זאת אנשים מקילים לעצמם ומדברים).

טלטול מנורת שבת (לעמפ)

◀ **שאלה:** מנורת שבת העשויה מעץ ומאירה בתאורת 'לד', ולמעשה יש עליה כיסוי שיש בו חור שדרכו יוצא האור, וכשרוצה שיהיה חושך מסובבים את המכסה כך שהחור נסגר, ונעשה חושך בחדר. האם מותר לטלטל את המנורה או לסובב את המכסה בשבת?
תשובה:

א. הבסיס עם האור בפנים הר"ז כמו פמוט שיש עליו שם אש שהוא בסיס לדבר מוקצה, ואסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו. ומנורת 'לד' יש לו דין מוקצה כמו אש (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

ב. המכסה שנמצא עליו מלמעלה הגם שמשמש לסגור ולפתוח את הפתח דרכו האור יוצא, בכל זאת אין לו דין בסיס (אף שגם מלמעלה יש דין בסיס לדבר מוקצה וכמבואר בפמ"ג סי' ש"ח מ"ז סי' ק"ז), שרק אם המכסה משמש ושומר את המוקצה יש לו דין בסיס, כגון שמניח מכסה על טלפון על מנת לשומרו שהילדים לא יקלקלו אותו, אבל אם מניח מכסה על הטלפון כדי שלא יראה דבר מוקצה אין זה משמש את הטלפון אלא את האדם, ומותר (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

וכמו כן בנד"ד, המכסה במנורה משמש את האדם כדי שהאור לא יפריע לו, ואין עליו דין 'בסיס' ויכול לסובבו ויזהר לכתחילה שלא יזיז כלל את הבסיס שמתחת.

ברירת עלונים בשבת קודש

◀ **שאלה:** בשבת יש ערימה מגוונת של עלונים בבית הכנסת (על פרשת שבוע, הלכות שבת וכו'), וישנם אנשים שמחפשים עלון אחד שהם מעוניינים בו מבין כולם ומכניסים אותו לכיס, האם מותר לעשות כן בשבת?

תשובה: בערימת העלונים, יש תערובת מהרבה מינים, וכשלוקח את העלון שהוא מעוניין בו, הר"ז נחשב כאוכל מתוך הפסולת (שהוא מין מתוך שאינו מין), ואם לא משתמש בו מיד יש בזה איסור מלאכת בורר מן התורה (עיי' שו"ע סי' שיי"ט סעיף ב'), ולכן העצה היא שלפני שמכניסו לכיס או לוקח אותו למקומו בבית הכנסת יקרא בו כמה שורות, ונחשב שהשימוש בו לאלתר, ומותר.

חיתוך ביצים בשאינו בן יומו ביחד עם בצל

◀ **שאלה:** בישר ביצים בסיר בשיר שאינו בן יומו, וחתך את הביצים בסכין פרווה יחד עם בצל, האם נעשה הסכין בשיר?

יסוד השאלה הוא, היות שקי"ל דבר חריף הופך את אינו בן יומו להיות בן יומו (שו"ע יו"ד סי' צ"ו), האם הטעם הבשרי בתוך הביצים שהוא אינו בן יומו נהפך לבן יומו ונכנס לסכין ונעשה בשיר.

תשובה: רק באותו סיר שבישלו בו בשיר ומתחילה היה בן יומו, אם מבשלים שם דבר חריף לאחר זמן מחייו כמו שהיה בתחילה ונעשה בן יומו, משא"כ בביצים שכבר מתחילה נכנסו לשם בלעיות של אינו בן יומו, לא שייך לומר שעשהו כבן יומו, ולכן הסכין עדיין נשארה פרווה.

חתך בשר בסכין שחתך בה בצל

◀ **שאלה:** חתך בצל בסכין פרווה ואח"כ חתך בו בשר קר, האם הסכין נעשתה בשיר?

יסוד השאלה הוא, היות שבסכין נבלעו בליעות של בצל (שדבר חריף נבלע ע"י שדוחק את הסכין כמבואר בשו"ע יו"ד סי' צ"ו סעיף א'), אם כן יש בו בליעות חריפות, וכשחתך את הבשר ע"י דוחק הסכין עם בליעות החריפות בסכין, האם מחמת כן נבלע בו בליעות של בשר.

תשובה: בליעות של דבר חריף שבתוך הסכין אין לו דין דבר חריף למה שבלוע בתוכו (ורק דבר חריף בעין יש לו כוח להוציא בליעות מסכין), וא"כ עדיין הסכין נשארה פרווה (ע"י "נקודות הכסף" יו"ד ריש סי' קכ"ב).

הפיכת חוב דולרי לחוב שקלי

◀ **שאלה:** ראובן חייב לשמעון 1000 דולר, והיות שערך הדולר יורד, שמעון רוצה להפוך את החוב לשקלים (בשווי של היום), איך יש לעשות זאת?

תשובה:

- ראובן יקח אלף דולר ויפרע לשמעון, ויחזור וילוהו על מנת לשלם דמים בשקלים.
- אם אין לראובן אלף דולר אלא רק מאה דולר, ישלם מאה דולר, ויחזיר לו שמעון, וכך יעשו עשר פעמים.
- אם ראובן נמצא במקום רחוק יכול לזכות לשמעון אלף דולר או עשר פעמים מאה דולר וכדומה, ע"י אדם אחר, ושוב לחזור ולזכות, על מנת לעשות חוב חדש בשקלים.

קנה כרטיס הגרלה על שם חברו וזכה

◀ **שאלה:** ראובן קנה כרטיס הגרלה ולא רצה שידעו שקנה, ולכן כתב את השם של שמעון על הכרטיס, הכרטיס זכה בסכום גדול, האם שמעון זכה בפרס ויכול לקחת את הכסף לעצמו, בטענה שראובן כתב את שמו וזכין לאדם שלא בפניו?

תשובה: על פי הדין לא זכה שמעון כלל, ולא שייך לומר כאן זכין לאדם שלא בפניו, היות שראובן לא התכוון כלל לזכות עבורו, וראובן לא חייב לתת לו אפילו חלק מן הכסף, ובכל זאת ראוי להעניק לו דבר מה בדרך דורות בעלמא, דסו"ס כתב שם שמעון ואולי בגלל מזלו של שמעון הגיע אליו הרווח (ספר "שדי חמד" חלק ב' מ' 190 בשם שו"ת "יועץ אברהם" חו"מ סי' ג', מרבי אברהם פלאגי זצ"ל).

חולצה שהתלכלכה בגן לילדים

◀ **שאלה:** לנכדו ראש חדש באים הילדים לגן לבושים בחולצה לבנה, הילדים קיבלו 'לורד' לצייר בו ואחד הילדים פתח אותה ולכלכך את עצמו בדיו והחולצה התקלקלה, האם הגננת חייבת על הפסד החולצה?

תשובה: אם הילדים הגיעו לגיל שיכולים לעבוד בו לבד בלי שמירה, אין הגננת חייבת לחשוש על אחד מהם, ואם קרה נזק לחולצה אין הגננת חייבת לשלם, אבל אם הילדים קטנים ועדיין לא יודעים לשמור, זה נחשב למזיק כשהגננת נותנת לקטן דבר שלא יודע לשמור עליו, וחייבת לשלם. ואין חיוב זה משום אדם המזיק שזהו רק גרמא, רק דומה לנותן שלהבת ליד קטן שחייב כמבואר בגמרא (ב"ק ט' וכו"ב), שהצבע נמצא בעולם, ומזיק מיד.

ואע"פ שהגננת לא נחשבת 'שומר' על בגדי הילדים, אבל חייבת לשמור על הצבע שנתנה לילד שלא יזיק לבגדים אחרים, וחייבת לשלם על הנזק שנגרם מחמת הצבע וממון אחרים.

ועדיין יש לדון אם בכל זאת מקובל לתת צבעים לילדים בגיל הזה, דאז לא היתה צריכה להשיג עליהם כל הזמן.

ויש להעיר, דמבואר בגמרא (ב"ק מ"ז) שאם נתן סם המוות לפני בהמת חברו והיא אכלה אותו מעצמה ומתה, אפילו זו היתה פשיעה בזה שנתן לפניו את סם המוות, בכל זאת פטור מכיון שהבהמה הביאה זאת על עצמה, וכמש"כ תוספות (שם ד"ה הוה), וא"כ גם בזה נימא שהקטן הביא על עצמו ופטור את הגננת.

אך יש לחלק דבהמה שאכלה סם המוות, היא מזיקה את עצמה, ולכן פטור, משא"כ בזה שההיזק הוא לא לעצמו אלא לבגד שלבש, והבגד שייך לאביו.

שכר מונית לירושלים וירד ביציאה מבני ברק

◀ **שאלה:** הזמין מונית לנסיעה מבני ברק לירושלים (במחיר 150 ₪), והתחיל לנסוע בה, וכשהגיע ליציאה מבני ברק ראה בתחנה אוטובוס הנוסע לירושלים, ורצה לעלות עליו ולרדת מהמונית ולשלם לנהג רק 30 ₪ עבור הנסיעה בתוך העיר, וכך יחסוך כסף רב. האם מותר לעשות כן שהרי הנהג יכול להמשיך לחפש עבודה אחרת?

תשובה: אם התחיל הפועל במלאכה, הרי"ז כמו קנין לעשות מלאכה, ואסור לבעה"ב לחזור בו, ואם חזר בו, אם מוצא עתה להשכיר עצמו, אין לו עליו אלא תרעומת, ואם אינו מוצא להשכיר עצמו (אפילו אם גם בשעה ששכרו לא היה מוצא להשתכר) נותן לו על כל העבודה כפועל בטל, וכן אם מוצא להשכיר עצמו במחיר פחות, משלים לו על ההפסד, ועל הנסיעה שעשה נותן לו שכר שלם (ע"י שו"ע חו"מ סי' ש"ג סעיף ב', "פתחי חושן" הלכות שכירות פרק י' סעיף ז').

תביעת פיצויים ממנהל הישיבה

◀ **שאלה:** הישיבה נסגרה ובחשבונו הבנק לא נשאר כלל כסף. האם העובדים יכולים לתבוע את ראש הישיבה או המנהל שישלמו להם את דמי הפיצויים המגיעים להם?

תשובה: ראש הישיבה או המנהל הם רק אפוטרופוסים שדואגים לקיום הישיבה, ואין עליהם שום חיוב באופן אישי אלא החיוב רק על נכסי הישיבה, והיות שלא נשאר כלום מכספי הישיבה אי אפשר לתבוע מהם כלל (ואם נשארו נכסים לישיבה, אזי לכשימכרו אותם יש לשלם להם דמי פיצויים מדמים אלו).

נתן מזווה לחברו, והתעטש ונפסל

◀ **שאלה:** נתן מזווה לחברו לבדוק אם היא מהודרת, הבדוק התעטש בפתאומיות ורוק נטף על אות בשורה הראשונה ונפסלה כל המזווה, האם חייב המזיק לשלם עליה, או כיון שבקש ממנו טובה לבדוק את המזווה לא לקח אחריות על זה, והוא פטור מלשלם?

תשובה: איתא במשנה (ב"ק כ"ח.) וברמב"ם (פי' חובל ומזיק הל' א') אדם מועד לעולם בין שוגג ובין מזיד, ע"י שם. ובאופן שהוא אונס גמור, דעת התוספות (ב"ק כ"ז ד"ה ושמאל) שפטור, וכן פסק השו"ע (חו"מ סי' שע"ח סעיף א'), ובש"ך (שם סי' א') כתב שהרמב"ן סבר שגם בזה חייב לשלם, ע"י שם, ואם שותה משקים ומכניס עצמו למצב של שיכרות חייב לשלם אע"פ שבשעת ההיזק הוא אונס גמור משום שהכניס את עצמו למצב זה ("הגהות רעק"א" שם).

והנה אם המתעטש היה מצונן היה עליו להסיק בדעתו שיכול להתעטש ובודאי הוי פשיעה וצריך לשלם. וגם אם לא היה מצונן סו"ס היה יכול לשלוט על עצמו בזמן העיטוש ולסובב את ראשו לכיוון אחר, ולכן אין זה אונס וחייב לשלם את דמי המזווה, אע"פ שרק ביקש ממנו טובה לבדוק את המזווה מ"מ היה לו להיזהר שלא להזיק וחייב לשלם.

הלכתא למשיחא - בקרוב

נסיעה לירושלים לחג הפסח

◀ **שאלה:** הנוסע לירושלים לחג הפסח להקריב קרבן פסח ולאכול, וכן לאכול משלמי חגיגה וכו', האם יכול לקחת את כלי הפסח שיש בביתו כדי לאכול את בשר הקדשים או צריכים קודם טהרה?

תשובה:

א. אם אחד מבני הבית היה פעם באוהל המת (כגון בשעת הלוויה), הוא נעשה אב הטומאה, וגם הבגדים שעליו נעשים אב הטומאה, וממילא גם כל הכלים שבביתו שהוא נוגע בהם נעשים אב הטומאה, משום חרב כחלל, וצריך הזאה שלישי ושביעי ממי חטאת, ואח"כ טבילה במקוה (לדעת רבינו תם נזיר נ"ד; זהו רק בכלי מתכת, וכן דעת הראב"ד ורש"י. ולדעת הרמב"ם הל' טומאת מת פ"ה הל' ג' ועוד ראשונים הוא בכל הכלים, מובא בהגה"ת הגר"א יו"ד סי' שס"ט ס"ק ב', וכן דעת הש"ך שם ס"ק ג' שהוא בכל הכלים, וע"י רע"ב מסכת אהלות פרק א משנה ב').

ב. כמו כן אם היתה הלוויה בשכונה ונכנסה טומאה דרך הדלת או החלון, גם הכלים בבית הם אבי אבות הטומאה (ע"י משנה אהלות פרק א' משנה ב' ו' ותוספות ב"ב כ. ד"ה בחבית), וכולם צריכים הזאת שלישי ושביעי.

ג. נמצא שכל השולחנות, הכיסאות, הסירים, הסכונים, הפמוטים, העטים, הבגדים וכו', כולם צריכים הזאה וטבילה (תלמיד חכם אחד עשה חשבון שיש לו בבית יותר מאלפיים פריטים שצריכים הזאה וטבילה).

ד. אם לא יספיקו לטהר את כל הכלים אי אפשר להשתמש בהם, אבל אפשר להשתמש עם כלי פלסטיק שאינם מקבלים טומאה.

ה. אם כולם עדיין טמאים, יאכלו קרבן פסח בטומאה (משנה פסחים ע"ו:), ואת שאר קרבנות הציבור יקריבו בטומאה אבל לא יאכלו בטומאה (משנה שם).

טומאת כלי רכב

◀ **שאלה:** האם כלי רכב טמאים?

תשובה:

א. אוטובוסים או רכבים שהיו באהל המת וכן כל האמבולנסים שהיו בהם מתים, הרי הם אבי אבות הטומאה, וכל מי שנוגע בהם נעשה אב הטומאה וצריך הזאה שלישי ושביעי והערב שמש.

ב. גם רכבים שלא היו במגע עם מת, היות שכל האנשים הם טמאי מת, כשנוגעים ברכבים, גם הרכבים נעשים אב הטומאה משום חרב הרי הם כחלל, ומי שנוגע בהם צריך טבילה והערב שמש.

ג. אף שהרכבים הם יותר מארבעים סאה, שלא נטמאים משום שאין זה מטלטל מלא וריקן, בכל זאת כלי מתכות (לא לומדים דומיא דשק), נטמאים גם כשהם יותר מארבעים סאה (ע"י "תפארת ישראל" מס' כלים בהקדמה, "ביקש דעת" סוף אות מ"ז, והרמב"ם הל' טומאת מת פרק ו' הל' ב').

ד. ועוד, במשך השנים יש הרבה אנשים שהם טמאי זב וזבה וכו' שיש בהם טומאת מדרס, והיות שהם ישבו ברכב, הרכב נטמא, וגם כשהם יותר מארבעים סאה נטמאים בטומאת מדרס (תוספות שבת מ"ד: סוד"ה מוכני, ורע"ב מסכת כלים פרק כ"ד סוף משנה ד'), ואח"כ הם מטמאים במשא, כלומר שאם טהור יושב ברכב הוא נטמא כי הרכב נושא אותו, וכל מי שנוגע בהם צריך טבילה והערב שמש.

שו"ת הלכה למעשה

משולחן ראש בית ההוראה

במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

עליית קטן בד' פרשיות

שאלה קטן העולה לתורה בשבת קודם הבר מצוה, אם יכול לעלות לתורה בד' פרשיות.

תשובה ראוי להחמיר להעלות דווקא גדול, אך כשיש צורך כגון כשכבר הכין הקטן את העלייה או שישנם כמה קטנים בשבתות רצופות ורוצים לסדר גבאי בית הכנסת שכל אחד יעלה בשבת נפרדת וכיו"ב, ניתן להקל, בין אם הקטן קורא המפטיר ובין אם רק מברך והגדול קורא.

כמבואר ברמ"א (דפ"ד) "קטן יכול לקרות בד' פרשיות שמוסיפין באדר וכן נוהגים", ולמרות שהביא המשנה ברורה (כ"ג) מהפסח שישן שבכל מפטיר הנקרא בספר בפני עצמו לא יעלה קטן למרות שקטן עולה למנויין שבעה, כל זה דווקא כשאין רוב השבעה עולים קטנים, וכך כשיש קריאה נפרדת למפטיר, נידון העולה בו כו' קרואים.

אכן לכתחילה עדיף לא לקבוע את שבת העליה לתורה לקטן בד' פרשיות או שבת ראש חודש, חנוכה וכדו' (מרן הגר"ש אלישיב). אך לא מקפידים לחשוש לדעה זו כמבואר בב"ח (שו"ת הישנות קנה) "מעיד אני עלי שאדוני אבי ומורי קנה לי ההפסדה בדמים יקרים במועד אחרון של פסח בהיותי קטן, וקראתי בעצמי בספר מוספין בבית הכנסת של המהרש"ל, וכמדומה לי שהרב ז"ל היה אז בבית הכנסת ולא מיחה בדבר".

ובקריאת וכו' וכן בפרה יותר יש להימנע מלהעלותו אף בשבת שאחד הבר מצוה, כמבואר במשנה ברורה (דפ"ג, כ"ג) שחוששים שהם דאורייתא ולא רוצים לסמוך בזה על 'חוקה דרבא' בשערות הנראות לאחר הבר מצוה שאכן גדלו אחר י"ג ולא קודם לכן ומוגדרות כשומא.

אכן אם נבדק אצל גדול וראה שיש לו ב' שערות שאינם שומא, אחר שנתלשו השערות ונראה שיש שם גומא כמו חריץ קטן, כשר לכתחילה להעלותו לזה. ואף אביו נאמן בעדות לבדיקת בנו כמבואר במשנה ברורה (ד"ה, ט"א).

ללקח צובע פה' בשבת

שאלה האם מותר בשבת לתת לילדים לקק הנקרא 'צובע פה' שמוכח שמטרתו כשמו - לצבוע פי האוכל.

תשובה למבוגרים שלא מעוניינים שפיהם יצבע, נחשב כדרך לכלוך ופשוט שמוותר לאוכלו כתות (ש"ס, כ"ג). ונראה שאף לילדים החפצים בצביעת הפה מותר לאוכלו, שהרי התיר המשנה ברורה (ש"ס, ד') לתת לקטן עוגה שכתובים עליה אותיות, למרות שמסתבר שיחתוך אותם ויאכל.

ובמחצית השקל ביאר שהיתר זה נלמד מקטן האוכל נבלות שאין בית דין מצווין עליו להפרישו, וקשה שהרי נאסר לתת לפניו מאכל אסור ונחשב כספייה בידיים. וחילק הגר"ז (ש"ס, כ"ג) שניתנת מאכלות אסורות לקטן [בין אם המאכל אסור מצד עצמו, ובין אם אסור מצד הזמן כיום כיפור] נידון כספייה, אך אוכל שבמקרה נפגש עם עוד מלאכה האסורה מוגדר 'אוכל' ולא נידון כספייה בנתינת חפץ אסור בשבת, אלא כהגשת האוכל לקטן והוא מעצמו עשה בו מלאכה, בשונה

"אשריהם ישראל המהדרים ושולחים גדול לקטן, ולמי שיש לו קפידא עליו"

שעיקר כלל התורה ויגיעת האדם הוא לראות לכוף את יצרו, כי הכלל שמקיף את כל העבודה, היא שבירת הרצונות וכפיית היצר.

אכן נראה כי כאשר שכנו הפחות אהוב עליו דופק בדלת לעצה, בה בשעה שחברו הקרוב מתקשר אליו, חובה עליו להקדים את הפחות אהוב מהאהוב, וכן בצמתים רבים אחרים בחיים, לכוף את יצרו דוחה חיובים אחרים והוא יסוד לכל התורה כולה בעבודת האדם (ואומנם יש לשקול כל מקרה לנפשו בגורמים הנוספים, כגון קדימת עניי עידך ובני משפחה וכו').

הידור במשולח מנות

מחמת כן הידור מיוחד במצות משלוח מנות בפורים לא לשלוח 'סתם' ב' מנות לאחד מרעיו, אלא לשלוח דווקא לפחות ממנו, כגדול ששולח לקטן ממנו, כדברי הפלא יועץ (פורים) "אשריהם ישראל המהדרים ושולחים למי שמתייקר בקבלתם כגון גדול לקטן, ולמי שיש לו קפידא עליו בכדי לשמוח עם זה לב אומללים ולהחיות לב נדכאים, ולהרבות אהבה אחוה שלום ורעות, דכיון דעביד מצוה חדא ליעביד מצוה אחרית".

וכפי שביאר המכתב מאלהו (קונטרס החסד) שהנתינה מעוררת אהבה אצל הנותן, ולכן ביום זה יש לדאוג להרבות אהבה לא רק אצל אוהביו אלא ביותר אצל שנואי שיהאבם יותר ויותר. ובזה יכוף את יצרו לאוהבם יותר ויותר.

החפצים לנסוע, יישארו בישיבה

עם הסתלקות הגאון מטשעבין (י' חשוון תשכ"ז), הביע המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוונישטיין

כי תראה חמור שנאף רבין תחת משאו ותדלת מעוב לו, עוב תעוב עמו

(שמות כ"ה)

חידוש נפלא נלמד ממצות פריקה וטעינה, והוא מנוגד לסדר הקדימה המקובל בכל מצוות התורה. הנה כי כן כאשר מוזמן ליהודי לקיים שתי מצוות שונות, מחויב לקיים החמורה קודם הקלה, אך במצות פריקה וטעינה למדים על הצורך להקדים לעתים דווקא את המצוה הקלה.

כאשר שני יהודים ניצבים בדרך, האחד זקוק לעזרה בטעינת משאו על החמור, ואילו השני זקוק לסיוע בפריקת המשא מחמורו, הלכה היא בידוע (שלחן ערוך חושן משפט דע"ב, א') "מצוה לפרוק תחילה, משום צער בעלי חיים ואחר כך טוען". הרי שפריקה קודמת לטעינה. אך מוסיף השו"ע כי אם שונא את בעל החמור הזקוק לטעינה, ואילו בעל החמור הזקוק לפריקה נחשב אוהבו, למרות העדיפות לקיים גם צער בעלי חיים לא יסייע לפריקה, אלא יכוף את יצרו ויטען חמור שונאו.

מקור הדברים בגמרא (בבא מציעא ל"ב, ב') "לכוף את יצרו עדיף", משום שנטייתו הטבעית של אדם לא לסייע לשונא, וברגע בו שני המקרים מוזדמנים לנגד עיניו, בוודאי אומר לעצמו: "ברוך ה' שהזדמנה כאן המצוה החשובה יותר, אותה אקיים בשמחה באוהבי, ובינתיים שהשונא ימתן מעט..."

ענקי המוסר למדו מכך יסודות עצומים. הגה"צ רבי אצל'ה בלאור (הובא באור יחזקאל מכתבים לה) כותב: "מפריקה וטעינה נראה נפלאות וגדולות,

זכינו והשבוע בשעת בוקר מוקדמת הבחינו בני ביתו של מרן שר התורה שליט"א כשהוא מעיין ממושכות בגיליון 'שואלין ודורשי' והביע קורת רוח מרובה.

ממון שהושג במרמה, עלול להוריד לטמיון גם 'ממון כשר'

יחשב למזיק. כמו כן כששולחים ילד לחנות, שומה עלינו לחנכו שיידע להבחין אם לא מקבל מהמוכר בטעות עודף רב מדי, עוד קודם שמרגילו לבדוק אם לא קיבל פחות עודף.

כסף שהושג בדרכים לא ישרות, אין בו סימן ברכה ואינו מביא כל תועלת. ומלבד העונש על העבירות החמורות הכרוכות בהשגתו, נחשב הממון כעושר השמור לבעליו להרעתו (משלי ה, יב). ולא זו בלבד אלא ממון שהושג שלא ביושר או שמחויב לשלמו למי שניזוק על ידו מתערב בתוך רכוש שהושג בדרכים כשרות, עלול חלילה להוריד הכל לטמיון. ופעמים שהדבר בא בצורת הפסדי ממון גדולים, ופעמים באופן של הוצאות רפואיות וכדו' שבהסתכלות מפוכחת אחר שניזוק והוטרד בבדיקות וטיפולים שונים ומייסרים, בוודאי היה מעדיף לא להרוויח את הכסף ושלא יצטרך להוציאם בצורה שכזו.

יתן ה' שנצליח להישמר כיאות שלא להזיק, ונראה רק סיעתא דשמיא בשפע המורעף עלינו ממרומים.

פרשת משפטים היא העשירה ביותר במצוות, ג'ין מצוות, רובן בנוקיי ממונות בין אדם לחברו. יש לתת את הדעת על כך ששונה משפט ישראל ממשפט אומות העולם "לא עשה כן לכל גוי ומשפטים כל ידעום" (תהלים קמז, ט).

באומות העולם מקובל שהניזוק הוא התובע את המשפט, מתוך רצון לקבל פיצוי על הנזק שנגרם לו, אך מלך אובה צדקה ומשפט דורש מאיתנו שדווקא המזיק יתבע את הדין, מתוך בירור שמא הוא החייב, שאצל הניזק השאלה ממונית, אך אצל המזיק השאלה רוחנית. ואכן הניזק יכול למחול על חובו, אך המזיק מסתכן בגזל, ומחמת כן "יותר יש לאדם להזהר שלא יזיק משל א' יזיק (בבא קמא לב, א תוד"ה שנים).

ואין הדברים אמורים רק בנוקיי ממון כנגחת שור והצתת אש שכלית את שדה הזולת שלאנשי העיר נראים כרחוקים מן המציאות היומיומית. אף בכל הנושאים המצויים בנוקיי שכנים, מוטל על המזיק לשמור על עצמו ולא 'מתין עד שהשכן יתלונן, אלא צריך להקדים ולשאול רשות האם מותר לעשות כך או אחרת בכדי שלא

הרע. ומשום כך אין זה סותר לכלל שאין אדם לומד אלא במקום שלבו חפץ (יורה דעה רפ, כח) כי אם לא ילמד את מה שלא חפץ, ודאי שלא יעסוק בזה, אך כשילמד בשניהם ורק חפץ יותר להתמקד במקום או נושא מסוים, עליו לבחון הדק היטב היטב הדק מדוע נוטה לבו לזה, האם אין זה מתחבולות היצר בכדי שילמד דווקא את היותר קל בפחות מאמץ.

אכן בזמנים רבים מדמה היצר על הפחות טוב שהוא היותר נכון לעשותו, אך שומה עלינו 'לכוף' את היצר מלשון 'לכופף' קומתו היצר, וכפי שבשעה שנוטעים עץ וחפצים שיגדל באופן מסוים קושרים בצדו קורה זקופה, ואט אט משתנה צורתו עד שלאחר זמן צומח ישר כדוגמת הקורה, כך כשהפצים לכופף את היצר, אמנם זו עבודה קשה מנשוא אך אל יתפתה האדם בתעתועי היצר המדמה שכפיית היצר הוא דבר בלתי ניתן להשגה, שהרי אותו אדם מצליח להשיג יעדים קשים אחרים ולא מרפה ידיו למרות שהדרך להשגתם רחוקה, כך במלחמת היצר אם יתחיל להכניעו מעט מעט, תחילה בדברים קלים וכשירכוש בהם השגה ולא יתן ליצר לשלוט בכל אורחותיו, יתעצם להילחם ביצר אף בדברים קשים יותר עד שיכניעו לגמרי.

ואם ידע שרבים מהמאסרים אשר כביכול האדם נתון בהם בחייו אינם אלא בדתו, ישכיל להתרחק מההשגה במוסכמות חברתיות חיצוניות שמגדירות את צעדיו, ויתבונן על ערכם הפנימי של הדברים, ויחשב דרכיו בעבודת ה' בהכרה פנימית על החיים ומהותם, ועל הכוחות הטובים והישרים שנטע ה' בתוכו. או אז יוכל לפרוץ המחסומים הנציבים בדרכו, ויתעצם לכופף את היצר אף בדברים קשים עד שיכניעו לגמרי, ועל יד כן יהיה עבד ה' ולא עבד ליצרו הרע.

»»»

התנגדות להוציא את כל בני הישיבה להלוויה הגדולה. היה זה שלושה ימים לאחר הבחירות לכנסת, כאשר הבחורים יצאו להצביע סמוך לביתם. המשגיח טען כי עוצמת 'תחילת הזמן' כבר התרופפה, ואם ייצאו שוב, זמן חורף יאבד מצורתו ותוקפו. ולמרות שהלוויה גדולה הדור מחייבת את בני הישיבה לסגור את הגמרא ולצאת, אך כשיהיה על חשבון רפיון כל הזמן כולו, אין חיוב לזה.

ניסה הרב מפוניבז' להציע פשרה ואמר: נודיע לבחורים שמי שחפץ לנסוע – יכול לנסוע, ומי שרוצה להישאר ללמוד – יישאר. או אז ננער המשגיח ואמר: אם כבר הכרזה, אז נכריז הפוך: מי שרוצה לנסוע – שלא יסע. ומי שלא רוצה לנסוע – שייסע...

כשהתייעץ המשגיח הגר"ש וולבה בבחרותו עם רבו המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין במה להשקיע את הזמן, האם בכתובת שיחות המוסר או בכתובת השיעורים, הורה לו לעשות נגד רצונו. אם רצונו יותר בכתובת השיעורים – יכתוב את השיחות, ואם רצונו יותר בכתובת המוסר – יכתוב את השיעורים.

כאמור, חובה על האדם ללחום בנטייתו הטבעית, ולכוף את יצרו לעשיית רצון הבורא יתברך. אמנם יש לדייק שאם רצונו בפריקת משא חמורו של ראובן יותר מאשר טעינת חמורו של שמעון ושניהם אוהביו, לא נאמר לו עשה נגד יצרו ותטען את החמור, שהרי 'טעינה קודמת' נאמרה רק באוהב ושונא, אלא שענקי המוסר חששו שנטיות הגוף למעשה פלוני נובעת מהיצר הרע כדברי הגר"א (רוח א, יח) "ותרא כי מתאמצת היא" שהגוף מתנגד לעשיית דברים טובים ויש בהם כבדות, ואם הם באים בחשק ואין התנגדות, זהו סימן שהרצון לעשייתם נובע מהיצר

שו"ת הלכה למעשה

»»»

מונית עט או צבע שכל מהותו עשיית המלאכה האסורה.

ואף שחיתוך העוגה איסורו מדרבנן, כיון שאינו מוחק על מנת לכתוב, אך אביו מצווה למנועו ולהפרישו מזה (משנה ברורה שם, א). ולכן לאחרים מותר לתת לקטן את הלקטן צובע פה, אך האב מצווה להפריש את בנו שהגיע לחינוך מזה.

מעשרות לבני תורה שאינם עניים

האם ניתן להפריש מעשר כספים לילדינו שמצליחים 'להסתדר' ביום יום, אך חוסכים מראש לקראת ההוצאות הגדולות בעתיד עם נישואי ילדיהם.

תשובה עניים ממשפחתו קודמים לשאר עניים, שנאמר (ישעיה נח, ט) "מבשרך אל תתעלם", אך ראוי לתת אף לשאר עניים שאינם קרובים "כי אם ישמור הכל לקרוביו, מהיכן יתפרנס מי שאין לו קרובים" (ערוך השלחן יורה דעה רנא, ד). אלא שבנידון דין אינם בגדר 'עניים' ומעשר כספים נועד לעניים. ואמנם כתב החתם סופר (שו"ת יורה דעה רלא) שיכול לתת ממעשרות אף לשאר מצוות כגון בניית מקווה ובית הכנסת אם לא קיבל על עצמו בנדר, ולא דווקא לעניים, אך אין זה לכתחילה ובוודאי שלא לתת לזה בדרך קבע.

וכתב רבינו (קובץ תשובות ד, פט, קכא) "במקרה ויש לבניו או לאחיו סכום כסף אשר בידם להשקיע באיזה עסק ולהתפרנס מהרווחים, עיין ביורה דעה (יג, ב) שאינם בגדר 'עניים'. והואיל ועיקר מעשר כספים ממון עניים הם, ולא לשאר מצוות אף שמהזק בזה בני תורה אין לתת לזה", משום שאין זה בגדר "החזקת תלמידי חכמים" אלא רק משמש כשמירה בכספת לעתיד שבו יצטרכו להשיא את צאצאיהם.

בית הוראה הכללי
ירושלים

באשתי
החורגת בן ציון חנה קוק שליט"א

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

נדרים

זכות גדולה להשתתף בהוצאות באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

יֵאִיר בִּזְרִי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

גליון 43 – משפטים תשפ"א

לפרש הכל כשמלה

"אשר תשים לפניהם" (משפטים כ"א, א')

ובפרש"י שלא תאמר ותלמדם פעם או פעמים עד שתהא שגורה בפייהם, אלא פרש להם טעמיהם ופירושיהם כשולחן ערוך לפניהם. וצריך באור מהו ההוספה שיניח עם פירושיהם וטעמיהם, ופשטות הכונה שלא יאמר רק עיקרי הדברים אלא יסביר ג"כ את כל פרטי הדינים כשולחן ערוך ומוכן לסעודה שיש כבר את כל הפרטים ולא צריך הכנה ובישול, אלא מוכן לגמרי ומוטעים וממילא ימסור להם בשלמות את כל התורה. אכן עדיין אינו מספיק הביאור דהיכן הדברים רמוזים בפסוק שכתוב אשר תשים לפניהם שיהיה עם כל פרטי הדינים, ומהו כשולחן ערוך, כשולחן מוכן היה צריך להאמר ומהו התוספת של לומר טעמיהם. ואשר נראה ביאורם של דברים דלא הריבוי הוא השולחן ערוך, אלא העיקר הוא הטעם, יגלה את מתקנותיה של תורה את החדותא דשמעתא, כמה מתוקים וערבים הם ד"ת, וא"כ ע"כ כבר בזמן שמונה לפניהם, מודלא כתיב תלמדם, רק יניח לפניהם הם כבר יקחו לבד. דהביאור שדבר שאינו ערב צריך לתת לשני, דבר ערב כשיהיה מונח על השולחן כל אחד מעצמו יטול.

וא"כ הוא שאמרה תורה אשר תשים לפניהם לא צריך את ד"ת להלעיט אותם, רק כ"כ אמור להם הטעמים הפירושים כשולחן ערוך שכל אחד רואה את עריכתו ביופי נוטל מעצמו מהמאכלים, כך עשה שד"ת יהיו כ"כ ערבים שיטלו מעצמם, והוא אשר ביאר רש"י לא תלמדם שנים ושלש פעמים רק אמור להם טעמיהם ומעצמם כבר ילמדו ויערב להם ויכנסו הדברים במעיהם. וכדרשת חז"ל נוטפות מר עובר אם ערבים ד"ת על שומעיהם ילמד מפיו, ורב שאין ערבים לא ילמד מפיו. (הקדים טעמם לפירושיהם שאחר שראה השעם כבר כל הפירושים ממילא מובנים).

להסיר את השנאה

"עזוב תעזוב עמך" (משפטים כ"ג, ה')

ותרגום שבוק מאי דבלבן עליה וכו'. והנה הצווי להסיר השנאה מלבנו ולעזור בראתנו את חמור שנאנו רובץ תחת משאו. וצריך באור הרי שונא שאמרו הוא במותר לשנאתו באינו עושה מעשה עמך עובר על דת, וא"כ מדוע צריך להסיר השנאה כדי לעזור לו הרי מצוה היא לשנאתו משנאך ה' אשנא. ונראה שא"כ לעזור לשני כאשר ישנה שנאה בלב, עצם השנאה מותרת אבל כאשר צריך לעזור ונצטוו לעזור עזרה צריכה להיות עם כל הלב שבוק מאי דבלבך דבשעת העזרה ואח"כ עזור לו וחזור ושנא אותו לאחר מכן.

הנה אנכי שולח מלאך

ברש"י פירש מהו המלאך ששולח ה' יתברך כתב כאן נתבשרו שעתידין לחטוא ושכינה אומרת להם כי לא אעלה בקרבך.

מהו שולח מלאך באבע"ז הביא שי"מ היינו מלאך הכוונה התורה הק' שהיא שתשמור עליהם והיינו שכתוב אח"כ השמר בו כי שמי בקרבנו היינו בתורה הק', אכן צוה הבע"ז פירוש זה ונקיט כרש"י שסתם מלאך בתוך הוא ממש מלאך המשתלח לשליחות.

אכן הקשו כל הראשונים (רמב"ן רא"ש חזקוני ועוד) על באור רש"י שהכוונה מלאך הרי לא מלאך השתלח שהרי אף אחר חטא העגל הקב"ה אמר (כי תשא ל"ג ה' יד) שאין פניו הולכים ומשה התפלל ושמע

הקב"ה תפילתו שהקב"ה ילך עמהם וא"כ איך כתיב כאן שמי שילך אתם הינו מלאך.

ותירץ הרמב"ן לשיטת רש"י וכ"כ הרא"ש ועוד שבכל ימי משה באמת הלך עמהם הקב"ה רק אחר מות משה עם יהושע הלך עמהם מלאך והיינו דכתיב ביהושע וירא את מלאך האלקים ויאמר עתה באני והביא שכן איתא במדרש תנחומא עתה באתי אני הוא שבאתי בימי משה רבך ודחה אותי וכן הביא ממד"ר שלא ימסרו ביד מלאך כל ימי משה. (שנו"ד לב, ג) וכיון שמת משה חזר אותו השר למקומו, שכן יהושע ראה אותו שנאמר ויהי בהיות יהושע ביריחו ואמר לו כי אני שר צבא ה' עתה באתי לכן נאמר הנה אנכי שולח מלאך.

אכן לפירושו צ"ע שהכא כתיב השמר מפניו ושמע בקולו אל תמר בו כי לא ישא לפשעיהם כי שמי בקרבנו היינו שההליכה עם מלאך היא לגרענותא שאם ה' בקרבנו ולא ימחל לפשעיהם. והנה בפרשת כי תשא שם שביקש משה שהקב"ה ילך עמהם אמר הקב"ה שלא טוב שהוא ילך שאז אכלם כרגע היינו שהשכינה היא בהליכה עם הקב"ה ביותר מאשר ממלאך, ואולי כאן לא רבנותא שיותר מהליכה עם הקב"ה רק סכנה שלא ישא בהליכה עם מלאך או בלי מלאך וצ"ע.

אכן המתבונן רואה שני דברים הם יש מעלה עם הקב"ה בכבודו ובעצמו ויש מעלה של הליכה עם מלאך דהנה שם כתיב ואכלה אתכם כרגע היינו בקרובי אקדש שנמצאים ממש בקה"ק שם הסכנה גדולה ומיד בא העונש על כל עון וכמו שבאמת היה בזמן המדבר שכל דבר נענשו מיד אכן יתרון בהליכה עם הקב"ה בביה"ל כתב שיצאו ממצרים כתיב שלא ע"י מלאך רק הקב"ה בכבודו ובעצמו דמלאך יכול להטיב רק עם הטובים שכן היא שליחותו וכן הוא הנהגת הבריאה שלטוב מטיבים אף שלא דרך הטבע ובדרך נס אבל כל זה רק לראוי אכן ביצ"מ היה נס לעם ישראל אף שאינם ראויים בזה שידך רק אם הוא ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו כ"כ הרמח"ל ועוד א"כ המעלה שכנה מצד אחד אבל אפשרות של כפרה כ"י המלך אפשרות לנות אע"פ שאינו ראוי וזה רצו כלל ישראל שהקב"ה ילך עמהם, שניהגם בדרך ניסית במן ובאר וכל הניסים שהקב"ה לוקחם במדבר אף שאינם ראויים אבל יענישם מיד.

ומבואר שכאן בפסוקים כתיב אל תמרה בו כי לא ישא לפשעיהם החסרון הוא שאינו יכול למחול ולוותר ולהטיב לרעים ועיין רש"י לא ניתן רשות לשליח למחול (ורש"י תהלים ק"ל) וכן כתב כאן לא ישא לפשעיהם אינו מלומד בכך שהוא מן הכת שאינם חוטאים, והוא שליח ואינו עושה אלא שליחותו והוא כמשנ"ב שלא ישא לפשעיהם שהוא רק שליח ה' ולא כהקב"ה שבידו לסלוח ולשנות ההנהגה. (פרש"י הוא נתנחומא) ובפנים יפות כי שמי בקרבנו שהוא מהכת שלא חוטאים ע"פ חז"ל בפסח ויצא אלקי אבי אברהם ופחד יצחק ובחז"ל הובא ברש"י שלא רצה ליחד שמו עליו כיון שיכול לחטוא ומבואר ששמי בקרבנו היינו שאין בהם אפשרות לחטא.

ומובן היטב ההנהגה שבמדבר נענשו מיד על כל דבר שעשו במרגלים ועדת קורח וכדו' כיון שה' הולך עמהם אכן סלח להם כמה פעמים ולא כולם אכן בבואם לא"י אזי כבר לא נענשו מיד רק אחר שנים רבות שחטאו שנתמלא סאתם אבל לא נמחל חטאם. והיינו כמשנ"ב שתי הנהגות במדבר ה' הולך לפניהם וראי' ע"י מלאך.

טנא מלא ברכה

למורנו הרב שליט"א ולהרבני תילט"א לרגל השמחת בר מצוה לנכדם הבחור היקר ישראל מאיר הלוי וולפא נ"י בן חתנם הרה"ג אברהם יצחק הלוי וולפא שליט"א ובתם תח"י/

ישא ברכה מאת ה' לראותו גדל לאילנא רבבא לתפארת בית ישראל

בגדר איסור נטילת שוחד

דנראה דאם לקח שוחד ולבסוף לא דן לא עבר כל איסור, וא"כ כוונת קרא ד"לא תקח שוחד" היינו שלא לדון אם נטל שוחד.

אמנם יש לדון, דהא מבואר בפוסקים [חינוך ורמב"ם] דליכא מלקות על נטילת שוחד, ולכאוי מ"ט ליכא מלקות, ונראה דתלוי הוא בחקירה הנ"ל, דאם האיסור הוא נטילת שוחד א"כ הוי לאו שיש בו מעשה, אך אם האיסור הוא לדון הוי לאו שאין בו מעשה, ובחינוך (מצוה פג) כתב דליכא מלקות משום דניתן להשבון, ולכאוי לפי דברי האמרי בינה דהאיסור הוא לדון אחר נטילת שוחד, א"כ מ"ט ביאר החינוך דליכא מלקות משום דניתן להשבון, הא הו"מ למימר דליכא מלקות משום דהוי לאו שאין בו מעשה, ולכאוי משמע מדברי החינוך דהאיסור הוא בנטילה עצמה. וכן מפורש להדיא במאירי בסוגיין דאם כאשר נטל הדיין שוחד חשב בדעתו שלא ידון את הדין עבר בזה איסור שוחד, ודלא כדברי האמרי בינה, וכמשמעות קרא ד"לא תקח", אמנם קשה ע"ז דבגמ' קה. פריך אמאי כתיב "ולא תקח שוחד", הא כבר כתיב "לא תטה משפט", ומשני דבעינן ל"לא תקח שוחד" אפילו על אמת ואפילו משניהם, ולכאורה אם איסור שוחד הוא כבר בנטילה, א"כ אין מובנת הקושיא, דהא "לא תקח שוחד" הוא באיסור הנטילה, ו"לא תטה משפט" הוא במשפט ובדין עצמו, ולכאורה מוכח מזה דאף ב"לא תקח שוחד" האיסור הוא בדין שאחר נטילת השוחד ולא בנטילה גופה.

והנה לענין שוחד מאוחר, והיינו שנתן לו שוחד אחר הדין שיצא בו זכאי, בלבוש כתב דמותר, ויש מן האחרונים דכתבו שאסור, משום שהבעל דין שני יחשוב שנותן השוחד המאוחר סיכס עם הדיין מראש שיתן לו, וכן נראה בשו"ת הר"ן, ועוד כתב שם טעם שאם יטול הדיין שוחד מאוחר לבסוף יבוא ליטול אף שוחד קודם הדין, אמנם הו' סברות דרבנן, אך ברא"ש נראה דהוי איסור דאורייתא, ולכאורה בגמ' משמע דכל החשש בשוחד הוא שיטה את הדין, דזה לא שייך בשוחד שאחר הדין, וא"כ משמע בדברי הרא"ש דהאיסור בשוחד הוא בנטילה עצמה. ולכאורה יש לבאר גדר האיסור בנטילת שוחד, דלעולם האיסור הוא בנטילה, כדמשמע בחינוך וברא"ש וכמשמעות קרא, אך גדר האיסור הוא שעושה הדיין את עצמו כדין מעוות, וכמו שכתבו הרמב"ם [והרמב"ם] (פכ"ג מסנהדרין ה"ה) יחד עם דין איסור שוחד את דין הנוטל שכר לדון, והיינו מי שעובד שלא לשם שמים אלא לשם מטרות אחרות, וא"כ אין האיסור המשפט בפועל אלא מה שנטל שוחד לשפוט ועשה את עצמו כדין מקולקל, ולכך כתב המאירי דאף אם נטל שוחד וחשב בדעתו שלא ידון את הדין עובר באיסור שוחד, כיון דעושה את עצמו בזה כדין מקולקל ומעוות.

והשתא מבואר דכיון שהגדר הוא שחובת הדיין להיות נקי בדין ואיש אמת, ולפי"ז מובן מה שברביבית מצינו שאיסור הלאו הוא בין על הנותן ובין על המקבל, ואילו בשוחד מצינו שהאיסור הוא רק על המקבל ולא על הנותן [והנותן עובר רק באיסור "לפני עורין"], דזהו משום דהאיסור בשוחד אינו על נטילת השוחד אלא על כך שנעשה דין מקולקל, וזוהו עובר רק המקבל.

ולפי"ז מובן אף הא דאיכא איסור כאשר מקבל שוחד משני בעלי הדין, ואף דליכא בזה עיוות הדין, משום דעצם קבלת השוחד גורמת שיהיה דין מקולקל, ואף אי הוי משניהם, וכן הא דאיכא איסור אף בשוחד מאוחר, והיינו שוחד שנותן לדיין לאחר הדין, כיון דאף בזה עושה הדיין את עצמו מעוות ומקולקל.

ולפי דברינו לכאוי נפקא דלא כדברי הברכי יוסף, דכתב דאם רואה שהבעל דין השני נתן שוחד אסור לו ליתן אף הוא שוחד, ולכאוי לפי דברינו כיון שכבר קיבל הדיין שוחד הוא כבר דין מעוות, ויתכן דלא יהיה איסור ליתן לו אף הוא שוחד, דאינו עובר בזה על האיסור דלעשות את הדין מעוות ומקולקל.

אמנם אכתי קשה דאם האיסור הוא בנטילת השוחד, א"כ מה הקשתה הגמ' דקרא ד"לא תקח שוחד" מיותר כיון דכבר כתיב "לא תטה משפט", ולכאוי הא "לא תטה משפט" נאמר בדין עצמו ו"לא תקח שוחד" בנטילה שקודם הדין.

וביראים חידש דאיסור ד"לא תטה משפט" הוא אף כאשר עדיין לא הגיעו לפניו בעלי הדין, וז"ל (בסי' רג) ילמדנו מזה שהטייה זו היא בפה, ומשללתה ההטייה בפיו אף על פי שלא עשה מעשה עבר בלא תטה, עכ"ל, והיינו דאיסור הטיית המשפט אף הוא אינו רק כאשר מטה למעשה, אלא כבר כאשר ביקש להטות את המשפט לטובת האחד עבר בזה איסור ד"לא תטה משפט", וא"כ לפי"ז שפיר פריך בגמ' דקרא ד"לא תקח שוחד" מיותר, כיון דכבר כתיב "לא תטה משפט".

בתורה נאמר איסור נתינת שוחד בשני מקומות, בפר' משפטים ובפר' שופטים, בפר' משפטים נאמר (שמות כג ח) "ושוחד לא תקח כי השוחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים", ובפר' שופטים כתיב (שמות טז יט) "לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שוחד כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים", ומצינו כמה חילוקים בין שני הפסוקים, שבר' משפטים כתיב "ושוחד לא תקח", ובפר' שופטים כתיב "ולא תקח שוחד", וכן איכא חילוק דבר' משפטים כתיב "כי השוחד יעור פקחים", ובפר' שופטים כתיב "יעור עיני חכמים", וצ"ב החילוק בין הפסוקים.

ובשם הראשונים איתא בבבאור החילוק בין פקחים לחכמים, דברמב"ם איתא דבכדי להיות דין בעינן שני דברים, לידע את הדינים ולהיות פקח ולהכיר ברמאותם של אנשים, וא"כ מובן שהשוחד מעור גם את עיני החכמים וגם את עיני הפקחים. והמהר"ם שיף ביאר דמה שטאמרו בזה שני פסוקים הוא משום דאיכא שני מיני עיוורון, דבר' משפטים נאמר העיוורון הגשמי, אך הפסוק בפר' שופטים איירי בעיוורון רוחני, וכן משמע בדברי הגמ' קה. דאדם חש בעיניו נותן ממון לרופא.

עוד מבואר בגמ' שאמרו 'אינו נפטר מן העולם בלא סמיות הלב', וכן 'אינו נפטר מן העולם בלא טירוף הדעת', ובהפלאה הביא מהילקוט שמעוני דהנוטל שוחד לא יפטר מן העולם עד שידון דין אמת, וצ"ב כוונת הילקוט, וביאר ההפלאה דדיין שנוטל פעם ראשונה שוחד יודע ששיקר ושינה מחמת הממון, וכן בפעם שניה, אולם לבסוף יגיע הוא למצב שיהיה כ"כ עיוור עד שיגיע למצב שיהיה בטוח שהשני צודק, וזהו דאיתא בילקוט שלא יפטר מן העולם עד שידון דין אמת, והיינו שיהא נראה לו הדין שדן כדין אמת מחמת השוחד הרב שנטל.

ובתומים דן אם מותר ליתן לדיין גוי שוחד, ובמלוא הרועים כתב דאם אחד מבעלי הדין יהודי ואחד יהודי מותר ליתן שוחד לגוי, דלגוי יש נטיה כלפי הגוי וכנגד היהודי, והשוחד רק גורם שלא יהא הדין נוטה לטובת הגוי, אמנם בתומים כתב דבכל גווני מותר ליתן שוחד לגוי, דבגמ' קה. :מבואר דשוחד הוא מלשון 'שהוא חד', והיינו שנעשה בעל הדין עם הדיין כאחד ונעשה כקרובו ואוהבו, ואיתא בהלכה דלגוי מותר לדון לקרובו, וא"כ אף שנוטל ממנו שוחד ונעשה קרובו, מ"מ מותר לו לדון את קרובו.

ובפתי תשובה ועוד הקשו ע"ד התומים מדברי הרמב"ם עה"ת דכתב דאף גוי מוזהר באיסור נטילת שוחד ויהא חייב מיתה על כך, דהוא חלק מן הדינים שהם מוזהרים, ולכאורה יש לבאר הסברא בזה דהטעם דגוי מותר לדון את קרובו הוא משום דלא אכפת ליה מקרובו ואינו דן לטובתו, אמנם קורבה של כסף יש לו, וכאשר יקבל שוחד ידון לטובת מי שקיבל ממנו.

ובחזו"א באמונה ובטחון פי"ג סל"ב כתב דשוחד אינו משפטים אלא חוקים, ואף מי שבטוח שבדאי ידון אמת אסור לו ליטול שוחד, שהקב"ה הטביע בבריאה שכאשר נוטלים שוחד לא יעזור דבר ויהא הדין עקום.

ובפחד יצחק כתב דכאשר אדם דן דין ורוצה לידע אם דן דין אמת, הכלל הוא ש"אלוקים נצב בעדת קל", וכאשר עושה את שלו באמת הקב"ה שם את הדין אמת בפיו, וכידוע דברי הרמב"ם עה"ת (דברים יט יט) בביאור דין "כאשר זמם" ולא כאשר עשה, שהוא משום דאם ב"ד עשו בודאי שהדין כך, כיון שהמשפט לאלוקים הוא, ולפי"ז ביאר הפחד יצחק שכאשר נוטלים שוחד המשפט אינו לאלוקים.

והנה איתא בגמ' שאסור ליקח שוחד משום שנעשה אחד עם נותן השוחד, ואיתא בגמ' מעשים באנשים שעשו טובות הנאה מועטות ביותר וכבר סלו עצמם מלדון להם, [וברמב"ם איתא דהוא מעיקר הדין, ובטור כתב דגוי רק מנהג חסידות, וכדעת התוס' הכא], וכן איתא בגמ' דאסור ליטול שוחד אף משני בעלי הדין, ולכאורה יש להבין מ"ט אסור ליטול משניהם, והברכי יוסף נשאל באדם שבא לפני הדיין לדין וראה שבעל הדין נתן לדיין שוחד, האם מותר אף לו ליתן שוחד, כיון דהדיין כבר משוחד, והברכי יוסף אסר בזה, דמעולם לא שמענו שיהיה השוחד מותר.

והנה יש לחקור באיסור נטילת שוחד, באופן שאחד מבעלי הדין נתן לדיין שוחד בכדי שידון לטובתו, ולבסוף שב הדיין בתשובה ולא דן את הדין, האם עבר בזה איסור נטילת שוחד או לא, והיינו אי האיסור הוא לקבל שוחד או לדון כאשר הוא משוחד, ומשמעות קרא לכאורה היא דהאיסור בנטילה, כדכתיב "ולא תקח שוחד", והאמרי בינה כתב

יום היארצייט של אבינו הרה"צ ר' דוב אריה גולדברג זצ"ל גלב"ע ד' אדר תשנ"ט

רק חזק ואמץ וגוי לא ימוש ספר התורה הזה מפיק והגית בו יומם ולילה יהושע א'.

בברכת החודש אנו מברכים חיים של טובה חיים של ברכה חיים ותהא בנו אהבת תורה ויראת שמים בתורה לא מספיק לבקש חיים של תורה אלא בקשה מיוחדת חיים שתהא בנו בכל מהותנו אהבת תורה ויראת שמים. אבא זצ"ל היה סמל ודוגמא לניצול הזמן תמיד היה שגור על לשונו החת"ס האומר על הפסוק ושננתם לבניך ודברת בנו הדרך הטובה ביותר של ושננתם לבניך לחנך את הילדים לתורה היא ודברת בם שתהוה אתה דוגמא אישית של ודברת בם אז ידעו בניך ערכה של תורה מה היא

אבא זצ"ל היה סמל לניצול הזמן כיצד יומו של אבא היה כולו רצף של למוד אבא היה קם בסביבות ארבע לפנות בוקר כשהעלטה עדין בעיצומה וכך היה לומד בבית כשעתים ואח"כ היה הולך לבית"כ להתפלל לוגם עוד קצת תורת מים חיים חוזר הביתה לכחמש דקות לקחת אוכל ושתייה קלה ומיד היה ממחר למשרד מהמשרד היה רץ בקביעות לכולל עץ יוסף ואח"כ לביהמ"ד. במטרסדרוף אפילו לא שב הביתה חוזר היה אבא בסביבות שבע וחצי אחרי לימוד של כמעט שמונה שעות בבית אכל ארוחה קלה

ושב ליד הגמרא סדר הלמוד הזה היה ממשיך כך מידי יום ביומו עין לא ראתה התמדה שכזו. חורף תש"ח ארע ארוע מסעיר שהרעיד את לבבות אנשי ירושלים וגרם להם לצאת בחצות לילה לרחובות איש לא נשאר בביתו אנשים נשים וטף רק אבא לא יצא מפתח הבית כשנשאל מדוע אינו יוצא עם כל הצבור באמצע הלילה ענה אם אצא הלילה יתבעו אותי אח"כ בשמים על בטול תורה האיד אעמוד מול התוכחה אם לדברי חול יצאת מדוע לא יצאת לדברי תורה ואבא נותר לבדו בבית ממשיך את סדריו כמו שמאומה לא קרה אי אפשר נמעת למצוא את אבא ללא ספר יושב והוה בתורה כשהיו שואלים נכדים קטנים היכן סבא התשובה בפשטות היתה ליד הגמרא תמונת דיוקנו של אבא היתה מצוירת לכל עמלות בתורה ללא גבול וכדי להמחיש את התמדתו המופלאה נזכיר את בין הזמנים של אבא נתאר על קצה המזלג את ימי שישי ושבת זמנים שלכאורה נחשבים לזמני פגרה אבא היה מנצלם עד תום בסעודת שבת מיד אחרי אכילה מהירה של הדגים בידיו של אבא המשנה ברורה בהלכות שבת בתום הסעודה היה אבא מתיישב לצלול בים התורה בחודשי הקיץ היה לומד שש שעות בלי לקום מהמקום בהתמדה שלא תתואר וכן לאחר ההבדלה היתה לאבא קביעות ללמוד כמה דקות את ספר החינוך.

הנה בגמ' במסכת שבת אמרו ששואלים לאדם בשעת הדין אם קבעת עיתים לתורה, קביעת עיתים לתורה חשובה מאד והוכחה לכך שהיא מהשאלות הראשונות שאדם נשאל בעוה"ב ולעומת זאת בגמ' איתא שהקובע זמן ללימוד נוח לו שלא נברא משנברא יוצא מדברים אלו שהקביעות היא חסרון אכן חיים של אבא הוו תשובה לקושי השלגה קביעות לכל דבר ולכל רגע חוק ולא יעבור הקביעות מתפרסת על כל היום לא רק זמן קצר לתורה והשאר לדברים בטלים אלא כל היום הטיבה אחת של קביעות רבות כך היה זמן לתנך ביום שישי זמן להלכה בבקר ובערב זמן לתורה ופוסקים כל היום זמן למוסר בלילה זמן ללמוד חפץ חיים וזמן לספר החינוך ולחובות הלבבות קביעות לכל היום ולכל ימות השנה בימי החופשה מהבוקר עד הערב ללא הרף שעות ע"ג שעות וכשאנו עומדים היום וחושבים על כך הננו נרעדים נוכח עוצמה זו של אהבת תורה עד שנתנו האחרונה שתקפה אותו מחלתו לא ישן אבא מעולם בצהריים אפילו בשבת והיה אומר שינה בצהריים היא מן הדברים המוצאים את האדם מהעולם השניה הוותה תמיד מטרד בעבור לימים כשראה אבא את אחד הבנים שהגיע מחתל אחרי דרך ארוכה של שעות רבות בחוסר שינה הולך לשון בצהריים אמר לאמא כעבור שעה הוא ישן כל כך הרבה אולי הוא לא חש בטוב. אבא לא יכול היה להבין אחרת כי לישון זה הרי בזבוז זמן כנראה שאם ישנים אזי מוכרח להיות שחולים אבא הווה לנו דוגמא אישית של הערכת הזמן והקדשתו ללמוד תורה ידענו שאם באים לבקר בבית ההורים עם אבא מדברים כמה דקות ולאחר התענינותו של אבא בשלום הילדים המשפחה וכו' נפנה מיד הזרה ללמוד מפעים הדבר כל כך קשורים לילדים וכל כך מחכים שיבואו לבקר אבל אבא הגיע לספוק בכמה דקות וכשמשוחחים עם אבא אז כמובן שבדברי תורה אבא היה משמיע את חידושי מהשבוע גם שומע מאחרים סברות וחידושים אלו הדברים הטובים ביותר שמביאים הילדים.

וכך גם כשהורים באים לבקר את הילדים לאחר כמה דקות היה אבא פורש לפניה שקטה עם ספר ביד ומאי נפקא מינה היכן נמצאים היה אומר בנסיעה לחו"ל לאוסטרליה כל הדרך ספר פרוס לפניו וכשחוננים בבנקוק וכולם הולכים להכיר עולם חדש יושב היה אבא וממתין על ספסל עם הגמ' וכשחוזרים מן הסיור מתפלא אבא כ"כ מהר חזרתם. אבא לא חש שעברו עליו שעות ארוכות במקום בו הוא נמצא באהבתו אותה היו בעיניו כימים אחדים אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב אבא את התורה ואבא אכן נתן את כל ביתו אפשר להסתפק בצרכים המינימלים ויותר מכך זה בטול תורה כאשר פנו לאבא במשרד שישתלם ועל ידי כך יעלה בדרגה אבא הזדעזע ואמר להשתלם אפשר רק בתורה יש לי פרנסה לביתי יותר מזה זה בטול תורה.

התקופה היוצאים האנשים לפנסיה הינה תקופה קשה מאד המעבר מאדם שקם כדי ללכת לעבוד לאדם שזמנו עומד לרשותו ויש לו פנאי חד וגורם לשברון מסוים אצל אבא היתה היציאה לפנסיה חגיגה איוו שמחה יש עוד שעות רבות ללמוד מעכשיו יוצאים מחופשה ונכנסים לעבודת ד' אחות סוציאלית שנשלחה מקופי"ח לדרוש בשלומו של אבא עמדה נפעמת מול מחזהו שלא ראתה מימיה אדם שלא רוצה לטייל בחוף וכל כך עסוק וטרוד כל היום בלא רגע אחד פנוי.

אבא התנזר מכל מנעמי העולם הזה מקוו ההנאה הוא בדברי תורה התורה מקנה לאדם אושר וספוק מלנד לכם לא מצינו את אבא קורא ספר חול או עיתון אף לא ספורי צדיקים לטענתו ספורי צדיקים משפיעים טוב כדי לעסוק בתורה אבל כשעוסקים בתורה אין כבר צורך בהם כשהיה מאורע חשוב כתוב בעתון היה אבא עובר בעמידה דוקא בסקירת הכותרות בלבד למספר שניות ואחר כך חוזר בבהלה ללמוד פעם מספרים במשפחה ראו את אבא במרפסת פורס עיתון ומסתכל בו מיד נחפזו לראות איזה מאורע יוצא דופן קרה ואבא השיב בפשטות שרצה לנקות את הנעלים ולהניח עתון על הרצפה ולכן בדק שאין דברי תורה בעתון גם בתקופה האחרונה כאשר תקפוחו לפעמים.

יסורי גוף איומים שלא ניתנים לתאור כאשר נאכל הבשר ברגליו כאבי תופת יושב היה אבא רכון על הגמרא בולע בשתיקה את נאד הכאב נושך שפתיו אבל שקוע בלמוד שוכח הוא עולם ומלואו העיקר להרוות את צמאונו בעוד דפי גמרא ובעוד פרקי משניות התורה היא הסם ההרגעה הטובה ביותר המסירה כל דאגה ומכאוב הרופאים לא היו מסוגלים להבין ובאמת אינם יכולים להבין איך אדם אינו זקוק לתרופות ארעה לאחר נתון אלא מתענג בתורה ובה מוצא את חיותו בסוף ימיו פגש אבא את אחד מידידיו הלה שאל בשלומו ואבא נענה ואמר באנחה לא טוב אני סובל לאחר שהלך אותו ידיד הסביר אבא שכונתו היתה שהוא סובל לא סבל פיזי יסוריו אינם מכאבי הרגלים אלא סבלו הגדול שקשה לו ללמוד כדבעי. להערות והוספות ; 1638791145A okmail.co.il

יצחק ירנן

מדברי חמי רב יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל נלב"ע ב' תשרי תשפ"א

עקב היותנו בשנת האבל לפטירתו של היקר באדם – חמי זצ"ל נביא אי"ה מידי שבוע דברים ועובדות הקשורות לפרשה לזכרו

אמה עבריה

רציתי להסביר אם יש קנין הגוף באמה עבריה.

הריטב"א קידושין דף ט"ז. במימרא דרבא זאת אומרת דעבד עברי גופו קנוי מפרש שיש שני קנינים קנין מעשה ידיו ולזה מועיל הפקר ומחילה משא"כ בעבד כנעני שלא מועיל מחילה שאין לו יד לזכות וקנין שני קנין איסור מה שמותר בשפחה כנענית. וזהו קנין הגוף ולא מועיל מחילה וצריך גט שחרור. לפי זה אפשר לאמר שבעבד עברי הוא גדר של משכיר וגופו משכון והקנין הגוף הוא דווקא קנין איסור. אצל אמה העבריה יש גם הלכה של מעשה ידים וזהו הגדר של משכיר שיש עליו משכון. אבל הלכה השניה שיש לו זכות לייעד האם זהו קנין הגוף או לא.

רציתי לתלות במחלוקת מעות הראשונות לקידושין נתנו או לאו לקידושין. שמה שאנו סוברים שמעות לקידושין נתנו הוא לאו שכבר קדשה האב עכשו וחל לאחר שיעד למפרע אלא שיש לאב כמה זכותים בביתו למעשה ידיה, ולקדש אותה, את זה מכר לאדון שלא יוכל לקדש לאיש אחר ובאמת הקידושין חל משעת שיעד להביא. ולמאן דאמר לאו לקידושין נתנו אי"כ האב בכלל לא מכר זכותו לקדש וכיול גם איש אחר לקדש אלא נתן רשות לקדש. וזהו ברור שאם נאמר לאו לקידושין לא שייך לאמר שיש שלאדון יש קנין בגוף. אלא אם סוברים לקידושין נתנו רציתי לחדש שמוכר לאדון זכותו לקדש את בתו זהו כבר נקרא קנין הגוף. שהגדר של קנין הגוף הוא זכותים שיש לאדון בעבדו או באמתו אסור והיתר. אבל מעשה ידים לא נקרא קנין הגוף כמו שהקדמתי את הריטב"א שעל מעשה ידיו של עבד עברי מועיל מחילה. שעל קנין הגוף לא מועיל מחילה אלא גט. ומה שהגמ' התלה בנפקא מינה מעכשיו ולאחר שלושים או לאחר שלושים יום לא שיהיה לפי מ"ד מעות לקידושין נתנו מקודשת מעכשיו אלא שאחר לא יכול לקדש ואם לאו לקידושין נתנו אי"כ אחר יוכל לקדש ויכול הקידושין אחר שתצא. ובאמת מצאתי במנחת חינוך שבאמה העבריה תהיה קנין הגוף במה שיש לאדון זכות לייעד אותה. אבל במנחת חינוך נראה שיחול הקידושין למפרע שאומר שיהיו חייבים חטאת אם יבואו עליה שעדיין היא אמה, ואחר כך יעדה האב. אבל רציתי לאמר שהר"מ לא סובר כן מהכרחים שאסביר.

ממילא מוסבר שאלת התוס' בר' יוסי ברבי יהודה אם עבד עברי גופו קנוי. שאמה בן בריה הוא דין אחר שלא שייך קנין הגוף כמו שהסברתי. אי"כ באמת יסבור באמה העבריה שגדר משכיר עצמו הוא כמלוה שיש עליו משכון וזהו ממש כמו הגמ'. ורציתי לאמר שאפילו לפי הר"מ שסובר שזהו קנין הגוף מחמת שסובר שמעות לקידושין נתנו כאן מרויח הגמ' שהלכה של מעשה ידיו הוא גדר של משכיר ולא הוי קנין הגוף אלא רק במה שקנה זכות אביה לקדש אותה שזהו קנין הגוף. גם זה לא קשה קושיות התוס' שתצטרך גט שחרור. שכל הגדר של קנין הגוף במה שיש לו זכות לייעד ומה שמיעד בזה גופו גומר הקנין הגוף שיש לו בה. ומוסבר גם הלכה הראשונה שצאי וקבלי קידושך מפלוני שהך שינוי שאם מעות לקידושין נתנו אי אפשר ללמוד הלכה שכבר נתקדשה. לפי דברינו לכולם עדין לא נתקדשה ועדין צריכה להתקדש אלא שאביה מכר זכותו שיש לו בה לקדש לאדם אחר.

וממילא מבואר הגמ' שעל כרחך זהו הכרח שעדין היא צריכה לקדש לעצמה היא קטנה אלא מוכרח שאומר לבתו קטנה צאי וקבלי קידושים מפלוני מקודשת ובה אפשר לתרץ את הר"מ פרק ד' הלכה י"ג שפסק שאחר שיעד האדון ומת שחוזר ומוכר לשפחות וקשה שאין מוכרים לשפחות אחר אישות. לפי דברינו הוא פשוט שגם הר"מ שסובר מעות ראשונות לקידושין נתנו לא שתפסו כבר מקודשת אלא אביו מכר רק זכותו לקדש לאדם אחר. ממילא הוא בכלל לא קדש אלא מכר ויש שפחות אחר שפחות. לפי זה יהיה מתורץ לי מה שקשה לי על הר"מ פ"ד הלכות עבדים הלכה ז' וכיצד מיעדה לבנו. אם היה בנו גדול ונתן רשות לאביו ליעדה לו הרי האב אומר לה בפני שנים הרי את מקודשת לבני. (א) קשה למה הבן בעצמו לא יכול ליעד ברשות האב. (ב) למה צריך האב לקדש בפני שנים האב כבר קדשה האב. לפי דברי הוא פשוט שאדון קנה זכות לקדש ולאחר אינו יכול למכר לקדש כמו שאין יכול למכור אמה עבריה לעבד.

כבוד אלמנה

כל אלמנה ויתום לא תענון

בשנת תשי"ט נפטר ידידו מקובנה רבי שמחה זיסל דסלר זצ"ל, וסבא במסירות רבה דאג הרבה מאוד לאלמנתו מרת שרה ע"ה.

וכשהלך לדבר עם מנהלי הסמינר אור החיים הרב פדרו והרב בן דוד שיקחו אותה למנהלת הסמינר, וכך עשו, וכך הירבה פעלים למענה, ובהרבה זמני דחק היתה פונה אליו והיה מסדר את הדברים. כמו"כ בכל יארצית של בעלה היה בא ולקח אותה ואת משפחה במכונת לבית החיים.

ובאחד השנים שעברה ניתוח קשה, שלח לה מכתב בו נאמר: "כשהלכת לניתוח חשבתי בליבי שזו החלמה גבורתית שרק האדם לבדו יכול להחליט, אבל בליבי חשבתי על הפיוס "והם בזרוע עדיך יבואו" אלו הם הצדיקים שמגיע להם הכל בכך הזרוע, בזכות מעשיהם הטובים שלהם, הכל זה חסד ורחמים, אבל צדיקים זהו בחן. עלייך אפשר להגיד את הפסוק הזה: כזה בית הקמת, חתנים גדולי תורה ויראה וכו', וגולת הכותרת 'אור החיים' שממש מסרת נקשך על זה, וזה ממש הצלת הדור, בזכות מעשים שאלו, הכל מגיע לך "בכוח זרוע" שזה ממש בחן ולא היה לי שום פקפוק שהכל יעבור בשלום ותמשיכי לחנך דור שלם שהכל צריכים לך".

והקשר היה עמוק כל כך, שסבתא נפטרה, לא רצו בני משפחתה של הרבנית שרה דסלר לספר לה על כך, כשראתה את זה בעיתון, לא הסכימה להגיע לחתונת נינה שהתקיים באותה עת מרוב צערה.

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

אדר תשפ"א • גיליון מספר 12

קוב"ה אורייתא וישראל חד

מעשה תחילתו של ר"א בן הורקינוס

א. בריש פרקי דרבי אליעזר, מסופר כל סדר תחילתו של רבי אליעזר בן הורקינוס, כיצד גדל וצמח למדרגתו הגבוהה. הבה ונתבונן במעשה המופלא המסופר שם, ומה שיש לנו ללמוד ממנו.

אביו של ר' אליעזר, הורקינוס, היו ברשותו קרקעות רבות, והעסיק תחתיו פועלים שחרשו ועבדו את עבודת האדמה. בנו, אליעזר, נמנה אף הוא בין הפועלים, והיה מופקד על חרישת השדות. יום אחד יצא אביו לשדה ומצא אותו בוכה, אמר לו 'מפני מה אתה בוכה', אם מפני טורח המלאכה שאתה חורש באדמה קשה, אעביר אותך לאדמה רכה יותר. העביר אותו, אך גם שם מצא אותו יושב ובוכה. שאל אותו גם שם, אמר נא מדוע אתה בוכה, ענה לו **"שאני מבקש ללמוד תורה"**. על זה היה בכיו הגדול של ר' אליעזר, על רצונו וחשקו לעזוב את העבודה וללמוד תורה.

כאשר שמע כן אביו, התפלא עד מאוד, הלא אתה כבר אינך צעיר, בן עשרים ושמונה שנים, וכי בכזה גיל חושב אתה ללכת לבית הספר לשבת לצידם של ילדים קטנים וללמוד תורה? מה שעליך לעשות הוא להתחתן ולהוליד ילדים, ואותם תשלח לבית הספר ללמוד. אך דעתו של ר' אליעזר לא נחה בזה, וכי די לו במה שבניו ילמוד תורה, הלא הוא עצמו רוצה ללמוד. וכך עוד שתי שבתות לא טעם מאומה מרוב צער.

לאחר מכן, נגלה אליו אליהו הנביא ואמר לו "בן הורקנוס, למה אתה בוכה?", אמר לו מפני שאני מבקש ללמוד תורה", אמר לו אליהו "אם אתה מבקש ללמוד תורה, עלה לירושלים אצל רבן יוחנן בן זכאי". עשה כן ר' אליעזר, והלך לבית מדרשו של רבן יוחנן. כאשר הגיע לפניו, החל לבכות, שאל אותו מדוע אתה בוכה, אמר לו "מפני שאני מבקש ללמוד תורה", שאל אותו רבן יוחנן, האם הינך יודע לקרות קריאת שמע, תפילה או ברכת המזון, אמר לו: לא. המצב שלו היה כל כך קשה, עד שאפילו קריאת שמע, שהוא דבר שתינוקות של בית רבן יודעים, הוא לא ידע.

אך כיון שראה רבן יוחנן את רצונו הגדול ללמוד תורה, עד כמה זה בנפשו, החל ללמד אותו קמעא קמעא, שתי הלכות כל ימי השבוע, והוא היה חוזר עליהם. והיה כוחו של ר' אליעזר גדול לשמר תלמודו ולא לשכוח, וכפי שהעיד עליו רבן יוחנן בן זכאי (אבות ב, ח) "רבי אליעזר בן הורקנוס בור סיד שאינו מאבד טיפה", כמו בור מלא מים, אשר דפנותיו מסודרות בסיד שמונע מהם לבלוע את המים, כך היה רבי אליעזר, כל מה שלמד – זכר.

הורקנוס אביו, היה בטוח שלא יוכל בנו להצליח בלימוד התורה כאשר מתחילים בגיל מבוגר כ"כ, ולכן כעס מאוד על מה שעשה בניגוד לרצונו, והחליט לעלות אחריו לירושלים ולנדותו מכל נכסיו, שלא יהיה לו חלק בהם לאחר מותו. עלה לירושלים, ומצא את רבן יוחנן בן זכאי יושב, ולצידו גדולי ועשירי ירושלים, בן ציצית הכסת, נקדימון בן גוריון וכלבא שבוע. השמועה אודות בוא אביו של רבי אליעזר פשטה בין התלמידים, והגיעה לאזניו של רבן יוחנן. פנה רבן יוחנן לרבי אליעזר ואמר לו "אמור לנו דבר אחד מן התורה", אך הוא סרב בטענה שכל אשר לו שמע מפי רבו, ואין לו מה לחדש. אמר לו רבן יוחנן, אם אתה בוש ממני למסור את דברי התורה בפני, הרי אני קם ויוצא, וכך עשה.

התחיל רבי אליעזר לדרוש בפני הגדולים שישבו שם, "ופנוי מאירות כאור החמה, וקרנותיו יוצאות כקרנותיו של משה, ואין אדם יודע אם יום אם לילה", בא רבן יוחנן בן זכאי מאחוריו, ונשקו על ראשו, אמר לו "אשריכם אברהם יצחק

ויעקב שיצא זה מחלצים". שמע כן הורקינוס, ולא ידע על מי אמר כן, לפי שלא הכיר את בנו שעזב אותו לפני שנים רבות, וגם שהרי 'חכמת אדם תאיר פניו', על כן לא הכירו אביו, ושאל את הסובבים על מי התבטא רבן יוחנן את הביטוי המופלג הזה. ענו לו, הלא על בנך אמר כן. אמר להם "לא כך היה לו לומר, אלא אשרי אני שיצא זה מחלצתי". שמח הורקנוס שמחה גדולה עד מאוד בראותו כיצד צמח בנו והפך להיות מחשובי התלמידים בישיבה, ואמר "לא על כן באתי אלא לנדודת מנכסי, ועתה שבאתי לראותך וראיתי את כל השבח הזה, הרי אחיך מנודים מהם והם נתונים לך במתנה".

אך רבי אליעזר סרב לקבל את המתנה הגדולה הזו מאביו, ואמר לו שאין לו צורך בכל אלו, "אם קרקעות בקשתי מלפני הקב"ה, היה לפניו ליתן לי, שנאמר 'לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה', ואילו כסף וזהב בקשתי, היה נותן לי, שנאמר 'לי הכסף ולי הזהב נאום ה' צבא-ות', אלא לא בקשתי מלפני הקב"ה אלא תורה בלבד", והסיבה שמאן לקבל את אלו משום שניקה את ליבו מכל התאוות האחרות, שלא תהיה לו אהבה אלא לתורה בלבד. "לא בקשתי אלא תורה!"

מניין שאב ר"א את אהבת התורה שפיעמה בקרבו

ב. הנקודה הבולטת לכל אורך דרך עלייתו של רבי אליעזר, היא התשוקה העזה שהייתה בקרבו ללימוד התורה, כבר בהיותו עובד אדמה, כאשר עוד לא ידע אפילו לקרוא קריאת שמע, לא היה מסוגל להמשיך בעבודתו, אלא ישב ובכה על כך שאינו לומד תורה.

הבה ונשאל את עצמנו, מהיכן בא לו החשק הזה? מנין לו שלימוד התורה נותן שמחה ואושר לאדם, הרי מעולם לא עשה כן. יתירה מזו, אנו יודעים כי אף עבור מי שכבר טעם את טעמה של תורה, לא מיד יתמלא לבו בחשק ורצון להתמיד בלימוד התורה, כי 'אהבת תורה' היא מעלה הנרכשת בעמל רב, ורק עם הזמן, לאחר שישב האדם וילמד עוד ועוד שעות, יתייגע בעמל התורה ביתר שאת, כל זה יקנה בלבו את האהבה לתורה.

ודבר זה למדנו ממאמר הכתוב "לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה" (משלי ח, יד), מלמד אותנו הזוהר הקדוש מה היא הדרך לרכוש את שמחת התורה: רבי יצחק אמר, התורה נקראת 'תושיה' בתחילה, ואחר כך 'גבורה', שנאמר 'לי עצה ותושיה וגו'', **תדע לך, כי בתחילה נקראת תושיה שמתשת כוחו של אדם, מפני שיש לו להילחם עם היצר הרע ולכתת כל גופו בבית המדרש עד שירגיל אותו בתורה, כיון שהוא רגיל לעסוק בתורה אז יש לו שמחה וגבורה**, שנאמר 'אני בינה לי גבורה', ע"כ (זוהר בראשית י). ואמרו חכמינו ז"ל, כי יכול האדם לפטפט כל היום, ולא יתעייף מדיבוריו, ואילו מיד כאשר יתחיל לעסוק בתורה יחוש בעייפות [איכ"ר פתיחה י, שם נאמר כן על תפילה, ומדרש אחד עולה לכאן ולכאן], והן הן הדברים האמורים בזה"ק, שלימוד התורה בתחילה הוא דבר קשה, שיש לו לאדם להילחם עם היצר הרע, ורק לאחר שירגיל עצמו לעסוק בתורה, תיתן לו התורה גבורה ושמחה שימשכו אותו לעסוק בה.

אם כן הרי למדנו שאפילו מי שטעם טעמה של תורה, עדיין תחילה עליו לעבור מסע של קשיים ומלחמות כנגד היצר, ורק אחרי שיגיע למצב של 'רגיל לעסוק בתורה', אז תיתן לו התורה את השמחה והגבורה לעסוק בה בכל עת. היינו משום שכאשר יהיה האדם 'רגיל לעסוק בתורה', ירגיש את המתיקות שבתורה, יטעם את טעמה הטוב של כל סברא טובה.

ומעתה נתמה, מהיכן בא לו לרבי אליעזר החשק הזה ללימוד התורה, עוד במצב שלא למד אפילו מילה אחת של תורה קודם לכן.

חכמינו ז"ל "ואין מים אלא תורה", עדיין טעון ביאור, כי גם זה פשוט שמי שהוא צמא לדברי תורה – יעסוק בתורה, ומה בא הנביא ללמדנו.

אלא, מבאר הבעל התניא, 'הוי כל צמא', מי שצמא להרגיש קרבת אלוקים, מי שנשמתו משתוקקת להתקרב לקדוש ברוך הוא, 'לכו למים', ילך לעסוק בתורה, כי זו היא הדרך להתקרב אליו.

טוב טעמה של התורה

ה. ממעשה זה של רבי אליעזר אנו למדים, שאין מי שלא יכול לגדול בתורה, התבוננו וראו כיצד רבי אליעזר שהיה במקום כ"כ נמוך, אפילו קריאת שמע לא ידע לומר, הגיע עד לפסגות גבוהות כל כך, וכל זה מחמת אהבתו ותשוקתו העזה ללימוד התורה.

האור החיים הקדוש מלמד אותנו את טוב טעמה של התורה, ואומר "וגם ירמוז 'בכל הטוב' – אל התורה, כאומרם ז"ל 'ואין טוב אלא תורה', שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם. כזו היא תורתנו הקדושה, על אף שלא תמיד זוכים להרגיש את זה.

אשר על כן, מי שיכול לעמול בתורה וללמוד גמרא – אשריו ואשרי חלקו, אך גם מי שלא זכה לכך, ואינו יכול להבין את דברי הגמרא, אבל חומש הוא כן יכול להבין, שיפתח פרשה בתורה ויתחיל ללמוד אותה [במאמר המוסגר: לימוד תורה שבכתב, נחשב לימוד תורה גם אם לא מבינים מה אומרים, כי הרי הוא לומד את דבריו של הקדוש ברוך הוא, וזה עצם התורה. אך התורה שבעל פה, כל מהותה היא הבנת הדברים, שהרי אין אלו מילותיו של הקב"ה כי אם החכמים סדרו להבין ולהשכיל את דברי התורה, ולפיכך מי שלא מבין מה שהוא אומר, לא נחשב לו לימוד תורה].

והלימוד הזה, לא יעשה כן דקות בודדות, אלא יתמיד בזה כמה שעות ברציפות, כך אט אט יקבל את הטעם הטוב של התורה. ידוע מה שמסופר על מרן החזו"א זע"א, אשר פגש בתלמידים שישבו על גג ביתו ולמדו, אך הבחין כי תוך כדי לימודם הפסיקו ופטפטו במילי דעלמא, וזה היה דבריו להם: מתיקות התורה, כמה גדולה היא נעימות התורה, ואי אפשר להשיג את זה ולהגיע לזה רק אחר שקידה של שלוש וארבע שעות ברציפות בלי הפסק. בלי זה אי אפשר אפילו לציר מהי הרוחניות הזו, וק"ו אחר חמש שעות, כמה רוממות יש – אך אפשר למי שיש לו את האפשרות הזו, להפסיק את הרציפות ולהפסיק בידים נועם כזה, כמו קדירה המתבשלת, להוריד מן האש, ליתן להתקרר, ואחר כך להשיבה...

המשך החזו"א ואמר: ואחר שש שעות של לימוד, שוכח האדם מכל העולם וענייניו, ומתדבק בדברים רוחניים. מסופר שם, שכאשר אמר זאת החזו"א היו עיניו בורקות ותנועות ידיו היו כלפי מעלה כאילו מתנתק מכל הסובב. והמשך ותיאר בפניהם: ואחר שבע שעות האדם מרגיש קרוב לקב"ה ואין לו מהגאות העולם כלום ומתמלא שמחה, ואחר שמונה שעות אפילו לא נופלת בלבו מחשבה של תאוות וחומריות, וכולו משתוקק לאלוקיו, ואחר תשע שעות כולו קדוש למעלה למעלה, ואחר עשר שעות – עין לא ראתה, אין לתאר ואין מילים לבטא את מצבו ורגשותיו. עד כאן תיאור המעשה, כפי שמוצא בספר 'מעשה אישי' (חלק ד עמ' סט).

עסק התורה הוא הדבר שנותר לו לאדם לצח נצחים, כפי שאמר רבי יוסי בן קיסמא "שבשעות פטירתו של אדם אין מלון לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד" (אבות ו, ט). **באותו היום, כאשר יצעד לעולם הבא, שם אין כל ערך לממון שצבר כאן, בין מעט ובין הרבה, אלא אך ורק ללימוד התורה שלמד כאן, יקבלו את פניו ויאמרו לו 'אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו'.**

וזה צריך האדם לידע, להוקיר ולהעריך כל תיבה ותיבה של תורה, עד כמה גדולה ועצומה מעלתה.

אותה תמיהה תמהתי בצעירותי על חבריי ועמיתיי לשיבה. היה זה במרוקו בהיותי נער צעיר, למדתי בתלמוד תורה עד גיל אחד עשרה. בהמשך באופן טבעי הייתי צריך לעבור לתיכון, ואפילו נבחנתי לאותו תיכון, אך חסד גדול עשה עמי ה' שלא קבלו אותי לשם. הסיבה לכך היתה, משום שמבחני הקבלה לאותו תיכון נערכו בימים שישי ושבת, ביום שישי באתי לעשות את המבחן, אך בשבת כמובן לא באתי, ועל כן כאשר בדקו את תוצאות הבחינה, גילו שלא עשיתי רק מבחן אחד, ולא קבלו אותי. לאחר שלשה חודשים זימן הקב"ה את ישועתי, שהגיע הגאון רבי שמואל טולידאנו זצ"ל, שקיבל באותה תקופה ירושה גדולה, והחליט להקים ישיבה בטנג'יר שבמרוקו. הוא בנה בנין גדול, והביא את הרב וולטר זצ"ל מגייטסהד לעמוד בראשות הישיבה.

היה בנין, היתה ישיבה, היה אפילו ראש ישיבה, אבל תלמידים – לא היו בשפע. הוא עבר בכל ערי מרוקו להביא בחורים ללמוד בישיבתו, חלק מהבחורים היו כאלו שהכירו כבר את עולמה של תורה, ולו במעט, אך רבים מהם היו כאלו אשר מעולם לא טעמו טעמה של תורה, וגם לא היתה בהם לחלוות של יראת שמים, והוא הביא אותם ללמוד בישיבה. והנה זה פלא, לאחר חודשים ספורים ניתן היה לראות בבירור כיצד קבלו חשק כ"כ גדול ללימוד התורה, היו יושבים ולומדים בהתמדה עצומה.

ודבר זה הוא מופלא מאוד, מאין קבלו לפתע את אהבת התורה בצורה כה מופלאה, הלא לא לכך התחנכו ולא על ברכי התורה והמצוות גדלו, אם כן יש לנו לתמוה מה נתן להם את הטעם הטוב של תורתנו הקדושה עד שהיו מתמידים גדולים. והיא כאותה התמיהה שיש לנו להעמיד על רבי אליעזר בן הורקניוס, מנין ינק את האהבה העזה הזו לתורה, הלא מהבית – לא לכך חניכו אותו, ומעצמו עדיין לא למד כלום.

נשמתו של היהודי תאבה לרוחניות

ג. התשובה לתמיהה זו, היא הסוד שטמון בנשמה היהודית, שאמר עליה "קודשא בריך הוא אורייתא וישאלא חד" **נשמה יהודית מלאה בגעגועים עזים למקור הקדושה שלה, לקדוש ברוך הוא, לתורה הקדושה.** יכול אני להעיד על עצמי, כי פעמים ולפתע במהלך היום אני חש בגעגועים לקב"ה, ואני מוצא עצמי מווייל דמעוּת של געגוע. תופעה זו נובעת ממקור שורשה של הנשמה, שהיא תאבה ומשתוקקת להתקרב ולהידבק בקודשא בריך הוא ובאורייתא.

זו היא הסיבה שכאשר ישב רבי אליעזר על המחרשה, לא היה מסוגל לעבוד אלא היה בוכה, כי נשמתו מלאה בכיסופין וגעגועים לתורה הקדושה. כמובן, שככל שהנשמה טהורה יותר וקדושה יותר, כך יהיו הגעגועים חזקים יותר, ועל כן געגועיו של רבי אליעזר לא ידעו גבולות, עד שלא אכל ולא שתה ימים שלמים, מרוב תאוותו לדבוק בתורה.

וזה גם פשר התופעה שראינו אצל יהודי מרוקו, אשר כאלו שלא היה בהם זיק של תורה ויראת שמים, היו עוזבים הכל ובאו ללמוד בישיבה, כי נשמתם התאוותה לעסוק בתורה. זכורני שאמר לי אבי מורי זצ"ל, כי הזכות שעמדה ליהודי מרוקו להניצל במלחמת העולם השנייה, למרות שהיו הנאצים קרובים מאוד לפתוח שם במלחמה, הוא משום שהיו מקפידים בכל כוחם של שלשה דברים – שבת, כשרות וטהרת המשפחה. על כן היו נשמותיהם של היהודים האלו קדושות יותר, לא נפגמו בעוונות חמורים רח"ל, ונשמות קדושות בהכרח מלאות בגעגועים לתורה.

ד. צריכים אנו לדעת, כולנו רוצים לזכות ליותר 'קרבת אלוקים', לדבוק בו יתברך. הדרך לעשות זאת היא אחת: לימוד התורה. התורה הקדושה היא המחברת והמדבקת בין נשמתו הטהורה של האדם ליוצרו. וכפי שהשריש בנו הבעל התניא באגרתו, שתמה על הפסוק "הוי כל צמא לכו למים", והלא דבר פלא הוא, מה חידוש בא הנביא לחדש לנו, וכי איננו יודעים שהפתרון לצימאון הוא לשתות מים? ואף מה שדרשו על כך

הוצאות הגיליון מרובות
לתרומות נא ליצור קשר
בטל' 052-7602449

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שליט"א במערכת "קול
יהודי מרוקו" 0747962335 שלוחה 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם

הדברים נכתבו עפ"י הכנת הכותב
לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com

משפטים תשפ"א

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

הטעה את השואל אותו וגרם לו נזק

שאלה

יהודי שהלך ברחוב, נתקל ברוכל שהכריז כי הוא מוכר שעוני מותג במחיר מוזל. הולך הרגל גילה ענין באחד השעונים, אלא שהסתפק אם הוא אכן מקורי או שהוא רק חיקוי מוצלח. בהסכמת הרוכל, נטל את אחת השעונים כדי להראותו לבעל חנות שעונים סמוכה, כדי שיחווה את דעתו. המוכר בחנות שהינו מומחה בדבר, והכיר את השואל שגר בסמיכות מקום, אמר לו שהשעון מקורי, למרות שהבחין בזיוף שנעשה באומנות מיוחדת, ולמרות שידע שהשואל סומך על חוות דעתו, כדי "להתנקם בו" על שלא קונה אצלו את השעון.

והנה שבוע לאחר המקח נודע לקונה שהשעון מזויף, וכעת לא ניתן למצוא את הרוכל. נמצא שהקונה הפסיד בקניית השעון חמש מאות ₪.

האם צריך בעל חנות השעונים לשלם לקונה עבור ההפסד הכספי שגרם לו? כמו כן מה יהיה הדין באותו מקרה, אם בעל החנות טעה בשגגה בחוות דעתו, בלי שהתכוון להזיק לשואל?

תשובה

א. בנידון השאלה - חייב בעל חנות השעונים לשלם לקונה שסמך על חוות דעתו, את הפסדו הכספי שהסתכם בחמש מאות ₪. 1

אולם אם טעה בשגגה, מכיוון שהזיוף נעשה באומנות מיוחדת, וגם לא קיבל שכר עבור הייעוץ - פטור מלשלם על הפסד השואל. 2

ב. אם בעל החנות היה אומר לשואל, שלדעתו השעון מקורי, אבל שלא יסמוך עליו - פטור מתשלום. 3

כמו כן, אם הקונה שאל עובר אורח שהכירו לחוות דעתו, למרות שלא ידע האם הנ"ל מבין בשעונים, והנשאל אמר שהשעון נראה אמיתי - פטור הנשאל מתשלום על הפסד השואל. 4

ג. אם הקונה שילם כסף לנשאל כדי שיחווה את דעתו, והנשאל טעה בחוות דעתו, למרות שלא התכוון להטעות את הקונה - חייב לשלם על הנזק שגרם, למרות שהשואל לא אמר לו בפירוש שהוא סומך עליו בלבד. 5

אולם גם במקרה זה, אם הנשאל אמר לו לא לסמוך על דעתו בלבד אלא לברר אצל אנשים נוספים - פטור הנשאל מהנזק שנגרם לשואל. 6

מקורות

1. ראשית נקדים, שהמקור לכירור ההלכה בנידון השאלה, הינו בגמ' ב"ק (צט"ק), ובשו"ע חו"מ (ס"ו שו"י, 1-2) ובמפרשיו וע"ש.

מבואר בגמ' שם, שאם אדם הראה שטר או מטבע כסף למומחה שנקרא בלשון חז"ל שולחני, ושאלו - האם שטר כסף זה הינו אמיתי, והשיב לו שהוא טוב, ולבסוף נמצא שהמטבע או השטר היו מזויפים, ונגרם לשואל נזק כספי מכך - חייב השולחני לשלם לשואל את הפסדו. סיבת החיוב הינה - מכיוון שהשולחני ידע שהשואל סמך עליו, ועל פי דיבורו הוא יקבל את מטבע הכסף, ויפטור את הלווה מחובו או שיחזיר ללווה את שטר ההלוואה וכיו"ב, ואח"כ יתכן שלא ימצאנו שנית לגבות את חובו שלא נפרע, לפיכך היה על הנשאל לבדוק היטב לפני שעונה תשובה שיכולה לגרום לשואל הפסד ממוני. ולכן אם לא עשה כך - חייבו רבי מאיר מחמת דינא דגרמי לשלם לשואל את כל ההפסד שנגרם לשואל מחמתו. וזאת למרות שהנשאל לא קיבל שכר עבור יעוצו.

אמנם כדי להתחייב מחמת גרמי, צריכים להתקיים תחילה מספר דברים כדלהלן:

א - שידע הנשאל שהשואל סומך עליו, ועל פי דיבורו יפעל. ומציאות זו קיימת, כשאומר לו השואל בפירוש שסומך עליו בלבד או שכך נראו פני הדברים, וגם הנשאל מודה שידע שהשואל סומך עליו בלבד.

ב - שהנשאל טען או פרסם ברבים שהוא מומחה לנידון שבו נשאל. בעוד שבפועל ידיעתו והבנתו בנושא שנשאל היתה שטחית בלבד, והיה צריך עדיין להשתלם בלימוד ובהבנת הנושא שנשאל עליו.

ג - אם הנשאל התכוון בכוונה להכשיל את השואל בתשובתו ולגרום לו נזק ממוני, כאשר ידע שעליו בלבד סומך השואל.

ד - אם הנשאל קיבל שכר עבור יעוצו, במקרה זה, אפילו אם לא ידע שסומכים רק עליו, בכל זאת דינו כמו שומר שכר שחייב גם באונס שיהיה דומה לגניבה ואבדה. ולכן גם בנידון זה, טוען לו השואל - לכן נתתי לך שכר, כדי שתעיין בדבר באופן היעיל ביותר, ואם יש לך ספק תשאל מומחים נוספים.

לאור האמור, נבאר בקצרה בס"ד את התשובות כדלהלן:

בנידון השאלה - חייב הנשאל לשלם מדינא דגרמי למרות היותו מומחה, מכיוון שהתכוון להפסיד לשואל ממון, וידע שעל פי דיבורו ועצתו יקנה השואל את השעון.

2. בנידון זה, מכיוון שהנשאל היה מומחה ולא התכוון להפסיד לשואל, וכמו כן לא קיבל שכר עבור יעוצו, ומאחר והזיוף היה אומנותי במיוחד - פטור הנשאל מלשלם. מקרה זה נחשב כעין אונס, ורבי מאיר לא חייב לשלם מחמת דינא דגרמי בדבר שדומה יותר לאונס. ומקרה דנן דומה למבואר בגמ' שם, שרב פפא פטר את המומחים שנקראו בימיו דנכו ואיסור, מלשלם כשטעו בשגגה באבחנת מטבע שזויף באופן אומנותי.

3. מכיוון שהנשאל אמר בפירוש לשואל שלא יסמוך עליו, ופירושו של דבר, שישאל אנשים נוספים מאחר ואינו בטוח בתשובתו. אם כן השואל פשע לעצמו בכך שסמך רק עליו שלא כדין.

4. מכיון שהשואל ידע מראש שהנ"ל אינו מומחה בנידון, א"כ טוען הנשאל, הייתי בטוח שישאל אנשים נוספים, כי הוא יודע שדעתי איננה מקצועית אלא כהשערה בלבד, ולכן כשהשבתי לו ידעתי שלא יסמוך עלי, לפיכך אין כאן דינא דגרמי.

5. מבואר בנתיבות בביאורים (ס"ו שו"ס"ק יא) שכשמקבל הנשאל כסף - דינו כאומן ופועל של השואל, ולכן הנשאל היה צריך לדקדק היטב בנידון, כי לשם כך נתנו לו שכר. ולכן אפילו אם לא אמרו לו שסומכים עליו בלבד - יתחייב לשלם כדין פועל שמקבל שכר שדינו כשומר שכר, וחייב על אונס שכעין גניבה ואבדה.

6. מבואר בשו"ע וברמ"א חו"מ (ס"ו שה"ד) שאפילו שומר שכר, למרות שמקבל כסף עבור שמירתו, אם התנה מראש שלא מקבל עליו כל אחריות - פטור מלשלם אפילו אם פשע בשמירתו. ולפי זה כ"ש בנידון דנן.

החייב והמעלה להתדיין בבית הדין

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (כא, א)

החייב לדון בפני ביה"ד ולא בפני הערכאות

נאמר בגמ' בגיטין (פח:) שהובאה בקצרה בפי' רש"י כאן, רבי טרפון אומר: "אשר תשים לפניהם" - ולא לפני עכו"ם, ולא לפני הדיוטות. ואפילו אם ידוע שבמקרים מסוימים דנים בבתי המשפט של הגויים או של יהודים שנוהגים כמשפטי הגויים, כמו בדיני ישראל, למרות זאת גם באותם המקרים, אסרה התורה להתדיין בפניהם. והדן בפניהם נחשב - כמרים יד בתורת משה רבינו. ונחשב כאומר - שבערכאות הנ"ל יש את הצדק והיושר, ולא חלילה בבתי הדין, למרות שהדיינים בביה"ד הינם תלמידי חכמים ויראי שמים, ודנים כדיני התורה. וא"כ אין לך חילול ה' גדול מכך. ומבואר בגמ' יומא (פז) שהקב"ה מעניש גם בעולם הזה, וכ"ש בעולם הבא למי שמחלל את שמו. והנה האיסור הזה קיים אפילו אם שני הצדדים הסכימו מרצונם לדון בפני הערכאות השונים, וכך גם נפסק להלכה בטור ובשו"ע חו"מ (סי' כו) וע"ש.

הסיבה שישנם מקרים בודדים שהפסקים תמוהים

אמנם ישנם מקרים בודדים, שכשדנים בפני ביה"ד, למרות שהדיינים שם ת"ח מופלגים שידועים היטב את האמור בהלכות דיני ממונות, ואת מנהגי המדינה והמסותף מכך, ולמרות שהינם יר"ש וניהלו את הדיונים בישירות ובהגינות וללא משוא פנים, בכל זאת פסקו בנידון מסוים באופן תמוה, שלא כפי מה שנראה לנכון לתלמידי חכמים שלא היו הדיינים באותו נידון. ולכאורה הדבר צריך ביאור והסבר, למה יצאה שגגה כזאת מתחת ידם, הרי הפסוק אומר "בקרב אלוקים ישפוט". כלומר, השכינה הקדושה נמצאת בבית דין כזה, ומסייעת לדיינים לפסוק כדן, וא"כ כיצד יצאה תקלה כזאת מתחת ידם?

לצורך הישוב על קושיא זו, נקדים את דברי הזוהר הקדוש בתחילת פ' משפטים וז"ל: פתח רבי שמעון בר יוחאי "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" - אילין אינון סדורין דגלגולא ע"כ. תרגום - אלה הם הסדרים של גלגולי נשמות ע"כ. כלומר, ישנם מקרים שדווקא בגלל שהשכינה נמצאת בבית הדין [דבר שאינו שייך כלל שיהיה בערכאות] היא זאת שגורמת בכוונה לדיינים שיטעו ויחשבו בנידון מסוים בלבד - שלא כפי ההלכה הפסוקה, כדי שפסק הדין הסופי יהיה כרצון הקב"ה. ואע"פ שבמקרים אחרים ודאי שצריך לפסוק כפי הדין, וגם הדיינים הנ"ל חייבים במקרים אחרים לפסוק כפי האמת, אולם בנידון מסוים יכול לקרות, שהקב"ה בכוונה הטעה את חשיבתם של הדיינים ורצה שיבינו את העובדות באופן שגוי, כדי שפסק הדין הסופי יהיה כרצונו. ולכן אין חלילה להתרעם ולהוציא דיבה על דייני ביה"ד, אם למרות שדיברו עמם על מה שנראה כטעות - הם בכל זאת נשארים בדעתם. ובתנאי - שהם ת"ח מפורסמים, ויר"ש ודנו בישירות ולוא משוא פנים. ונבאר להלן בס"ד למה הדבר קורה.

מבואר ברמב"ם בהל' עדות (פ"ב, הל' א-ב) שעדים שהעידו על אדם מסוים שחייב מיתה, ועל סמך עדותם ביה"ד חייבו את אותו אדם מיתה, ולפני ביצוע פסק הדין הוזמו העדים הראשונים, הדין הוא שהורגים את העדים הראשונים. וכלשון הפסוק "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו". אולם אם ביה"ד הרג כבר את הנאשם, ורק לאחר מכן באו עדים אחרים והזימו את העדים הראשונים, והתברר כעת שביה"ד חייב מיתה שלא כדן - למרות זאת לא הורגים את העדים הראשונים. משום שדרשו חז"ל "ועשיתם לו כאשר זמם" - ולא כאשר נעשה כבר ע"כ. והקשה שם הכסף משנה, איך יתכן שתצא תקלה כזאת מתחת ידי הסנהדרין שיש בה עשרים ושלושה דיינים מומחים, מגדולי הת"ח שבישראל, שיסכימו רובם [וכ"ש כולם] להרוג אדם שהתברר כעת שאינו חייב מיתה?

ותירץ שם [בתוספת ביאור] שדווקא בגלל שכתוב בפסוק "אלוקים ניצב בעדת קל" כלומר, מכיוון שהשכינה נמצאת שם, לפיכך אם מכיוון שנהרג לא היה חייב מיתה - הקב"ה לא היה מניח להורגו, ולאבד לשווא נפש מישראל. לפיכך אם הנ"ל נהרג - ודאי שהקב"ה רצה שיהרגו אותו, מכיוון שהנ"ל היה חייב מיתה מסיבות אחרות שאינן ידועות לדיינים. ואדרבה, בגלל שהקב"ה רצה שיהרגו אותו, לכן הוא דאג שעדי ההזמה יגיעו להעיד רק לאחר שהנאשם ימות. לפיכך אע"פ שמגיע עונש מסוים לעדים הראשונים ששיקרו במזיד והתקיים בהם - מגלגלים חובה ע"י חייב, אולם הסנהדרין לא אשמים לתוצאת פסק הדין מהסיבות האמורות לעיל, ובתנאי - שהם מצדם דנו בכובד ראש ובאופן הראוי והישר ביותר.

נמצאנו למדים גם ביחס לדיני ממונות, שישנם מקרים בודדים, שלמרות שהדיינים הינם מגדולי הת"ח ויר"ש שבדור, וניהלו את כל הדיונים באופן הישר וההגון ביותר, ולמרות שהשכינה הקדושה נמצאת בביה"ד בשעת הדיונים, במקרים בודדים הם יכולים לטעות בפסק הדין, בגלל שהקב"ה רוצה מסיבות אחרות שצד אחד יקבל את הכסף מהצד השני. ולפעמים חשבון זה שייך בגלל חוב מעסקאות אחרות שנעשו ביניהם, שהצד שהפסיד הפעם בדיון, היה חייב בעבר לצד שזכה כעת בדיון, אלא שאז הוא לא שילם לו את חובו, ובדיון הנוכחי תוקן הדבר. ולפעמים זה קשור לחובות כספיים שהיו בגלגול הקודם ע"י בעלי הדין הנ"ל או מחמת הוריהם שהורישו להם את כספם שהתקבל שלא ביושר, והקב"ה אע"פ שלא הביא פעם שניה בגלגול את ההורים לעולם הזה, אולם הוא דאג, שאצל היורשים, יוחזר הכסף שנעשק שלא כדן.

עובדה מעשית שממחישה תיקון לעיוות הדין

והנה מובא בספרי החסידים מעשה כעין האמור לעיל. [נציין שישנו מדרש קדום שמביא סיפור דומה, שכך הראה הקב"ה למשה רבינו כאשר שאלו: למה צדיק ורע לו, רשע וטוב לו].

כלומר, פעם אחת אמר הבעש"ט זצ"ל, לתלמידו הגדול המגיד ממעזריטש זצ"ל, ללכת ליער ולהתחבא במקום מסוים, וכעבור זמן קצר הגיע יהודי עשיר והתיישב למרגלות העץ לנוח, ובעת שישב, נפל מכיסו ארנקו שהיה גדוש בשטרות כסף, ולאחר מכן המשיך העשיר בדרכו ולא הבחין בנפילת ארנקו. והנה כעבור זמן קצר, עבר במקום יהודי נוסף שהבחין בארנק האבוד ולקחו והמשיך לדרכו. אולם לאחר מכן, הגיע עני לאותו מקום והתיישב ליד אותו העץ, ונרדם בצלו. ובינתיים הבחין העשיר באבדתו, וכשחזר למקום שאיבדו והבחין בעני שישן שם, העירו, וביקש ממנו את הארנק שמצא. ולאחר שהעני הכחיש שלא מצא, הכהו העשיר מכות נמרצות, ועזבו כשהוא חבול בכל אבריו.

והנה כשחזר המגיד ממעזריטש זצ"ל לבעש"ט זצ"ל, ביאר לו הנ"ל, שבגלגול הקודם מוצא הארנק תבע כסף ובצדק, מהעשיר הנ"ל שהיה חייב לו אותו, אולם הדין שהתגלגל כעת להיות העני שקיבל את המכות, הטעה בכוונה את הדין לטובת הנתבע. לפיכך סובבו בשמים שכולם יחזרו שנית לעולם הזה, ומוצא הארנק שהיה בעבר התובע - קיבל כעת את אותו סכום הכסף שתבע בשעתו כדן מהעשיר, ונמצא שהעשיר פרע את חובו מהגלגול הקודם. ואילו הדין שעיוות שלא כשורה את הדין, קיבל מכות חזקות בגלל שפשע במלאכת שמים, והינו בגדר "ארור עושה מלאכת ה' רמיה". וכן עבור שגרם לתובע ולנתבע לחזור לעולם הזה שנית, כדי לתקן את העוולה הממונית שעשה להם. לאור האמור, נמצאנו למדים - שמשפטי ה' - צדקו יחדיו. ולכן כאשר אדם דן בביה"ד של ת"ח ויר"ש כראוי, מכיוון שהשכינה שורה שם - לא תצא תקלה מתחת ידם, והפסק הסופי תמיד יהיה נכון וכפי רצון הקב"ה.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

הגליון מוקדש לעלוי נשמת

בן ציון בן בנימין | שרה ב"ר מנחם | שמעון ב"ר
אברהם | סימה שמחה ב"ר משה | עובדיה בן
נורניה | ברטין בת רחל | אבנר בן רפאלו | הילדה
בת יצחק

גליון רנ"ו, פ' משפטים

א' אדר ה'תשפ"א

רמת השרון

רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

מספרים שאצל ר' חיים עוזר לאחר תפילת
שמונה עשרה, היו פניו מלאות נקודות
אדומות, וכששאלוהו מדוע הדבר כן, אמר
שבזמן התפילה הוא פינה את כל מוחו מכל
עיסוקיו, ומחמת המאמץ היה הדבר כן.

לא ימיש מתוך האהל

שיחת מו"ר זצוק"ל

ערוך מתוך כתבי הרב משה חליוה
שליט"א

פרסום ראשון

**"ויאמר ה' אל משה צלה אלי הקהה
וקהה שם ואתנה לך את לחת האבן
והתורה והמצוה אשר כתבתי להורחם"**
(כד, יב)

מובא בחז"ל שמשנה רבנו ע"ה ידע שהוא
ישהה ארבעים יום בשמיים. כתוב 'ואתנה לך
את לוחות...' 'התורה' - תורה שבכתב,
'והמצוה' - תורה שבע"פ. את כל זה היה על
משה רבנו ע"ה ללמוד בתוך ארבעים יום, ללא
אכילה ושתייה, כשהוא מתעלה לדרגת מלאך.

ומצינו שאף יהושע עלה עד היכן שיכול
היה להגיע, לאחר משה רבו, והסיבה לכך היא
מפני שלא רצה להיפרד מרבו "עד המטר
האחרון" שהיה מותר לו להגיע. רש"י מוכיח
זאת, שהרי כשירד משה אחר ארבעים יום
ופגש ביהושע עדיין לא שמע יהושע ממעשה
העגל, כי לא היה במחנה ישראל, אלא
מיוזמתו עלה לאחר רבו, עד היכן שהותר לו.

בדרך להיות גדול הדור

ה'מסילת ישרים', הכל מתחיל מתורה והכל
מביא לידי תחיית המתים. ואלהיו ואלישע
כשהחיו, החיו מתים מכח התורה.

תורה ותפילה שלובים זה בזה

ואמר הפניכו"ר רב, כמו שהלימוד נראה -
כך התפילה נראית, וכמו שהתפילה נראית -
כך הלימוד. ולכן, צריך שהלימוד יהיה בעומק
העיון, שכל מעייניו מסורים רק לזה, וכן
התפילה, שלא יסדר אדם ענייניו בזמן
התפילה, אלא שכל מעייניו יהיו מסורים
לתפילה עצמה. וכמו שבעסק התורה, שאדם
עסוק כל כך בעיון, עד שלא ירגיש מה
שמתרחש סביבו, כך גם בתפילה.

החזו"א, כשהלך בלילה בזמן שהיו בבני
ברק שומרים של ה'הגנה', אחד השומרים ירה
עליו, לאחר שצעק לו ואמר לו 'עמוד!',
והשומר שאל את החזו"א מדוע הוא לא עמד,
והחזו"א השיב לו שהוא כלל לא שמע. כל כך
היה דבק בלימודו, עד שלא שמע את היריה,
וכך גם בתפילה, שיגיע לדרגה של 'יהיו כל
מעייניו בזה'.

**לר' חיים עוזר היו 'פנים של
תפילה'**

"קשה לדבר, אבל כיון שבבין
הזמנים היו אסונות רח"ל, וגם היום
ל"ע, **בודאי רוצים מהשמים
שנפשפש ונתקן מעשינו**, וכמו
שכתב רבינו יונה בשערי תשובה
(שער ב אות כו) וז"ל: "והנה
נחתום הענין הזה במאמר נכבד
אשר לחכמי ישראל זכרונם לברכה
(אבות א, יד): היה הלל עליו
השלום אומר: "אם אין אני לי, מי
לי; וכשאני לעצמי, מה אני; ואם
לא עכשיו, אימתי. ביאור הדבר:
**אם האדם לא יעורר נפשו - מה
יועילוהו המוסרים? כי אף על פי
שנכנסים בלבו ביום שמעו, ישכיחם
היצר ויעבירם מלבבו**".

(מו"ר זצוק"ל - מתוך הספר 'בעקבי דעת')

תורה ותפילה

שיחת מו"ר זצוק"ל

בבימ"ד גבוה להוראה רמה"ש ד' סיון
התשס"ד, נרשם ע"י הגר"י הלר
שליט"א

פרסום ראשון

כשקבעו אנשי כנסת הגדולה במטבע
התפילות את תפילת השמונה עשרה, היה
מקובל אצלם שהמספר שמונה עשרה שייך
לעניינים רבים. בנגלה - ח"י חוליות
שבשדרה, ובנסתר - כנגד דוד המלך... וקבעו
שהברכה הראשונה שבבקשות האמצעיות היא
'אתה חונן' ורצו לומר בזה, שבסדר העדיפויות
של האדם, הדבר היותר חשוב הוא 'דעת' -
'ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה' וגו' ודבר זה
שייך לתורה.

**עצם חיות האדם התורה
הקדושה**

התורה קבעה לנו מועדים שבהם לאדם יש
השלמה במה שצריך למלא את החסר.
שבוועות למשל נקבע על מנת לחזק את
ההשפעה של מתן תורה. ולכן, ברור
שההצלחה תלויה בזה שדבר זה יהיה חשוב
כל כך אצל האדם, שהרי לעתיד לבוא, מי
שאין בו תורה, הרי הוא כבעל חי שאינו ננער
לתחיית המתים. ובבעל חי אין התחברות של
האיברים המפורקים ורק מי שלומד תורה,
ננער בתחיית המתים. ובהמשך הגמרא היא
מונה דרכים נוספות של זכויות, ומזה - 'ברא
מזכה אבא' או סייעתא לתורה. ומכל מקום
מוכח שהתורה היא עצם החיות של האדם הן
בעולם הזה והן לעתיד לבוא.

ובברייתא דרבי פנחס בן יאיר, שם
מובאות עשרת המעלות שעליהם מבוסס

ז. דגדול יום הגשמים שהוא יום שיש בו ברכות, וממילא משפיע ג"כ על בני אדם שמתברך שכלם, ויה"ר שברכת טל ומטר תועיל לכאור"א להתברך בדקות ההבנה.

התחלנו שאלת הגשמים, והכהן גדול היה מתפלל ביוהכ"פ שלא תתקבל תפילת עוברי דרכים (ע"י יומא נג, ב) משום שהגשמים הם צורך גדול לבריאה, ועוברי דרכים שמפריע להם הגשמים משמעי אפי' הולכים לדבר מצווה, אפ"ה התפלל שלא תתקבל תפילתם. ומסופר בגמ' (יומא שם) על ר' חנינא בן דוסא שהלך בדרך וירד גשם, ואמר כל העולם בנחת וחנינא בצער, ופסקו הגשמים, ושאלו בגמ' מה הועילה תפילת כהן גדול כשמעון הצדיק לגבי תפילת ר' חנינא בן דוסא.

וצ"ע הרי ר' חנינא בן דוסא לא התפלל שיפסקו הגשמים מלרדת, אלא רק אמר חנינא בצער, ורק בשמים התחשבו בצערם ופסקו הגשמים.

ורואים מכאן שהצער של ר' חנינא היה שווה כמו כל כלל ישראל, ואם הצדיק יופרע מעבודת ה' ויהיה בצער שלא יוכל ללמוד כראוי, אזי הצער שלו שווה כמו כל כלל ישראל.

וכן סיפר הרב דסלר זצ"ל מהח"ח, דהגאון ר' חיים עוזר הזמין את הרב דסלר לאסיפה של הגדולים, וישב שם הרב דסלר זצ"ל, והיה זה אחר מלחמת עולם הראשונה שנחרבו קהילות פולין, והציונים השתלטו על הקהילות, והיה קשה מאד עם החזקת הישיבות, ודנו שם מה לעשות, ואמרו שאם היה כסף היה אפשר לשקם את הכל, ועוקרי הדת שיש להם כסף, עי"ז הורסים הכל, והוסיפו שבאמריקה יש יהודים עשירים יראים ושלמים, וצריך לנסוע לשם ולהתירמם, וכל השיקולים מראים שזה הפתרון היחיד, ואין מתאים יותר מכך שהגר"ח הוא זה שיסע לאמריקה ויעשה את המגבית, ועי"ז יצילו את המצב בקהילות פולין.

מיהו הכלל ישראל

שמע זאת הגר"ח ושחק, ושאלוהו מה הוא אומר, והשיב שאינו בקו הבריאות לעשות את המאמץ של הנסיעה לאמריקה, וקם אחד הרבנים ואמר: 'מה לא עושים בשביל כלל ישראל ושיעשה מאמץ', כששמע זאת הח"ח קם ממקומו וצעק: "מי זה הכלל ישראל, הרי הגר"ח הוא הכלל ישראל, ובריאות שלו זה בריאות של כלל ישראל". וי"ל דהמקור לזה הוא מהגמ' הנ"ל על ר' חנינא בן דוסא.

הוסיף ר' אלחנן ושאל – באם הח"ח יגזור שתצא, האם תשמע לו? והשיבו שכן, ר' אלחנן שכל כך התפעל מזה, שאל את הדיבוק, בזכות מה מחשיבים כל כך את גזירותיו של החפץ חיים בשמיים, והשיבו הדיבוק שזה בזכות שקידתו בתורה, וידוע שכל הזמן החפץ חיים למד בישיבה, ולא נסע לביתו. הוא היה מעורר גם על נושא המשקלות שיהיו בצדק וכו'.

בזכות שקידתו של החפץ חיים יצא הדיבוק

על כן מששמע הגר"א וסרמן את דבריו של הדיבוק ציוה על הדיבוק לצאת מכיון שהוא שליחו של הח"ח, ואמר לו הדיבוק שיעשו עבורו תיקון, ושני אברכים ילמדו משניות לעילוי נשמתו במשך תקופה, או אז יצא הדיבוק, וכל זה בזכות שקידתו העצומה של הח"ח זיע"א.

הבית יוסף שמע מהמגיד שהוא ראוי לחבר ספר שיתפשט בכל כלל ישראל, ואכן זכה לחבר את השו"ע, וכ"ז משקידתו העצומה.

נוסיף כאן דבר, הנה יהושע בן נון עם כל זה שהיה מתמיד גדול היה מסדר את הספסלים בביהמ"ד, ולא היה נוהג ואומר, אתה השתמשת, תסדר אתה, אלא הוא עצמו סידר ולא פטר עצמו בתירוץ "לא אשמתני".

וכן היה יהושע זהיר בבין אדם לחבירו, וכבר הזכרנו את הסיפור של "המתמיד" שעשה עגמת נפש לאימו במה שרצה ללכת ללמוד בישיבה בערב שבת ומכיון שלא הכינו לו חולצה מגוהצת פיזר את כל החולצות על הריצפה... צריך לא לפגום בתורה וללכת בדרכו של יהושע ובזה אפשר להצליח.

שיחת מו"ר צוק"ל
פורסם בספר 'בעקבי דעת' ונרשם ע"י
הרב נחמן אדלשטיין שליט"א

רגילים בישיבות לומר שבחורף יש יותר הצלחה בלימוד, וי"ל דזה עפ"י הגמ' (תענית

הקשה האבן עזרא, שאם כן מה אכל יהושע ארבעים יום ולילה, הרי לפי זה לא היה במחנה ישראל? ותרין האבן עזרא שיהושע ליקט ואכל מן מסביבותיו, אך למחנה ישראל עצמו לא הגיע. אמרנו כבר בהזדמנות אחרת, את מה ששמעתי מרבי חיים שמואלביץ זצ"ל, שראינו שמושה רבנו ע"ה לקח את יהושע בתור אחד מהמרגלים שעליהם כתוב "ראשי בני ישראל המה", והבעל הטורים כותב, "המה" בגימטריא – 50, לרמז שכל אחד מהם היה שר חמישים, והקשה הגר"ח שלכאורה היו אנשים גדולים יותר מיהושע באותו דור ומדוע בחרו משה רבנו? אלא, הביאור בזה שבאותו זמן אמנם הוא היה כך, אבל הוא צעד כבר בדרך המובילה להיות גדול הדור, עד שלבסוף נאמר 'פני משה כפני חמה, ופני יהושע כפני לבנה'. לאחרים, גם את המעלה הזו לא היה, ולכל זה זכה יהושע מתוך שקיים בעצמו "לא ימוש מתוך האהל".

חבל מאוד על כל רגע ורגע של ביטול תורה, ולכן המתין יהושע למשה רבנו ע"ה והלך עמו עד המטר האחרון שהיה מותר לו להגיע, מכאן אנו לומדים לכמה אדם זוכה בזכות השקידה בתורה.

הח"ח היה גדול יותר מכותבי ההסכמות שלו

החפץ חיים חי בדור הקודם והיה גדול הדור, בתחילה לא הכירוהו כל כך, וכשהדפיס את ספרו הראשון, הדפיסו בעילום שם, ובכדי שיקראו בספר טרח לקבל הסכמות, אבל אז 'קיצץ' בתארים שנכתבו עליו שהוא צדיק וכו'. החזו"א זצ"ל אמר פעם שהוא ראה את ספרי הרבנים שכתבו לו הסכמות, אך הח"ח זיע"א היה גדול מהם, חוץ מרבי בן ציון בילסקער שאף הוא היה גאון.

והנה, בזמן החפץ חיים זיע"א היה דיבוק, ורוח אחת נכנסה לגוף של בחורה, והגר"א וסרמן זצ"ל שאף הוא היה נוכח באותו מעמד, היה מספר את זה בכל שנה בפורים. ומעשה שהיה כך היה:

הדיבוק בזמן החפץ חיים

מתחילה הלכו עם הבחורה הזו לרופאים ולאחר שבדקו ראו שאין זו מחלת נפש, ויעצו להם ללכת לחפץ חיים. החפץ חיים אמר לר' אלחנן ווסרמן זצ"ל שיטפל בזה. בין הדברים שאל הגר"א ווסרמן את הדיבוק האם בשמיים מכירים את החפץ חיים, והשיבו הדיבוק שהחפץ חיים נחשב בשמיים "לתנא בדורו".

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

פרשת משפטים תשפ"א • גליון תש"ז

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

החזיר האם נמחל

כִּי יִגְנֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ שֶׁה וְגו' (כ"א ל"ז)
הנה איתא במשנה (בבא קמא צ"ב א') הגוזל מחבירו, אף כשמשלם לא נתכפר לו עד שיבקש מחילה מחבירו.
ויש לעיין מהו היכא דגזל מחבירו והחזיר לאותו מקום, וחבירו כלל לא ידע שגנבו, האם צריך לבקש מחילה או לא.

א. אמאי מודיע לבעלים שגנבו
הנה אמרינן (בבא קמא ק"ח ב') בחגונב טלה מהעדר והחזירו, והבעלים אינם יודעים שגנבו, צריך להודיע להבעלים שגנבו והחזירו, דכיון שהרגיל אותה לברוח, אם כן מעתה צריכה שימור יפה וכיון דלא ידעו בעלים לא מזדהרי בה.

ותיקשי, הרי תיפוק ליה שצריך להודיע להבעלים בשביל שימחול לו על מה שגנב. אלא נוכיח מהכא דאם החזירו לא בעינן מחילה. אך יש לדחות, דלעולם בעינן בקשת מחילה, אלא מפאת המחילה אין צריך לומר איוה חפץ גנב. עוד יש לומר דנפקא מינה בטעם הגמרא משום שהורגל לברוח, דמשום הכי הגנב חייב באונסין.

ב. לשון הראב"ד מחמת צער
הנה לענ"ד מלישנא דהראב"ד בשיטה מקובצת (בבא קמא צ"ב א') שכתב דצריך לבקש מחילה משום צערא דגופא שציער חבירו, שמעינן דאם לא ציערו אינו צריך לבקש מחילה, ואם כן בנידון דידן מכיון שהבעלים לא ידעו כלל מהגיבה ולא נצטערו אינו צריך לבקש מחילה.

ג. חפץ חיים
אך יש לעיין בדברי החפץ חיים בהלכות לשון הרע (כלל ד' אות י"ב) דמשמע התם דשפיר דמי.

[א"ה. לכאורה כונת רבינו להוכיח שצריך לבקש מחילה, דהרי לשון החפץ חיים, "ואפילו אם חברו אינו יודע עדן כלל מזה, צריך לגלות לו מה שעשה נגדו שלא כדין ולבקש ממנו מחילה על זה, כיון שהוא יודע שעל ידו נסבב לו דבר זה".] (והעירוני שבספר פותח שער להגאון אליהו ברוך פינקל זצ"ל דן בהא).

פרץ דירה לגנב

עובדא הוה בפורץ דירות שהיה לו רשיון מטעם הרשויות, ונתבקש לפתוח הדלת כי המפתח נשאר בפנים, וקיבל שכר והשאר כרטיס שיתן המבקש לכל המעוניין, וכשבאו הבעלים מצאו שהכל נגנב, ושאלו לפורץ וסיפר המעשה, ונתברר שהמבקש לא היה הבעלים ושימש בפורץ כפותח דלת עבורו, והשתא הנידון האם הפורץ חייב לשלם על מה שנגנב ועל מה שהזיק הדלת.

א. פורץ גדר לפני בהמת חבירו
הנה נראה פשוט דעל החפצים הגנובים, אמאי ישלם, הרי הוה כפורץ גדר בפני בהמת חבירו והלכה הבהמה ונאבדה, דמבואר בתוספות (בבא קמא נ"ה ב' ד"ה אילומא) שחייב הפורץ רק מדינת דגרמי. ועיין בחזון איש (בבא קמא ס"א א' ס"ק ו') שמביא דאם פרץ גדר על מנת שתזיק הבהמה אחרים חייב על הבהמות מדינת דגרמי, ואם לא נתכוין לכך, פטור על הבהמות. ואם כן בנידון דידן אין לחייב הפורץ

על החפצים שבפנים.

[ושמעתי עובדא שבאו גנבים לשכן ואמרו לו שהשכן ביקש מהם לקחת שטיח לנקות ואינו בביתו, ונתנו לו מפתח וגנבו השטיח, האם יהא חייב השכן מכיון שנתן המפתח להגנב, ולכאורה להאמור יהא פטור, דהרי היה רק פורץ גדר לפני בהמת חבירו].

ב. האם הפורץ חייב לשלם על הדלת
הנה לענין שהפורץ ישלם על הדלת אם ניזקה על ידו, הנה לכאורה הפורץ חייב דהרי אדם מועד לעולם.

אך הנה אמרינן (כתובות ל"ד ב', בבא קמא ק"ח א') בהניח להם אביהם פרה שאולה, וסברו הבנים שהוא פרה של אביהם וטבחוהו ואכלוהו, משלמין רק דמי בשר בזול שכך נהנו, אבל אינן חייבים לשלם מה שהזיקו. וכתב תוספות (בבא קמא כ"ז ב' ד"ה ושמואל) שהטעם שאינם חייבים לשלם מה שהזיקו, מכיון דהוה אונס גמור, שלא ידעו שאינו פרה של אביהם אלא היה רק שאולה.

וכן אשכחן בפרק הגוזל ומאכיל (בבא קמא ק"ח ב') בגזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו ממנו, רצה מזה גובה רצה מזה גובה, דהיינו דוקא כשהאוכל ידע שהוא גוזל, דאי לאו הכי הוה אונס, וכך מבואר בשער משפט (סי' ע"ב ס"ק ל"א).

והנה לפי זה יהא פטור על הדלת, כיון שהגנב אמר לו שהיא שלו. אך יש לדון לחלק, דהאמור היינו דוקא בכגון הגוזל מאכיל שהחפץ הגוזל היה תחת יד המאכיל, אמנם כאן שהדלת לא היה של הגנב, הרי דמי לאומר לאדם שיביא לו דבר מה מהרחוב שאותו דבר באמת שייך לחבירו, דיש לדון האם גם בזה פטרינן ליה.

ג. האם הנ"ל תליא בפלוגתא
הנה יש לדון דהנידון אם חייב הפורץ על הא שהזיק הדלת, לכאורה תליא בפלוגתא, דהנה בש"ד (ח"ו"ט סי' שפ"ח סעי' ו') מביא מדרכי משה (שם סעי' י"ג) וסמ"ע (שם ס"ק כ') שאם אדם אומר לשלוחו קח לי שור בבית פלוני שהוא שלי, ונמצא אחר כך שלא היה שלו אלא לגונבו נתכוין, איכא בזה פלוגתא, דלדעת המרדכי (פ"ק דמציעא סי' רל"ז) חייב המשלח באחריות השור במשיכת השליח, אבל השליח אינו חייב דהא השליח לא ידע שהוא גנב. אבל לנימוקי יוסף (בבא קמא כ"ט א' מדפי הר"ף) השליח חייב, דאין שליח לדבר עבירה אפילו במקום שאין השליח יודע אם עשה איסור.

אמנם בש"ד פליג על הדרכי משה, וסובר דגם להנימוקי יוסף ודאי השליח פטור מכיון שלא ידע שהוא גנב, אע"פ דגם המשלח פטור, והביא שכן מבואר בים של שלמה (פרק מרובה סי' ל"ג) דלכולי עלמא אם לא ידע השליח פטור.

נמצא דלהשי"ך כל פעם שאדם אומר לחבירו זה חפץ שלי, פטור השליח, אמנם להדרכי משה איכא בזה פלוגתא.

ואם כן הכי נמי בנידון דידן הרי הפורץ הוא שליח של הגנב, ואם כן תליא בהאי פלוגתא אם הפורץ פטור לשלם על הדלת. אך אולי פלוגתתם רק לענין גנב ולא לענין מזיק. [א"ה. נראה דכונת רבינו דיתכן דלענין מזיק מודו דהמזיק חייב אע"פ ששלחו אותו דהרי אדם מועד לעולם].

ד. האם הגנב חייב גם על הדלת

תו יש לדון האם הגנב חייב בנוקמים שעשה הפורץ להדלת. ולכאורה הרי הפורץ הוא שליח של הגנב, והרי הפורץ היה שוגג, ואם כן תליא בפלוגתת קמאי אם יש שליח לדבר עבירה בשוגג, דלתוספות (קידושין מ"ב ב' ד"ה אמאי, בבא קמא ע"ט א' ד"ה נתנו) דיש שליח לדבר עבירה יתחייב, משא"כ לנימוקי יוסף (ב"ק כ"ט א' בדפי הרי"ף) וריטב"א (קידושין מ"ב ב' ד"ה שאני) דאף בשוגג אמרינן דאין שליח לדבר עבירה יהא פטור. ובש"ך (ח"מ סי' שמי"ח סק"י) פסק כהנימוקי יוסף.

ה. מי מביא ראיה

הנה למאי דנתבאר דאם נתבקש על ידי אחר לא חייל חיוב גניבה, יש לעיין בטוען שנתבקש האם צריך להביא ראיה לכך. ולכאורה הכי הוא, וכמו בכל פעם באונס נזיקין שעליו הראיה, כמו שכתב בחזון איש (בבא קמא סי' ז' ס"ק ז').

בדק מזוזה והוזק

עובדא הוה שביקשו מאחד לבדוק מזוזה, ובחדר לא היה מספיק אור והוציא ראשו עם המזוזה מהחלון, והנה עמד אדם על הגג ושפך מים והזיק את המזוזה. ויש לדון האם שופך המים חייב לשלם על הנזק של המזוזה.

א. הוציא המזוזה קודם

הנה אם כבר החזיק המזוזה בחוץ לפני השפיכה, יש לומר דהשופך חייב מדין אדם המזיק, דהשופך היה לו לבדוק אם יש משהו מתחת. והרי מבואר בלישנא בתרא בגמרא בבא קמא (ל"ג א') שאם אדם הוציא ראשו מקודם, ואחר כך השני זרק עליו חפץ, הזורק חייב גלות, ואם כן הוא הדין דחייב בנוקין.

ב. הוציא המזוזה אחר כך

אמנם אם הוציא הראש לאחר שהשני כבר זרק החפץ, הרי איתא התם בלישנא בתרא דהזורק פטור אף בנוק, וכתב ברשב"א (שם ד"ה והוציא) דדמי לזורק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם הוא וסלקן, דפטור משום דבשעה שזרק פסוקי מיפסקי גיריה, ואם כן הכי נמי בנידון דידן הרי בשעת הזריקה לא היה ראשו שם, ואם כן הזורק פטור.

ג. מצד ממון המזיק

וכי תימא דחייב השופך מצד ממון המזיק, דהמים ששפך הוא ממון והרי ממון הזיק המזוזה, אמנם אין לחייב מחמת ממון המזיק, כמו דחזינן בדינא הנ"ל בזורק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם הוא וסלקן פטור, [וכמו כן בזרק על תריס והתריס נפל], ולא מחייבין משום ממון המזיק אע"פ שכלי שלו הזיק.

וטעמא דמילתא, דדוקא אבנו סכינא ומשאו שעל ראש גגו, חשיבא מזיק מכיון דיכול ליפול, משא"כ חץ שכבר נמצא באויר ותיכף יתגמר נפילתו אין לו שם מזיק, כמו שכתב בחזון איש (בבא קמא), וכך כתב באמרי משה (סי' ל"ח) וקהילות יעקב.

ואם מספקינן אם זריקת המים קודם שהוציא המזוזה או לאחר מכן, יהא פטור מספק.

שומר שמרויח מהפקדון

הנה אמרינן (בבא קמא נ"ז ב') שומר אבידה הוי שומר שכו, משום שמרויח פרוטה דרב יוסף, והיינו בההיא הנאה דלא בעיא לתת ריפתא לעניא מכיון דעוסק במצוה דהשבת אבידה ונפטר ממצות צדקה.

ותיקשי הרי מצאנו דכדי שיחשב שומר שכו בעינן שיהא ריוח מגוף השימושים של החפץ וכדלהלן:

א. אומנין כשוכר

הנה אמרינן בגמרא בבא קמא (נ"ז ב') דאומנין הוי שומר שכו, דהרי כמו דשוכר חשיב שומר שכו מכיון דמרויח שיש לו החפץ לשימוש [אע"פ שמשלם לו על השימוש], הכי נמי אומן הרי יש לו החפץ לשימוש שמרויח ממנו שכו פעולתו, ואם כן הוי שומר שכו. ודחינן דאף לרבי מאיר דשוכר כשומר חנם, מכל מקום אומן הוה

שומר שכו, דיש לו הנאה מהחפץ לא רק במה שמשתמש בהחפץ, אלא מכיון דתפיש בהחפץ בשביל אגריה דלא בעי למיעל ולמפק אזורי, דהרי לא יחזיר החפץ להבעלים עד שיקבל שכרו, נמצא שיש לו הנאה מהחפץ.

ב. שכו פעולה לא חשיב שומר שכו

הנה כתב בש"ך (ח"מ סי' ש"ו סק"א) דלדידן דשוכר שומר שכו, לא בעינן להאי הנאה דמחזיק אאגריה, אלא הוי אומן שומר שכו דהוי כמו שוכר שיש לו החפץ לשימוש, והכי נמי אומן משתכר מהחפץ במה שבעל הבית נותן לו מלאכה ליטול שכו פעולתו.

אך במחנה אפרים (הל' שומרים סי' מ"א) כתב בשם קמאי דאינו כן, דלמסקנה אינו שומר שכו רק משום דתפיש אאגריה, וממילא בהקדים לו השכר הוי האומן שומר חנם. ואם כן בכגון נוסע שהקדים לתת הכסף להנהיג, יהא שומר חנם, דהרי בכהאי גוונא אינו תפיש אאגריה. ועיין בנחל יצחק (ח"מ סי' ו').

וכי תימא הרי לרבי יהודה דשוכר הוה שומר שכו, דאע"פ שמשלם להמשכיר מכל מקום הרי יש לו שימוש בהחפץ, ואם כן הכי נמי אומן הרי יש לו שימוש בהחפץ שמרויח ממנו הא שמשלמים לו שכו פעולתו. אלא צריך לחלק, דשאני שוכר שיש לו שימושים בגוף הפרה, משא"כ באומן יש לו רק רווחים שמרויח.

ג. פרוטה דרב יוסף רק רווחים

מעתה לכאורה קשה הא שומר אבידה שומר שכו משום פרוטה דרב יוסף, אע"פ שאין זה שימושים בגוף הפרה אלא רק רווחים שמרויח ממנו.

והעירוני ליישב דדוקא באומן לא מהני הא דמרויח שכו פעולתו, שהרי נותנין לו בשביל פעולה, משא"כ בשומר אבידה שהרי מרויח מגוף החפץ. וכמו כן שוכר, אף על פי שמשלם, מכל מקום יש לו שימוש בגוף הדבר. ולא אדע אם החילוק נכון.

שומר במקח טעות

הנה במכר חפץ שאינו שלו דהוה מקח טעות, נחלקו קמאי אם המעות שאצל המוכר הם פקדון או הלואה, ולהשיטות שהמעות פקדון אצל המוכר, אם כן אם נאבדו המעות בפשיעה חייב המוכר.

והקשה בישיבת ישראל (סי' ס"ו סק"ה) שאם המעות הם פקדון, אם כן למה אמרינן (תוספות בבא מציעא מ"ב ב' ד"ה הפא) דחייב הלוקח בפשיעה, הא הוה פשיעה בבעלים, שהרי גם המוכר שומר על המעות וחייב בפשיעה.

ודן בישיבות ישראל ליישב, דכיון שהמוכר אינו יודע דהוי מקח טעות וסבר שהמעות הם שלו, לא חשיב שמירה בבעלים.

א. אינו יודע דהוה בבעלים

הנה לכאורה כך מבואר בגמרא בבא מציעא (נ"א ב') בעובדא דאריכא וגוצא, שאם אינו יודע שהוה בבעלים לא חשיב שאילה בבעלים. [העובדא בגמרא, דהנהו בי תרי שהלכו בדרך יחדיו, ואחד מהם היה אריכ [גבוה], ואחד מהן היה גוצא [נמוך], אריכא היה רכוב על חמורא, והיה לו סדינא [חלק פשתן דק], ואילו גוצא, מיכסי בסרבלא [בגד צמר עבה] והלך ברגליו, כאשר הגיעו לנהר, נטל הגוף המהלך ברגליו לסרבליה והניחו על החמור, כדי שלא יספוג בגד הצמר העבה מים מרובים, ונטל הגוף את סדינו של הארוך הרוכב על החמור, והתכסה בו במקום סרבלו כשעבר במים, היות ובגד דק הוא ולא יספוג מים מרובים, וכשהיה הגוף בתוך המים שטפה מים לסדיניה ואבד. ורמא חייביה להגוף לשלם דמי הסדין לאריכא בעל החמור. אמרו ליה רבנן לרבא אמאי חייבתו בדמי הסדין, הרי שאילה בבעלים היא, שהרי בשעה ששאל סדינו, עשה עמו המשאיל במלאכתו, שהרי נשא אז את סרבלו של הגוף על חמורו. לסוף, איגלאי מילתא דבלא דעתיה של בעל החמור נטל הגוף את הסדין, ובלא דעתיה של בעל החמור הניח עליו הגוף את סרבלו, ולא נתכוון בעל החמור להשאילו ולא לשמור לו את סרבלו וכדין חייבו רבא].

אמנם יש לחלק, דהתם גרע שאינו יודע כלל שהוא עושה עבור חבירו. [א"ת. היינו שלא רק אינו יודע שהמעות הם אצלו פקדון וחייב בפשיעה, אלא אינו יודע שבכלל יש אצלו הפקדון, שלא ראה שהניחו על חמורו]. אבל צריך עיון אטו לא שם לב שנמצא הסרבל על החמור.

ויש לומר כיון שלא ביקש רשות הוה ליה כמו שאומר לו ביתא קמד ולא הוה שומר כלל. אך יותר נראה שבאמת לא ידע כלל.

ב. מתה מחמת מלאכה

הנה בעובדא הנ"ל מקשינן בגמרא דהוה שמירה בבעלים, ולא אמרינן התינח למאן דאמר פשיעה בבעלים חייב, (כמו דאיתא בגמרא שם

צ"ו א'), ואם כן על כרחך לא איירי בפשיעה, אלא איירי באונס כעין גניבה ואבידה דבזה לכולי עלמא פטור בבעלים.

מעתה תיקשי, הא הוה מותה מחמת מלאכה, דהרי מבואר בשולחן ערוך (ח"מ סי' ש"ט סעי' ג') שאם שאל בהמה על מנת ללכת עמה בדרך מסויימת ובאו ליסטים בדרך זו ונטלוה הימנו נחשב כמותה מחמת מלאכה ופטור, ולפי זה גם כאן היה לנו לפטור את הגוף שכיון ששאל את הסדין על מנת לילך עמו בנהר וסחפוהו המים, נחשיבהו כמותה מחמת מלאכה. כך הקשה במעיני החכמה (בבא מציעא שם).

ואולי גם בזה נימא שהמשאיל לא ידע שהשאילו, דהנה הטעם שמתה מחמת מלאכה פטור, היינו מכיון דהשואל טוען דלאו לאוקמא בכילתא [אהל קטן שהיו נותנים על המטה] שאילתה אלא כדי להעביד אותה, ואם כן אם מותה באמצע עבודתה הרי לכך שאילתה, מעתה נימא שאם המשאיל לא ידע מהפקדון, אם כן אין כאן האי טענה דלאו לאוקמא בכילתא שאילתה, דהרי המשאיל לא נתן לו הפקדון כלל.

אבל מספקא בזה טובא, דבפשוטו אינו כן אלא גם בזה פטור, דהפטור דמתה מחמת מלאכה היינו דאדעתא דהכי לא קיבל שמירה.

ג. המוכר שומר עבור עצמו

הנה יש לדון ליישב קושיית ישועות ישראל בעוד דרך, דהרי המוכר שומר עבור עצמו ולא עבור הלוקח, וכמו שיתבאר בסימן הבאה.

שמור לי ואשמור לך

הנה אמרינן בגמרא בבא מציעא (פ"א א') דהאומר שמור לי ואשמור לך שניהם פטורים, דהוה שמירה בבעלים.

א. השאילני ואשאילך

הנה פליגי קמאי מהו באומר לחבירו השאילני ואשאילך, דעת רש"י (שם ד"ה שמירה, וכן דעת הרבה קמאי) דלא חשיב שאלה בבעלים אלא באופן שאמר לו שמור לי ואשמור לך, אך דעת הרמ"ה והרא"ש (הובאו בטור ח"מ סי' ש"ה סעי' ז') שגם באופן של השאילני ואשאילך חשיב שאילה בבעלים ואידך פטור.

ובשולחן ערוך (ח"מ סי' ש"ה סעי' ז') הביא ב' הדעות, ופסק בש"ך (שם) כרמ"ה, והנה בלאו הכי פטור דספיקא דדינא אלא נפקא מינה אם תועיל תפיסה.

ב. שומר עבור עצמו

הנה טעמא דרש"י, ביאר בנתיבות המשפט (ח"מ סי' ש"ה ס"ק ב') ששואל אינו חייב לשמור ואם כן לא הוה בבעלים, דהרי כיון שכל הנאה של השואל, אם כן כל אחד מהם אינו שומר את החפץ בשביל חבירו אלא שומרו רק להנאת עצמו כדי שיוכל להשתמש בו. וכתב בנחל יצחק (ח"מ סי' ע"ב סעי' ג') דהוא הדין בשוכר.

ג. ליישב קושיית ישועות ישראל

מעתה יש ליישב קושיית ישועות ישראל, דנימא דלא הוה בבעלים מכיון דהמוכר שומר עבור עצמו ולא עבור הלוקח, דהרי לא ידע כלל שהיו מקח טעות. אמנם זה רק לשיטת רש"י הנ"ל.

[ואף לרמ"ה יש ליישב דמכיון דאינו יודע כלל ששומר לאחרים אם כן לא חשיב שמירה בבעלים, אך זהו תירוץא דישועות ישראל ופקפק בזה דמכל מקום לפי האמת עושה רק עבור הבעלים].

שמור לי היום ואשמור לך למחר

הנה מבואר בגמרא (שם) שאם אמר לו שמור לי היום ואשמור לך מחר, אז הוי שומר שכר, דהרי כל אחד מקבל בשכרו את שמירת השני.

א. אמאי הוה שומר שכר

הנה יש לעיין מאי שכר הוא דהשני שומר עבורו, הרי השני קיבל תמורה עבור שמירתו בהא שהראשון שומר לו.

ודמי למפקיד שנותן פקדון לשומר ונותן שכר להשומר, אבל אומר להשומר שתשלם עבור השכר, דודאי לא מהני שיהא שומר שכר.

ב. כהאי גוונא בקידושי

והרי המקדש אשה בחפץ ואומר שהיא תשלם על החפץ, ודאי אינה

מקודשת. אלא אם כן יאמר שמוכר לה החפץ שלשת רבעי במחיר של שלם ובשאר תתקדש, אבל כל שלא אמר לה כך אינה מקודשת.

[אך תיקשי דהמקדש אשה במתנה על מנת להחזיר הרי כתב בקצות החושן (סי' רמ"א ס"ק ט') ובאבני מילואים (סי' כ"ט ס"ק א') דלא בעינן תנאי כפול דמהני מדין פסיקה, והיאך תתקדש, ובאמת דברי הקצות החושן ואבני מילואים צריכים עיון].

ג. שכר עבור השמירה

אך באמת הרי כל שומר שכר עבור השכר נותן שמירה, אלא שמכל מקום לא הוה שומר חנם, והכי נמי שמירת הראשון לשני אינה בחנם. ואכתיו צריך עיון.

עובדא דהט"ז

הנה בט"ז (ח"מ סי' רצ"א ס"ק ב"ג) מביא עובדא באחד שנתן לחבירו חפץ למכור בחנות שלו בשליחותו, וקצץ לו שכרו, ואם כן בעל החנות הוה שומר שכר. ואחר כך הלך בעל החנות ונאבד החפץ, וטען בעל החנות שבשעה שהלכתי מהחנות אמרתי לך תשמור לי חנותי ואמרת הן, ובעל החפץ כופר שלא קיבל על עצמו שמירה, וטען בעל החנות, לפי דבריך יש הודאת בעל דין שלא שמרת כלל, וכיון שלפי טענתי אתה שומר חנם שלי נמצאת שאתה חייב בפשיעה, וכיון שאני מוחזק אני נשבע על טענתי ואפטר.

ויש לדון בהאי עובדא בכמה אנפי:

א. אין הוכחה שגם הבעלים היה שומר

הנה צריך עיון דהבעלים נאמנים לומר שאינם שומרים, דהרי אין הוכחה שגם הבעלים היה שומר, ואם כן בעל החנות שודאי שהוא שומר שכר חייב.

ויש לומר דבעל החנות נאמן במיגו דנאנסו ובאמת ישבע, וכדינא דשומר שהבעלים טוענים ברי שפשע, וכתב בש"ך דנאמן השומר לומר פרעתי במיגו דנאבדו.

ב. טוען טענת גנב בפקדון

הנה איתא בגמרא בבא קמא (ק"ז ב') אמר רב ששת הטוען טענת גנב בפקדון כיון ששלח בו יד פטור, דילפינן דחייב כפל איירי באופן שלא שלח בה יד.

והקשו מקמי הגר"א (שם) אמאי פטור מכפל, הרי השומר נשבע שלא שלח בה יד וגנבה, ואם כן אע"פ שבאו עדים שהפקדון בביתו ושלח יד מקודם, מכל מקום הרי עדיפא הודאת בעל דין שלא שלח בה יד.

ודמי להא דאמרינן (שבועות מ"א ב') באומר מנה לי בידך והוא אומר לא היו דברים מעולם, ובאו עדים דלוה ופרע, דלענין ההלואה שומעין להעדים, ולענין מה דאמרי העדים דפרע הוי הודאת בעל דין דלא פרע, דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי. ואם כן הכי נמי נימא דלענין זה שהפקדון בביתו שומעין להעדים, אבל לענין שאמרו העדים ששלח יד מקודם לפטור מכפל נימא דהוי הודאת בעל דין שלא שלח יד.

[ולענין יש לומר דאיירי באופן ששלח שליח לשלוח יד וסבר שהשליח מת ובאמת נתברר שחי, נמצא דליכא הודאת בעל דין נגד העדים].

ג. ליכא הודאת בעל דין

כתב בחזון איש (לקוטים לבבא קמא סי' י"ט לדף ק"ז ב') ליישב הקושיא הנ"ל, דלא דמי ללא לוית, דהתם הלואה ופרעון שתי מעשיות נפרדות הן, אבל הכא ממה נפשך בין לפי דבריו ובין לפי דברי העדים אין כאן שבועה המחייבתו כפל, לפי דבריו הרי לא גנבו בעצמו, ולפי דברי העדים שגנבו הרי כבר שלח יד מקודם, וצריך ראייה דבכהאי גוונא נמי איכא הודאת בעל דין.

מעתה מה שכתב בט"ז שטוען בעל החנות דלפי דברי הבעלים יש הודאת בעל דין שלא שמר כלל, אך להאומר הרי הבעלים אומר שפטור מטעם אחר, דהרי לא קיבל שמירה, ואם כן אין כאן הודאה שלא שמר.

ד. אין כאן הודאה שלא נאנס

תו העירו על הט"ז דבזה שאמר שאינו שומר, אין כאן הודאה שלא נאנס, דקאמר שלא היה שומר כלל, [וגם פטור משבועה].

והנה בסוגיא דשכונא גואי (בבא בתרא כ"ט ב') הקשה ברמב"ן על רשב"ם, הא יתכן ששייר דרך, וקשה הרי המחזיק אמר שהמערער לא הלך כאן כלל, ואם כן איכא הודאת בעל דין, ולהחזון איש דפליג על הגרע"א נחא, וגם סברא הנ"ל ישנה כאן.

ה. הכרעת ה"ט"ז דהוי שמירה בבעלים

הנה הכריע בט"ז, שבאמת בעל החנות חייב, דאף לפי דברי בעל החנות, מכל מקום פטור הבעלים, דאע"ג דהוי שומר חנם מכל מקום הוי שמירה בבעלים, דהרי בעל החנות היה שומר שכר על החפץ, דהרי קיבל על עצמו למכור החפץ, וכל שמירה בבעלים היא דבשעה שהשומר קיבל עליו לשמור החפץ היה אז בעל החפץ משועבד להשומר באיזה הנאה בעלמא, והכי נמי היה הנאה להבעלים מבעל החנות, כי באותה השעה שקיבל עליו להיות שומר חנם היה כבר משועבד לו בעל החנות שהוא שומר שכר שלו, [דהא הבעלים הוא שומר חנם ופטור מגניבה ואבידה ובעל החנות שהוא שומר שכר חייב בגניבה ואבידה], ומשום הכי היה שאלה בבעלים ופטור אף מפשיעה.

ותמה בנחל יצחק (סי' ע"ב ס"ק ג') הא חזינן בסוגיא בריש המקפיד (בבא מציעא ל"ה ב') בראובן ששכר פרה משמעון וחזר שמעון ושאלה כו' דשמעון השואל על תשעים יום נעשה שואל להתחייב באונסין, ומשלמים כמה פרות לשוכר, ולא אמרינן דיש כאן פטור של שמירה בבעלים מכיון שראובן היה שוכר ממנו. ועל כרחך משום דאז פסקה השמירה, דכיון דאינו צריך להיות יושב ומשמר לגוף החפץ, אף דיש לו חיוב תשלומי גניבה על השוכר, מכל מקום לא הוי ליה דין שמירה בבעלים. ואם כן תיקשי דברי ה"ט"ז.

וכי תימא דהתם כשהחזיר פטור מכיון דנתן לשומר שהבעלים מאמינים לו, אך הא רש"י שם כתב דאכתי הוי שומר, ואם כן תיקשי ה"ט"ז.

וכתב בנחל יצחק ואזדא לשיטתייהו, דרש"י לשיטתו הנ"ל דבהשאלתו ואשאלך לא הוה בבעלים, והוא הדין בשוכר. ולהרמב"ם ורמ"ה לא תיקשי דאינה יסברו דבנתן למי שהבעלים מאמינים פסקה שמירתו ואין כלל שמירה בבעלים. [ולא הבנתי אם כן למה משלמים כמה פרות].

אציל את שלך ואתה תשלם לי

אמרינן בגמרא בבא קמא (כ"א א') דאם שור תם עלה על שור של אדם אחר, ורוצה העליון שהוא תם להרוג שור התחתון, מותר לבעל התחתון לשמוט את שורו אע"פ שעל ידי זה ימות שור העליון, כיון דאם לא יעשה כן הרי לא יקבל את כל הנזק רק חצי נזק כיון דהוי תם, ולכן מותר לשמוטו, ומשמע אפילו שהשור העליון שוה יותר גם מהנזק השלם, כגון שהשור העליון שוה אלף והתחתון שוה רק מאה. והיינו דעל מנת להציל החמישים שלו, לא איכפת לו שבזה העליון יפסיד אלף.

ותיקשי, דהנה אמרינן בגמרא (שם קט"ו א') דבנסדקה חבית של דבש שופך את יינו להציל את הדבש ותובע את דמי יינו, ואיירי באומר בעל היין לבעל הדבש, אציל את שלך ואתה נתן לי דמי שלי.

ולכאורה לפי זה אם יין של חברו נשפך מחבית ברוח שאינה מצויה

עניני שבת

רק לרשות היחיד

מספקינן בגמרא (עירובין צ"ט א') האם אסרינן בראשו ברשות היחיד ופיו ברשות הרבים ורק לרשות הרבים. ואיתא בשולחן ערוך (סי' ש"י סע' ב') דמחמירין אף בכרמלית, וכתב הגר"א (שם) דכיון דהוא ספק יש להקל בכרמלית, כמבואר בעין זה בשולחן ערוך (סי' ש"ע סע' ב"ג).

א. ספיקא דאורייתא בדרבנן

הנה חזינן מדברי הגר"א דספיקא דדינא בהלכה דאורייתא, יש להקל בדרבנן. וכעין זה חזינן בספק אם חייב חלה בספיקא דדינא כגון טבלא שאין לה לבובז, דמקילין בזמן הזה. [ושם יש לדחות דעל כרחך אין לומר לחומרא בתורת ודאי שהרי אי אפשר להפריש משם על עיסה החייבת בתורת ודאי]. אלא יש לעיין בדעת המחבר אמאי באמת מחמיר בכרמלית.

על סדין של עצמו ושם ישאר אבל היין מלכלך את הסדין, או בהמת חברו נופלת על פירות שלו ברוח שאינה מצויה ותמעך את הפירות אבל הבהמה תנצל, הרי רשאי בעל הסדין או בעל הפירות לקחתם כדי להציל את שלו, אך יכול לומר לבעל היין לא אקח הסדין אבל אתה תשלם לי, כמו בדינא דין ודבש.

ואם כן תיקשי דהכי נמי בהא דשור תם שעלה על שור של אדם אחר, אמאי לא יאמר לבעל העליון, לא אשמוט את השור שלי וזהו השור שלך [ששוה הרבה יותר] ינצל ואתה תשלם לי.

ויש לדון ליישב בכמה דרכים:

א. חיוב פסיקה על שב ואל תעשה

חדא, דאפשר לחייבו לשלם על פעולה כגון ששופך היין, אבל ליכא חיוב פסיקה דמים על שב ואל תעשה, כגון אי לקחת השור.

והיינו דיש לשאול האומר לחבירו אם לא תדבר שעה אשלם לך, והלה שתק, האם יש חיוב פסיקה על שב ואל תעשה.

ואם נימא דאין חיוב על שב ואל תעשה, אתי שפיר קושיין, אך לא אדע. והיינו האם שייך לקדש אשה כשאומר לה שלא ידבר שעה, וכן נמי אם שייך פסיקה על זה שיאמר שאינו ניגש לעסק פלוני ובאמת לא ניגש.

והנה כתבו בתוספות (קידושין נ"ב ב' ד"ה המקדש) דבמעשר שני ממון גבוה אינה מקודשת ולא דמי להנאת מחילת מלוה דהרי הכא הטובת הנאה אינה משלו דהא ממון גבוה הוא ואינו יכול ליקח ממון מהנאה שעשה לה. ותיקשי הרי יכול לקדש בזה שאינו מעכבה מלקחתו, וחזינן דלא מהני.

אמנם כמדומה דודאי שייך פסיקה על זה שלא יקנה בית פלוני או שלא יעשה עסק שמוזק לו.

ב. השני לא נמצא כאן

עוד יש לדון ליישב, דבמתניתין דין ודבש איירי שאומר לו אשפוך היין והשני שתק או הסכים, משא"כ דינא דשור נימא דאיירי שבעל שור העליון לא נמצא כאן.

אמנם מבואר הדבר ברמ"א (סי' רס"ד סוף סע' ג') דגם בלא היה שם מהני להתנות שהשני ישלם, וכמו כן עיין בתוספות בכתובות (ק"ז ב' ד"ה חנו) דגם כן משמע הכי, ואם כן הדרא קושיין.

ג. בעל העליון לא הסכים

הנה יש לומר דאיירי הכא שבעל העליון נמצא כאן, והתנה עמו ואמר העליון שאינו מסכים לתנאי זה.

[או בפשיטות יותר שהיה כאן ולא התנה עמו. אך תיקשי דאם כן אמאי פטרינן ליה משום דעביד דינא לנפשיה, הא יכול להתנות עמו].

ד. אינו ברור שיצליח לשמוט

עוד יש לומר דאיירי דלא ברירא דיכול לשמוט בלי להזיק העליון, והרי זה כמו בשופך היין להציל את הדבש, ולא ברור שהיין יפסד, האם מהני בזה להתנות.

[ודן בזה בט"ז חו"מ סי' רס"ד סוף סק"ד, ונידון דידא דלא ברור שיציל הדבש, ויש לעיין אם דמיון להדדי, וכן היה נראה לפום ריהטא. וראיתי בפתחי חושן דיני אבידה פ"ח אות כ' שהאריך בזה].

ה. העליון אינו שוה יותר

עוד יש לומר בעיקר קושיין, דאיירי שהשור העליון אינו שוה יותר מדמי התחתון, והלכך לא יוכל לחייבו בתם את כל הנזק.

ב. הוה כסילוק מת

הנה יש לעיין להגר"א אמאי מחמירין ברשות הרבים, הא רק אינו דאורייתא דהוה ליה כסילוק המת דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, ואם כן יש להקל בספיקו.

ולומר דחיישינן לשיטת הרמב"ם דמלאכה שאינה צריכה לגופה אסירא מדאורייתא, צריך עיון, דהא דינא דמחמירין ברק הביאו גם הפוסקים דסברי מלאכה שאינה צריכה לגופה דרבנן. נוכח האליה רבה בסי' של"ד דהכי נקטינן.

ג. מלאכה שאינה צריכה לגופה חמיר

וכי תימא דמלאכה שאינה צריכה לגופה חמירא ומחמירין בספיקה, הוא חידושא רבתא, ובפשוטו במוציא את המת לספק רשות הרבים יש להקל.

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

בס"ד

פרשת משפטים

רעך ורע אביך אל תעזוב

שיחה מוצש"ק פ' משפטים היכל הישיבה תשע"ד

בני ישראל עם קרובו -

אם יהיו דברי תורה קרובים לכם

רע' של הקב"ה מחמת גודל המרחק בהשגתו ית', אולם יתחברו ישראל לקב"ה ע"י התורה והמצוות שידבוק האדם בתורה ודרכה יתקשר לקב"ה שהתורה חד היא עם קוב"ה, וע"י התורה והמצוות כלל ישראל נקראים 'עם קרובו' של ה' יתברך, כמו שנאמר (תהלים קמח, יד) 'לבני ישראל עם קרובו', ולכן בהקדש שאינו שייך לעניין עבודת התורה והמצוות ממילא הוא ממועט מדכתיב 'רעך ולא של הקדש'.

ובאמת שהדברים מפורשים בילקוט שמעוני (תהלים שם) 'לבני ישראל עם קרובו - אמר להם הקב"ה לישראל, בני, אם יהיו דברי תורה קרובים לכם, שנאמר כי קרוב אליך הדבר מאד, אף אני קורא אתכם קרובי, שנאמר לבני ישראל עם קרובו הללויה, והן הם הדברים שע"י דברי התורה כלל ישראל זוכים להיות קרובים ורעים ו'עם קרובו' של הקב"ה, ד'קוב"ה ואורייתא וישראל חד הוא' היינו ע"י אורייתא.

ובגמרא סנהדרין (לח, ב) איתא 'ואמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון בלשון ארמי סיפר, שנאמר 'ולי מה יקרו רעך אל' והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב 'זה ספר תולדות אדם' מלמד שהראהו הקב"ה דור דור ודורשיו דור דור ותכמיו, כיון שהגיע לדורו של רבי עקיבא שמח בתורתו ונתעצב במיתתו אמר 'ולי מה יקרו רעך אל', ולמדנו א"כ שהפסוק 'מה יקרו רעך אל' נאמר על רבי עקיבא ותורתו, שאצלו נתקיימה הדרגה הגבוהה בבחינת 'רעך ורע אביך' כמו שביאר הגר"א.

והראוני ברמב"ן על הפסוק (במדבר ב, יב) 'ומטה גד ונשיא לבני גד אליסף בן רעואל' שהוקשה לרמב"ן מדוע כאן הוא נקרא 'רעואל' ואילו לעיל (א, יד) נקרא 'דעואל', וביאר, 'נקרא דעואל, שידע את האל, רעואל, ששם רעיון לבו באל, כמו 'ולי מה יקרו רעך אל' וכו', והיו קוראים האיש ההוא בשני שמות ולכן תזכרנו התורה בשניהם', היינו שהיה כל כך ריע של הקל עד שקראו לו 'רעואל', לכך נתעלה שמו ומהותו, ודו"ק.

והנה כלל ישראל נקראו 'בנים' למקום ע"י מתן תורה, שהתרחקו מהעכו"ם והתקרבו למקום, וכך כל אדם ככל שדבק יותר בתורה ומסיר מעצמו השתדלות הממון ואינו תולה בטחונו בממונו או בקרוביו הרי הוא מתדבק ביותר ב'רעך ורע אביך אל תעזוב'.

הר סיני מוקף בעקרבים - גדרי וסייגי החכמים

ובהמשך הפסוק 'ובית אחיך אל תבוא ביום אידך, טוב שכן קרוב מאח רחוק', בדברי הגר"א שם מבואר שהכוונה בזה שממונו וקרוביו יתרחקו ממנו כשיפטר מן העולם ולא יועילו לו בקבר, ואף בחייו בעת צרה לא יועילו, וזהו שאמר ולבית אחיך - ממונו וקרוביו,

[א] בפרשת שומר חנינם נאמר (כב, ו-ח) 'כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וגו'. ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו. על כל דבר פשע וגו' אשר ירשיען אלהים ישלם שנים לרעהו'. ובב"מ (נו, ב) דרשו מהפסוק 'רעהו' למעט את ההקדש, כך דרשו בפרשה זו, וכן בכל מקום רעהו ממועט עכו"ם וכש"כ הרמב"ם (פ"ב מגניבה ה"א) 'הגונב את הגוי או שגנב נכסי הקדש אינו משלם אלא הקרן בלבד שני' ישלם שנים לרעהו, לרעהו ולא להקדש לרעהו ולא לגוי'.

והנה ברבינו בחיי (פרשת בא) על הפסוק (שם יא, ב) 'דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב, כתב וז"ל 'ומה שהזכיר לשון רעהו ורעותה, יראה לי שקודם מתן תורה היו כל הבריות חברים כאחד, אבל לאחר מתן תורה שהחזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון ולא קבלוה עד שקבלוה ישראל, יצאו כל האומות מן האחוזה והרעות, ונשאר השם הזה בעם ישראל בלבד שנקראו אחים ורעים למקום, הוא שכתוב (תהלים קכב, ח) 'למען אחי ורעי', ודרשו רז"ל (ב"ק קיג, ב) 'לכל אבדת אחיך, אחיך ולא גוי, וכן 'לא תשיך לאחיך' אחיך ולא גוי עכ"ל.

ומבואר שדרשת 'רעך' ולא של עכו"ם התחדשה רק לאחר מתן תורה, שמחמת סירובם לקבל את התורה הפסיקו להיות ריעים עם ישראל, ונשארו ישראל ריעים רק בתוך האומה אחד לחבירו, כמו שנאמר למען 'אחי ורעי' - שרק 'אחי' הם רָעִי. ולכאורה יש להעיר הלא גם הקדש נתמעט מרעך - ולא של הקדש, וצ"ע הלא שם לא שייך טעמו של רבינו בחיי.

ונראה בס"ד בביאור הענין, דבמשלי (כז, י) נאמר 'רעך ורע אביך אל תעזוב, ובית אחיך אל תבוא ביום אידך, טוב שכן קרוב מאח רחוק', ורבינו הגר"א באר 'מי שהוא רעך ורע אביך אל תעזבהו. כי מחמת זה לא תצטרך לבא ביום אידך לבית אחיך וכו'. והענין ריעך התורה והמצוות שהם ריעך ורעי אביך, כמו שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך וגו'. ובית אחיך וגו', כי שלשה אוהבים יש לאדם, קרוביו, וממונו, ומעשיו הטובים, אך שני הראשונים הממון וקרוביו יתרחקו מאתו בעת האספו מהעולם הזה ולא יועילוהו בקבר, ואף בחייו בעת צרתו לא יעזרוהו, אך המעשים הטובים נשארו עמו לעולם הבא ושם יצילוהו משחת נפשו וכו' עכ"ל.

ונמצא א"כ ש'רעך ורעי אביך' מדבר על התורה והמצוות, וא"כ רק כלל ישראל ששייכים לתורה ולמצוות נקראים 'ריעים', היינו שיש ריעים משותפים לקב"ה ולכלל ישראל שעל ידם מתקשרים לאבינו שבשמים והם 'התורה והמצוות', שאדם בעצמו אינו יכול להיות

כמו שאמרו בב"ב (טז, א) שהוא שטן הוא יצר הרע והוא מלאך המות, יורד ומחטיא עולה ומסטיין יורד וממית, והיינו שבתחילה הולך לפני האדם להתענותו לדרך רעה, ואחר כך מסטיין וממית, בא מאחורי האדם לרדפו ולהביאו למשפט, וזהו שמתפללים והסר שטן מלפנינו היינו מלהוביל אותנו לחטא, ומאחרינו כשכבר החטיא רח"ל שבא לרדוף ולהביא לדין.

ועל דרך זה ביאר המנחת עני מה שהתורה כתבה פרשת דיינים קודם עשרת הדברות, ופרשת ואלה המשפטים לאחריהם, שזה בא להתנגד לשני מיני השטן, ראשית להעמיד שופטים ושוטרים שמודיעים לעם את חוקי האלוקים ותורותיו, וזוהו מסירים את השטן מלפנינו. ובכדי להסיר את השטן מאחרינו, ציוותה התורה בפרשת אלה המשפטים להעניש לעוברי עבירה בעונשי הגוף והמזון ובכך למנוע שלא יוכל השטן לקטר ולעניש, וכמו שאמרו חז"ל (תנחומא משפטים ה') שששיש דין למטה אין דין למעלה.

והנה בזמן כזה שסביב הר סיני מתהלכים עקרים נוראים כמו שביאר במנחת עני, אפשר שהעצה היא לשים את העקרים על דרך ביאור המהרש"א, היינו להיצמד לחכמים שעקיצתן עקיצת עקרב והם כרוכבי אתונות צחורות, ואז נזכה לקיום התפילה והסר שטן מלפנינו ומאחרינו ובצל כנפיך תסתירנו.

ונראה עוד עצה היאך להתמודד עם העקרים שסביב הר סיני ע"פ מה שכבר נתבאר (בפרשת בשלח) שהדרך להמתק את ההתמודדות בכל הניסיונות הוא ע"י עמל והיגיעה בתורה, וזוהי הסגולה להינצל מכל העקרים והמפריעים שמקיפים את הר סיני ומנסים בכל מיני פיתויים וטענות, וע"י זה מסתלק היצר הרע שמלפנינו ומאחרינו, וכמו שאמרו חז"ל (קידושין ל, ב) בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין.

בזכות לימוד התורה - בצל כנפיך תסתירנו

והנה באבות (א, ב) 'על שלושה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים', ובירושלמי (תענית פ"ד ה"ב) אמרו על כך, 'ושלשתן בפסוק אחד (ישעי' נא, טז) ואשים דברי בפיך - זו תורה, ובצל ידי כסיתך - זו גמילות חסדים, ללמדך שכל מי שהוא עוסק בתורה ובגמילות חסדים זכה לישב בצילו של הקב"ה, הדא היא דכתיב מה יקר חסדך אלוקים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון. לנטע שמים וליסד ארץ אלו הקרבנות, ולאמר לציון עמי אתה אלו ישראל'.

למדנו שכל מי שהוא עוסק בתורה ובגמילות חסדים, זוכה ל'בצל כנפיך יחסיון', ובאמת ששניהם מתקיימים יחדיו אצל הלומד תורה כדבעי בבחינה ש'תורת חסד על לשונו', וזוהו נראה לבאר את סדר נוסח התפילה, בתחילה 'והסר שטן מלפנינו ומאחרינו' וע"י זה 'ובצל כנפיך תסתירנו', והכוונה בזה נראה שע"י שמתרחקים מכל המפריעים ושוקעים בעמלה של תורה ובאנו לדרגת 'והסר שטן מלפנינו ומאחרינו', וממילא זוכים גם לדרגה הנשגבה ש'בצל כנפיך תסתירנו' שהרי העוסק בתורה בשלימות בבחינת 'תורת חסד' זוכה הוא ל'בצל כנפיך יחסיון', ודו"ק.

לא תבוא ביום אידך, ולכן, 'טוב שכן שלא היה אצלך מקודם לכן, אלא עתה נתיישב אצלך מחמת המצוות, אך שהוא קרוב אליך תמיד בשכבך ובקומך וגו', מאח שהוא רחוק כי כולם נתרחקו מאתו אחר פטירתו וינוסו מאתו'.

ואכן צריכים אנו להתבונן ולדעת היאך ניצולים מרדיפת המזון ושאר המפריעים שמוגדרים כ'אחיו', שעל ידם ח"ו אפשר לאבד את הכל ולא להיקרא 'עם קרובו' ולהפסיד מעלת 'ריעך וריע אביך' כלפי בורא עולם.

והנה באגדה דרבה בר בר חנה (ב"ב עד, א) מסופר שרבב"ח הלך במדבר ונתלווה עמו סוחר ישמעאלי, 'אמר ליה תא אחוי לך הר סיני, אזלי, חזאי דהדרא ליה עקרבא וקיימא כי חמרי חוורתני', (אמר לו בא אראך את הר סיני, הלכו וראו שמקיפים אותו עקרים העומדים כחמור לבן), וצ"ב מה המכוון בזה שבמקום הר סיני ראה עקרים, וביאר המהרש"א (שם) שהוא רמז שהתורה שניתנה לנו בהר סיני אין להוסיף ואין לגרוע עליה, ולפיכך הדרא ליה עקרבא שהן דברי חכמים שעושים משמרת לתורה שעקיצתן עקיצת עקרב וקיימי בשמירתן כי חמרי חוורתא כמו שכתוב בעירובין (נד, ב) רוכבי אתונות צחורות אלו ת"ח שהולכים מעיר לעיר ועושים אותן כצהרים, דהיינו שמעמידים אותם על בוריה, והיא שמירת התורה'.

ונמצא א"כ שהר סיני מוקף בעקרבא שהם הסייגים והגדרים שקובעים חכמים, שזוהי השמירה לקיום התורה והיהדות, וזו היא השמירה שלא להשתייך לדברים חיצוניים שמפריעים את השקיעות רק בתורה ומונעים מלהידבק בתורה ובנותנה, וע"י חיזוק הגדרים מתחזק הקשר עם 'רעך ורע אביך'.

עקרים שסביב להר סיני - מסיתים ומדיחים

ג] ואולם במנחת עני (ס"פ משפטים) כתב לבאר באופן אחר את ענין העקרים שסביב להר סיני, שענין זה רומז למינים שהופכים את דבש התורה ללענה, והורסים ומשחיתים את האמונה, כדכתיב (תהלים יב, ט) 'סביב רשעים יתהלכון', ולכן דימה אותם לעקרים שנושכים וממיתים, אך מאידך מראים את עצמם כחמורים לבנים ש'לבן' הוא משל לנקיות מחטא, ובכך מנסים הם בפיהם להפיל את ישראל במינותם.

וכדי להינצל משלוחי היצר הרע האלה, הורה לנו הקב"ה את הדרך שנלך בה, וכמו שאמרו במדרש רבה (ל, ג) 'ואלה המשפטים מה כתיב למעלה מן הפרשה' ו'שפטו את העם בכל עת' ואמר כאן 'ואלה המשפטים' והדברות באמצע, משל למטרונה שהיתה מהלכת והיין מכאן והיין מכאן והיא באמצע, כך התורה דינין מלפניה ודינין מאחריה והיא באמצע, וכן הוא אומר (משלי ח, כ) 'באורח צדקה אהלך', התורה אומרת באיזה נתיב אני מהלכת, אהלך בדרך של עושי צדקה, בתוך נתיבות משפט התורה באמצע ודינין מלפניה ודינין מאחריה, מלפניה שנאמר 'שם שם לו חוק ומשפט', ודינין מאחריה שנאמר 'ואלה המשפטים'.

וביאר המנחת עני דהנה השל"ה (כפ"י הסדור בברכת השכיבו) ביאר מה שאנחנו מתפללים 'והסר שטן מלפנינו ומאחרינו', שהכוונה בזה

לזכות

הרב אליהו יוסף בן חנה יענטא
לרפ"ש במהרה

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 274
שכט תשפ"א

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

וכן ראשי עמודים שלא היו כהלכה והחוט שעליהם לא היה מעל העמוד. ואפילו היה מקום אחד שסתם דילגו עליו והיה חסר חוט. באחת מהחצרות שנכנסו לתכנן את התיקון, הגיע גם בעל הבית, יהודי שומר מצוות, שידע שצריך שהחוט יסגור את הישוב, ודאג שהחוט אצלו יהיה שלם. בקצה החצר שלו הורידו את העמוד בגלל שבנו גדר, ובשביל להשלים את העירוב, תקעו צינור ברזל דק בתוך אחד מעמודי הגדר, וקשרו את החוט לראשו, אך זה לא היה עמוד עם ראש, ולכן קשרו את החוט מהצד, וא"כ התיקון לא הועיל, זה לא צורת הפתח כלל.

אמנם שאל השואל, שהעמוד של הגדר למטה יהיה עמוד. כלומר, שנחשיב את העמוד של הגדר כעמוד נמוך, כמו לחי, והחוט שנמצא מהצד של הברזל הדק שבתוכו, ייחשב מעל גבי העמוד של הגדר. והתשובה, שבעיקרון זה נכון, אפשר להחשיב את העמוד הרחב כעמוד נפרד, ואז החוט נמצא מעליו, אבל זה רק באופן שהברזל הדק שבתוכו יהיה ישר מאוד, באופן שהחוט יהיה מכונן באמת מעל העמוד של הגדר, אבל כשהברזל נוטה מעט, כבר החוט אינו מעל העמוד של הגדר אלא מעל צידו, וכל שכן במקרה זה שהברזל נוטה יותר מחצי מטר, והרי זה מן הצד גם ביחס לעמוד הנמוך של הגדר, ואינו כשר.

צורת הפתח שעוברת על גדר שבין החצרות

בענין התיקון של מקום זה, התעורר ויכוח סוער מאוד בין המשתתפים. הדבר הראשון שצריך לעשות הוא להצמיד עמוד חדש תקין, שיעמוד צמוד לגדר [בתוך ג' טפחים], והחוט יהיה מעל גביו ממש ללא חשש. אבל כדי להמשיך את העירוב לחצר הבאה צריך לקשור חוט מאותו עמוד אל העמוד שיהיה בקצה החצר הבאה, [כדי לסגור את העירוב בחצר הבאה, שהיא אינה סגורה מכיוון השדות]. אלא שא"כ החוט יעבור על הגדר, והגדר שבין החצרות מחלקת באמצע צורת הפתח. במשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ג) כתב, שאם עשה צורת הפתח לעירוב, והעמיד אחד מהעמודים ברחוב בשטח פתוח, והעמוד השני בתוך חצר מוקפת בגדר מד' רוחותיה, לאו כלום הוא. כי העמוד שבתוך החצר נמצא ברשות היחיד אחרת. אמנם במשנ"ב לא מבואר מה הדין כשהחצר לא מוקפת מכל צד, ויש רק גדר אחת תחת צורת הפתח, ובחז"א (סי' ע' ס"ק י"ח) מבואר שגם גדר סתם מחלקת את הפתח ופוסלת אותו, [אא"כ יהיה בגדר לחי מכל צד, שע"ז נחשב שתי צורות הפתח נפרדות, שבכל אחת אין גדר בתוכה].

ולמעשה, בעירובי השכונות מקפידים על כך מאוד, שלא תהיה גדר תחת צורת הפתח, וזה נוגע גם כשיש באמצע צורת הפתח שברחוב גדר של אי תנועה, או אפילו צמחיה שבאי התנועה באופן שיש בה גובה י' טפחים ואינה מתנדנדת ברוח. אבל בעירובי הישובים, זו בעיה שאי אפשר כ"כ להתגבר עליה, כי יש הרבה תושבים שעושים גדר להפריד בגבולות, ואי אפשר להרחיק את העירוב עד סוף הגדרות שהם כבר בתוך השדות. וגם אם כעת נוכל לעמוד בזה, תוך זמן קצר יהיה עוד מישהו מאיזה מקום ביישוב שיוסיף גדר תחת החוט, ולכן הם צריכים להקפיד בעיקר על הדין של המשנ"ב שהעמוד לא יהיה מוקף לגמרי, אבל במחיצה שאינה סוגרת את המקום סומכים על המתירים.

מהו הפתרון המומלץ כשיש גדר תחת צו"פ

אבל ביישוב זה שהיה עימנו הרב החדש של הישוב הוא ביקש לעשות את תיקון העירוב בצורה טובה מאוד, ולכן הוא רצה לפתור גם את הבעיה של הגדר הזו, ויש לבאר מהו הפתרון שמומלץ לעשות כשיש גדר באמצע הפתח. ויש בזה חילוק בין סוגי העירובים, תנאי השטח, סוג

בדיקה ותכנון ליישוב עם רב חדש

בשבוע זה יאנו שוב בס"ד לכתת רגלנו בשדות המושבים, לדרך בביצות ולהיכנס בקוצים, על מנת לבדוק את העירובים, לשים לב לדברים שלא נעשו נכון, ולהורות כיצד לתקן אותם. אחד מהמושבים שהגענו השבוע, מדובר ביישוב שהיה לו עירוב מלפני עשרים שנה ויותר, אבל איננו יודעים כמה זמן מתוך השנים האלו הוא היה כשר, ואולי בכלל לא, למרבה הצער. לפני כמה שנים נפטר הרב של הישוב, וכעת מינו שם רב חדש, והרב הגיע איתנו אל הסיוע, על מנת לעקוב ולפקח מקרוב שהדברים נעשים כהלכה.

ביישוב זה העבודה נעשת ע"י קבלן מקומי, ובפיקוח של מומחה לעירובין, ולכן בסיוע זה עברנו יחד עם הקבלן בית אחר בית, שדה אחר שדה, כדי לציין בדיוק את מקום העמודים, באופן שלא יעברו על מבנים, לולים, מחסנים, חממות, וגם שלא יכללו שדה שזורעים אותה, שיש בה יותר מבית סאתיים.

מהפך בתיקון העירובים שכוללים שדות וקריפופות

העירוב הישן של הישוב, היה עובר בתוך השדות, וכלל עשרות דונמים מהשדות. ולפי מש"כ השו"ע (סי' שנ"ח ס"ט י') שאם יש חצר שהוקפה לדירה ונזרע בה שטח של יותר מבית סאתיים, המקום של הזרעים נאסר מדין קרפף שאינו מוקף לדירה, ואוסר גם את כל החצר משום שהיא פרוצה אל מקום האסור. וה"ה עירוב שיש בתוכו שדה יותר מבית סאתיים, הרי זה אסור. אבל בביאור הלכה הביא שבשו"ת דבר שמואל חידש שעיר המוקפת חומה, זה היקף חשוב יותר, ואינו מתבטל מחמת השדה הזרועה שבתוכו, וכתב שהחכם צבי פסק בזה, ולבסוף הסכים שבמקום שאי אפשר לתקן יותר טוב, לפחות יעשו כן כדי שלא יכשלו רבים. ועפ"ז יש ישוב שעשו עירוב עם השדות [שזה חוסך בעמודים, ומרחיק את העירוב מהמנופים והבתים], והסתמכו על הדבר שמואל.

אך כאמור המשנ"ב מבאר שזה בדיעבד גדול, ודעת החז"א לאסור אפילו בדיעבד, וכן שאר פוסקי זמנינו הורו שלא לטלטל במצב כזה שיש שדה בתוך העירוב, [ובפרט שכתבנו במק"א שבשדות של זמנינו, לא שייך כ"כ הטעם של הדבר שמואל], לכן כדי להכשיר את העירוב, צריך לעשות עמודים אחורי הבתים, ולהוציא את כל השדות. ולכן עברנו רגלי בכל השטחים, לראות ולדון על כל שדה וכל חצר, היכן נכון להעמיד את העמוד ע"פ הלכה, ובשילוב התחשבות בבעלי המקום שהעמוד לא יפריע להם, וגם כדי שהעמוד עצמו לא יינזק מהטרקטורים והמכונות שעובדות בשטח. יש לציין שבנושא זה יש מהפך לטובה בשנים האחרונות. שפעם היו הרבה עירובים ביישובים שכללו את השדות, כיון שלא הייתה להם אפשרות אחרת, וכלשון המשנ"ב במקום שאי אפשר בשום אופן לתקן, אבל בשנים אלו שבס"ד יש יותר התעוררות לעירובין ורצון להשקיע, וגם יש יותר אמצעים להשיג היום עשרים אלף שקל ואפילו כפול, אנו רואים שיש עוד ועוד יישובים שרוצים לתקן ולעשות עירוב טוב. [אמנם לא כעירוב שכונתי, אבל להקפיד לפחות על עיקר הדין].

תיקון שנעשה עם צינור דק והחוט מהצד

בנוסף להוצאת השדות מהעירוב, היו גם מקומות שהיו בעיות אחרות, כגון עמוד שהתעקם מאוד, ועמוד שהקיפו אותו בגדר של אחת החצרות,

החוט קשור לצינור עקום שהוכנס כעמוד שבגדר

הליכה בשדות ובקוצים לבדיקת העירוב

עמודי העירוב שנוצאים באמצע השדות

מדבר זה אנו לומדים על החשיבות לפקח על התיקונים שנעשים כהלכה, ולפעמים הרצון הטוב לעזור ולתקן בלי להטריח את האחראי, יכול לפסול לגמרי את העירוב. זה חשוב לעזור לאחראי, אבל צריך לפקח על העבודה על כל פרט ע"י מי שבקי בשימת לב לפרטי ההלכה.

שמחה רבה בדיני התחום לשינוני העיר בית שמש

שמחה רבה התפשטה בשבוע האחרון, בהוצאת המאמר על הישוב דיני התחום לשכונות העיר בית שמש. הישוב התחום בבית שמש התחלנו לפני זמן רב, וכבר לפני כשנתיים הופיע בעיתון המקומי על הביקור של מוקד העירוב להתעסק במדידת התחום לשכונות רמת בית שמש ג', לאחר שהתחילו להתאכלס בשכונה החדשה שנקראת "רמה ג' 2". בתחילה היה הפסק ניכר ביניהם לשכונות "רמה ג' 1", אך עם הזמן הולכים ונבנים עוד בתים, וכך מתחברות השכונות. כעת נבנו עוד שכונות (רמה ד', גולובצ'יק, ועוד), והגיעו אברכים לגור בהם, ופנו כמה פעמים למוקד העירוב שיתן להם הוראות ברורות עד היכן מותר ללכת. בעקבות פניות רבות מכמה שכונות, השקענו שוב בעריכת החישובים, וסידרנו אותם במאמר עם ביאור ברור על כל הנושא, שכולל גם את הצדדים להקל, וגם את הצדדים להחמיר, ומהו הגבול המותר לכל שכונה לכתחילה.

בשבוע זה עסקנו בחישוב התחום לעיר נתיבות, שגם בה בונים בשנים האחרונות שלש שכונות חדשות, המתפרסות על שטחים גדולים, וחלק גדול מהם כבר מאוכלס במשפחות רבות, וגם גינות גדולות וחדשות, שתושבי העיר שמחים ללכת בשבת לטייל בשכונה, וכן היו אנשים מתושבי השכונות שהתקשרו לברר את הדין שלהם. והנה ע"פ הלכה יש הבדל בין מי שגר במרכז העיר שהתחום שלו גדול, לבין מי שגר בשכונה הסמוכה לעיר, שהתחום שלו קטן לפי גודל השכונה. בשבוע זה נסענו אל השכונות כדי למדוד מקרוב את המרחק בין הבנינים והשכונות, ולראות איזה בנינים כבר התאכלסו, ואיזה עדיין באמצע בניה, משום שזה משפיע על חישוב התחום. לאחר הבדיקה והמדידה, ראינו שיש שכונה אחת מחוברת, שכונה שניה מנותקת ונחשבת בפני עצמה, ושכונה שלישית שחצי ממנה מנותקת, אבל יש כבר שורות בתים באמצע בניה שעתידיים לחבר אותה בשנה הקרובה. לאחר כל החישובים, ערכנו את הדברים בס"ד במאמר מקיף ומסודר, שכולל גם מפה ותצלום אוויר, עם סימוני ריבוע העיר לאפשרויות השונות, ודיני ההליכה לשכונות וכן ליישובים הסמוכים.

ניתן לקבל את המאמר של תחום העיר נתיבות במייל ע"י שליחת בקשה "קבלת תחום נתיבות", לכתובת A83320@GMAIL.COM

הרשמה ללימוד חישוב התחומין בזמנינו בחודש אחד בלבד!
בשורה משמחת לשוחרי תורה והלכה. השבוע נפתחה ההרשמה למסלול מהיר ללימוד כל הלכות חישובי התחומין בזמנינו, כולל צורת המדידה, צורת ריבוע העיר לשיטות השונות, חיבורי שכונות וערים, הבלעת ערים, הנחת עירוב תחומין, ועוד.

הלימוד יתקיים בעז"ה בחודש אדר, בירושלים בשכונת רמות פולין, בימי שני, בשעה 8:30 בערב לפרטים והרשמה 052-7622-741

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

דיני התחומין לא מחוץ לתחום!

הידעת?
פגמים רבות אתה ומשפחתך נפגשים בהלכות התחומין, ולא שמים לב?

מסתתרים במין בביה"ח "תל השומר", אפשר להגיע בשבת לבני ברק?
איך עושים "עירוב תחומין" ללכת ממסדעין עילית לישוב חשמונאים?
כשנמצאים ב"אור הנגה" האם מותר ללכת לציון הרשב"י במירון?
האם יש חתרון להתיר להגיע גם מכפר שמאי עד מירון?
בית גסעה עם הסמינר, עד היכן מותרת לטייל סביב למחנה?
האם היולדת יכולה לקחת איתה בגדים להחלפה, וטלית לבעלה?
מתי בעל קורא אינו יכול ללכת לבית כנסת בעיר הסמוכה?
האם בתוך ירושלים מותר ללכת גם שעה וחצי לשכונה רחוקה?

היתכן?
בחור שצ"ח יכול ללכת בסבת מתוך הסכנה, בליל חמשה עשר?
למכר שבא עם וילדת "אמתי חשומה", ולסור ללכת לרחוב ירושלים בסני ברק?
לרשת גלסן לאחרי רחוב "קאמאיוו", והרבה זאמר! אלא יצא אפי' גאווה?
חלפת צארי בפנית האופס, ואין יכול להחליט עם בית הכנסת סבתך חשומה?

הגדר ועוד. בעירובים שכונתיים בדרך כלל עושים שני לחיים משני צידי הגדר, מכוונים תחת החוט, שעי"ז נעשה כביכול שני פתחים, שהגדר אינה בתוך הפתח, אלא הגדר נמצאת בין שתי צורות הפתח. ויש מקרים שמדובר בגדר לא שימושית או בצמחיה, והפתרון הוא שאפשר לפסול את הגדר, להמעיט מגובהה או לעשות אותה תלויה.

אבל במקרה הזה שבישוב אי אפשר לפסול את הגדר שמשתמש להבדיל בין החצרות, וגם הפתרון של לחי אינו מומלץ ואפילו אינו נכון, כי בלחי צריך שיהיה בודק שידע לבדוק שהוא נמצא ולראות שהוא במקום הנכון, ובישובים בדרך כלל הבודק מסתכל רק על החוטים ממרחק רב ולא יכול להבחין בלחי שנמצאת בתוך חצר, [אא"כ יודע שצריך להיכנס לחצר ולראות מקרוב]. וגם אם יבדוק את הלחי הרי אינו יודע להבחין שהלחי תחת החוט, ואם העמוד יתעקם מעט ברמה שבישוב מקילים בה, אין לו את הידע להבחין ולמדוד אם הלחי נשאר תחת החוט. לכן אין אפשרות להסתמך על לחיים ביישובים, מלבד מקומות שהאחראי למד ויודע את פרטי הדינים והפרטקיקה. לכן המומלץ ליישובים הוא רק ע"י עמודים שהחוט מעל גביהם, ולא להשתמש בלחיים. ולפ"ז גם כאן אמרנו לרב, שהאפשרות המומלצת היא לעשות שני עמודים משני צידי הגדר.

הקבלן של העבודות שמע את הדרישה הזו, והחל לשאול ולהרים את קולו, מה הבעיה בעמוד אחד, גם בעל החצר טען בתוקף שהרי החוט מתחבר למעלה וסוגר את הישוב, מה זה משנה איפה העמוד. עצרנו את הסיוור והסברנו להם שזה לא סתם חוט, זה פתח, ופתח צריך להיות במקום אחד, ואי אפשר שחצי ממנו יהיה מאחורי הקיר בחצר של מישהו אחר, שזה כביכול מקום אחר. ורק כשאין גדר נחשבים שתי החצרות למקום אחד. ואז בעל החצר הבין והחל לשאול שאלות מה צריך לעשות במקרים כאלו ואחרים, ושירטט על החול את כוונתו בשאלותיו, והקבלן בינתיים התעקש שאין בעיה, והיה ויכוח הלכתי סוער במשך דקות ארוכות, וכן הפכה החצר ביישוב, למקום לימוד תורה והלכה.

התושב שקרע את החוט תיקן בעצמו ופסל את העירוב

מתוך השאלות שהגיעו בשבוע האחרון למוקד העירוב, פנו אלינו מאחד היישובים במרכז הארץ, שיש שם רב שהשתתף בשיעורים של מוקד העירוב, ומאז הוא בודק את התיקונים שעושים בעירוב שבישוב שלו, וכבר היו כמה דברים שהוא שם לב שהיו צריכים לתקן אחרת. גם בפעם הזו, הוא שם לב לתיקון שאינו כשורה, ושלח לשאול האם יש מקום להכשירו, או שמא זה פסול גם בדיעבד.

במקרה זה התברר שהיה חוט עירוב קשור יפה מעל העמוד, והתושב עבר עם טרקטור או משאית גבוהה וקרע את החוט. התושב שגר שם ראה את הנזק שעשה, והחליט לעשות תיקון יותר טוב, כדי שהחוט לא יפריע לו בהמשך ולא יקרע אותו שוב ושוב. הוא לקח חתיכת צינור רחב מהעמוד, והוסיף לו מהצד ברזל ארוך, עשה מעליו וי כנהוג, והלביש אותו על העמוד. את החוט שנקרע הוא קשר מעל הברזל שהוסיף, ואת החוט הקיים הוא השאיר במקומו, וכשהלביש את הצינור על העמוד יוצא שהחוט מתכופף ויורד בתוכו עד שיוצא החוצה. שאל הרב האם יש בעיה באחד מהחוטים של העירוב.

התשובה היא ששניהם אינם כשרים. החוט שקשר למעלה על ראש הברזל שהוסיף, אינו מעל העמוד, כי הברזל מחובר בצד של הצינור, וכמו שבארנו במק"א שאי אפשר לומר שהברזל הוא המשך של העמוד, כי גם הוא עצמו מהצד של העמוד התחתון, וגם החוט השני שנשאר קשור לראש העמוד, מתחת לצינור הנוסף, אינו כשר, מפני שהמשקוף הוא הקו הישר של החוט שעובר לאורך הפתח, והקו הישר אינו מגיע לראש העמוד, אלא מסתובב ונכנס בתוך הצינור ועולה כעשרים ס"מ להגיע לראש העמוד, והחלק העולה אינו המשך של המשקוף. הרב קיבל את הדברים והעביר לאחראי, ולשבוע הבא יעשו עמוד חדש וגבוה, שיתחיל מהקרקע עד למעלה מהעמוד הקיים.

לשיעורי הדרכה דיגיטליים - מכון הלכה למעשה - A532534735@GMAIL.COM

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת משפטים - שקלים

ממון ויראת שמים

התורה את זמנם ללימוד מסילת ישרים וחובות הלבבות? כך הם היו זוכים לעסוק בתיקון המדות? האם אין אנו "מפסידים" כביכול בזה שאנו מקדישים את חיינו לבירור פרטי הדינים של נזיקין?

אמנם בודאי שכך צריך להיות. רוב עסקינו הוא בסוגיות הש"ס, ואנו צריכים להקדיש שנים על גבי שנים ללימוד הדינים שבפרשת משפטים. הגמ' בבא קמא (ל, א) שואלת את השאלה הבאה, שאלה שאמורה להעסיק את כל מי שיושב כאן: "מֵאֵן דְּבָעֵי לְמַהוּי חֲסִידָא" - מהי הדרך להשיג חסידות אמיתית? נתאר לעצמינו שהיו שואלים אותנו שאלה זו, מה היינו עונים על זה? מה צריך האדם לעשות כדי להיות חסיד? מן הסתם היינו עונים, עם הראש המצומצם שלנו: "הוא צריך להתענות הרבה תעניות! ולומר הרבה מזמורי תהילים!"

חסידות אמיתית

אולם, אין זה מה שהגמרא עונה. יתכן אמנם שחסיד גם מתענה ואומר תהלים, איני יכול לומר לכם, אבל תשובת הגמרא היא "לִיקְיִים מְלֵי דְנִזְקִין". דוקא לימוד פרשת משפטים - כאשר אנו לומדים עניני נזיקין, כיצד להיזהר בממון הזולת, זו הדרך להשגת חסידות!

אין הכוונה שמי שנמנע מלהזיק את חברו, ממילא נקרא חסיד. חסידות היא הרבה יותר מזה, אבל "מֵאֵן דְּבָעֵי" - אם הנך רוצה להיות חסיד, ולהגיע לפסגה של החסידות, הצעד הראשון הוא להיזהר בממון חבריך.

אני מודע לכך שאצל רבים, המושג "חסידות" נתפש כדבר אחר לגמרי, אבל כבר כתב המסילת ישרים בהקדמתו כי "הַחֲסִידוֹת הָאֵמֶתִי הֵנָּכָה וְהַנְּחָמָה כְּחוֹק מְצִיור שְׁכָלָנו". אספר לכם סיפור. היה פעם נער, שביקש להיכנס לבית הכנסת שלנו כדי ללמוד, אך דא עקא שדלת בית הכנסת היתה נעולה. אולם הנער לא הירפה, והחליט לנסות להיכנס דרך חלון בית הכנסת, שהיה סגור. אני זכיתי להגיע בדיוק ברגע שהוא שבר את החלון. הוא לא התכוון לכך, הוא בסך הכל ניסה לדחוף את החלון כדי לפותחו, אבל הוא דחף מדי חזק, ושבר את החלון. מצד הדין הוא היה חייב לשלם, אבל לא ביקשתי זאת ממנו. הוא נער בן שש עשרה, בחור ישיבה, ואין לו כסף מיותר.

האם כולנו דיינים?

כאשר אנו מגיעים לפרשת משפטים, ישנה לפעמים הרגשה, כביכול עכשיו הגענו לפרשה פחות "מעניינת". הרי הפרשה כולה מלאה בדינים, ויש בה פרטי פרטים של הלכות. יתכן ויש אלו החושבים לעצמם: "כמה חבל שנגמרו הסיפורים המעניינים של יציאת מצרים - עשרת המכות, קריעת ים סוף וירידת המן". עניינים אלו מושכים את הלב, לעומת הדינים שמצווה התורה בפרשת משפטים. הם אינם מבינים מדוע מצוות אלו נוגעות אליהם, ומדוע הם צריכים להיות בקיאים בכל דיני נזיקין וכדו', הרי לא כולנו דיינים, ודינים אלו לכאורה אינם נוגעים לנו ביום יום!

זכורני שלפני שנים רבות פגשתי יהודי פשוט, מנקה רחובות במקצועו. בזמנים ההם, היו עובדי עירייה שתפקידם היה לצחצח את הרחובות. האיש לבש מדים לבנים ודחף לפניו עגלה עם מיכל גדול, בעודו מחזיק בידו מברשת. כאשר ראה אותי, הוא נעצר והחל לשוחח עמי. הוא סיפר לי בגאווה על נכדו הלומד בתלמוד תורה, אבל היתה נקודה שהוא לא הבין: "אני מופתע" הוא אמר, "נכדי עסוק כל היום בלימודי משפטים", וכאן החל לתאר לי את העניינים שבתחילת מסכת בבא קמא. "נכדי לומד בכתה ד', ואיני מבין מדוע מלמדים אותו להיות עורך דין!" באמת זו שאלה טובה, שצריכים אנו לתת עליה את הדעת. הנה לפנינו ילד צעיר, שראשו עסוק כל היום בשור, בור, מבעה והבער. וכך הוא דרכם של כל תלמודי התורה והישיבות הקדושות - וכך היא דרכה של תורה - ללמוד את כל עניני המשפטים, נזיקין, חבלה וכו', ולעסוק בהם יומם וליל.

דרכה של תורה

אנו מוצאים שענייני אגדתא ומדות טובות, תופסים רק כשביעית מהש"ס, ושש שביעיות מוקדשות ללימוד ההלכתא. כל לומד יודע עד כמה הגמרא מקדישה סוגיות על גבי סוגיות, דפים על גבי דפים, לברר וללבן את פרטי הדינים וההלכות של עניני נזיקין. בבא קמא, בבא מציעא ובבא בתרא - שלש מסכתות גדולות ועצומות, העוסקות בדיני ממונות ודיני נזיקין, מבוססות ברובן המוחלט על פרשת משפטים! יש שישאלו - מדוע לא יקדישו בני

שיעור, והייתי נוסע במונית, עם נהג קבוע. כל שיעור או שיחה שאליה הייתי צריך לנסוע - הוא היה מסיע אותי, כך שנוצרה בינינו היכרות. אדם זה לא ידע ללמוד, הוא אפילו לא ידע להתפלל מתוך סידור, הוא לא ידע כלום, אבל דבר אחד הוא ידע היטב - שכל החרדים הם נוכלים! במשך כל נסיעותינו - הוא היה מרצה בפני את טענותיו כלפי החרדים, שהם עושים כך ועושים כך, ובכל דבר אינם נוהגים כהוגן. כמובן הוא סיפר לי עד כמה הוא עצמו הינו אדם ישר והגון - ועד כמה החרדים אינם.

בנסיעה אחת, בעודו מסביר לי עד כמה גרועים הם החרדים, נכסנו לפלאטבוש, ועוד נותרה לנו דרך לא קצרה, והנה אני שם לב שהוא מכבה את המונה. שאלתי אותו מדוע הוא עושה כן, ומה הוא עונה לי אם לא כך: "בעל הבית שלי כבר הרוויח מספיק היום, כעת מגיע לי להרוויח". אדם זה, שתמיד התפאר בישרותו והגינותו, לא העלה על דעתו כלל שהוא עושה איזה דבר שאינו כהוגן! הוא לא ידע שהוא עצמו נוכל! אולם כך הם הדברים, אדם שאינו שומר תורה ומצוות, שאינו לומד את דיני התורה, יכול להיות נוכל מבלי לדעת שהוא כזה. כל מה שהוא יודע זה שהחרדים הם נוכלים, מעצם היותם שומרי תורה ומצוות.

גנבת במעיל פרווה

לפני מספר ימים הלכתי ברחוב, וראיתי אשה עומדת ליד דוכן של משמשים. אשה זו לא היתה ענייה, היא היתה לבושה במעיל פרווה יוקרתי. והנה אני רואה שהיא נוטלת משמש מהדוכן ואוכלת אותו! ואחר כך עוד משמש! היא גנבת! ניגשתי אליה ואמרתי לה: "אסור לך לגנוב כך מבעל החנות!" ומה ענתה לי: "אני גונבת? אינני גונבת, אני רק טועמת כדי לבדוק האם אני מעוניינת לקנות!" אני רואה זאת כל הזמן - גויים שנוטלים כמה ענבים, כמה בטנים, איזה שזיף, ואוכלים מבלי לשלם. הם אינם מעלים על קצה דעתם שהם גנבים! הם רק "טועמים!"

אבל ככה זה כאשר לא לומדים את הלכות גניבה ונזיקין - אדם יכול לחשוב שהוא אדם ישר, ומה שהוא עושה זה בסדר גמור, ובעצם הוא גנב! אדם הסומך על סברותיו, ועל פיהן מחליט מה נכון ומה לא נכון לעשות, מה מותר ומה אסור - גרוע בהרבה ממה שהוא מסוגל אפילו לדמיין! האמת היא שגם הלומדים, אפילו תלמידי חכמים שלמדו את ההלכות, עלולים להיכשל באיסורי היזק וגזילה אם הם אינם חושבים על כל צעד ושעל שלהם. אם אינך חושב - לא תעלה על דעתך שיכולה להיות איזו בעיה בפעולה שאתה עושה.

גנב עם מגבעת שחורה

פעם עמדתי בבית מדרש אחד, הממוקם ממול לבית הכנסת שלנו, והתבוננתי בבחור אחד שלמד פרק מרובה. הוא למד בהתלהבות גדולה, וניגן את דברי המשנה בקול

לאחר כמה חדשים, פגשתי נער זה בשבת, כאשר הוא לבוש ב"קפוטה" מהודרת, עם דשים מלבד. נהדר! איזה דבר נפלא זה לכבד את השבת בבגד יפה ומכובד! אולם אני הכרתי בחור זה, וידעתי שלא היה זה מנהג משפחתו ללבוש מלבוש זה, אלא שהוא השתוקק ללבוש קפוטה חסידית לכבוד שבת. קפוטה היא דבר לא זול, בפרט הדשים הללו יכולים עולים קצת כסף. חשבתי לעצמי: "האם זהו המושג 'חסיד' עבורו?", משום שבגמרא אנו מוצאים הגדרה אחרת, פחות נוצצת ל"חסיד". השלב הראשון עבור אדם החפץ להיות חסיד, הוא להיזהר בממון חבריו. "חסיד" הוא אדם שחושב פעמיים לפני שהוא דוחף חלון של אחר, ואם שבר את החלון - הוא משלם עבור הנזק שעשה.

גמילות חסדים ו"אדם המזיק" בכפיפה אחת

נתאר לעצמינו אדם שמחלק מצרכים למשפחות נזקקות לפני חג הפסח. הוא סוחב ברכבו חבילות של מצות, בקבוקי יין, ועוד מוצרים. אדם זה מוכרח להיות איש נפלא! הרי הוא מקדיש מזמנו, וגם מממונו, כדי לעזור לאחרים. והנה, בעוד הוא מעמיס בתא המטען של הרכב את כל המצרכים, בינתיים הדברים מוטלים על המדרכה באופן שאנשים עלולים להיתקל בהם ולהינזק. ואולי, בעודו ממחר לקיים מצות צדקה וגמילות חסדים, הוא נוסע במהירות שמסכנת חיי אדם. הרי הוא ממחר לעשות דברים מאוד חשובים וטובים! אבל הקב"ה אומר על זה: "אוי! הרי אתה מניח בור ברשות הרבים! והנסיעה הפרועה שלך היא ממש "אדם המזיק"! זה גרוע הרבה יותר מאשר לא לגמול חסד כלל". העונש עבור דברים אלו, חמור הרבה יותר מאילו היה מחליט אדם זה שלא לגמול חסד מתחילה. הדבר הראשון, היסודי ביותר, הוא להיזהר מלהזיק אחרים. מה שבא אחרי זה - זה נפלא, אבל הלכות נזיקין הן האחריות הבסיסית המוטלת על האדם.

כולם ישרים

אם כן, הבנו שהאדם מחוייב להיזהר לא להזיק את השני, אז אם כן, מכאן ולהבא ניזהר. אבל מדוע צריכים אנו ללמוד לשם כך את פרשת משפטים? מדוע מוכרחים אנו להשקיע שנים של עמל ויגיעה בלימוד סדר נזיקין? מה צורך יש בידיעת כל פרטי הדינים?

התשובה לכך היא, שאם לא נלמד את פרשת משפטים, אם לא נדע את כל פרטי ההלכות - לעולם לא נוכל לדעת מה נחשב היזק. לא נדע להבחין מהו טוב ומהו רע. אדם שאינו לומד מסכת בבא קמא ומסכת בבא בתרא - ישאר נוכל, אלא שהוא יהיה נוכל שמחשיב את עצמו לאדם ההגון ביותר. הרי כל אחד הוא ישר בעיני עצמו - וסובר שכל האחרים הם נוכלים.

הבה אספר לכם סיפור קצר. היתה תקופה שבה הייתי זקוק בכל יום להגיע ממקום אחד למקום אחר כדי למסור

ספק, בני ישראל הגיעו לדרגה גבוהה מאוד של התלהבות, כאשר הם ממתינים בציפייה לשמוע את הדרכתו של השי"ת - מהי הדרך להתקרב אליו? הם התכוונו לשמוע את האידיאלים הנשגבים ביותר, את סודות התורה העמוקים ביותר, וחיכו לגלות את הפנימיות של תכליתנו בחיים - כיצד להשיג שלמות וקירבת אלקים. זה מה שהם ציפו לשמוע, והם היו מוכנים לקבל על עצמם כל מה שילמדו! הם אמרו "נעשה ונשמע! אני רוצים לעשות הכל! אנא ה', רק תורה לנו את השביל בו יש לנו לצעוד כדי לעבוד אותך, ואנחנו נרוץ בדרך זו!"

ההפתעה הגדולה

והנה, מה קורה מיד לאחר המעמד הנשגב הזה? הקב"ה יורד על הר סיני ואומר לעמו: "הו, אמרתם 'נעשה ונשמע' אתם מוכנים לקיים כל דבר שאצווה אתכם? ובכן, זהו הדבר בו אני חפץ: 'וְאַתָּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׂים לִפְנֵיהֶם' - דינים של יחסים בין בני אדם; כל אופני הנזיקין, וכן שאר דיני ממונות. כך אני רוצה שתתחילו".

ולכאורה יש כאן שאלה גדולה: האם אלו הם האידיאלים שלהם ציפו בני ישראל? הלא רק עכשיו שמעו את קול ה', את הקולות והברקים ואת ההר עשן! הם חזו בשכינת ה' בעיניהם! האם הכל היה רק למען דינים אלו, של יחסים ממוניים וארציים בין אדם לחבירו?

תסכולו של בעל התשובה

נתאר לעצמנו בעל תשובה טרי שמגיע ללמוד בישיבה בפעם הראשונה. הוא מצפה לשמוע רעיונות נשגבים; הוא רוצה שילמדו אותו מושגים של אצילות, תובנות משנות חיים. לשם כך הגיע לישיבה, משום שהוא "אידיאליסט". ותחת זאת מה מלמדים אותו? סדר נזיקין. במקום אידיאלים, מלמדים אותו הלכות ומשפטים.

הוא מחפש את האלקים, ובמקום זה הוא לומד על פרה שנכנסה לחצר של אדם אחר ואכלה מהתבואה שלו. או שהוא שומע שיעור על אדם שהניח חבית יין באמצע הרחוב, וגמל נתקל בחבית והוזק בה. וזה לא נגמר, זה ממשיך עוד ועוד. לפעמים הוא מגיע ל"נווה מדבר" בדמות כמה שורות של אגדתא, שמרעננות את נשמתו. בעל תשובה זה, שהוא אידיאליסט גדול כאמור, מחכה לזה בעניים כלות. לפעמים הוא תוהה מדוע יש צורך בכל שאר הלימוד, וחושב לעצמו "הלוואי שהיינו יכולים לדלג על כל הסוגיות הללו, ולעסוק כל הזמן באידיאלים נשגבים".

וכן יש לשאול בענין מתן תורה. מיד לאחר שאמרו "נעשה ונשמע", בעוד לבם פתוח לקבל את דבר ה' וללמוד איך להתקרב אליו - הקב"ה מצווה אותם על המשפטים. לדעתי זו שאלה גדולה.

רם: "מרובה מדת תשלומי כפל ממדת תשלומי ארבעה וחמישה". היה לו "גישמאק" גדול כאשר הוא ביאר בצורה רהוטה וברורה את פרטי הדין של כפל בגניבה, בהסבירו את פשט דברי המשנה. ואז שמת לב לדבר מדהים: הגמרא שבה למד, היתה שייכת לבית הכנסת שלנו! הוא פשוט "שאל" אותה משם. בחור זה לא העלה על דעתו, שהגב שעליו לומד, הינו הוא בעצמו! האם גניבת גמרא לא שמה גניבה? מן הדין בחור זה היה חייב לשלם לבית הכנסת שתי גמרות!

נמצא שגם מי שלומד את ההלכות - לא די בזה. עליו להיות דרוך וערני, ולראות איך ליישם את ההלכות אותם הוא לומד, בחיי היום יום שלו. הדינים המבוארים בגמרא הינם כללים ודוגמאות, שמהם אנו מחוייבים ללמוד איך להתנהג בכל רגע ורגע מהיום. מצווים אנו ללמוד את הפסוקים וההלכות, ולדעת איך ליישם אותם בנוגע למצבים בהם אנו נתקלים במשך יומנו.

עלינו להבין, שכאשר אנו לומדים על "בור", ועל האחריות של האדם החופרו, אין הכוונה רק לבור ממש. יהודי הלומד תורת השם כראוי, מבין שאינו אמור לחשוב רק על בור, אלא לדעת שבור מלמד אותנו שלא להשאיר שום תקלה במקום שהיא יכולה להזיק. זה יכול להיות שקית שאדם משאיר ל"דקה אחת" על המדרכה במקום בו יוכלו בני אדם להיכשל בה, קליפת בננה המונחת על הרצפה, או ממחטת נייר משומשת שהוא השאיר על השולחן. אם רגלו מוטלת במעבר - זהו בור, ומי שנוסע בצורה מסוכנת - הוא "אדם המזיק". כל פעולת היזק שאדם עושה או שהוא אחראי עליה, נענשת בדיני שמים, והאשמה בעיניו של הקב"ה עלולה להיות חמורה מאוד!

הסוד של פרשת משפטים

כל דברינו עד כה היו הקדמה - הקדמה חשובה מאוד - לנושא שלנו. כי בעצם יש כאן חידה סתומה: הרי עם כל חשיבותה העצומה של פרשת משפטים, ועם כל גודל החיוב המוטל על האדם ללמוד הלכות נזיקין, ולהיות ערני למעשיו ופעולותיו, שלא יזיקו חלילה את חבירו, מכל מקום, עדיין לא מובן מדוע זהו הדבר הראשון אותו שמעו בני ישראל מאת הקב"ה לאחר מתן תורה?

רצוני שתבינו את גודל השאלה: המחזה המדהים ביותר שעם ישראל ראה ועתיד לראות בכל ימי עולם היה המעמד של מתן תורה. עמדנו למרגלות הר סיני, וראינו דברים שלא ראה בן אנוש מעולם, וכמו שאומר הפסוק (דברים ד, לב-לג) "הִנֵּהיָהּ כְּדָבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנִּשְׁמָע כְּמֹהוּ, הִשְׁמָע עִם קוֹל אֱלֹקִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ וַיַּחֲיִי".

כאשר עם ישראל שמעו את קולו העצום של ה' מצווה אותם: "אֲנִי ה' אֱלֹקֶיךָ", היתה זו החוויה של אהבה גדולה ותשוקה עצומה לה', הגדולה ביותר שהיתה אי פעם. ללא

במדרגות, ואדם זה מסכן את חייהם בכך שהוא מניח חפץ במקום הילוכם. אסור להניח שום דבר על המדרגות! מה יקרה אם חלילה מישהו יתקע בכלי ויפול?

"משפטים" פירושו שאינך יכול להתנהל כפי שאתה חפץ. יש לך עובדים? אתה משלם להם משכורת? אם אתה חושב לומר להם: "אין לי את הכסף כעת" "אשלם לכם חלק מהכסף עכשיו ואת השאר בחודש הבא", דיני ממונות מזכירים לך "לא תלין פְּעֻלַּת שְׂכִיר אֶתְךָ עַד בֹּקֶר" (ויקרא יט, יג). השמש עומדת לשקוע, והפועל חפץ לשוב לביתו, אז עליך לשלם לו מיד.

החפץ חיים פעם שכר בעל עגלה שיסיעו לאיזה מקום, וכאשר הגיע למחוז חפצו, התברר שלעגלון אין עודף. מיד רץ החפץ חיים ולווה כסף כדי לשלם לו. הוא לא המתין עד שתשקע השמש! מי שחי ע"פ הדינים, הוא תמיד ערני לאחריות שלו כלפי ה'. האדם אינו משלם לפועליו משום שהוא חושש שיפתחו בשביתה, וגם אינו מפחד מ"וועד העובדים" או מיו"ר הוועד. הוא קשוח עם עצמו מפני שהוא יודע שהקב"ה רואה הכל, והכל שייך לו, ושהוא דורש מהאדם לשלם לפועליו בזמן!

בעל הבית האמיתי

"לה' הארץ ומלוואה תכל ויִשְׁבִּי בָהּ" (תהילים כד, א), אלא ש"הָאֶרֶץ נָתַן לְבְנֵי אָדָם" (שם קטו, טז) - הוא נתן לנו רשות להשתמש בעולמו. ההכרה בכך שהעולם הזה אינו שייך לנו, אלא שאנו רק מתארחים בו, היא הבסיס לחיות חיים של מודעות והכרה בבעל הבית האמיתי של העולם.

כאשר אתה מבין שהנך נמצא בעולם שאינו שייך לך, וכל פעולה שלך צריכה לעלות בקנה אחד עם רצונו של בעל הבית, חייך הופכים להיות חיים אחרים. יש מקומות שאסור ללכת בהם, ויש דברים שאסור להשתמש בהם. מותר ללכת רק במקומות שבהם הרשה בעל הבית ללכת. מותר להשתמש רק בחפצים שבהם הרשה בעל הבית להשתמש. אסור לך להכנס לתוך רשותו של חברך, או להשתמש בחפצים השייכים לו, מכיוון שלא קיבלת רשות לכך מאת בורא העולם, שהוא בעל הבית האמיתי. כל פעולה שעושים, מוכרחת להעשות רק לפי ההנחיות של בורא העולם. הוא נתן לנו רשות להשתמש בעולמו רק בתנאים מאוד מסוימים, ורבים מהם כלולים ב"מילי דנזיקין" שבפרשת משפטים.

מלא כל הארץ כבודו

לפני כל פעולה שאדם עושה בעולם הזה, לפני כל עסק או מגע שיש לו עם חברו, בין בגופן ובין בממונו, עליו לזכור ש"יש לו עסק" עם מישהו גדול בהרבה ממה שתיאר לעצמו! אם האדם טועם ממאכל של חברו בלא נטילת רשות, הרי הוא גוזל את הקב"ה! אם הוא נכנס לרשות של חברו בלא ידיעתו, הרי הוא משיג את גבולו של ה'! הוא לא נתן לך רשות להשתמש בעולמו באופן זה.

הציווי של "אנכי ה'"

הקשיבו היטב לתשובה לשאלה זו. הנה באמת צריכים אנו להבין מהו הציווי של "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"? הרי לכאורה אין כאן ציווי כלל אלא הצהרה וקביעת עובדה. שמא תאמר, המצוה היא להאמין בה', וכמו שכותב הרמב"ם (עי' ספר המצוות מצוה א' וריש הלכות יסודי התורה) שיש מצוה לידע ולהאמין שיש בורא לעולם. אם כן, משמע שזו מצוה קלה - פשוט לקבל מציאות זו ולהאמין בה, ובזה הסתיים הענין!

אבל באמת, הענין לא הסתיים כלל וכלל! זו רק ההתחלה. "אנכי ה' אלקיך" פירושו שמוטל עליך התפקיד ללמוד להיות ער למציאותו של השי"ת עוד ועוד. אין זה מספיק רק לקבל את מציאותו של השי"ת בתור עובדה, ולומר "אני מאמין באמונה שלמה..." ואח"כ לחזור לחיים הרגילים. אם נחזור על דברים אלו באותו אופן ששמענו אותם כאשר היינו ילדים בני ארבע - אנחנו מחמיצים את התכלית של ציווי נורא זה. הפסדנו הכל! "אנכי ה' אלקיך" היא מצוה שלעולם אי אפשר להפסיק לקיים. שלש מלים אלו מכריזות על החובה להשיג עוד ועוד הכרה בה' - לחשוב עליו כל הזמן!

משפטים - הפרטים של "אנכי ה'"

לכן, מיד לאחר מתן תורה, הגיעה פרשת משפטים. מפני שבעוד "אנכי ה' אלקיך" הוא ה"כלל גדול" ששמעו ישראל באותו יום נפלא - לחשוב תמיד על הקב"ה, ההסבר והפירוט כיצד ליישם ציווי זה, כיצד לחשוב עליו תמיד - ניתן בפרשת משפטים. זאת משום שהיכולת לקיים את כל הדינים הללו, היא רק ע"י שה' נמצא תמיד במחשבתו של האדם. אדם שמרגיל עצמו לזכור שה' מביט בו, יוכל להיזהר במעשיו, מה שאין כן אדם שאינו חושב על ה', לא יוכל להצליח לעמוד במשימה זו, ואין זה משנה עד כמה הוא תלמיד חכם גדול.

הנושא העצום של נזיקין, שאדם מחוייב לעמוד על המשמר לבל יפגע בחבירו, לא בממונו ולא ברגשותיו, הוא הצעד הראשון ל"אנכי ה'", משום שהוא דורש מהאדם הכרה תמידית שה' רואה אותו. זהו היסוד שעליו נבנית כל עבודת ה' - שהאדם ער לכך שבכל רגע ה' מביט בו, ושתמיד הקב"ה דורש ממנו משהו! זהו הקיום הטוב ביותר של "אנכי ה' אלקיך"!

"כי יכרה איש בור" בחדר המדרגות

נאמר שאדם מוריד את כלי הפסח שלו למחסן הבנין בו הוא מתגורר. בעודו אווח את הדברים בידו, הוא נזכר בכלי אחד שבו הוא חפץ להשתמש במשך השנה, ולצרפו לכלי החמץ. ובכן, הוא שולף את הכלי מהקרטון, ומניחו על המדרגות לכמה דקות, עד שיסיים להניח את הקרטון במחסן. אוי לא! המדרגות הנם רשות הרבים, מקום שבו אנשים הולכים! שאר דיירי הבנין גם כן רשאים להשתמש

הרבה דברים שעלינו להיזהר מהם. ואל תאמר "הכל משמים", לא ולא, יש לך דם על הידים! זו אשמתך! ישנם כל כך הרבה מצבים שבהם חברך ניזוק, ויתכן מאוד שאתה אשם בהם. הפתרון היחיד הוא להיות ערני למציאותו של השי"ת, לחשוב על הקב"ה במשך כל היום, ובכך להיזהר במילי דנזיקין.

תזכורת תמידית

אדם שחי עם ידיעה והכרה זו, שהקב"ה מסתכל על מעשיו בכל רגע ורגע - הוא זהיר שלא להזיק את חברו, וכן שלא להפריע לו בשום אופן. הכרתי יהודי צדיק, שהיה ממש בבחינת "ראשו מגיע השמימה". ראשו היה שקוע כל כולו עסוק בתורה ובעבודה, ועם זאת, היה אפשר לראות כיצד הוא ער לצרכיהם ולרגשותיהם של השני, ותמיד הקפיד שלא להפריע לחבירו בשום אופן. זהו אדם שחי עם האידיאלים של מוסר, ונזהר שלא לפגוע בשני ושלא להזיקו.

"משפטים" הם השלב הראשון בסולם העולה בית קל. הדבר הראשון הוא לא להזיק ולא להפריע לשני. לכן זהו הדבר הראשון שהקב"ה לימד אותנו, מיד לאחר מתן תורה. משום שעל אף שהמשפטים מביאים תועלת לאדם, וכן הן מתקנות את מדותיו של האדם ומלמדות אותו כיצד להיות רגיש ואכפתי כלפי חברו, מכל מקום, ההישג החשוב ביותר של דיני התורה הוא, שהם משמשים לנו תזכורת תמידית שה' צופה במעשינו, גם מעשים קטנים ובלתי מורגשים, ושאלו מחוייבים תמיד להתנהג כפי שמתנהג אדם שנמצא במחיצתו של המלך. מעשיו של היהודי, אפילו המעשים הארציים והחומריים ביותר, תמיד רוויים בהכרה בה', והכרה זו היא השלמות שלנו בעולם, וההכנה לאושר הנצחי, כאשר נזכה להתחמם באמת בשכינתו של השי"ת בעולם הבא.

שבת שלום ומבורך!

"והארץ נתן לבני אדם" הוא רק למי שקנה את הדבר ע"פ דין, כל אחד אחר חייב להיזהר מאוד לא לגזול את ה' ושלא להשתמש בממון זה שלא כדין.

ממילא, אדם שהוא ערני תמיד ליחס שלו כלפי חברו וכלפי ממונו, אדם ששם לב לנהוג באחרים באופן הנכון והמותר, ואינו גזול מהם או גורם להם נזק, פירוש הדבר שהוא זוכר את הקב"ה בכל עת. מפני שבלתי אפשרי לקיים את משפטי התורה, ולדקדק בפרטי ההלכות שדורשת התורה מהאדם, ללא שהאדם יכיר בזה שהקב"ה מביט וצופה בו בכל רגע ורגע, ושכל זמן ועת, הקב"ה תובע ממנו לנהוג כפי שציווה אותו. ברגע שאדם מבין זאת, הוא יהיה מוכרח לזכור את השי"ת ולהיות ערני להשגחתו, במשך כל היום!

הזלזול ב"דברים קטנים"

כתוב בקהלת (יב, יד) "כִּי אֶת כָּל מַעֲשֵׂה הָאֱלֹקִים יָבֹא בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל נֶעְלָם אִם טוֹב וְאִם רָע" - כאשר תעמוד לפני האלקים למשפט, ה' יזכיר לך דברים שהיו נעלמים ממך, משום שלא חשבת שעשית איזה דבר שאינו כהוגן. הגמרא במסכת חגיגה (ה, א) מביאה כמה דוגמאות מהו "כל נעלם": "אמר רב זה ההורג כינה בפני חברו ונמאס בה, ושמואל אמר זה הרק בפני חברו ונמאס". אדם זה לא ניסה "בדוקא" לגרום מיאוס לחבירו. יתכן ואפילו כיסה את פיו בשעה שירק בפניו, אבל אפילו פעולה קטנה כזו של חוסר אכפתיות כלפי חברו - אפילו אם היא נעשתה של בכוונה - תובא במשפטו של האדם לעתיד לבוא. זאת אומרת שהאדם מחוייב תמיד להיות ערני לכך שהקב"ה מביט בו תמיד.

אם אתה מצונן, ואתה מדבר עם חברך, שים לב לשמור ממנו מרחק, כדי שלא ידבק ממך. אם השתעלת בסמוך אליו - אתה מזיק! אינך מאמין בחיידקים? למי אכפת במה אתה מאמין? אתה מזיק מדרגה ראשונה! ישנם כל כך

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שיערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אצל מן השוק

לכאורה לא תהיה לכך כל משמעות, ואותן הקרבנות יוקרבו עם תרומתו או בלעדיו.

הבה נתאר לעצמינו אדם קמצן, שבכל פעם שמגיע הגבאי כדי לגבות ממנו את שקלו, הוא אומר לאשתו להסביר לגבאי שהוא עסוק, שאינו יכול לגשת וכו'. האם נראה לנו שבאותה שנה לא יוקרבו הקרבנות? עם ישראל יסתדר היטב בלעדי תרומתו! אם כן - מהו הצורך בכל הטקס הגדול, ובהמולה שנוצרה סביב גביית מחצית השקל?

שקלו של אדם כמותו

אולם אנו למדים כאן שאכן היה בזה צורך גדול. כל ההמולה והפרסום שניתנו לענין זה, יצרו רושם כביר על העם כולו! הסיבה לכך היא, שאדם שיושב לו בארץ רחוקה, עלול לחשוב לעצמו "איזו שייכות יש לי עם עבודת בית המקדש?" אבל מצות מחצית השקל מלמדת אותנו שכל אחד ואחד מצווה להשתתף יחד עם כל עם ישראל בעבודת הקב"ה.

כאשר הגיעו השקלים לבית המקדש, הם נלקחו ללשכה מיוחדת שהוקצתה עבורם, שם נשפכו לערימה גדולה, ממנה היו הכהנים ממלאים דליים של שקלים, ומהם נקנו הקרבנות. וכאשר הוצרכו לעוד שקלים, היו נוטלים שוב מערימה זו. נמצא שלמרות שנתת רק סכום קטן, תרומה קטנה, מכל מקום שקלך מונח בדליים אלו. באופן זה, במשך כל היום כולו, כל עבודה שנעשתה בבית המקדש - אתה נמצא שם גם כן. כאשר הקריבו את קרבן התמיד, לא היה זה רק הכהן שמקריב את הקרבן - זה היית אתה גם כן! בקרבנות, בקטורת, בהדלקת הנרות - כספך עובד עבורך. אפילו אם הנך נמצא במדינה רחוקה, אפילו אם הנך שקוע בשנת לילה - יש לך חלק בעבודת בית המקדש.

זוהי הסיבה שגביית הכסף היתה מאורע גדול כל כך, שנוצרה המולה עצומה סביבו! כל אחד ידע, שבכל מקום בו הוא נמצא, זוהי ההזדמנות שלו להיות נטפל לדבר מצוה, ולחבר את עצמו לעבודת בית המקדש. כאשר אדם נתן את שקלו, הוא הראה בזה שהינו מצטרף יחד עם עם ישראל, ולא רק שלא אכפת לו שהקרבנות מוקרבים בירושלים, אלא הוא רוצה ליטול חלק בזה. ואפילו אם חלקו הוא קטן ביותר, אף על פי כן, על ידי נתינת מחצית השקל, הרי הוא משתתף בהקרבה, ומזדהה עם עבודת ה'.

ליטול חלק במשימות הגדולות

עלינו להקשיב היטב ללימוד הזה - ואל לנו לחשוב שדבר קטן הוא! הלא זהו אחד הטעמים לכך שאנו קוראים פרשת שקלים בזמן הזה. אנו מזכירים לעצמינו עד כמה מוכרחים אנו ליצור אצלנו רצון להשתתף יחד עם כל עם ישראל בכל המשימות הגדולות שלו. נושא זה הינו חשוב ביותר. הלא רובנו איננו יכולים ליצור שינויים גדולים,

פרשת שקלים

כוחו של מחצית השקל

המאורע הגדול

"בְּאֶחָד בְּאֶדָר מִשְׁמִיעִין עַל הַשְּׁקָלִים" (שקלים ב, א). בזמן שבית המקדש היה קיים, מצוה זו חלה על כל אחד ואחד מישראל, ובין אם הוא דר בארץ ישראל ובין אם הוא דר בחוץ לארץ, הרי הוא חייב לתת מחצית השקל לצורך הקרבנות שהיו מקריבים בבית המקדש (רמב"ם פ"א מהלכות שקלים ה"ח).

בגמרא (ריש פ"ב דשקלים) מבואר סדר גביית השקלים והבאתם לירושלים: בכל מקום שדרו בו ישראל, היו מעמידים גזברים שהיו ממונים לגבות את מחצית השקל מכל איש ואיש. כמובן, שעל אף שכל אחד נתן רק מחצית השקל, בין כולם הצטברו מיליוני מטבעות. עוד מבואר בגמרא, שמלבד העסק הגדול של גביית המטבעות, גם שליחת המטבעות לבית המקדש נעשתה באופן פומבי ובפרסום גדול, והיה זה מאורע עצום. מסופר בגמרא שהיהודים עשו הסכמים עם כל מלכי המדינות דרכן עברה הפמליה שהביאה את השקלים לארץ ישראל, כדי לקבל את הסכמתם לגבות את מחצית השקל מהיהודים תושבי אותן מדינות. עוד מסופר, שכדי לשמור על אנשי הפמליה, נלווה אליהם צבא קטן של חיילים שהגנו עליהם.

מכיוון שהיתה כאן הזדמנות לנסוע לארץ ישראל באופן בטוח, ממילא אלפי אנשים ניצלו הזדמנות זו כדי להתלוות לשיירה זו, ונסעו לירושלים עיה"ק. כתוב שעל פי רוב השיירה מנתה כעשרת אלפים איש, שנאספו מהעיירות שבבבל ושאר מקומות. רבים מהם היו תלמידי חכמים שביקשו ללמוד תורה בישיבות שבארץ ישראל. בנוסף, כל אותם אלו שנפטרו בבבל וביקשו להיקבר בארץ ישראל, הוצאו מקיברם, ונישאו על ידי השיירה כדי להיקבר בארץ הקודש.

"מי זקוק למחצית השקל שלי?"

אולם יש לנו להבין ענין חשוב כאן. הרי כל אחד ואחד מישראל, כולל תושבי אותן המדינות שמחוץ לארץ ישראל, היה מחוייב לתרום את מחצית השקל, ולמדנו שכוחות רבים הושקעו בפרסום ענין זה והעצמת חשיבותו, כדי שכל אחד מישראל יתרום את שקלו. ולכאורה אין זה מובן מדוע השקיעו כל כך הרבה בזה, ומה ענין ההמולה הגדולה שנוצרה סביב מחצית השקל? הרי מסופר בגמרא שהיו אנשים עשירים בארץ ישראל שהתנדבו לתרום את כל הכסף הנצרך לקרבנות. נמצא שגם אם אדם כזה או אחר לא יתרום את מחצית השקל -

הממון הוא הזדמנות

אולם באו חכמים ופירשו הפסוק, שצדקה היינו ממון, ו"צדקה תציל ממות" הולך על נתינת צדקה. בכך חידשו לנו חז"ל חידוש גדול, שממנו של האדם, יש בכוחו להצילו ממות. המטבעות שהאדם מטיל לתוך קופת הצדקה יכולות להציל את חייו משום שהרי זה כאילו האדם עצמו עושה את אותן הפעולות הטובות שעושות עבורו מעותיו. זהו היסוד העצום שלמדנו מפרשה זו של מחצית השקל, שהכסף של האדם, המחצית השקל שהוא נותן, מייצג אותו ופועל עבורו.

כמובן, אם הנך המסוגל להשפיע על אחרים ולקרובם לשמירת תורה ומצוות, או שיש לך היכולת לעזור לחברך וללמדו היאך להיות עובד ה' גדול יותר, ובזכותך הוא נעשה לאדם טוב יותר, בודאי שאין לך צדקה גדולה מזו. עדיפה מצוה שנעשית על ידי גופו של האדם על פני מצוה שנעשית ע"י ממנו, וכמו שאמרו חז"ל "מִצְנָה בִּי יוֹתֵר מִבְּשָׁלוּחַ" (קידושין מא, א), אבל אין ספק שעבור רובנו, הממון שלנו מהווה עבורנו הזדמנות עצומה להשתתף ולהצטרף למשימות הגדולות של עם ישראל, וליטול חלק בהישגים אלו.

כאשר אדם תורם כסף לישיבה שבה בחורים עמלים בתורה יומם וליל, הכסף שהוא תרם לומד גמרא עבורו. הכסף שלך לומד עכשיו מסכת בבא קמא! אם הממון שתרמת מסייע בידיהם של עובדי ה', לגדול ולעבוד את ה' טוב יותר, אתה הוא זה שעושה את זה! אדם שכספו מסייע בקירוב רחוקים, הרי זה כאילו הוא עצמו מקרבם לתורה ומצוות. זהו חסד עצום שעשה עמנו בורא העולם, שנתן לנו את הזכות להיות שותפים על ידי כספנו. מעתה, מצות צדקה או מצות החזקת תורה, אינה מסתיימת ברגע שהאדם נתן את תרומתו, אלא המצוה רק מתחילה אז. זו רק ההתחלה של היותך שותף בדברים הנפלאים שכספך יביא!

לימוד תוך כדי שינה

אם תרמת כסף לישיבה, גם כאשר אתה ישן כספך אינו ישן. באותו זמן, מאות בחורים עסוקים בהוויות דאביי ורבא, והרי זה כאילו אתה יושב לידם ב"סדר שלישי", ועוסק עמם בתורה. אתה "נטפל לעושי מצוה"!

אנו רגילים לחשוב שאם אדם נפטר והשאיר מעיזבונו כסף עבור ישיבתנו, הרי שברגע שקיבלנו את התרומה, סיימנו עם אדם זה. אפשר לשכוח ממנו ולמחוק אותו מרשימת התורמים. אבל האמת היא שגם אם אנחנו שכחנו ממנו, ה' לא שכח! אדם זה הוא כעת מחובר לישיבה! כספו ממשיך לצבור זכויות עבורו, ובעוד בני התורה בישיבת לייקווד או מיר עמלים בתורה, הרי כספו משתתף בלימוד זה, והנפטר ממשיך לעסוק בתורה

ולהשפיע באופן אדיר על העולם, בכוחות עצמינו. לא רק שאין לנו את הזכות לכך, אלא שגם אין לנו את כח ההשפעה ואת המשאבים הדרושים לשם כך. ואף על פי כן, הקב"ה חפץ שאנחנו נראה את רצוננו ושאיופתינו לשנות את העולם, על ידי שנשתתף יחד עם עם ישראל בפרויקטים הגדולים שלו, אפילו אם השתתפות זו נעשית באופן המינימלי ביותר. אם אנו תורמים סכום כסף קטן לאיזה ענין גדול של תיקון בעם ישראל - בזה אנו מזדהים עם אותה מטרה, ומראים את רצוננו להיות חלק מזה, וממילא הקב"ה "יִשְׁלַם שְׂכָר לְנִטְפֵּל לְעוֹשֵׂי מִצְוָה לְעוֹשֵׂי מִצְוָה" (מכות ה, ב). הרי זה כאילו עשינו את כל הפרויקט האדיר הזה בעצמינו, ואנו נקבל שכר על כל המצוה כולה (עין תורת אביגדור, פרשת נח).

למדנו אם כן מפרשה זו יסוד חשוב ביותר, שכאשר אדם תורם סכום כסף קטן, כספו עובד בשבילו, והרי זה נחשב כאילו הוא עצמו עושה את מה שכספו עושה - וזהו חידוש גדול!

הצדקה האמיתית

בראש השנה וביום הכפורים, בתפילת "ונתנה תוקף", אנו אומרים "וּתְשׁוּבָה וּתְפִלָּה וְצַדִּיקָה

מַעֲבִירִין אֶת רוּעַ הַגְּזֵרָה". במחזורים מודפסת מלה נוספת מתחת לכל אחת מתיבות אלו. מתחת ל"תשובה" כתוב "צום", משום שזוהי הצורה הפשוטה ביותר של תשובה. אדם צם בכדי להראות עד כמה הוא מתחרט על מעשיו. אף שבודאי התשובה דורשת הרבה יותר מצום בלבד, אבל מכל מקום התענית מראה שאדם זה בא לשוב בתשובה באמת ובתמים.

הדבר השני הוא "תפילה". אולם בדבר השלישי "וצדקה" - יש להתבונן. הפירוש שנדפס מתחתיו הוא "ממון", ולכאורה צריך להבין איזה פירוש יש בזה, הלא זהו אותו דבר ממש - צדקה היינו נתינת ממון?

אבל באמת אין הדבר כן, כי הפירוש של המלה "צדקה" אינו "ממון", אלא "צדקה" פירושה "צדקות", דהיינו קיום התורה והמצוות. הפשט הפשוט של הפסוק "צַדִּיקָה תִּצְלִי מִמָּוֶת" (משלי י, ב) הוא שעשיית מעשים של צדקות תציל ממות. מה שנוהגים להכריז פסוק זה כאשר אוספים צדקה, הוא בדרך דרוש, אבל הפשט הינו "צדקות" כנ"ל.

אדם שהוא צדיק בכל פעולותיו - זוהי הצדקה האמיתית. זה מה שהקב"ה דורש מהאדם, וזהו פשוטו של מקרא, ואל לנו לטעות בכך. "צדקה" פירושה קיום מצוות התורה, לימוד התורה, שמירת הלשון. צדקה היא כאשר אדם עובד את השי"ת ע"י קיום כל המצוות כהלכותיהן, בין מצוות בין אדם למקום ובין מצוות בין אדם לחבירו.

הכחות כולם שישנם בבריאה, הוא אלקי ישראל, המשתמש בכל יכולתו, גבורתו וחכמתו רק לטובת ישראל.

עושה נפלאות לבדו - כי הוא יתברך ממלא את העולם כולו בנפלאות [תמידיות ונסיות], וכולן באות רק ממנו, ונעשות רק בשביל ישראל [ה' אלקים: אלקי ישראל].

וברוך שם כבודו לעולם - דהיינו שאנחנו וזרענו נעסוק לעולם בסיפור שבחי ה' מעשיו הנשמעים והנראים לנו [שם כבודו], ולא נחדל מעסק זה, אף על פי שאין לנו יודעים אמתתו [כבודו] אלא רק את מעשיו (שם).

וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן - אנו מצפים לעת אשר יתגלה **עצם כבודו**, ולא רק **שם כבודו**, ויכירו וידעו אותו כל הארץ באמת ובדעה ברורה, כמו שנאמר (ישעיה יא, ט) ומלאה הארץ דעה את ה'. ועל זה אמר **אמן ואמן** כדלעיל בשתי הכוונות: (א) שכל מה שנוכל לעשות כדי למהר ולקרב אותה העת, נשתדל לעשות. (ב) מבקשים אנו שהוא יתברך יחיש העת ההיא.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

כיצד אוכל להיות גדול בתורה, ולהשיג גדלות אמיתית בתורה?

תשובה:

ובכן, אתה שואל את האדם הלא נכון. מהיכן אדע לענות לך? אולם כן אוכל להציע לך כמה הצעות שאמורות להועיל לך. דבר ראשון, הקפד לחזור תמיד על מה שאתה לומד. ולא רק חזרה, אלא התרגל ללמוד כל חצי עמוד בעל פה, ובקול רם. חזור על כל חצי העמוד, כל השקלא וטריא, בקול רם. כך תעשה ארבע פעמים. אחר כך עבור לחצי העמוד הבא, עד שתסיים את הפרק. כאשר סיימת את הפרק, חזור עליו גם כן ארבע פעמים, באותו האופן, לאט, בקול רם, כל שלב ושלב מהשקלא וטריא.

אם תעשה כך, אני מבטיחך נאמנה, אתה תגדל בתורה! אפילו אם לא תהיה הגאון מוילנא.

ישנה בעיה נוספת, והיא, שאתה לומד בשטחיות, וטוב לך עם זה. מעולם לא הבנת באמת את דברי הגמרא מלכתחילה! אתה גם שוכח את זה מיד. זו טרגדיה! חייבים אנו להשקיע את כוחותינו באופן הטוב והמועיל ביותר, והאופן הזה הוא, ללמוד בזירות ובמתניות, ולחזור על הדברים עד שמבינים אותם היטב, שוב ושוב ושוב.

לא משנה מה אתה לומד, הדברים חייבים לחדור לתוך ראשך. מי שאומר את המלים באופן שהן נשארות עמומות ובלתי ברורות, ואינן נעשות חלק ממנהגו של האדם - כך לא לומדים את תורת ה'. מוכרח אתה לחזור ולחזור עד שתקנה את התורה שאתה לומד, וזה יוביל אותך להצלחה. אני מבטיח לך שאם תלמד כמו שצריך, אם תפעל לפי הוראות אלו, תהפוך לסיפור הצלחה!

בישיבה של מטה, אע"פ שהוא כבר נמצא בישיבה של מעלה.

עשה כפי כוחך

כמובן, ככל שהאדם תורם יותר, הרי הוא מראה בזה יותר השתתפות בעניינים הנפלאים שלהם תרם, אבל לכל הפחות צריכים לתרום משהו. נאמר שיש אדם שאין לו את האפשרות לתת תרומה משמעותית לישיבה. מדובר בסכומים עצומים שפשוט אינם קיימים אצלו. באים אליו מהישיבה ומבקשים ממנו: "אולי תרצה לתרום את בית המדרש לעילוי נשמת אביך. מדובר בתרומה של מאה אלף דולר בלבד. או אולי תתרום חדר שיעורים, זה עולה רק שלושים אלף". אדם זה מביט באנשים כאילו נטרפה עליהם דעתם, וחושב לעצמו: "אני? הרי אני מסוגל אפילו לעמוד בהוצאות עבור שכר הלימוד של ילדי! אני פטור! איני רוצה אפילו לשמוע על העניין!"

אינך מעוניין? זו טרגדיה, משום שכל הנטפל לעושי מצוה הוא כעושי מצוה. הקב"ה משלם שכר עצום עבור אלו שעשו כפי יכולתם ליטול חלק במצוה החשובה של החזקת תורה. אדם שתרם חמש דולר או חמש מאות דולר לשיבה, הרי הוא מצטרף לזה שתרם חמש מאות אלף דולר, בתנאי שעשה כפי כוחו ויכולתו. גם הוא מבוני הישיבה, ואפילו אם לא יזכה ללוח הנצחה על קיר הישיבה, הוא יקבל שכר עצום בשמים, כמי שהיה שותף בביסוס הישיבה. "מחצית השקל" שלו תיזכר על ידי הקב"ה לנצח נצחים.

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

ברוך ה' לעולם אמן ואמן - ה"ברכה" מחוייבת מהכרת טובה, ולפי שסדר טובותיו של מקום הוא תמידי ובלתי פוסק מתחילת בריאת העולם ולנצח, אמר שחיוב ההודאה [ברוך] הוא מתמיד לעולם, כי אין רגע שבו פוסקת טובתו. ועוד, שכל טובותיו הן נצחיות, כי לעולם חסדו, ולכן אף על טובה אחת בלבד יש לברכו לעולם.

ועל זה יש לענות **אמן ואמן**, בשתי כוונות:

(א) לומר כן הוא, כי מכירים אנו את גודל מספר טובותיו ואת מדת הנצח שבהן, המחייבת את הברכה הנצחית.

(ב) לומר כן יקום וכן יהיה, שהבריות יעשו ככה לברך את ה' לעולם, כי רצוננו שיתקדש שמו בעולם ושכל בני בשר יקראו בשמו ויברכוהו לעולם ועד.

ברוך ה' אלקים אלקי ישראל - הכנעתנו אליו ותודתנו היא ביחוד מפני שהוא מיוחד באהבתו אל עמו ישראל. כי ה', השם המיוחד שנודע בו רק לנו, שהוא האלקים, דהיינו בעל כל

קדושת בתי מקדש מעט

בהמונות הגרמ"מ לזבין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

מתקבלות לפני כסא הכבוד מאחר שמדברים באמצע התפילה. והוסיף:
שאם המתפללים יפסיקו לדבר באמצע התפילה המחלה תיעצר.
ועל כן באתי כעת לכל מי שקורא דברים אלו, אולי בזכות ההתעוררות
שתבוא עתה מקריאת דברים אלו, ירחם המרחם עלי וישלח לי רפואה
מן השמים בתשח"י. המצפה לישועת ה', חזקיהו יוסף בן שרה פייגא.
וגיסו הגאון רבי אברהם יצחק בן מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ
שליט"א פרסם בכת"י מתחת למכתבו: כל הדברים האמורים לעיל
נכונים ומדויקים, ונבקש מאוד להיות נושא בעול עם גיסי הנ"ל
שמתייסר ל"ע ביסורים קשים, וה' ישלח דברו וירפאהו.
ומרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כתב לו אז, שניכר שזהו חלום אמיתי,
וכתב מכתב חיזוק בענין זה שלא לדבר בשעת התפילה ולא לדבר
בבית הכנסת, וגם מכתב מרן פורסם בבתי הכנסת.

וקיבלנו סיפור שסיפר הרב יוסף קדוש לרב ישראל וויס מעלון 'דרשו':
ברצוני לספר מעשה שאירע עמי לפני כשנה, ביום מן הימים נכנסתי
לבית הכנסת וראיתי בלוח המודעות מכתב מרגש מאוד מהרב חזקיהו
יוסף פלמן זצ"ל. שהיה אז על ערש דווי לאחר שגילו כי בגופו מקננת
המחלה הנוראה בשלב מתקדם מאוד.
היתה לי היכרות עם הרב יוסף פלמן זצ"ל, בנו של הגאון הגדול רבי
בן ציון פלמן זצ"ל, כתושב בית שמש יצא לי לפגוש אותו פעמים
רבות והיו לנו קשרי ידידות. במכתב הוא סיפר על חלומות שחלם
שקראו לו לעורר על הענין של זהירות מדיבור בשעת התפילה וקריאת
התורה, חלומות שהוא ביטל והתעלם מהם, ולאחר מכן כשלקה
במחלה תלה זאת בהתעלמות ההיא. הרב פלמן ביקש אז שכל מי
שקורא את המכתב **יקבל על עצמי שלא לדבר בתפילה למשך 40 יום
לפחות, לרפואתו**, ובאמת היתה התחזקות גדולה מאוד בעניין ברחבי
בית שמש בפרט וברחבי הארץ בכלל.
חשבתי לעצמי, הרי אני מכיר אותו, כואב לי הלב על מצבו הרפואי,
אני רוצה שהיא יחלים וישוב לאיתנו, אז נכון שזה לא קל להישמר
מדיבור בתפילה באופן מוחלט, ממש בלי לדבר אף מילה אחת של
דברים בטלים אבל מה לא עושים כדי לסייע ליהודי להינצל ממות
ל"ע. החלטתי **שאני מקבל על עצמי וחתמתי את שמי על המודעה
בהתחייבות גמורה שלא לדבר בתפילה ובקריאת התורה לפחות 40
יום, ועם השתדלות שלא לדבר בתפילה בכלל גם לא אחרי שיחלפו 40
הימים הללו.** למרבה הצער הרב פלמן נפטר אבל את הקבלה הטובה
המשכתי לשמור.

כעבור זמן התברר לי ש'כל מה שאדם עושה לעצמו הוא עושה', אז
חסתי על חייו של הרב פלמן, רציתי שיתברך בחיים ארוכים. ומשמים
זיכו אותי להתברך בזרעא חייא וקיימא, **ונולד לי בן תשעה חודשים
אחרי אותה קבלה טובה.** "הנה כי כן", **מסיים הרב קדוש, עשר שנות
ציפייה והתרוצצות בין רופאים הסתיימו להן בהחלטה אחת שקיבלתי
בלבי שלא לדבר בשעת התפילה קריאת התורה.**

בירורי הלכה

נפסק בשו"ע או"ח סי' קנ"ד ס"ג.

אמנם לכאורה בזמנינו היה נראה דבהרבה מקומות שיש מפה רחבה
באופן שאינה מתגלית מהבימה ותמיד קוראים בס"ת רק כשמונח על
המפה, א"כ המפה היא תשמיש קדושה והבימה עצמה היא תשמיש
דתשמיש ואין בה קדושה.

והנה יש מקומות שפורסים בשעת קריאת התורה עוד מפה. מלבד
המפה שפורסה תמיד על הבימה [עיין בספר אגרות וכתבים ממרן
הגר"ח קניבסקי שליט"א בהנהגות ממרן החזו"א זל"ה (פ"ח ה"י)],

השבוע ביום שישי ל' שבט א' דר"ח אדר יחול היארצייט הראשון לרה"ג
רבי חזקיהו יוסף פלמן זצ"ל, בנו של הגאון הגדול רבי שלום בן-ציון
פלמן זצ"ל, בתקופה האחרונה של חייו הוא הרבה לחזק את עם ישראל
בשמירת קדושת התפילה ובית הכנסת. ברצוננו להביא את מכתבו
שפירסם אז בכל העולם, ואפשר לומר שהוא הגרעין הראשון לכל
ההתחזקות שיש בס"ד בענין קדושת הביהכ"נ החל מתחילת 'הקורונה'.
כח טבת תש"פ, לכבוד ידידי שליט"א

לאחרונה אנחנו עדים לחרון אף ה', אשר רבים חלו ונפלו חללים, צרות
שונות ומשונות בריבוי כזה שאינו זכור לכאורה עשרות בשנים, אין יום
שאין קללתו מרובה וכו', ואף אני בעוונותי פגע בי יד ה', והריני בתפילה
ובתחנונים לפני בעל הרחמים שיחוס עלי וישלח לי מרפא ומזור לגופי
ונפשי. בעודי במיטת חולי הריני פונה אליכם בבקשה ובתחנונים, חוסו
עלי ועל שאר חולי ישראל, **וקבלו על עצמכם דבר קטן כדי להסיר חרון
אפו "שלא לדבר בשעת התפילה וקריאת התורה", ולקבל זאת לפחות
ארבעים יום**, עבור רפואתי השלימה, חזקיהו יוסף בן שרה פייגא.

ברצוני לשתף אתכם במה שעבר עלי. לפני כחודשיים (באמצע חודש
חשוון), שמעתי בחלום הלילה קול, ללא דמות או משהו שאני מכיר
או זוכר, אומר לי כך: **יוסי, תחזק את הנושא שלא לדבר בתפילה
וקריאת התורה**, לכל אחד יש תפקיד בעולם, ועליך לחזק נושא זה.
קמתי בבוקר ולא התייחסתי לחלום, אמרתי, "חלומות שווא ידברו".
שבוע לאחר מכן הופתעתי עד מאוד לקרוא בעלון "איש לרעהו" סיפור
על אדם שגם חלם חלום דומה להפליא, **בו מבקשים ממנו לדאוג
שיפסיקו לדבר בשעת התפילה וקריאת התורה, ולאחר תקופה חלה
אותו אדם במחלה הנוראה, אותו אדם חשב שיש קשר בין הדברים
והחתים 700 אנשים שלא ידברו בשעת התפילה וקריאת התורה ולאחר
תקופה הוא החלים לגמרי מהמחלה**, חשבתי אף אני, אולי גם כאן
מתרחש סיפור דומה, אבל כדרכו של עולם לא התייחסתי ואמרתי
חלומות שווא ידברו.

לאחר כחודש וחצי (בתחילת חנוכה תש"פ) חלמתי שוב את אותו חלום,
אלא שאז אני רואה את אבי מורי הגאון הצדיק רבי בן ציון פלמן זצ"ל
עומד כמו בהקיץ לנגד עיני ואומר לי, **"יוסי זה נוגע אליך, יוסי, תדאג
שהציבור יפסיקו לדבר בבית הכנסת בעת התפילה"**. קמתי מבוהל, אך
נרגעתי לאחר מכן ואמרתי לעצמי שזה כלום, הרי החלום חזר ונשנה,
כנראה חשבתי על כך ביום, והרי, "אין מראין לאדם אלא מהרהורי
ליבו", מאז התחלתי להרגיש לא טוב, וכשבועיים לאחר מכן (יום ט
טבת תש"פ) גילו אצלי את המחלה הנוראה, אני סמוך ובטוח שנענשתי
על זה שלא התייחסתי למה שעוררו אותי פעמיים משמיא, ועוד פעם
אחת כשאבי מורי טרח וביקש בתחנונים לחזק דבר זה, ולא נענתי.
ואצטט כאן דברים שאמר מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל (הובא בספר ברומו
של עולם, עמוד שמו) ז"ל: **התפשטות המחלה הנוראה המפילה
חללים רבים, נגרמת משום שאנשים מזלזלים בקדושת בית הכנסת,
ומדברים דברים בטלים בשעת התפילה, וזוהי הסיבה שהתפילות אינם**

בענין הנחת דברי חול על הבימה

בגמ' מגילה דף כ"ו ע"ב אמר רבא דבתחילה היה סבור שהבימה
שמוניחים עליה את הספר תורה הרי היא תשמיש דתשמיש ואין עליה
קדושה, משום דלא מניחים את הס"ת על הבימה עצמה אלא על
המפה שעל הבימה, וא"כ המפה היא תשמיש, והבימה היא תשמיש
דתשמיש. אך כיון שראה רבא שלפעמים מניחים את הס"ת על הבימה
עצמה הסיק דהבימה היא תשמיש קדושה ולא תשמיש דתשמיש. וכן

וכנראה הענין בזה בכדי שהמפה התחתונה שפרוסה תמיד על הבימה תהיה תשמיש דתשמיש ויהיה מותר להשתמש בה תשמישי חול, אך לכאורה צריך ביאור מה הועיל בזה כיון דמצוי שמתגלית המפה העליונה והס"ת מונח על המפה התחתונה, וא"כ שוב המפה התחתונה היא תשמיש קדושה כמבואר בס"י קנ"ד ס"א, ע"ש.

(אכן גם אם נאמר דהמפה היא תשמיש קדושה גמור, אין זה תשמיש דס"ת כיון שרגילים להניח גם את הנביא, וא"כ היא בדרגה של תשמיש דנביא)

וא"כ מצד הדין היה צריך ליזהר לא להניח ידים ולישען על המפה, אמנם בתרומת הדשן רע"ג כתב ליישב המנהג שמקילים בזה דכיון שאי אפשר ליזהר בזה לב בית דין מתנה שיהיה מותר לישען עליה

ביהמ"ד בית נחמן חליסה, רח' מתתיהו ב"ב

שוחחנו עם הגבאי הרה"ח ר' משה קליין שליט"א משומרי משמרת הקודש ביהכ"נ 'חליסה'

התפעלנו מהלהט והאומץ שלא ליתן בשום אופן לשיחות ולצילצולים של מכשירי הפלאפון לפגוע ולחלל את קדושת התפילה ואת קדושת בית הכנסת.

הוא מקיים כפשוטו את ה'גוערים בו' ואת ה'יוש למנות אנשים ידועים להשגיח על זה' המבואר בשו"ע ובמשנ"ב (סימן קכ"ד סעיף ז') ואת דברי רבינו יונה באגרת התשובה ולא ישעה בדברי חולין בבית הכנסת וכל המספר בעסקיו בבית הכנסת כל זמן ששליח צבור מתפלל תחת בו גערת הברורים וגם כל הקהל חייבים להוכיח ולחשוך אותו מחטוא לשם יתברך עדי עד וכל היצורים נבראו לכבוד השם יתברך, וכפי

קוראים כותבים

לכבוד העלון המחזק מאוד קדושת בתי מקדש מעט, לפני שבועיים בט"ז בשבט נפטר גבאי הותיק של ביהכ"נ 'הליגמן' בני-ברק ר' נחום ב"ר שמעיה ברכו ז"ל [אוד מוצל מאש שאיבד את רוב משפחתו בשואה], אשר שימש נאמנה עשרות שנים את ביהכ"נ והמתפללים. אין גליונכם מיועד להספדים, אבל ברצוני לכתוב על החיזוק שניתן ללמוד מר' נחום ז"ל בענין 'כבוד בית הכנסת והתפילה' כיצד צריך לכבד את ביהכ"נ והאיך תפילה צריכה להיראות.

ר' נחום היה משכים קום מידי יום ביומו לפחות כחצי שעה! לפני תפילת שחרית לסדר את ביהכ"נ ולהכין את הנרות ואת הסידורים למתפללים המבוגרים, וכן למנחה-מערב ולשיעור שהיה בניהם הוא היה מגיע מוקדם ומסדר את הנרות ואת הסידורים ואת הגמרות, ובשבת שהתקיים בו 'קידוש' היה מקדים עוד יותר בשביל לסדר את הקידוש ואחרי הקידוש הוא היה נשאר לנקות ולסדר בעצמו את ביהכ"נ והמשיך בהנהגה זו עד סוף ימיו גם לאחר שעבר את גיל 'גבורות', בחנוכה הוא היה מסדר את שלושת החנוכיות בשלושת הבתי תפילה שמכיל ביהכ"נ בוקר וערב (ממלא שמן ומחליף פתילות), הוא ג"כ היה מכין את הגמרות והמשנ"ב לכל השיעורים שהתקיימו בביהכ"נ, והיה עומד על כך שלא יפריעו ילדים לשיעורים, וכמו כן היה טורח בגופו לתקן כל מה שהיה צריך תיקון בביהכ"נ, וכמו"כ הקפיד תמיד ובמיוחד בשבת שיגש ש"ץ שיודע להתפלל כראוי בקול רם וברור, ובשבת בבוקר היה ניגש לפני העמוד לומר

סיפור השבוע

להם שיצאו החוצה.

אחד מהתורמים אמר לי: אני ממש מתרגש לראות איך אתה מקפיד שלא לדבר בשעה שמישהו אומר קדיש. תיכנתני לתת לך חמישה שקלים, אבל עכשיו אני מגדיל את התרומה פי מאה, קח 500 שקלים! המסקנה שלי היא שגם מצות צדקה מתברכת בזכות הזהירות מדיבור בשעת התפילה.

לעילוי נשמת הרה"ג רבי חזקיהו יוסף בן הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצ"ל ולרפואת כל חולי עם ישראל מנגיף הקורונה בתשכ"י ולעצירת המגיפה

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והרה"ג רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

את הפסוקי דזמרה וכרצון מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל (שהיה מקדמת דנא רב ביהכ"נ ורצה שיגשו לפני העמוד לפסד"ז) מרן זצ"ל העריכו מאוד וסמך עליו בעניני ביהכ"נ וכ"כ בנו ממלא מקומו הגרא"י קרליץ שליט"א, ואם היה לר' נחום אונס שלא יוכל להגיע לביהכ"נ הוא היה מבקש משאר הגבאים למלאות מקומו. לפני כחמש שנים ביהכ"נ היה נתון בסכנת הריסה והתקיים מגבית פדיה בזמן קצר, ר' נחום טרח במסירות נפש לבקש מכל המתפללים הוותיקים ושחלקם כבר הפסיקו לבוא לביהכ"נ (מחמת גילם) שירימו תרומתם למען ביהכ"נ, ולקראת סוף המגבית כשכבר לא היה הרבה ממי לבקש (רוב המתפללים כבר התחייבו בהוראות קבע מעל יכולתם) בשבת בבוקר עלה ר' נחום על הבימה ופתח במגבית חרום נוספת כשהתחיל בעצמו שתורם עוד אלף שקל, זה היה מעמד מרגש מאוד איך שר' נחום כל כך מסור לביהכ"נ. אנחנו המתפללים היינו רגילים לזה ולא ידענו מספיק להעריך את מסירותו, ורק כשחזרנו לביהכ"נ בחודש סיון (והוא לא יכל לחזור מחמת גילו) התחלנו להבין כמה הוא חסר לביהכ"נ.

בנו סיפר לנו ב'שבועה' שכל משאו ומנתו של אביו היה סביב בית הכנסת, הוא היה חי את ביהכ"נ והיה לו יראת כבוד מביהכ"נ, ימים ספורים לפני פטירתו הוא קיבל את החיסון השני והיה שמח מאוד על שיוכל לזכות לחזור לביהכ"נ, אבל לצערנו הוא קיבל אירוע מוחי. יהיו הדברים לעילוי נשמתו, ולנו נשאר ללמוד מדרכיו ולהתחזק בכבוד ביהכ"נ. אחד המתפללים

וכיוצ"ב (עיין קנ"ב ס"ח ובמשנ"ב).
אכן כל זה לענין מה שאי אפשר ליזהר כגון לישען וכדומה וכמבואר בפוסקים, אך להניח חפצים על המפה כגון להניח כובע וחליפה וכיוצ"ב יש לאסור דהרי בזה אפשר ליזהר.

ובאמת בסברא יש לעיין בדברי התרומה"ד דאם יש לב ב"ד מתנה שיהיה מותר להשתמש גם בדברי חול הרי אין זה כלל תשמיש קדושה ויהיה מותר לנהוג בה כחול גמור, והיכן מצינו קדושה לחצאין ממה נפשך או שזה תשמיש קדושה ואם זה מיועד לעוד דברים א"י תשמיש קדושה, אכן כך מבואר בדברי הפוסקים, ולכן צריך ליזהר לא להניח דברי חול על הבימה.

כתב ע"י הרב ב. ב. ע"פ מו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א

חיזוקים בבתי הכנסת

שקרא מרן הגר"ח קניבסקי בתוך מכתבו שהתפרסם בסוף חודש אייר תש"פ בענין כיבוי הפלאפונים בבית הכנסת 'ועל הגבאים מוטל האחריות להזהר ולהזהיר בזה חוק ולא יעבור'. והוא הסביר לנו שרק ע"י כך אפשר להבטיח שהמקרה לא יחזור על עצמו, ואע"פ שיש שמעירים לו שאולי הוא

פוגע בכבוד אנשים, תשובתו שכבודו של הקב"ה חשוב יותר, ועוד שבכניסת ביהכ"נ תולה מודעה ברורה על חובת כיבוי הפלאפון ומודגש "נא להימנע מאי נעימות!" אשריו ואשרי חלקו ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על כלל הגבאים יצא. המערכת

נאה דורש

פנינים ממיטב ספרי המגידים בהוצאת "יפה נוף"

והירות! בין אדם לחברו

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם (כא. א)

"אולי היתה קפדא בלבי?..."

הפרשה כלה מלאה בהלכות ובחייבים שבין אדם לחברו - הן בקום ועשה והן בשב ואל תעשה. ישנו מעשה ידוע שרבי חיים מברסק ספר על אביו, בעל ה"בית הלוי"; פעם - כך ספר רבי חיים - ישבתי בבית הכנסת של סלוצק עם אבי, ולמדנו. לפתע נכנס יהודי אחד - קצב במקצועו, ופתח בחרופים וגדופים על אבא.

אבא שתק, והלה המשיך בחרופים ואף אים עליו בהכאות. חצפה נוראה שאין לשער ואין לתאר.

כשסיים לצעק יצא הקצב מבית הכנסת. אבי יצא אחריו וקרא לעברו: "מחול לך, מחול לך, מחול לך". מחל לו בפה מלא על כל הגדופים. למחרת הלך אותו קצב לשוק לקנות שוורים. שור אחד התחיל להשתגע, בעט בראשו של הקצב - והרגו.

עד מהרה פשטה בעיר השמועה על מותו הטראגי של הקצב והגיעה גם לאזנו של אבי. כששמע שהקצב מת נבהל ואמר: "אולי זה מחמת הקפדא שלי אתמול, אולי היתה לי עליו קפדא בלב?" ולא מצא מקום לעצמו מרב עגמת נפש.

אמרתי לו: "אני בעצמי שמעתי שאמרתי לו שלש פעמים 'מחול לך'". אבל אבא חשב שאני סתם ממציא זאת, כדי להוריד ממנו את הצער הגדול. הופתתי לו שאכן כך היה ושכך אמר לקצב. כשנוכח לדעת שזו האמת ושאני ממציא את הדברים מלבי, נרגע קמעא.

ועדין לא היה רגוע לגמרי. הוא הלך ללנות את אותו קצב לבית עולמו, התמרמר עליו בבכיה, וקבל על עצמו במשך כל י"א החודשים לומר עליו קדיש וללמד משניות לעלוי נשמתו, ולא עוד, אלא כל חיו שמר את היאצויט שלו. מדוע? כי "אולי חלילה היתה לי איזושהי קפדא בלבי שמחמתה נהרג".

מה הוא כבר עשה כאן? ואם היתה לו קפדא - אז מה? לא! אולי חלילה, ה'בין אדם לחברו' לא היה כמו שצריך!

כמה צריכים להזהר!

הפחד מפגיעה ביהודי

צריכים לדעת דבר אחד כביעתא בכותחא:

חז"ל אומרים באבות (ה. א): "איזהו מכבד? - המכבד את הבריות", ומביאים לך ראיה, "שנאמר (שמואל א' ב, ל): 'כי מכבדי אכבד ובני יקליו', כלומר, הקב"ה אומר: מי שיכבד אותי - אני אכבד אותו.

ולכאורה, זו ראיה רק שמי שמכבד את הקב"ה והקב"ה מכבד אותו - הוא מכבד, אך מה הראיה מכאן שהמכבד את הבריות הוא עצמו נעשה מכבד?

למדנו מכאן - אומרים המפרשים - דבר נורא ונפלא! התנא מביא ראיה: אם אדם מכבד את הבריות, הוא בעצם מכבד בכך את הקב"ה, כי "בצלם אלקים עשה את האדם". היהודי הוא הבן של המלך, "בנים אתם לה' אלקיכם" וכשמכבדים את בן המלך - אביו המלך מתכבד בכך. כבוד הבריות הוא אפוא כבוד ה', כבוד השכינה.

"כי מכבדי אכבד" - אם אתה מכבד אותי על ידי הכבוד שאתה מעניק לבני, גם אני אכבד אותך, נמצא ש"איזהו מכבד? - המכבד את הבריות". זו גישה אחרת להבנת המשג כבוד האדם, ליחס אל המצוות שבין אדם לחברו, כמה צריכים להזהר בכבוד הזולת! אלו הם דברים נוראיים, משגים אחרים לגמרי!

ספר לי הרב'ה רבי שלום זצ"ל: הוא הכיר יהודי בירושלים בשם רבי יוסף שמעלבי. יהודי תלמיד חכם, מתמיד גדול וירא שמים מרבים.

ובכן, מה שנוגע לענינו: אותו גאון וצדיק התפלל בבית כנסת מסים בירושלים. פעם אחת בליל שבת כבדו חזן גדול לעבר לפני התבה בקבלת שבת, והלה הראה את כל כחו וגבורתו ומשך את התפלה.

רבי יוסף, שכאמור התפלל שם, אמר לעצמו: יגו, אין לי זמן לתפלות הזו... ותוך כדי שהוא מדבר לעצמו עשה בכתפים תנועה המביעה חסר שביעות רצון.

את התנועה הזו - קלט החזן בזוית עינו, ולבו נפל בקרבו. עד עכשיו היה בטוח שכלם מתמוגגים משמחה, מרגישים גן עדן בעולם הזה, והנה הוא רואה שאותו צדיק לא מרצה מהתפלות שלו. כל החשק יצא לו והוא התחיל להתפלל מהר, כמעט ללא גוונים וקטעי חזנות.

רבי יוסף שם לב שהחזן הפסיק עם קטעי החזנות, ואז הלמה בו ההכרה שהלה ראה את התנועה שעשה בכתפים ושהביעה חסר שביעות רצון מחזנותו. הוא הזדעזע!

אחרי שסיים תפלת מעריב [הוא היה מאריך בתפלה] התישב ושאל את עצמו: מה עושים עכשיו? בישתי יהודי, הרגתי אותו, כיצד אני מפיס ומרצה אותו?

רבי יוסף לא המתין אף לא רגע. מבית הכנסת הלך הישר לביתו של החזן ודפק על הדלת. בני הבית תמחו: מי דופק עכשיו בדלת? הלא כל יהודי נמצא עכשיו בביתו ועושה קדוש, או שהוא כבר באמצע הסעודה. פתחו את הדלת, והנה בפתח עומד הגאון רבי יוסף שמעלבי.

נכנס פנימה, התנפל עליו בבכיות נוראות [בשבת! והתחנן לפניו: "תרחם על הנשמה שלי, תמחל לי על מה שעשיתי לך. אני מבקש מחילה!"] בכה והתנועע, "תמחל מה שעשיתי לך!"

זהו הפחד הנורא מפגיעה ביהודי. בין אדם לחברו, כמה נורא ואים!

(רבי ראובן סרלנשטיין זצוק"ל - יחי ראובן)

לא מפסידים מאמירת האמת

מדבר שקר תרחק (כז. ט)

לפנינו ספור מדהים המלמד על חשיבות אמירת האמת: ערב פסח בבית משפחה בעיר נתיבות. עקרת הבית מנסה את ארון הספרים. תוך כדי כך היא מבחינה בספר שבדף הראשון שלו נכתב: "מנחם מנדל שורצמן, רחוב פרל בני ברק".

"יש כאן ספר שאינו שלנו", פנתה האשה לבעלה.

"נכון", הנהן הבעל. "כאשר באתי באחד הימים לשיבה מצאתי את הספר מנח על סטנדה. בנראה הוא שייך לאדם שהגיע אל ראש הישיבה, רבי יששכר מאיר זצ"ל ושכח אותו שם. אני רוצה לנסים מצות 'השבת אבדה', אך אין לי משג כיצד לאתר אותו. בינתיים הניחי בבקשה את הספר על השלחן, ואחר כך אספל בכך".

אחד מהדברים שאשה 'אוהבת' זה שיש חפצים על השלחן. כאשר היא ראתה שהספר נשאר על מקומו כאבן שאין לה הופכין, ובכל פעם שבה היא מזכירה לבעל, הוא מתנצל ומסביר שמיד הוא מטפל בו, היא השיבה את הספר אחר כבוד אל ארון הספרים.

בשנים הבאות חזר על עצמו המחזה בכל ערב פסח: האשה מוצאת את הספר, הבעל מתחייב להשיבו לבעליו, ולאחר מספר ימים של שכתה הספר חוזר לשכן בארון.

לאחר עשרים שנה, החליטה האשה שלא עוד. היא הוציאה את הספר ואמרה לבעלה: "מספיק עם הדחיינות הכרונית הזו! הקב"ה שונא גזל, ואם יש לנו בביתנו ספר גזול, ברור שהוא אינו שומע את התפלות שלך! כעת אתה הולך לדאר, ושלח את הספר אל המאבדו!"

הבעל נכנע ושם פעמיו אל סניף הדאר, שם שלח את הספר בדאר רשום, לא לפני שברר בשרות המודיעין שהנמען עדין מתגורר בכתבת זו.

הספר הגיע לסניף הדאר בבני ברק, והדור נשל את החבילה אל הכתבת, ונקש בדלת עליה נכתב "שורצמן". הדלת נפתחה על ידי אשה, וכאשר ראתה את שם הנמען התפלגה ואמרה: "אמנם זהו בעלי, אך הוא נפטר כבר לפני עשר שנים..."

היא פתחה את המעטפה, וגלתה את הספר "מדבר שקר תרחק", מסדרת תקון המדות, סדרה של ספרים קטנים ונפלאים. מכיון שהיא לא ידעה מה לעשות עם הספר, היא הניחה אותו - איך לא - על השלחן...

באותם ימים נפגשה בתה של האלמנה מספר פגישות עם בחור בן עליה. השדוך התקדם לקראת סופו הטוב, והשדכן סכם עם הצדדים על פגישה רביעית. אך במקום לשלח, היתה הבחורה מהירה ואובדת עצות.

בצעירותה היא סבלה ממחלה נדירה ביותר, אשר רק מאתים וחמשים איש בעולם סובלים ממנה. בחסדי שמים היא הבריאה ממנה לגמרי, והדבר לא היה אמור למע ממנה להנשא ולהוליד ילדים בריאים לחלוטין, וזאת אם תנשא לאדם שגם הוא סובל מאותה מחלה נדירה, שאז עלולים, חלילה, הילדים להפגע מכך בצורה קשה ביותר.

כאשר נגשה הבחורה אל השדוך, היו הדעות בבית חלוקות בשאלה האם לספר על המחלה שממנה סבלה.

"אם הצד השני ישמע על הבעיה שהיתה, מרבית הסבויים שהם יורידו את ההצעה באפן מדי בנמוק של 'מדוע להכניס ראש בריא למטה חולה', גם אם אין משה ואין חולה", טען האח בלהט. "אין כל סבה לומר זאת, ובפרט שברוך ה' היום כבר נרפאת ממנה לגמרי. וכאשר לחפש שהבחור גם הוא סובל ממחלה זו, מדבר בסכוי אפסי, שהרי אנו יודעים כמה היא נדירה..."

לעמדתו סברה האם אחרת. "אני יודעת ש'פקודי ה' ישרים - משמחי לב' (תהלים טו, ט), אם הולכים בחיים ביישר - המצוות מביאות לאדם שמחה, אך כאשר מתחילים לרמות - מתחילות הבעיות. לדעתי יש לספר על הבעיה ולא להעלים אותה!"

לבסוף גברה דעת האח, והחלט שכל עוד שהשדוך לא מתקדם - אין טעם לספר על כך לצד השני. אך כעת הגיעה עת הפגישה הרביעית, והבת עמדה בבוכה.

"אני צריכה כבר לצאת לפגישה. מה עלי לעשות?", פנתה אל בני המשפחה.

האם נבוכה אף היא, ונשא תפלה לבוורא עולם שיניחה אותה בעצה הנכונה.

ואז נפלו עיני הבת על ספר מאבק שעמד על השלחן. היא התקרבה אליו, והבחינה בכתבת "מדבר שקר תרחק".

"זהו סימן משמים! אני מספרת לבחור את כל האמת", גמלה

ההחלטה בלבה. ואכן במהלך הפגישה, אורה אמן וספרה לבחור על דבר המחלה ממנה סבלה בילדותה.

"גם את סבלת ממחלה זו?", הודע הבחור. "אף אני סבלתי ממנה, ובסיעתא דשמיא הבראתי לגמרי. בני משפחתי הורו לי לא לספר על כך, מפני שאין סכוי שהמשדכת סבלה גם ממנה!"

כך נצלו הבחור והבחורה מהשדוך, וחשכו לעצמם ים של עגמת נפש! נפלאות דרכי ההשגחה. עשרים שנה קדם לכן נוסע אביה לנתיבות, ושוכח את הספר בישיבה, הקב"ה מסדר שאותו 'שולמפר'. ומצא את הספר ויחזיר אותו לאחר שנים רבות, בדיוק ביום שבו עמדה הבחורה לצאת אל הפגישה הרביעית, ובזכות שראתה את הספר קבלה החלטה גורלית שהצילה אותה מהשדוך!

ומדוע זכתה לכך?

אמה האלמנה התפללה, ובקשה סיעתא דשמיא שתוכל לדבק במדת האמת. על בן זכתה שתפלתה נענתה עוד באותו יום, ולצורך כך סדר הקב"ה כבר עשרים שנה קדם לכן את העתיד.

כאשר הולכים בדרך האמת, לעולם לא מפסידים מכך!

(רבי גואל אלמנות שלישי"א - מהגדה חחדשה "שש באמרתך")

ארבעה סוגי 'שומרים' בעבודת ה'

פי יתן איש אל רעהו חמוד או שור או שוה וכל בהמה לשמור ומת או נשפר או נשבה (כב, ט)

ישנם ארבעה שומרים: שומר חנם, שומר שכר, שוכר ושואל. שומר חנם חיב בפשיעה ופטור מגנבה ואבדה. שומר שכר חיב בגנבה ואבדה ופטור מאנסין. שוכר - מחלקת, והלכה שדינו כמו שומר שכר. שואל חיב בכל, אפילו באנסין.

פרשה זו של ארבעת השומרים - אומר הוזהר הקדוש - יש בה רמז נפלא לעבודת ה':

'שומר חנם' הוא יהודי שעובד את ה' ללא מטרת שכר. לא לומד או עושה מעשי חסד לעלוי נשמת, לרפואת או להצלחת משהו, אלא רק מכיון שהקב"ה צוה והוא רוצה לעשות את רצונו, כמו שאומרים בנשח "לשם ייחוד": "לעשות נחת רוח ליוצרנו ולעשות רצון בוראנו".

יהודי כזה, אם יום אחד היה אנוס ולא הצליח ללמד או בא משהו וגנב לו את הספר או צער אותו ולכן לא יכול היה ללמד, הוא פטור. כי דינו של שומר חנם שהוא פטור מגנבה, מאבדה וכל שכן מאנסין.

'שומר שכר' הוא זה השומר את התורה והמצוות במטרה לקבל שכר - שיהיה עשיר, שיתמנה לרב, או כל דבר אחר שמבקש מהקב"ה עבור זה שלומד ומקיים מצוות. יהודי זה, אם נרדם ולא התפלל בזמן או שכח ואכל בלי ברכה - חיב, כדין שומר שכר החיב בגנבה ואבדה.

'שוכר' הוא מי שעובד למלאכתו, ושכר בממונו תלמידי חכמים שימלאו את החלק החסר וילמדו תורה.

קורה לפעמים שאברך למד עד גיל שלשים בישיבה וכולל, ואחר כך יצא לעבד. המסחר האיר לו פנים ונכסיו התרבו במהירות. ללמד בעצמו אין לו זמן. מה עושה? מחזיק ישיבה או כולל על חשבונו, ואם אין לו מספיק - מחזיק אברך אחד, כל ההוצאות שלו עליו.

'שואל' הוא מי שלומד תורה, יודע ומקיים מצוות, אבל לפעמים "מעגל פנות"... פה הוא אומר: "יש להקל", על דבר אחר הוא אומר: "מחלקת", במקום אחר הוא אומר: "הלכה כדברי המסל"... מדי פעם מקיים מצוות, מדי פעם לא. שנה אחת הוא מחליט לנסע לגיו זילנד, לטייל ארץ. באותה שנה בקשי התפלל, ובמעט הפעמים שהתפלל - היה זה בבית כנסת של רפורמים...

מה דינו של אותו אדם?

אומר הוזהר: הריהו חיב באנסין! אפילו על מה שנאנס ולא יכול למים מענישים אותו!

(רבי בן ציון מוצמי שלישי"א - דורש ציון)

אריה שאג

לקט פנינים ושביבי מוסר מתוך ספרי "אריה שאג"

משיחותיו של מגיד המישרים

רבי אריה שכטר זצוק"ל

פרשת משפטים תשפ"א

"אני יכול לראות בן אדם שעובר על שש מאות ושלש עשרה עברות, ואני מסגל לנשק אותו מכל הלב. זה ההבדל ביני וביניכם, משום שאתם לא יודעים מה זה יהודי, ואני יודע מה זה יהודי!"

דבר זה הוא ממדותיו של הבורא יתברך ומחסדו עמו, כפי שכותב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ז ה"ו) על החוטא ששב בתשובה: "אמש היה זה שנאוי לפני המקום, משקץ ומרחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד, קרוב וידיד". ברגע שהוא עשה תשובה הרי הוא אהוב ונחמד וקרוב לפני הבורא, משום שהבורא יתברך אינו שונא את האדם עצמו, אלא את המעשים הלא טובים שעשה.

בדומה לכך, נדרש היהודי לאהב כל אדם מישראל, ואם חלילה רואה את חברו שחטא, עליו לגנות בלבד את מעשיו הרעים, ויכול אף לשנא אותו, כדי שלא ילמד ממעשיו, אף עדין מטלת עליו החובה לסיע לו בעת הצורך, על מנת לעצור את השנאה.

אהבת החוטא תביא להרחקת מעשיו

ההתורה הקדושה מכוננת אותנו להתנהג לזולת באופן כזה שתהיה לפלנו רק תועלת. אם אכן נאהב גם את החוטאים תוך כדי שנאת מעשיהם הרעים, נצליח לקרב את לבם לאביהם שבשמים.

המעשים הבאים יוכיחו זאת:

בעירה מסימת נפטר הרב, שהיה צדיק ותלמיד חכם גדול. פרנסי הקהלה בקשו למנות תחתיו רב אחר שיצא שמו למרחוק, ונודע גם בתקיפותו, כרב שאינו חת מפני איש.

באותה עירה התגורר יהודי פורק על - 'המלשין של העירה'. בכל פעם שלא עשו כמבקשו, הלשין על היהודים בפני הפריץ, וגרם להם סבל רב. הפרנסים חששו שכאשר תהינה תלונות על המלשין - לא ימנע הרב החדש מלקרוא לו לדין תורה, ואז יהיו בצרות.

מה עשו? מנו גבאי מיחד, שתפקידו יהיה לדרוש מהבאים אל הרב לספר לו תחילה במה הענין, והיה אם יגיע אי מי להתלונן על 'המלשין' - לא תנתן לו רשות להכנס לחדרו של הרב.

כך חלפו שנים ללא תקלות, אך אז יום אחד לפנות בקר הגיע יהודי מהכפר הסמוך, כשהוא נושא בזהירות סל ובו חמשים ביצים, אותן בקש למכור ליהודי העירה.

והנה עובר לידו 'המלשין' ומתעניין במחירן של הביצים.

מקשים התוספות (פסחים ק"ג ע"ב), אם מתר לך לשנא אותו, איזו כפית יצר יש כאן, ולמה אתה בכלל חייב לעזר לו?

אלא ש"כמים הפנים לפנים בן לב האדם לאדם" (משלי כז, ט). מאחר שכשאתם שונא את חברו, ממילא חברו משיב לו שנאה, ושניהם באים לידי שנאה אמתית ואסורה, לפיכך יש בדבר ענין של כפית היצר, כדי שלא ישנא את חברו. למדתי מפאן יסוד גדול - אתה לא אמור לשנא את האדם, אתה שונא רק את מה שהוא עשה, כדי שלא תלמד ממנו. אבל את היהודי עצמו בכללותו אתה לעולם לא שונא. הבעיה היא שאנשים עושים את ההפך, לומדים מהמעשה הרע, ושונאים את הבן אדם עצמו.

יצא לי להפגש עם שמאלנים. לכל אחד מהם היה כרטיס בקור. אחד עורך דין, השני שופט והשלישי שופט בדימוס... היו חמשה מהצד שלהם, וחמשה מהצד שלנו. ישבנו יחד כדי למצא דרך למתן את ההסטה שהתפשטה אחר רצח רבין. לשבנו, כאמור, חמשה שמאלנים וחמשה שומרי מצוות. לכל האחרים היו כרטיסי בקור, ולי אין כרטיס בקור. הם שאלו אותי: "מי אתה?" אפלו בלאנק של רב אין לי. אמרתי להם: "כרטיס הבקור שלי זה שאני מאד חולה, ושמהמחלה שלי היא תורשתית והיא גם מדבקת".

הם שאלו ממנו: "למה אתה מתכוון?"

אמרתי להם: "אני חולה על יהודים, אני משגע עליהם. זה תורשתי, קבלתי את זה מההורים שלי. וזה גם מדבק כפי שעוד מעט תרגישו..."

אוי, כמה שהם הרגישו, ועוד איך הרגישו!

הסברתי להם: "אם יהלום של חמשה קראט יפל לבור שופכין, האם בעליו יפקיר אותו שם, כיון שמאוס וקשה עליו להכניס את ידו למים העכורים? בשום פנים ואופן! הוא יכניס את היד, יתעורר מגעל, אבל יכניס אותה פנימה וישלף את היהלום. לאחר מכן הוא ישטף את היד במים, ואם זה לא מספיק אז גם עם 'אמה', ואם זה לא מספיק! אז אפלו עם חמצת מלח. אבל על יהלום לא מותרים!"

הם ענו לי מיד במקהלה: "אה, זאת אומרת שאתה אומר שפלנו בבור שופכין!"

"אני לא אמרתי את זה! לא שמעתם את זה ממני! אבל אני רוצה לשאל אתכם שאלה..."

מניתי בפניהם חמש עברות, שבלי שום צל של ספק דוהות אותם, ושאלתי: "אם תראו בן אדם שעושה את חמש העברות האלה, האם תהיו מסגלים לקרב אותו?"

"לא, בודאי שלא, אנחנו נמאס בו ובמעשיו!" הם אמרו.

לאהב אהבת נפש כל בן ישראל

פי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו (כג, ה)

פעם הזמינו אותי להרצאה בעיר אשקלון. כשהגעתי לשם, נגש אלי יהודי עם זקן לבן, ואמר לי: "הרב, אספר לך ספור. הייתי בין כובשי הכתל, כבשתי את העיר העתיקה. השקעתי בכך הרבה כחות והרבה מסירות נפש. לאחר המלחמה, כשספרתי זאת ליהודים שומרי תורה ומצוות, ראיתי שהם כלל לא מעריכים את ההקרבה שעשיתי, וקבלתי כזו שנאה לחרדים ולתורה! אשתי דחקה בי שלש פעמים ללכת לסמינר. בכל פעם שהגעתי, ברגע שדרכתי בפתח הסמינר, ברחתי חזרה. בפעם הרביעית, רעיתי אמרה לי: 'את ההרצאה הראשונה אתה חייב לשמור'. נסיתי ולא יכלתי להשאיר באולם ההרצאות. יצאתי לחצר כלי נסער, והסתובבתי בחסר סבלנות. לפתע פגשתי יהודי ששם עלי את ידו באהבה עצומה ואמר לי: 'במה אני יכול לעזר לך? מה חסר לך?' פתאום הרגשתי שכל השנאה שהייתה לי נגד החרדים נמסה. הרגשתי את האהבה של היהודי הזה, וכל השנאה פרחה לה. ואז נכנסתי להרצאה והזרתי בתשובה. יודע אתה מי היה אותו יהודי ששם עלי את היד? זה היית אתה!"

בלי אהבת ישראל אי אפשר לקרב לבבות!

איך זה מתאים, שאני אומר שצריך לאהב כל יהודי, ומצד שני אני אומר שחייבים להתחזק? אגלה לכם את הסוד. התורה אומרת לנו: "פי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו". בפרקיה יש שתי מצוות. מצוה אחת של צער בעלי חיים, ומצוה שניה של "עזב תעזב עמו". ואלו בטעניה יש רק מצוה אחת של "עזב תעזב עמו". אולם למרות זאת אומרים חז"ל (בבא מציעא לב ע"ב), שאם יש לך אוהב שצריך לפרק, ושונא שצריך לטען, תטען עם השונא. אם יש לך הזדמנות לעשות עם החבר שלך את שתי המצוות האלו, או לעשות עם השונא מצוה אחת, תעשה עם השונא מצוה אחת. כדי לכך את יצרך. לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע - שלא תעז לשנא יהודי!

שואלים התוספות, מאחר שכתוב: "ואהבת לרעך כמוך", איך יכול להיות ליהודי שונא?

התשובה היא שאם אדם עבר עברה לעיני עדים שהתרו בו, נתן להענישו על ידי בית דין, ועל ידי כך אנשים ירתעו מלעבר את אותה עברה. אבל כאן מדובר באדם שעבר עברה לעיני עד אחד בלבד, ולכן אין אפשרות להעניש אותו. וממילא יש חשש שכאשר הראה יראה אדם שעבר עברה ולא נענש, הדבר יחליש אצלו את הרתיעה מעברה, ועל ידי כך הוא יבוא לחקות את החוטא. לכן מתר לעד לשנא את החוטא, כדי שלא ידבק חלילה בדרך הרעה.

לקראת שבת בר המצוה של בנו קניתי עוגות ומשקאות, וגם מסרתי דרשה יפה, וכבדתי אותו בדברי. מאז הוא לא הפסיק לבוא לבית הכנסת, לא רק בשבתות, גם בימות החול, ולאט לאט הפך להיות יהודי שומר מצוות.

עכשיו נתבונן: מה הביא למהפך? היסוד של "כמים הפנים לפנים" פן לב האדם לאדם. אם אתה אוהב את היהודי, הוא ישיב לך אהבה. כשאתה אוהב אותו, הוא מקבל את דברך, הוא מרגיש אם הדברים נאמרו מתוך אהבה, או מתוך רצון לפגוע בו.

השקר הוא אם כל חטאת

מדבר שקר תרחק (כג, ז)

אבי נצ"ל היה אומר לי ולאחי: "בשקר הראשון שאתפס אותך, אעניש אותך בחמורה רבה, משום שבשקר הראשון אני לא מסתכל עליך כשקרה אלא כעל רוצח".

אבי הסביר את דבריו: "הרוצח לא התחיל ברצח, הוא התחיל בשקר. לאחר מכן הוא גנב, ואט אט הפך לרוצח. אם מעדת, או עשית משהו שלילי, ספר לי, אני אבא שלך ואני חייב להוציא אותך מכל בץ. אתה לא מלאך, אבל אוי ואבוי לך, אם אתפס אותך חלילה בשקר!".

למה בן אדם משקר? כי הוא רוצה לברוח ממציבות. אבל זה לא יעזור לו, כי סוף גנב לתליה. אבל אם תלך עם האמת - תחדר דרך קירות של פלדה! אני כבר כמעט חמישים שנה מתגלגל בעולם, ואני אומר לכם שזה עובד כמו שעון!

יש אנשים שחושבים שעם השקר הם ירויחו, אבל עם השקר רק יפסידו. תלך עם האמת! אתה לא חייב לפטפט ולספר דבר שלא שואלים אותך, אבל אם אתה חייב לענות, ובאפשרותך לומר או שקר או אמת, תגיד את האמת ולא תפסיד.

הכרתי בחור מכשר מאד מבית חרדי, שאהב לשקר. היה לו תחביב "לעבד" על אנשים. בכל מקום אליו בא, הוא שקר ונדה דברים מלבד, גם בצבא הוא שקר, ופך תפסו אותו וגיסו אותו. בגיל שמונה עשרה הוא התגייס, ובגיל עשרים הוא כבר היה מחלל שבת בפרהסיה, רחמנא ליצלן! והכל התחיל עם שקר. לכן מצוה אותנו התורה לא רק לא לשקר, אלא להתרחק מהשקר. "מדבר שקר תרחק!".

דבר השקר מרחיק אותך מבואר העולם, כי הקב"ה אמת וחוטמו אמת. אם אתה משקר, אתה מתרחק מבטח לנו: "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום" (דברים ד, ז), אבל רק עם האמת נתן להדבק באמת בקב"ה!

שבהיותו פעוט התייתם מהוריו? כשגדל מעט, לא היה מי שישלם עבורו למלמד בחדר והוא הסתובב ברחוב בחברת נערים גויים. משם קצרה הדרך להפך למלשין של היהודים, במיוחד קסם לו שבכה הצליח למצוא חן בעיני הפרזי.

פתאום נמלאתי רחמים על הילד היתום שלא זכה לגדל בדרך התורה, וחפשתי כמה אוכל לעזור לו, לגמול לו טובה כלשהי. והנה ברגע שהתמלא לבי ברחמים ואהבה אל היהודי הזה "כמים הפנים לפנים" פן לב האדם לאדם - גם הוא חש לפתע אהבה אלי, והבין שלא התנהג כראוי, שהיה עליו לשמוע בקול הרב. באותו רגע הרגיש צורך דחוף לפסיני ולבקש את סליחתי ולכן רדף אחרי עגלתו.

ואלו אתם עדין חשים שנאה כלפיו, ולכן אליכם פנה באפן דומה.

את הספור הזה קראתי בצעירותי בעתון "דער אידישע ליכט", ואת המסר הנוקב שלו נצילתי, כדי לעזור ליהודים אחרים.

בהיותי אברך צעיר גרתי בקצה בני ברק, באזור שהיה אז די חלוני. בסמוך לשיבה הממוקמת במעלה הרחוב התגורר יהודי חלוני נצול שואה, שבשבת היה מפעיל את הרדיו ב'פול ווליום', ולא התחשב בתושבים שקדשת השבת היתה יקרה בעיניהם. הדבר חרה לבחורי השיבה, והם קראו לעברו קריאות גנאי.

בשלב מסוים נגש אלי בחור, ובקש שאצטרף למחאה נגדו. שאלתי אותו: "היודעים אתם כי הוא נצול שואה? האם מישהו דבר אתו פעם יפה?". לא היתה לו תשובה, ואני לא הסכמתי להשתתף במחאה.

יום אחד פתחתי שם בית כנסת. ה' גלגל שמישהו רצה שאנהל את העניין שלו, ובקש שאפתח בית כנסת בכספו. היה לו כבר מקום, ואני שפצתי אותו, והקמתי בית כנסת. מגיע אלי היהודי הזה ובפיו שאלה: "בעוד כמה שבועות יהיה לכן שלי בר מצוה, וזהו בית הכנסת היחידי בסביבה, האם אתם מסכים לערוך לו את הבר מצוה בבית הכנסת שלך?".

"ודאי", עניתי לו "מה השאלה?".

"אבל... אתה יודע מי אני? אני השכן שכלם שונאים אותו, כלם פוגעים בו. לי אתה מוכן לעשות בר מצוה לכן?".

אמרתי לו: "ודאי, בלי ספק! אבל אני רוצה לתת לך עצה קטנה, אתה הרי לא יודע איך נראה בית הכנסת מבפנים, לא היית בבית כנסת כבר שנים רבות. לכן עצתי לך, שבשבתות הבאות תגיע לתפלה בשבת, תלמד להכיר את מהלך התפלות והקריאה בתורה, ועד שבת הבר מצוה כבר תהיה בענינים".

האיש קבל את עצתי, והתחיל לבקר בבית הכנסת.

"עשרים אגורות לביצה, עונה הכפרי, אך המלשין מתגרה בו: 'עשרים? אני משלם רק חמש'. הכפרי לא הפיר את האיש ואת מעלליו, וענה לעמתו: 'ראה, הידוע אתה כמה קשה אני עובד עד שבידי ביצים למכירה? ולמה אתה לועג לי ומציע מחיר מגוחך כזה? התבייש לך!'".

המלשין נפגע מדברי התוכחה של האיש, ובתגובה הפך את כל הביצים על פניו, ונמלט, מותר את הכפרי עם שביר קלפות ושלולית סמיכה.

היהודי לא השתהה, ורץ אל בית הרב, שבשעה זו לא עמד בפתחו הגבאי הקבוע. שמע הרב את שארע, ושלח את הגבאי לקרא לאותו יהודי לדון תורה. הגבאי חשש מאד, אך חזקה עליו מצות הרב והוא הלך.

כצפוי, 'המלשין' לא חשב לבוא, ושלח מעליו את הגבאי בצעקות רמות. אך הרב לא ותר, הן נודע בתקיפותו ללא פשרות, והוא שלח את הגבאי פעם שניה ושלישית אל בית המלשין, כשבכל פעם הגבאי סופג שם בזיונות ואף מכות, אך כצפוי, האיש לא הגיע אל הרב.

בשבת, פהרגלו, בא גם המלשין להתפלל וצפה שיתנו לו עליה מכפדת פדרישתו. אך כאן נעמד הרב והכריז: "יהודי זה סרב לבוא לדון תורה, ואשר על כן לא יוכל לקבל עליה! לא יעלה ולא יבוא!".

הקהל ההמום המתין במתח לבאות, הנה קרה מה שחששו שיהיה... ואכן, המלשין פסע והתרגז מאד, ויצא מבית הכנסת כשהוא קורא: "אתם עוד תשמעו ממני!".

כעבור יומים נקרא הרב לשמש סנדק בברית מילה בעירה סמוכה. יצא הרב לדרך בעגלה עם שנים מתלמידיו, והנה עגלתו של המלשין דוהרת בעקבותיהם.

"אבוי לנו! המלשין בעקבותינו!" נחרדו התלמידים, כשהם עוקבים אחר האיש העוצר את עגלתו לפני עגלת הרב ונגש אליהם. להפתעתם נפל לרגלי רבם והתחנן: "אנא, כבוד הרב, יסלח לי על שלא שמעתי בקולו!". התפיס המלשין עם הרב, ואילו אל תלמידיו פנה ואמר: "לא אגע בכם לרעה בנוכחות הרב, אולם אתם עוד תשמעו ממני!" ופנה אל עגלתו.

כשאה נעלם המלשין מן האפק, פנו השנים אל הרב בתמייה עצומה: "רבי, מה פשר הדבר? האם אחזו את המלשין הרהורי תשובה? ואם כן, מדוע אלינו התייחס כתמול שלשום, כשהוא ממשיך באימויו?".

חיי אליהם הרב ואמר: "לא במקרה השתנתה הגישה של המלשין אלי. כששמעתי על מעשיו, ברחתי עליו, ועל אשר עבר עליו בשנות ילדותו. האם ידעתם

טלפון אחד
וסדרות הספרים המבוקשות 'אריה שאג'
על פרשיות השבוע ומועדי השנה
מאוצרותיו של רבי אריה שכטר זצוק"ל
אצלך בבית! (המשלוח חינם)

ניתן להשיג את ספרי 'אריה שאג' בבתי הכנסת אצל הפצת ספרים י. בלוי
במוקד ההזמנות בטלפון או בוואצפ 054-8564033
בין השעות 7:00 בבוקר עד 1:00 בלילה
או באתר bloy.co.il | במייל bloyseforim@gmail.com

מהתיקנות הדרך היומית

בס"ד | פנינים מתוך שיעורי הדרך היומית של הרה"ג אברהם ישעיהו קובלסקי שליט"א

יומא דהילולא קדישא

ליומא דהילולא של כ"ק מרן אדמו"ר הרבי
הבאר יעקב מנדבורנה, הרה"ק רבי יעקב
ישכר בער זצוק"ל בן כ"ק מרן אדמו"ר
בעל הדבר חיים רבי חיים מרדכי מנדבורנה
זצוק"ל, נלב"ע ז' באדר תשע"ב

סיפור עוצמתי אודות האהבת ישראל
הנוראה של מרן הרבי הבאר יעקב זצוק"ל
שמעתי מפי אחי הגאון הנודע המגיד שיעור
הותיק רבות בשנים רבי משה שליט"א,
אשר זכה לקירבה יתירה מאת הרבי זצוק"ל.

היה זה בעת שהגיע הנדיב הגדול מר מאיר
רוזנטל לרבי והציע לתת סכום עצום
לבניית המוסדות. הכינו אז לכבודו אירוע
ענק בהילטון של תחילת כתיבת ספר תורה,
ובר הכריו גם על הבנין החדש. חסידות
נדבורנה ששכנה עד אז בשטיבל קטן
וצפוף, קיבלה פתאום קומפלקס ענק של
כ-20,000 מ"ר. ההתרגשות היתה בשיאה,
ולבם של חסידיו נדבורנה די בכל אתר, גאה
מרב שמחה.

באותה תקופה חוויתי קושי מסוים, כאשר
אחד מבני ביתי לא הרגיש טוב. האירוע
בהילטון הסתיים, והקהל יצא מהאולם.
כאשר הרבי יוצא, הוא רואה אותי, וקורא
לי אליו. נגשתי מיד, והרבי אומר לי: "תבוא
אלי מיד הביתה". באתי הביתה לרבי, והרבי
נכנס איתי לסלון.

"דע לך", פותח הרבי ואומר, "כל מנהלי
המוסדות יושבים אצלי כרגע בחדר השני
במסיבה, אבל מה שקורה אצלך בבית מעניין
אותי יותר מכל המסיבה הזאת..." הוא עזב
את כולם ונכנס איתי לסלון, ישב אתי רבע
שעה-עשרים דקות בנחת, כאילו כל השאר
לא מעניין אותו בכלל. עובדה שהשאיפה
עלי רושם עצום. מידת ההשתוות של הרבי,
לצאת מאירוע שמישהו בא ותורם לו סכום
ענק, אירוע דרמטי ומרגש שכזה, והבעיה
הפרטית שלי חשובה לו יותר מהכל.

סיפור נוסף מספר אחי הגאון שליט"א: היה
זה באחד השמחות של הרבי, בשבע ברכות
האחרון לאחד הילדים שנערך בביתו, כ"ק
הגדול, שמנו לב שהרבי היה מאוד מאוד
סוער. מאוד לא בתוך השמחה. אחרי זה
הוא אמר לאבא רבי שמואל צבי זצ"ל, שאיזה
אבדק התאונן בפניו על צרתו, והוא חיכה
לשמוע בשורה טובה מה קורה אצל אותו
אבדק, והוא לא בא לעדכן אותו. כך הוא
ישב כל השבע ברכות בראש מוטריד, מה קורה
אצל אותו אבדק. הוא לא יכל לשמוח, ולא היה
בשמחה שלו, כי הוא חיכה לתשובות מה קורה
עם אותו יהודי...

עם מה היה אביהם של ישראל טרוד ביום שמחתו

תפקידו של הרבי - לתת ולתת

הגאון רבי מנחם קליין שליט"א, ובה של פרנקפורט-דמיין,
מקים ומייסד אהלה של תורה בחצר הקודש מנדבורנה, סיפר על
התבטאות מופלאה שנשמעה מפי קדשו של הרבי, ובה הגדיר
רבינו בעצמו את מהותו ותפקידו עלי אדמות. היה זה בראשית
ימי הנהגתו, כאשר נסע רבינו לחוץ לארץ והצטרפו מנהלי
המוסדות למסעו. הוא ישב ועבד את עבודתו
בקודש - להאיר חיייהם של יהודים שלא הכיר -
והם הסתובבו בבתי נגידים וערכו מגבית לטובת
המוסדות.

בהיותם בקנדה, הגיע גביר גדול לבית האכסניה
ששהה שם רבינו, והלה התבטא באוזני מנהלי
המוסדות כי מוכן הוא לתרום סכום עצום,
אך בתנאי שרבינו יבקש זאת ממנו בעצמו.
נכנסו מנהלי המוסדות - אבי מורי הצדיק רבי
שמואל צבי קובלסקי זצ"ל והרה"ח רבי שמואל צבי אלבוים
ז"ל - ואמרו לרבינו, כי גביר פלוני מבקש להיכנס אליו וכי
אמר להם מראש על נכונותו לתרום סכום גדול אם יתבקש
מפי רבינו. הנהן רבינו בראשו כמסכים, אך כשיצאו השניים

באמירת ההלל נבקעו השמים

השבוע נלמד בדרך היומית (דף פ"ה ע"ב): "כזיתא פסחא והלילא
פקע איגרא". פירש רש"י: "כזיתא פסחא - חבורות גדולות
היו נמנן עד שלא היה הפסח מגיע לכל אחד כי אם כזית
מן הפסח. והלילא פקע איגרא - לקול המולת ההמון מההלל
דומין כאילו הגגין מתבקעים, שהיו אומרים ההלל על הפסח,
כדתנן לקמן (דף צ"ה ע"א) הראשון טעון הלל על
אכילתו. וממשיכה הגמרא "מאי לא דאכלי
באיגרא ואמרי באיגרא, לא, דאכלי בארעא ואמרי
באיגרא" [-שאכלו את הפסח על הקרקע ואת
ההלל אמרו למעלה על הגגות].

נביא על כך את דבריו של הרה"ק התפארת שלמה
[מועדים, לשבת הגדול], וזה לשונו: "יש לרמז
בדברים הללו גדול ההתלהבות שהיה להם בשעת
אמירת ההלל, כמו שכתב בפירוש רש"י דומה כאילו
בקעו כל האירות. וזהו שאמרו בגמרא דאכלי בארעא למטה
[כלומר בארצות] ואמרו ההלל בגדול ההתלהבות ובקעו כל
הרקיעים. וזה [הטעם] שמגביהים הקערה [בלל הסדר], פירוש
מגביהים להעלות אכילתם למעלה לרצון לפני אבינו שבשמים".

התפקיד שלי
בעולם הוא
רק לתת
ולא לבקש

מתורתו של רבי

קטעים מתוך דברי תורתו של כ"ק מרן הבאר יעקב מנדבורנה זצוק"ל
שאמר ביום ט"ז טבת ביומא דהילולא של אביו הקדוש כ"ק מרן הדבר חיים זצוק"ל

איתא בגמרא (יומא פ"ז ע"א): "גדולה תשובה שמגיעת עד כסא הכבוד, שנאמר שובה ישראל עד ה' אלקיך". והנה נודע שביומא
דהילולא נשמחו של הצדיק עולה ומתעלה למעלה ממדרגה למדרגה ומהיכל להיכל וכך היא עולה ומתקרבת אל כסא
הכבוד אשר ממנו מחצב הנשמות וגם בעולם הזה כל מי שהיה לו קשר עם נשמת הצדיק זוכה ג"כ לעלות ולהתעלות
בהאי יומא רבה. נמצא לפי זה שיומא דהילולא הוא יומא טבא ורבה מצד העליה הגדולה שיש לנשמת הצדיק בעולם העליון,
וגם זמן המוכשר להתעוררות תשובה לכל אלו שבעולם הזה אשר יש להם קשר עם נשמת הצדיק, כי מאחר שהם זוכים
לעליה מעין העליה שיש לנשמת הצדיק, א"כ הרי הם זוכים להתקרב יותר אל כסא הכבוד כביכול, נמצא שהם באותה הבחינה
ובאותה הדרך של תשובה, שהיא ג"כ מגיעת עד כסא הכבוד, ולכן הוא זמן המסוגל לתשובה... יום מסוגל שכל אחד ואחד
יתעורר לשוב בתשובה שלימה על העניינים הפרטיים שלו.

עיקר זכרון קדוש אינו לזכור דווקא את ענין המופתים והישועות, כי זה היה רק דרך אגב מפני שצרכי עמך ישראל מרובים לכן
היה לו גם הכוח הזה להשפיע מה שהיו צריכים בבני חיי ומזוני, אכן העיקר אצלו היה אהבת ויגיעת התורה ואהבת הבורא
ויראתו ועבודתו ה' בכל כוחו ובכל לבבו ונפשו ומאודו. וזה מה שצריכים לזכור ממנו כל אותם שזכו להכיר קצת בחיים חיותו
ורוצים להמשיך בדרכיו הקדושים. כמו שסיפר הגה"ק מהרש"ם מברז'אן זצ"ל (מובא בספר בעש"ט על התורה פ"ה יתרו במקור מים
חיים) ששמע מזקנים כי פעם ישבו תלמידי כ"ק אא"ז הרה"ק רבי ארון לייב מפרימישלאן זיע"א וסיפרו מופתים מרבינו הבעל
שם טוב הקדוש זיע"א, ואא"ז הנ"ל ישב בחדרו הסמוך ושמע דבריהם ופתח הדלת ואמר להם: "מה לכם לספר מופתיו? ספרו
נא גדול צדקתו ויראתו". ע"כ. וכמו כן מסופר שהבעל שם טוב בעצמו נתגלה לתלמידיו לאחר הסתלקותו ואמר להם: "מדוע
אתם מדברים מהמופתים שלי ולא מהיראת שמים שהיה לי".

על כן ביומא דהילולא של האי צדיק צריך להיות עיקר עיונינו ומאויינו לדבוק בדרכיו הקדושים בדרכי התורה והיראה
והעבודה כאשר לימד דעת את העם וכאשר הראה בעצמו דוגמא בפועל ממש על כל צעד וצעד, וע"ז זה נזכר שהלהבה
שבערה אצלו תמשיך להאיר לנו לחמם הלבבות ולזכר הגופים והמוחות, שנרצה להיות מוסיף והולך בתורה וביראה, הן
בלימודים בעיון והן בלימוד הבקיות הן בהלכה והן בדברי מוסר.

ובכן, יהי ה' אלקינו עמו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו, ונזכה להמשיך בתורתו ה' ובעבודתו ויראתו באמת
כרצונו, וללכת בעקבי הצאן להמשיך בדרכי אבותינו הקדושים... ויעזר הש"ת שתעמוד לנו זכות בעל הילולא כ"ק
אאמו"ר זיע"א, מה כאן היה עומד ומשמש להמשיך אור עליון ושפע קדש על החוסים בצלו, אף שם יהיה עומד ומשמש
להמשיך עליו אורה ושמחה ברוחניות וגשמיות.

טוב עין הוא יבורך, יישר כוח עצום לידד נפשי נכדו תיבדו בבת עינו של רבינו הקדוש זצוק"ל מנחה הרבים הגאון המושלם הרב חיים מרדכי
אשכנז שליט"א ראש מכון דבר חיים על הסיוע בנפש הצפה לללון

מיני מתיקה

על הפסוק בשירה בפרשת בשלח "זה א-לי ואנוהו אלקי אבי וארומננו", אומר רש"י: "אלקי אבי-לא אני תחלת הקדשה אלא מחזקת ועומדת לי הקדשה ואלהותו עלי מימי אבותי". הרי לפנינו שהקדושה עוברת לדורי דורות.

חשבותי לפי זה בחמלת ה' עלי ובסייעתא דשמיא, שאנחנו צריכים להשתדל שלא לבייש את האבות. אנחנו צריכים להשתדל לא ללכלך את הקדושה, שהקדושה תהיה תמה וטהורה. שכל אחד יחשוב מי היה האבא שלו, מי היה הסבא שלו, מי היה העלסטר זיידע שלו, וגם מי היה הרבי שלו, כמו שהגמרא אומרת כל המלמד את בן חבירו תורה כאילו ילדו.

ראיתי דבר נורא מהרבי הקדוש שר התורה מרן האבני נר צוק"ל בשם חמיו השרף מקאצק על הפסוק "ארור מכה רעהו בסתר", שזה הולך על התלמיד שעובר עבירה בסתר, שהוא מכה את רבו, כי הרבי מרגיש בחטאו!

וממילא כשכל אחד יזכור תמיד את הקדושה "המוחזקת ועומדת לי מימי אבותי", וישתדל שלא לפגום אותה, לא נצטרך להתבייש בביאת משיח צדקנו נגד אבותינו וזקינינו.

לקרוא לאיש, פנה רבינו אל הרה"ג רבי מנחם קליין שליט"א, שנכח בחדר, והפטיר לעברו: "הם רוצים שאבקש ממנו כסף... וכי אינם יודעים שהתפקיד שלי בעולם הוא רק לתת ולתת ולא לבקש?!"

ואכן רבינו לא דיבר עם האיש מאומה אודות הכסף, ואף על פי כן הוא הרים תרומתו בעין יפה, ולימים נתן וחזר ונתן כהנה וכהנה.

סיפור דומה סיפר הרב יעקב ישעי' כהן שיחי', שזכה להתקרב לרבינו והיה מקושר אליו בשנותיו האחרונות, כי כמה פעמים הפציר ברבינו שישית עליו סכום כסף גדול שיביא לו, כדי שבזכות זה יוכל להמשיך לו ישועה מיוחדת בתורת 'חליפין', בצינו כי שמענו על צדיקים גדולים שנהגו כן. תמיד השיב רבינו בשלילה, ופעם אף אמר בהטעמה: "הלא יודע אתה כי אין דרכי בכך. אינני מבקש וגם לא אבקש". ניסה האבדך וטען, כי אינו מתכוון שיבקש רבינו כסף לשם כסף אלא שישית עליו סכום למטרת ישועה. דחה רבינו את דבריו ואמר בחיוך: "בהתחכמויות מן הסוג הזה אני מומחה", ולא הסכים לשנות דרכו.

סגולה נגד יסורים

יש וורט של ההייליגער קדוש ה' הרבי מרוז'ן ז"ע על הפסוק בפרשת השבוע 'ה' איש מלחמה ה' שמו'. אומר ההייליגער רז"ניער, שם הו"ה כידוע מורה על מדת הרחמים. גם כשבאים על האדם יסורים ח"ו הוא צריך לדעת להשכיל ולהבין שהכל הוא מבורא עולם ולטובתו. וזהו כוונת הפסוק, אף כאשר נראה שהקב"ה הוא איש מלחמה-מ"מ הו"ה שמו.

למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו

קטע מרטיט מתוך צוואתו הקדושה של כ"ק מרן הרבי הבאר יעקב צוק"ל

פונה אני ומתחנן לפניכם על נפשי לעשות מה שבכוונתם ויכולתם להצילני מרדת שחת ח"ו, ואולי אזכה להיבנות מכם, כמ"כ בספר חסידים (סי' תשע"א) "מועיל למתים שהחיים מתפללים עליהם או צדקה שנותנים עליהם, וצדקה תציל ממות (משלי י"א, ד')-ממות שבזה העולם וממות שלעתידי וכו'", כי לא זכיתי בחיים חיותי לתקן את הנר"ן, הן בתורה הן בעבודה הן במעשים טובים, כראוי לזרעא דאבא זיע"א, כי טרוד הייתי מטרדות היצר ומטרדות הציבור יומם ולילה כידוע קצת לכולם.

לכן אבקש מכם בני וחתני היקרים, נכדי הנעימים, תלמידי המצוינים, זקני העדה ואברכים חשובים, כל אחד בשמו הטוב יבורך לעולם, שכל אחד ואחד ישתדל כפי יכולתו להקדיש מזמנו החשוב בל"נ עת קבוע מדי יום ביומו ולפעול איזה דבר לטובת נשמותי: איזה שיעור קבוע בל"נ לטובת נשמותי, בגמרא או במשניות או במוסר, או איזה מעשה צדקה, ובנוסף לזה יקבל כל אחד על עצמו שלש תקנות טובות כפי רצונו לטובת נשמותי. וכל מי שנפשו חשקה להיטיב אתי עמי, ישתדל לטובל כל פעם, כולל בערב שב"ק ובשב"ק, טבילה לטובת נשמותי, ולהזכיר על הכל בשפה ברורה שהכל הוא "לטובת נשמותי של...".

ובבקשה מכם שתזכרו לי חסד נעורים וימים מקדם, כי בכל כוחי עבדתי אתכם ועמדתי לימינכם, ובזמן שמישהו מכם (ולא דווקא מכם) היה בעת מצוקה ח"ו ופנה אלי לבקש עזרה עשיתי כמיטב יכולתי ברוח ובגשם ואף מעבר למקובל, וב"ה שזכינו לראות סייעתא דשמיא בעמלנו ובמלאכת קודש זו וד"ל. על כן מרשה אני לעצמי-עתה כאשר באים ומתקרבים ימי הזקנה ואני עני ממעש רואה את עצמי ריק מכל טובה-לבקש בכל לשון של בקשה לבוא עתה אתם לעזרתי כאשר הייתי עמכם בצרה, וכל אחד מכם יכול להיטיב עמי הנדכה והנכאה ע"י כל שיעור בלימוד וכל מעשה טוב וצדקה שיעשה כפי יכולתו לטובת נפשי ורוחי ונשמותי. ובאם יזכני ה' הטוב ואזכה לתיקון נר"ן ולהגיע אל המנוחה ואל הנחלה בשלימות, אשתדל בל"נ להיטיב עמכם כפי אפשרותי ולפי צורך השעה.

רחמנא אידכר לן זכותיה דיעקב רחימא

מאוצרות המועדים

משכנס אדר מרבין בשמחה. כתב הרה"ק האוהב ישראל מאפסא צוק"ל (אוהב ישראל לפרשת זכור), בשמח"ה בגימטריא שנ"ה, לרמז שהשמחה המתעוררת בימים הללו ממשיכים שמחה וחדוה לכל השנה כולה.

והרה"ק החוזה מלובלין היה מסביר שעמל"ק בגימטריא ספ"ק, כי זה היה כל כוחו של עמלק שהיה מכניס ספיקות בלבם של ישראל. והנה בחודש אדר שאנו מוחין את זכרו של עמלק, והספיקות מתבטלים מאתנו, הרי "אין שמחה כהתרת הספיקות", וממילא מרבים בשמחה.

נקודה למחשבה:

הגמרא במסכת תענית (דף כ"ט ע"א) אומרת שכשיש ליהודי משפט עם גוי, יראה להשתמט ממנו ולדחות את המשפט עד חודש אדר, שבו יש מזל גדול לישראל. אמר על כך מרן החדושי הר"ם צוק"ל מגור, שהכוונה היא דער אייגנער גוי, כלומר הגוי שיש לכל אחד בלבו, שהוא חלקו של עמלק, שכשיהודי רוצה לצנח אותו, ישנה סגולה מיוחדת לחודש אדר שיוכל להתגבר עליו ולצנחו.

לזכרון עולם

נעלה את זכרו של האי רעיא מהימנא קדישא צדיק תמים היה בדורותיו, איש אלוקים קדוש ונורא, שכינה מדברת מגורנו אדוננו מורנו ורבינו הקדוש והטהור, הרבי של כלל ישראל

כ"ק מרן ה'באר יעקב' רבי יעקב ישכר בער צוקלה"ה מנדבורנה

בן אדוננו מורנו ורבינו הקדוש והטהור כ"ק מרן ה'דבר חיים' רבי חיים מרדכי צוקלה"ה מנדבורנה

נתבקש למתיבתא דרקייעא ואיקטר בחד קטירא לחיי עלמא בהאי רעוא דאיסתליק משה רעיא מהימנא ביום ז' באדר תשע"ב תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

נדבת אב"ד פרנקפורט מקים עולה של תורה הגאון הרב מנחם קליין שליט"א לזכותו ולזכות משפחתו

לשמיעת שיעורי הרה"ג אברהם ישעיהו קובלסקי בקול הלשון חייג: 073-295-1340 | לקבלת העלון בדוא"ל: a0548470661@gmail.com

להרצאות | לשיעורים | להנצחות | לתגובות | לתרומות, ולכל ענין אחר בנוגע לגליון: 054-847-0661

**"דומה דודי לצבי או לעפר האילים,
הנה זה עומד אחר פתלנו,
משגיח מן החלונות מציץ מן החרקים".**
(שיר השירים ב,ט)

אין דעתו נוחה בכל המקומות אשר מתהלך שם, עד שיהיה שוכן בבית המקדש בכותל מערבי, כמו שאמרו רז"ל 'לא זזה השכינה מכותל מערבי שנאמר הנה זה עומד אחר כתלנו', **משגיח משם ומשקיף על בני אדם.** (רמב"ן שם)

גם כי אינו רחוק באמת, אבל קרוב לכל קוראיו, **ומסתתר שלא נרגיש בו עד שנתעורר לבקשו,** כאמרו "ובקשתם משם את ה' אלוהיך ומצאת". (ספורנו שם)

**מסר מצמרר משמים
במגיפה בשנת תרכ"ה**

השנים תרכ"ה - תרכ"ו היו עת צרה לשוב הירושלמי שהוקם בין החומות. מגיפת החולירע השתוללה בכל עוזה והפילה עשרות חללים. הישוב הלך ונצטמק, ויהודי ירושלים לא ידעו כיצד להתמודד עם המלאך המשחית. הידיעות שהגיעו מירושלים לאנשי הגולה, הוסיפו תאניה ואניה לכל בית ישראל, ובפרט כאשר הכריעה המגיפה את הגאון רבי משה יהודה לייב מקוטנא, בעל 'זית רענן' ו'תפארת ירושלים' אשר נסתלק לבית עולמו ביום המר והנמחר ג' שבט תרכ"ה.

לאחר פטירתם של הגאון רבי יוסף זונדל מסלנט והגאון רבי נחום משאדיק בתחילת שנת תרכ"ו, החליט הגאון רבי מאיר אויערבאך מקאליש בעל 'אמרי בינה', לעשות שאלת חלום ולבקש שיגלו לו מן השמים על מה יצא הקצף הגדול.

באחד הימים לאחר תפילת ותיקין בחורבת רבי יהודה החסיד, ירד הרב מקאליש למעין השילוח למקום המקובל כמקווה דרבי ישמעאל כהן גדול, טבל ש"י טבילות וישב כל אותו היום בתענית, כאשר לא פסיק פומיה מגירסא. לעת ערב ירד שוב לטבול, ועודו בתענית עלה על יצועו, כאשר למראשותיו הניח קלף שבו כתובה שאלת החלום, כפי שקיבל מרבותיו יודעי תורת הנסתר.

כחצות הלילה ננער הרב מקאליש בבעתה, זה עתה ראה כבהקיץ ממש, אש שחורה על גבי אש לבנה את הפסוק: "דומה דודי לצבי או לעופר האילים, הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרקים". הרב מקאליש הבין כי קיבל את התשובה לשאלתו. הרמז מורה על "אחר כתלנו" - הכותל המערבי, אך האם הכוונה שיש להרבות בתפילה ליד הכותל המערבי? הלא נהרי דמעות כבר נשפכו שם כמים, יהודים עומדים ומפצירים בתפילה ימים ולילות ליד הכותל המערבי. מה כוונת הרמז?

ירד הרב מקאליש מביתו, ופנה לרבו רבי רפאל ידידיה אבועלאפיא ראש חכמי 'בית אל', שיסביר לו את פשר הדבר. סיפר לו רבי רפאל ידידיה, כי גם הוא בחצות הלילה שמע פתאום קול המולה גדולה, ואחריה קול המכריז: "מי גילה רז זה לבני?". ואז הסביר לו את פתרון התשובה: הכותל המערבי שמעולם לא זזה ממנו שכינה מבקש את עלבונו. יהודי ירושלים אשר לנגד עיניהם מזבח ה' ההרוס דינם כמי שמתו מוטל לפניו. ואם כי לא קיבלו

חז"ל דעתם של הפרושים להנזר מבשר ויין לגמרי מיום שחרב בית המקדש, אך הרי כתוב "אעלה את ירושלים על ראש שמחתי", וכאשר מזמרים ומרקדים בכל שמחה הנערכת בעיר הקודש עד כדי שכחה מהמקדש החרב והשומם, תובע ה"כותל המערבי" את עלבונם...

שמע הרב מקאליש את דברי רבו, ומיהר להזעיק את גאוני ירושלים. תוך שעה קלה נאספו גדולי וחכמי ירושלים ובראשם הגאון רבי שמואל מסלנט למעונו של הרב מקאליש.

ניכר על הרב מקאליש כי הוא נרגש וחיוור כסיד, בדמעות שליש הוא סיפר לפני הנאספים מה שראו עיניו בחלום הלילה, וחזר על דברי רבו הקדוש ראש חכמי 'בית אל'.

"אין לך שמחה ליהודי כיום שבו הוא עורך שמחת נישואין לאחד מילדיו" אמר הרב מקאליש, "כמדומה שעתה כאשר נתקבצו יהודי הגולה לעיר הקודש והחורבן עומד לנגד עינינו, מן הראוי שנקבל על עצמנו לבטל את תזמורת כלי הזמר בכל חתונה הנערכת בירושלים. נתאסף נא כל אנשי ירושלים ליד הכותל המערבי, ושם נקבל קבלה זו, אולי כך נוכל לשכך את חרון האף הגדול מן השמים, ויסור מאתנו המלאך המשחית בנו ללא הרף".

ההצעה נתקבלה פה אחד, ובמהרה יצאה ההכרזה מטעם בתי הדין של ירושלים על דבר ההתכנסות ליד הכותל. עוד באותו שבוע בליל שישי נהרו אנשי ירושלים על נשותיהם וטפם אל הכותל המערבי, כדי להפיל תחינה ולשמוע את דבר חכמי התורה.

בהכרזת האיסור החדש כווד הגאון רבי יעקב לייב לעווין, אחיו של הגאון רבי נחום משאדיק. בתחילת דבריו הקריא את דברי הגמ' בשבת קי, שלאחר פטירת רב גזר רב יצחק בר ביסנא שלא להביא מיני הדסים ועצי ארזים לנישואין ולזמר עליהם כמנהג אותם ימים, והיה שם אדם אחד שלא שעה לגזירת חכמים והביא הדסים וזימר עליהם, ונענש שנשכו נחש ולא מצאו רפואה למכתו ומת.

"אנו נמצאים בעידן קשה, צדיקים וחסידים הולכים מאתנו בזה אחר זה, הישוב מצטמק והולך, ובשנה אחת נפטרו לבית עולמם שלשה אדירי תורה וקדושה. עכשיו הזמן לחדש את הגזירה ולמנוע מלזמר בכלי זמר בחתונות הנערכות במקומנו".

"כפי שנגלה לרבינו הרב מקאליש מן השמים, הרי סיבת המגיפה היא מכיון שאין אנו נזהרים מספיק באבל על החורבן. "הנה זה עומד אחר כתלנו" - הקב"ה עומד ותובע שיזכרו את חורבן המקדש, והדבר מוטל ביחוד עלינו הגרים בסמיכות למקום המקדש. על אנשי ירושלים לא להשכיח מליבם את זכרון המקדש, ככתוב "ציון היא דורש אין לה", ולקבל על עצמם את הגזירה שיצאה מבתי הדינים של ירושלים. כל אחד בלי יוצא מן הכלל מוזהר להמנע מכלי זמר בעת חתונת אחד מצאצאיו, ואיסור זה חל הן על החתן הכלה והמחותנים, והן על המשוררים והקוראים, ולא יהיה כח לשום בית דין לבטל קבלה זו".

פה אחד קיבלו על עצמם תושבי ירושלים את דבר האיסור החדש, ומאז והלאה היתה הרווחה ונעצרה המגיפה. מיני אז נזהרו אנשי ירושלים ביתר שאת בקדושת הכותל המערבי ובזכרון חורבן בית המקדש, מתוך ציפיה והשתוקקות רבה לחזרת השכינה לציון במהרה בימינו אמן.

אולי המגיפה בזמנינו ופטירת שלושה גדולי ישראל, (וכן התמעטות החתונות), שייכת לשכחת המקדש. וראוי להתחזק במיעוט 'מזמרים' ו'כלי זמר' רועשים – ונעלה בזה את ירושלים על ראש שמחתנו, ובזכות זה נזכה לגאולה שלימה בקרוב.

המעוניין לחזק ולהתחזק יפנה למייל: t8429433@gmail.com

וארטים לפרשת השבוע

כא ב. כי תקנה עבד עברי וגוי אם אדוניו יתן לו אישה. יש להקשות דפתח הכתוב בלשון נכח באמרו כי תקנה, וסיים בלשון נסתר באמרו אם אדוניו יתן לו אישה ולא כתב אם תתן לו כלשון הפתיחה. וי"ל שהתורה באה כאן לרמוז את הדין שכתב הרמב"ם ג ג מעבדים, שגם כשהבן יורש את העבד בתוך שש הוא מוסר לו שפחה כנענית, לכן שינה וכתב 'אם אדוניו יתן לו' לומר שאף שהוא לא זה שקנה את העבד הוא אדוניו לגבי זה שבידו לתת לו שפחה. רבי אייזיק אבןבנד.

כא ג. אם בגפו יבוא בגפו יצא אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו. הנה בפרשת בחר כתיב ויצא מעמך הוא ובניו עמו. ואילו כאן לא כתיב בניו ומדוע? וי"ל, אומר החת"ס, דהנה רש"י והרמב"ן כאן כותבים שהאדון חייב בפרנסת האישה והילדים במקום האב, והרי חיוב האב במזונות בנו הוא עד גיל שש. וא"כ כאן שמדברים על יציאת העבד לאחר שש, ממילא אין ילדים שהוא זן כעת וא"כ לא יוצאים ילדים מרשותו, משא"כ בפרשת בחר שמדברים שם על יובל וזה יכול להיות גם אחרי שנתיים, אז יש דין שיוצאים גם חיובי בניו מעמו.

כא ו. ורצע אדוניו את אזנו במרצע. וברש"י הביא מקידושין את אזנו הימנית, או אינו אלא של שמאל ת"ל שהרציעה היא באוזן ימין דילפינן אזן און ממצורע. ובחנוכת התורה ביאר בדרך דרוש את רש"י מה הה"א לומר שהוא אוזן שמאל הלא כל מצווה היא בימין? ותירץ דאיתא בחז"ל שאת עשרת הדברות אמר הקב"ה בימין וזה היה לשמאלן של ישראל, וא"כ אוזן שמאל שמע בחר סיני שאסור לגנוב וכו' ולכן היה צד שהיא האוזן שתירצע. וראיתי באבני שוהם לרבי שמעון משה מלמד שהביא בדרך מליצה בשם אחיו רבי יהושע זלגי דביאר דמדוע למעשה אוזן ימין הרי אוזן שמאל שמעה ראשונה? ועי' י"ל כיוון דסו"ס הוא גנב סימן שזה נכנס באוזן שמאל ויצא באוזן בימין ולכן האוזן שהוציאה אותו היא צריכה להירצע.

כא יד. וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה, מעם מזבחי תקחנו למות. הגמ' בחולין יא. אומרת מהיכן יודעים שאזלינן בתר רוב, ומשני מ'אחרי רבים להטות'. ופרכינן ה"מ ברובא דאיתא קמן, ברובא דליתא קמן מ"ל! ומשני דילף מעולה, (שכולה למזבח וא"א לדעת אי טריפה היא או לא) שהיה לנו לחשוש שמה אדם טריפה וא"כ הקרבן פסול, קמ"ל שהולכים אחרי רוב ורובם לא טריפות, ע"כ הגמ'. ומכאן גם לומדים שמי שהרג במזיד נהרג ולא יכול לומר הרגתי אדם טריפה, כי רובם לא טריפה. וכעת מובן הפסוק: וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה, היינו שאדם הירוג במזיד ויאמר (בערמה) הרגתי טריפה, 'מעם מזבחי תקחנו למות', היינו מביאים לו ראיה מהמזבח שמצינו בו שלא חוששים לטריפה, וממילא הוא יצטרך למות. חיד"א וחת"ס

כא כ – כא. וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת תח"י נקם ינקם. אך אם יום או יומיים יעמוד לא יוקם כי כספו הוא. יש להקשות אם הטעם הוא כי כסף הוא אז מה אכפת לן אם מת מיד או עמד ליום או יומיים? וי"ל, אומר רבי מנדל מקוצק, דהנה יש דין שהמפקיר עבדו יוצא לחירות, א"כ אם הבעה"ב הרגו במזיד ומת מיד אין לך מפקיר גדול מזה כי אנו רואים שרוצה להורגו ובוודאי לא חפץ בעבודתו, וא"כ יש לעבד דין בן חורין ונקרא שהרג חברו יהודי וחייבים ע"כ מיתה. משא"כ אם יום או יומיים יעמוד, אז אין הוכחה שמפקיר עבדו, ואדרבה הוא חי, והאדון נזהר שלא ימות מיד כי כספו הוא ולא מפקירו, ומכה עבד פטור ממיתה.

כא כו-ז. עבד יוצא בשן ועין. הגאון ביאר מה טעם עבד יוצא בשן ועין? י"ל כיוון שהעבדות באה לו מקללת חם 'עבד עבדים יהיה לאחיו' וחטאו היה וירא חם אבי כנען ויגד לאחיו, דהיינו שהחטא נעשה ע"י ראייה שזה עין ויגד שזה שן. וא"כ כשהוציאו לו אחד מהדברים מתכפר לו החטא ויוצא לחירות.

כא לו. כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה. והטעם שבשה נותנים ארבע ולא חמש כבשור, אומרת

הגמ' שבגניבת שה הוא התבזה ע"י שנטל את השה על הכתפיים, ובגלל הבזיון מורידים לו שה אחד ובמקום חמש ישלם 4. מקשה ע"כ הרב שך בזיון של יהודי שווה מיליונים, וכמו שכתוב מוטב להפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין וכו', וא"כ היה צריך להיות לו עודף בגלל הבזיון ולמה מחשיבים בזיון כ-שה אחד? וי"ל, אומר הרב שך, שהתורה מגלה לנו היות והגנב הזה הסכים להתבזות לסחוב בחובות שמה בשביל רווח של ששה אחד ממילא הוא גילה לנו שבשבילו בזיון של יהודי שווה רק ששה אחד ולכך מורידים לו ששה אחד. לפי"ז אדם שלומד כל יום בהתמדה ויום אחד הוא מפסיק באמצע הסדר בשביל להרוויח איזה כמה ידיעות מעניינות, או כמה ששקל, או אחד שכל יום הוא קם בזמן למניין החשוב ויום אחד בשביל כמה דקות שינה הוא נשאר במיטה, ממילא מכאן ולהבא ולמפרע הוא יקבל שכר בשמים על כל הימים שהוא כן למד טוב, או קם בזמן, כמו ההנאה שבשבילה הוא ביטל מהתורה, או שכר על הימים שקם בזמן לתפילה כהנאת 5 דקות שינה. ומשל למה הדבר דומה, לאדם שכל יום עבודה שלו הוא עושה 5 מיליון דולר, האם בשביל איזה כמה דקות שינה או הנאה קטנה שחולפת הוא יפסיד אותה, פשיטא שלא.

כב כב. אם ענה תענה אותו כי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו. הלשון **כי אם** צעוק הוא קשה, כי היה צריך להיות כתוב ואם צעוק יצעק אלי. וי"ל ע"פ ב"ב טז דפנינה לש"ש נתכוונה במה שציערה לחנה כי היא רצתה שחנה תתפלל, ובכ"א נפטרו לו הילדים. ומכוחה מכך הגמ' שאסור לצער אדם אפי' לש"ש. וזה מה שכתוב כאן בפסוק אם ענה תענה אותו בשביל (כי אם) שיצעק אלי, שמוע אשמע צעקתו, ואז המשך הפסוק וחרה אפי והרגתי אתכם, ר"ל.

כב ל. לכלב תשליכון אותו. יש לעיין למה כתוב תשליכון ולא תשליכו? וי"ל, אומר רבי חיים קניבסקי, שבא לרמוז לדברי הגמ' בשלהי שבת, דאיתא שם בדרך העולם להשליך שאריות הבשר לכלב והנ"מ במדבר, אבל בעיר לא יעשה זאת כי הכלב יסדך אחרי, והנה איתא בב"ב כה. מרחיקין הנבילות מהעיר נ אמה. ולכך כתיב לכלב תשליכון ו והיינו שתשליחו נ אמה כדי שלא יבוא ללכת אחריכם.

כג ד-ה. כי תפגע שור אויבך או חמורו תעה השב תשבנו לו. כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וגוי עזוב תעזוב עמו. הנה במצוות השבת אבידה כתוב **אויבך**, ואילו במצוות עזוב תעזוב כתוב **שונאך**. צ"ע למה שינתה התורה בלשון בין שתי המצוות? וי"ל ע"פ מה שחילקו חכמי הלשון בין אויב לשונא. אויב הוא מי ששנאתו בסתר וכלפי חוץ נראה כאוהב, ואילו שונא הוא מי שמראה את שנאתו כלפי חוץ. וכעת הכל כמין חומר. דבפרשת אבידה שהבהמה תועה בדרך ואין בעלים שרואים ד"ז אז זה הזדמנות לאויב שכלפי חוץ נראה כאוהב לנקוט את שנאתו לבעלים, ואותו ציוותה התורה להשיב. משא"כ בעזוב תעזוב שם האויב לא יעין לא לסייע כי כלפי חוץ הוא משקר ואוהב, והבעלים כאן רואים אותו ובוודאי יעזור, ולכך הציווי הוא על השונא ששנאתו היא כלפי חוץ ואותו ציוותה התורה לעזור. פרדס יוסף.

כג טז. וחג האסיף בצאת השנה באספך את תבואתך מן השדה. וקשה כאן קושיה עצומה, הא חג האסיף הוא חג הסוכות, וכתוב כאן שהוא בצאת השנה, היינו באלול, ולהלן בפרשת כי תשא כתוב חג האסיף לתקופת השנה ופרש"י בתחילת השנה הבאה? וי"ל, אומר היאור שמח' ע"פ המדרש הידוע (ילקוט פרשת פנחס), שמעיקרא הקב"ה רצה לעשות ר"ה בחודש תמוז, וי"כ בחודש אב, וסוכות בחודש אלול, ובגלל שעשו חטא העגל הקב"ה ביטל הכל, ובתשרי נתפייס ופרע להם את כל החטים הנ"ל בחודש תשרי. וא"כ פרשתנו שהיתה קודם חטא העגל - סוכות היא אמור להיות באלול, ואילו ביכי תשא' שהיא אחרי חטא העגל סוכות נהיה בתחילת השנה. ויובן ג"כ למה ביכי תשא כתוב ג"פ יראה לך זכורך ו'לא יחמוד איש את ארצד', ואילו כאן (כג כז) לא כתוב את המשפט ולא יחמוד איש את ארצד על הפסוק שלוש פעמים בשנה יראה לך זכורך. וי"ל ע"פ עירובין נד. שקודם שנשתברו הלוחות אין כל אומה ולשון שולטת בהם, וכאן הוי קודם שנשתברו הלוחות לכך לא הוצרכו בברכה של לא יחמוד איש את ארצד, משא"כ ביכי תשא' לאחר שבירת הלוחות הוצרכו להבטחה ולא יחמוד איש את ארצד.

פרשת משפטים תשפ"א

כג יט. ראשית ביכורי אדמתך תבניא בית ה' אלוקיך לא תבשל גדי בחלב אמו. וקשה מה הקשר בין ביכורים לאיסור בשר וחלב? וי"ל ע"פ מה שמספרים על הגאון שכשהוא היה בבית הכסא, כדי שלא יבוא להרהר בלימוד הוא היה קורא בספרי חכמה של גוים, יום אחד הוא רואה שכתוב שאם אחד מעררב בשר וחלב יחדיו, ולוקח את החלב ומשקה עם זה את האילן ויחיה, ופחות מאד מיוחדים.. אמר הגאון כעת אני מבין את הקשר בין ביכורים לבשר וחלב, היינו שהתורה אומרת לנו שכשתבניא ביכורים לא תעררב בשר וחלב ותשקה עם זה את האילן, כי זה אסור בהנאה. (כמובן מאז הוא הפסיק ללמוד בספריהם כי הוא ראה שהוא מגיע עיי"כ לדברי תורה).

כג כד. לא תשתחויה להם וגוי' כי הרס תהרסם ושבר תשבר מצבותיהם. יש לעיין למה לא הובא כאן גם 'ואת אשיריהם תגדעו' או 'ותשרפו באש' כמו שכתוב בכי תשא ובדברים? וי"ל, אומר רבי יחזקאל אברמסקי, ע"פ ע"ז נג: ששם מבואר שגוי לא יכול לאסור דבר של יהודי אפי"כ ליהודי נח בזה, וכגון שהיהודי בעצמו עובד ע"ז אז גם הגוי יכול לאסור את החפץ של היהודי, ואומרת הגמ' שאחרי שישראל עבדו לעגל נאסרו כל האשרות בארץ כנען אע"פ שארץ כנען היא ירושה מאבותינו וא"כ אין גוי אוסר דבר שאינו שלו, בכ"א זה נאסר כי מתברר שניחא להם לישראל העבודה לעגל, וא"כ י"ל דהכא הוא קודם חטא העגל לכן כתוב לשבר רק את המצבות שזה תלוש ושייך לגוי אבל אשירה שזה מחובר זה שייך לישראל ואת זה לא צריכים לשרוף או להשמיד כי שייך אדם אוסר דבר שאינו שלו, ורק אחרי חטא העגל שהתברר שניחא לנו בזה אז שליחותיהו קא עבדי ונאסרו גם העצי אשירה, לכן בכי תשא התווסף דינא שאשיריהם תשרפו באש.

כג כז. ונתתי את כל אויבך אליך עורף. ביאר רש"י שינוסו מלפניך ויהפכו לך ערפם. ויש לבאר הדברים עפ"מ שמצינו במגילה שהמסתכל על עכו"ם גורם לקיצור ימים (דמבואר שם שמי שאינו מסתכל על עכו"ם מאריך ימים ומכיל לאו.. וי"ל כאן במלחמה הוא חייב להסתכל על עכו"ם וא"כ יתקצרו שנותיו. לכן הבטיח לנו הקב"ה שיהפכו ערפם, וממילא לא תראה פניהם, ומובן נמי טעם הסמיכות לפסוק הקודם שכתוב שם את מספר ימך אמלא והיינו למרות שתהיה במלחמה וכנ"ל. פניני קדם.

כד ו. ויקח משה חצי הדם וישם באגנות. אומר רש"י מי חלקו? בא מלאך וחלקו. ומנ"ל לרש"י ד"ז? וי"ל, אומר ה'חנוכת התורה', ע"פ הגמ' בזבחים שמשה קיבל את הדם מיד כשהתחיל לזוב מצואור הבהמה לתוך האגנות, ואח"כ קיבל בעצמו את כל חצי הנשאר של הדם בשביל לזרוק על המזבח. וא"כ היה קשה לרש"י מי חילקו, דהיינו היאך ידע כמה דם ייצא עוד מהצואר כדי שידע מתי להפסיק? ועי' אומר רש"י בא מלאך וחלקו.

כד ז. ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע. ויש להקשות מדוע עניין זה נכתב רק כאן בסוף משפטים ולא נכתב ביתרו אחרי קבלת התורה. ויש ליישב ע"פ תוס' בחגהה טו. דאחי הדברים שמחים כנתינתן מסיני. ומשמע מהתם דשמחת התורה היא חלק בלתי נפרד מקבלת התורה. ושמחת התורה, מובא בשלהי ב"ב, מגיעה מעיסוק בדיני ממונות דאיתא שם הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות, שיש בזה לומדעס' ולכן כאן שנשלמו הדברים והמשפטים נהיתה שמחת התורה אמיתית ונשלמה קבלת התורה, ולכן כעת אמרו נעשה ונשמע. רבי אלימלך פישר.

כד ז. ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע. הנה ב'יתרו' כתיב ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה. ב' שינויים יש מהתם להכא. דהתם כתיב יחדיו ולא כתיב נשמע, ואילו הכא כתיב נשמע ולא כתיב יחדיו. והביאור הוא דהנה לא כ"א מישראל יכול לקיים כל המצוות כי יש מצוות התלויות בכהנים, אבל יש שתי אפשרויות לקיים כל המצוות. א' מדין ערבות. ב. ע"י שלומד פרשת עולה וכו' נחשב כאילו מקיימם. וא"כ י"ל דבפרשת יתרו כתיב יחדיו הוי מדין ערבות, ואילו הכא כתיב ונשמע שהוא לימוד התורה (והיינו ששומע את התורה האומרת) אז לא בעינן יחדיו.

מאמרי מוסר וסיפורים בענייני הפרשה

כל אלמנה ויתום לא תענון: אם ענה תענה אותו כי אם צעוק יצעק אלי שמעו אשמע צעקתו: וחרה אפי והרגתי אתכם והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים, ומוסיף רש"י הקדוש ואומר שלא עוד אלא שהוא מת ואין עדים על מיתתו ואשתו נשארת עגונה לכל ימיה, והוא יותר קשה מכל מוות כי אין לו קבורה וכו'. מי שפוגע באלמנות ויתומים נענש בעונש שלא מצינו כמותו בכל התורה. והחפץ חיים (פתיחה לאווין באר מים חיים טו) פסק שעונש חמור זה נאמר בכל בני אדם האומללים שיש מאוד להיזהר לא לצערם כי העונש ע"י הוא בלי שיעור כמבואר בפסוק. וברור שעל כל אדם יש איסור ועונש חמור לצער, אך באנשים אומללים העונש הוא נורא ואיום. ולכן על האדם להיזהר מאוד מבואר בכל מיני זהירויות לא לצער חלילה אלמנה ויתום וכן שאר אנשים שקשה להם, ויעשה כל השתדלות לשמחם כי מכלל לאו אתה שומע הן וברור שמי שמשמח את האנשים האלו ואנשים שקשה להם זוכה שהקב"ה בכבודו ובעצמו עושה רצונו ומשפיע עליו שמח ברכה עד בלי די. וידוע עד כמה גדול"י מבטיחים ומחיי"ל במי שתומך ומסייע לילדיו הפרטיים של הקב"ה וזה ביטוח לכל העניינים, ומובא בגמ' בב"ב יא. שהוסיפו לבנימין עוד 22 שנים משום שתמך באלמנה ויתומיה.

ומסופר על הסטיפלער שהיתה אשה אלמנה שגרה בשכנותיו ויום אחד היא שברה את הרגל ואחת משכנותיו אישה צדקנית טיפלה באותה אישה במשך כל אותו הזמן, שמע ע"כ הסטיפלער ואמר שאישה שעזרת אלמנה אפשר לשלוח אליה לקבל ברכה, ובמשך אותו הזמן הוא שלח אליה לברכות כי מי שמסייע לילדים של הקב"ה ברור שמידה טובה גדולה מפורענות והשכר הוא פי כמה וכמה, ובאותו הזמן היתה גם בחורה שישנה יחד עם אותה אלמנה והבחורה זכתה להינשא לת"ח גדול. כשהגיע האבא שלה לספר זאת להסטיפלער אמר הסטיפלער דע לך שהיא אצתה לשידוך טוב בזכות שהיא סייעה לאותה אלמנה. כל גדולי ישראל השתדלו מאוד בכבוד אלמנות ויתומים באופן שלא במצא, והגאון מוילנא כותב באיגרתו הידועה לכבוד את אמו האלמנה שעון פליי מאד לצערה אפי' בתנועה קלה. רבי ישראל סלנטר בדברי הדרכה לאפית המצות שלו כתב במיוחד יש להיזהר בכבוד האלמנה הלשה את הבצק לא לזרזה יותר מיד. ומספרים על רבי חיים עוזר שבסוף ימיו אמר שעיקר תפקידו זה לעזור ולעודד עוד אלמנה ויתום, ופחות השקיע בהוצאת המפעל הענק ספרי האחיזה, ומספר רבי מאיר קורץ שפעם הוא יישב אצל רבי חיים עוזר והגיעה אלמנה וצעקה עליו שהוא לא נותן לה מספיק כסף ותוך כדי צעקות רמות החלה להרים את ידה על חר"ע ורבי מאיר נזעק להגן עליו, אך רבי חיים עוזר מנע בעדו בכח וא"ל הנח לה הלא היא אלמנה וגם סכנה להתעסק עם זה. וידוע שכשמצאים אלמנה גם כשהו בדרך זה סכנה, כי לצער זה אש ואש שורפת בכל מצב. אבי מורי אמר לי שהוא זוכר שהוא ראה שפעם הגיע להסטיפלער איזו אלמנה עם איזה עניין, מיד פינה הסטיפלער מכל זמנו וכוונו להטיב על ליבה ולשמחה ככל האפשר באופן שלא היה מצוי אצלו כלל וכלל.

הרב אלישיב היה מיווד מאוד עם זקני ר"ש קלדצקי וכל שנה היה שולח לו מהמצות שלו לליל הסדר, לאחר שנפטר במשך זמן המשיך לשלוח מצות לאלמנה, והאלמנה שמחה מאוד מכך איך הוא זוכר אותה וממשיך לשלוח. כמו"כ רבי חיים קניבסקי בזמן שהיה בכוחו היה משקיע רבות מאוד מזמנו ביתומים לשמחם ולעודדם ומשקיע הרבה מזמנו באופן שלא בנמצא. לפני כשנה נכנסתי יחד עם ידיד לרבי גרשון אדלשטיין ובחוף היכיתה אמו של אותו ידיד שהתאלמנה כמה זמן קודם לכן, היה של אחרי מעריב שכידוע רבי גרשון אדלשטיין מתפלל עד כלות הכוחות זמן רב מהרגיל ולאחר התפילה עברו לפניו עשרות אנשים, והנה אותו ידיד גם עבר לפניו וביקש ברכה כמו כולם, ולאחרי"כ הוא אמר שאמו האלמנה נמצאת בחוף ג"כ רוצה ברכה, מיד כששמע זאת רבי גרשון שהיה אז כבר בן 97 הוא קם מלא קומתו וביקש שיכניסו את האלמנה לפניו, והאלמנה נכנסה והוא נשאר לעמוד ודיבר עמה דברי חיזוק במשך מספר דקות והיה זה מחזה נורא הוד. נביא כאן כמה סיפורים מגדולי ישראל איך הקפידו שלא לצער אלמנות ויתומים ואיך נזהרו לכבדם ומה זכו מכם זה.

מסופר על איש נכבד שהגיע פעם אל החפץ חיים, והח"ח גירשו מפניו בבושת פנים באומרו שאינו רוצה לראותו כלל. היהודי נבהל מאוד ולא הבין מה חרה אפו של הח"ח עליו מה פשעו ומה חטאו, ואז הוא העיז שוב ונכנס לח"ח ושאל מדוע קיבל כזה יחס קשה, א"ל הח"ח אתה הגורם ששלושה מליון יהודים נחנקים ונאנקים ומובלים לכפירה תחת שילטון הבולשביקים ובכל הצרות והרעות שיש מהם אתה אשם. בשמוע היתודי קול האשמה הנוראה הוא לא הבין מה רוצה ממנו הח"ח ממתי הוא אשם בכזה עניין? הרי אני כל הזמן פועל למענם ובוכה ומשתתף בצערם. ענה לו הח"ח ואמר לו דע לך כעת אתה בוכה, אבל לפני שנים אתה היית המנהל הת"ת בעירייה פלוגית והיה יש לך שובב יתום מאביו ויום אחד פקעה סבלנותכם והרחקתם אותו מהחידר, אתה הכרעת את זה, לאמו האלמנה לא היתה ברירה והיא רשמה אותו לבית הספר של הגוים היה זה הילד ליבלע טרופקי שלימים נעשה מנהיג הבולשביקים בשם ליואן טורצקי שהוא זה שהציק למליוני יהודים, לכן לך מיד מביתי. קול דודי דופק לר"ח שבדרון. **ומובא בספר חסידים** סימן תרס מעשה באדם שמתו לו כמה וכמה בנים זכרים, ובניו הגדולים היו ערירים כל ימיהם ולא נלדו להם ילדים, ולפני שמת אמר לתלמידיו שזה בגלל שזלזל בכבוד אחותו האלמנה ולא דאג לה לזיווג למרות שביקשה ממנו משום שרצה לרשת אותו.

ידוע הסיפור על רבי חיים קרייזוויט שבצעירותו חלה במחלה קשה והוא הגיע להסטיפלער, והסטיפלער פתח לו סידור והראה לו במשנה יאלו דברים' שכתוב שם ביקור חולים - והלויית המת והמצווה המבדילה ביניהם זה הכנסת כלה, ללמדנו שבכוחה של הכנסת כלה להציל מן המיתה. ואמר לו הסטיפלער תקבל ע"ע להתעסק בעניין הכנסת כלה, ובפרט ביתומים, ותזכה לשנים רבות. וכן היה רבי חיים קיבל ע"ע עניין זה, והיה מסור לזה בכל כוחו, היה מכתת רגליו מבית לבית בעניין זה, וכל גדולי הדור ידעו שהכתובת לעזרה לאלמנות ויתומים נמצאת באנטוורפן אצל רבי חיים. ועד שנפטר עברו תח"י סכומי עתק, ובפרט היה מקפיד להיות פתוח כאולם לצרכי אלמנות ויתומים שמצאו אצלו אוון קשבת. הוא היה הולך עם ידידו רבי יחיאל מיכל גוטפרב לבתי אלמנות והיה מבקש כוס קפה ולאחר שהיה שותה היה משבב במשך דקות ארוכות באומרו כבר 40 שנה לא שתיתי כזה כוס קפה. והיה מתחיל לדבר עמה על מצבה הכללי, בריאותה, ומצב ילדיה, ובדרך כבוד היה משיאר במקום סכום נכבד להוצאות מחיה וכו', ותמיד דאג למוסדות עבור ילדי האלמנות, והיה מחזה נפוץ לראותו מחלק שוקולדים ומיני מתקיה לילדים היתומים, ובשל כך הקב"ה החזיר לו כגמולו הטוב והוא זכה לעוד שנים רבות.

מעשה מיוחד מסופר על רבי שמואל אהרון יודלביץ בעל ה'מעיל שמואל', היה זה כאשר נפטר רבי זבולון חר"ל"פ רבה של שכונת 'בתי הורודנא'. באו הגבאים והמפתלים אל רבי שמואל אהרון וביקשו ממנו שיאמר דברי חיזוק והתעוררות לפני תפילת 'מנו נדרי', במקום הרב הקודם שהיה רגיל כל שנה לדבר לפניו. רבי שמואל אהרון סרב, למרות שזה בערב היום הקדוש, הוא לא הסביר מדוע אך לא רצה לדבר בבית הכנסת בדברים בטלים. בדרכו הביתה הוא בנו מדוע לא דבר, הרי הוא היה יכול לעורר את הקהל ולהביא את כולם לדמעות. רבי שמואל אהרון ענה והסביר שהוא יכול היה לדבר ולעורר את הקהל ולהביאו לבכי, אך בכי אחד הוא לא רצה. הוא ידע ששם, בעזרת נשים, יושבת גם האלמנה הטריה של הרב חר"ל"פ, אם הוא ידבר היא תיזכר בשנה שעברה שבעלה עמד ודיבר ועורר לתשובה, והשנה הוא חסר וזה יכול להכאיב לה עד דמעות ואת זה אינני רוצה. וידועים דברי רבי יחזקאל לוינשטיין שהמשיח לא יבוא ולא יבנה בית המקדש אם יש מיישרו שיצטער מכך.

רבי דוד בהר"ץ היה ענק בתורה והיה ידוע בדקדוק ובשמירת ההלכה ובקיום המצוות. בשנותיו האחרונות הוא אצל בתו האלמנה הרבנית פרידמן. כל לילה היה משכים לאמירת תיקון חצות ואחר כך למד עד שעה וחצי לפני התפילה, שאז היה יוצא ללמוד עם חברותא בבית הכנסת עד התפילה. בתו הרבנית פרידמן, היתה מקפידה מאוד על כיבוד הורים. היא היתה קמה מוקדם ומכינה כוס קפה

לאביה, הוא היה שותה לפני צאתו. והנה יום אחד כשהגיע רבי דוד לבית הכנסת, הוא התחיל ללמוד עם החברותא ולאחר כמה דקות התנצל בפני החברותא שהוא חייב לחזור הביתה כי שכח משהו... בתחילה ניסה החברותא לשכנע אותו להישאר אך ראה שהדבר בנפשו ממש. כשחזר רבי דוד כבר התחילו את התפילה, אך נראה שאפילו שהפסיד את הלימוד הקבוע הוא מרוצה. החברותא שידע שרבי דוד עשה הכל לפי דעת תורה והכל לפי ההלכה רצה מאוד לדעת מה היה הדבר החשוב שבשבילו חזר רבי דוד הביתה באמצע הלימוד, הוא ניסה לשאול אך רבי דוד לא רצה לספר. רק אחרי שהפציר בו רבות הסביר שהוא אצל בתו האלמנה וכל יום שהוא קם בתו מכינה לו כוס קפה במסירות, והוא מקפיד מאוד לשטוף מיד את הכוס. אך היום שכח לשטוף לכן רצה מיד לחזור כי ידע שעד אחרי תפילת שחרית שארית הקפה תתייבש וזה יהיה קשה לבתו האלמנה לשטוף. לכן חזר מיד הביתה. החברותא לא הבין, הרי זאת בתך והיא בוודאי מוחלת לך. רבי דוד אמר נכון ודאי מוחלת אך אל תיטע שיהיה אלמנה. רמז מבהיל כי הרי כל רגע של לימוד תורה היה חשוב ומדוקדק היטב אצל רבי דוד, אך חזר והפסיד שעה של לימוד, שחלילה לא תטרח האלמנה ולא יהיה לה צער. אצורתיים אמלא.

עוד סיפור כמה מסוכן לצער אלמנה. לפני הרבה שנים ברסיה היתה 'גזירת הקנטוניסטים'. הרוסים היו חוטפים ילדי ישראל ומעבירים אותם לעבודה למען המלכות. בעיירה שלנט נפלה הגזירה ודרשו להביא ילד לצבא. כולם חששו מאד. אך ראשי הקהל ניסו לראות אם יש את מי לקחת ממשפחות העניים. היתה שם אישה אלמנה ענייה מאד שהיתה דופקת ומבקשת מאנשים אוכל וצדקה, היא היתה חולכת עם בנה הקטן, הוא היה אוסף את המטבעות שאנשים זרקו להם. ממוני הקהל לקחו את הילד מאימו והחליטו שאותו יסרו לצבא. האם המסכנה נסתה בכל כוחה לצעוק ולהתחנן על נפשה, אך שום דבר לא עזר. יום אחד הגיע רבי ישראל לביקור לשבת, האישה ראתה את קדושת האיש והתחננה לפניו שיציל את בנה, רבי ישראל הקשיב לדבריה הרגיע אותה וביקש שבתו אחרי שבת. בליל שבת ובשבת בבוקר לא אמר מילה בעניין, אחרי תפילת שחרית באו כל נכבדי הקהילה לקידוש, ואז קם פתאום רבי ישראל והתחיל לנזוף במסובים, הוא קרא להם בשם רוצחים וגונבי נפשות, אתם מקפידים על טלטול שבת, על הידורי מצוה, על מצה שמורה, על אתרוג וכדו', ומה עם כבוד אלמנה ויתום! מזה אתם לא חוששים! הקהל נבהל מאד. רבי ישראל יצא תוך כדי זעקה שאינו רוצה להיות במחיצתם. והוא עזב את המקום. כולם היו בהלם, הם הבינו על מה הרב מדבר, דאגו מיד לשחרר את הילד והלכו להגיד לרבי ישראל שהילד שוחרר רק אז הסכים רבי ישראל לחזור לשם. (אוצר הדרשות הקצרות)

באנגליה היו פוטרים את בחורי הישיבה מלבוא לצבא, איך? היו מכינים רשימה של כל התלמידים שלומדים בישיבה, הרב אברמסקי שהיה הרב הראשי היה חותם על אותו מסמך, ואז מגישים למשרד ההגנה וכך כל תלמיד היה מקבל לביתו פטור לשנה, כך היו עושים מידי שנה בשנה. שנה אחת ביום רשימת הבקשות הגיעה למשרד של הרב אברמסקי אישה וסיפרה בצער שהיא אלמנה, יש לה בן צדיק שיושב ולומד. אבל הוא לא בא לישיבה כי צריך להיות קרוב לאמו, הוא בא כל ארוחה לאכול איתה, אבל בכל שאר הזמן יושב ולומד בבית הכנסת שקרוב לבית שעות על גבי שעות. והיא רוצה שיסדרו לבנה פטור מהצבא למרות שלא נמצא בישיבה. הרב אברמסקי שמע בצער את הסיפור אך הסביר לאותה אישה שבדרך הטבע קשה מאד וכמעט אין מה לעשות משום שאי אפשר לשקר להם שהם בודקים הכל, ובנוסף, עכשיו הרשימות כבר סגורות, אך הוסיף הרב ואמר לאותה אישה בואי ננסה ביחד את ואני לעשות כל אחד את ההשתדלות שלו. את תלכי את הביתה ותגידי פרקי תהילים ותבקשי מדי שיעזור, ואני אנסה בדרכי. האישה הלכה ועשתה כבקשת הרב. הרב אברמסקי מיד פנה לטפל בדבר, הוא יצא מביתו לעבר משרד הצבא של לונדון. הפקידים הגויים קמו לכבודו ולא הבינו מדוע עמו. הרב ניכנס לפקיד הממונה על כך. הפקיד קיבל אותו בשמחה גדולה ובחרדה למה הוא זוכה שהרב בא בעצמו. ואז הרב פנה וביקש מהפקיד: באתי לבקש שתעשה חסד עם האזרחים היותר

נאמנים של הוד מלכותו. הרב הסביר שהגיש כבר את הרישומות ובאה אליו אישה אלמנה ודמעות בעיניה שבנה יושב ולומד אך היא צריכה אותו קרוב אז לא נמצא בישיבה. הרב אמר לפקיד שהוא יודע שאין

בפרשתנו לא תבשל גדי בחלב אמו. מובא בחז"ל (מדרש שוחר טוב תהילים ח) שעיקר קבלת התורה היתה בשביל שנכשלו בבשר בחלב, והלכות בשר בחלב הן הלכות שיש בהן הרבה דינים בבית היהודי, כגון ביטול ברוב, טעם כעיקר, נ"ט בר נ"ט, כבוש כמבושל, אינו בן יומו, דבר חריף, בריה, דבר פגום, ועוד הרבה דינים. לכן עניין גדול לכל מי שמנהל את ביתו כהלכה ללמוד הלכות אלו מתוך השו"ע ונ"י וכך יוכל לדקדק בהלכות חמורות אלו.

נביא כאן דין המבשל מאכל פרווה בסיר חלבי (נ"ט בר נ"ט) האם מותר לאוכלו אח"כ עם בשר? כשהמאכל הוא לא חריף (והיינו כשהוא ללא הרבה תבלינים שעושים את כל המאכל חריף), אם הכלי הוא בן יומו (דהיינו כשבישלו בו חלב בתוך כד' שעות) לכתחילה לכו"ע לא יבשל בשביל לאוכלו עם בשר, אך כשבישל לכו"ע מותר לאכלו עם בשר וכן נהגו הספרדים. ולרמ"א אסור לאכלו עם בשר אך מותר לאכלו בארוחה בשרית עם כלים בשריים אף כשהם חמים וכן נהגו האשכנזים. וכשהוא לא בן יומו, דהיינו כשעברו יותר מעשרים וארבע שעות מאז שבישלו בו חלבי, לספרדים מותר לבשל בו לכתחילה פרווה כדי לאוכלו עם בשר, ולאשכנזים אסור לבשל לכתחילה ע"מ לאכול עם בשר, אך כשבישל יכול לאוכלו עם בשר. **אבל כשהמאכל**

כמעט דרך ואסור ע"פ חוק להכניס עכשיו שם של בחור שלא נמצא בישיבה אך הוא מבקש ומתחנן וכתוב ב'ספר חלב' שצריכים לחשוב ולרחם על אותו בחור. ואם הוא יעשה מעשה וידאג להכניס לרשימות

הלכות מהפרשה.

חריף דהיינו שיש טעם של חריף בכל המאכל כגון בצל מטוגן או כשהרבה בתבלינים חריפים וכדו'. (למעט מרק שיש בפנים גם בצל וכדו') לכו"ע המאכל הפרווה הנפך לחלבי ויש לו כל דיני חלב, כי הוא בולע את כל הטעם מהסיר (אפי' כשהסיר לא בן יומו כי החריפות מחזירה אותו לטעמו המקורי).

לא תשימון עליו נשך: הארה בריבית. כל בניין שמותקנת בו מעלית, והדיירים מנויים בחברת שירות ואחזקה למעליות בתשלום חודשי, כמתחייב בחוק, מצוי מאד שוועד הבית מאחר בתשלום החודשי [בדרך כלל מחמת מחסור במזומנים בקופה, עקב איחור בתשלום של חלק מהדיירים]. ובכך נוצר חוב לחברת השירות. החוב גורר תשלומי ריבית או הצמדה, האסורים באיסור גמור. וחמור יותר, שחוב הריבית ע"פ ההלכה מוטל על כל הדיירים- גם אלו ששילמו לוועד הבית בזמן, כך שגם איסור הריבית מוטל על כל הדיירים, לרוב אף בלא ידיעתם. [רבי יהודה א. דינר שליט"א. רבי פנחס וינד שליט"א ועוד]. חוב לצ"ח שרובו החברות אין אפילו היתר עיסקה, כך שאין צד היתר. הערה: בתקופה האחרונה, לאור ריבוי בקשות מהציבור, חלק מחברות המעליות נותנות אפשרות לערוך חוזה בלא חשש ריבית. כמו כן בחלק מהחברות ניתן לערוך "היתר עיסקה". (חינם)

לקט ידיעות מגדולי ישראל, וידיעות חשובות נוספות. ערוך בדרך שו"ת

מנהגים וחומרות חדשים כדי להוסיף זכות. קיום השבת בשלימות בקדושה ובטהרה. ברכת אשר יצר בכוונה בקול ומתוך הכתב. ומעל לכל לימוד התורה.

שאלה: אנשים עוברים תקופות קשות בחיים, אם בפרנסה, בריאות, שלום בית, שידוכים, מתחננים לה' שיסיים להם התקופות האלו, אבל לא תמיד התפילות מתקבלות מיד. עוברים שבועות וחודשים ועדיין אין אור, מרגישים חושך בתוך חושך וכאילו הקב"ה כביכול מנדה אותנו מה הפשט בזה? **תשובה:** הבאתי בעבר מעניין זה נביא זאת שוב כאן. צריך לדעת שזה לא כך, מי שמאמין באמת בטובו של ה' וברצון של הקב"ה להטיב עמו, לעשות לו רק טוב, הוא יחפש בין השורות וימצא את הטוב שהקב"ה עושה עמו, ועי"ז יודה לו על הטוב ויזכה לראות ישועות בענייניו. הנקודה היא לקרוא נכון את המפה ולמצוא את הטוב בכל. אברך אחד לאשתו היו הרבה צרות בעבודה, והרעת תנאים בכל המובנים. האברך חיזק את אשתו שהכל מאת ד' יתברך וד' יעזור שזה יהיה לטובה ואין צורך לרעב כל כך. ומתוך האמנה התמימה ראתה בגלוי דוגמא לכך בתוך ביתה. האישה הכינה לשלושת ילדיה כוסות שוקו. הקטן מביניהם אוהב שממסים לו את הקקאו שלא ירגיש חתיכות. האם שרצתה הפעם לפנק את ילדיה הכינה לשני הילדים כוס חלב עם שוקו והקטן רואה שבכוס שלו אין כלום. הילד פורץ בבכי נורא, אך האם המסורה פונה אל הקומקום ושופכת לתוך הכוס קצת מים חמים להמיס את הקקאו, והילד מגביר את בכיו לזוללים חזק יותר וצועק "למה לי רק טיפה?!" וכשהשוקו מוכן וכל הכוס מלאה בחלב נרגע הילד ושתה. מספר האברך שאשתו הרגישה פשוט הארה משמים, כמו הילד שבכה כי ראה שיש לו רק קצת ולא הרבה כמו כולם. למה? כי אמו רוצה להכין בשבילו את הטוב והאהוב עליו ביותר, רק המתין קצת יותר וראה את התוצאה האהובה. כך, אמרה האישה, אני מרגישה שד' מכין עבורי את ה"שוקו" והאהוב והטוב לי ביותר. הקב"ה יכול לתת לי את הכל כעת, אבל אם יתן לי את זה מיד זה לא יהיה מושלם, לכן כדאי לחכות ולהמשיך להתפלל. ואכן היא הסתובבה באמונה שהכל לטובה למרות התנאים שנראים כרעים בשבילה. לאחר כמה חודשים כל העניינים הסתדרו בצורה הכי טובה שהאישה לא חלמה שיכול

לברורים: הרב מרדכי הלוי שוורצבורד 054-8499204

ולא ישמרנו בעליו שלם ישלם. קטן שהזיק האם צריך לשלם לכשיגדיל כמו שמצינו בעבד שהשתחרר ואשה שנתגרשה? למעשה פטור לעולם. שו"ת רע"א מהד"ק סימן קמז. וכו"ה בתו"ט תרומות ז ג. ובספר התרומות שער לו ח"ב. ודעת ההגהות אשרי ב"ק ח ט. שחייב והוא דעת יחידאה.

מי שרץ בדרך והזיק מישהו המהלך, חייב הרץ. אא"כ הוא רץ בערב שבת בין השמשות מפני שרץ ברשות כך נפסק בשו"ע. יש לחקור מה הדין כל רץ לדבר מצווה במשך כל השבוע והזיק האם פטור או לא? יעויין במסקנת הדברים בביאור הלכה ר"נ ד"ה ישכים, שהפטור של רץ ברשות זה רק בזמן שלחוץ ואין לו פנאי כער"ש ביה"ש, אבל בשאר זמנים שרץ לא כשלחוץ חייב. ובשו"ת קנה בושם א קנד ובפתחי חושן דנין נזיקין ח י נחלקו האם כשנכנס ברשות להעיר את חברו ובטעות דרך על משקפיו ושברם האם חייב או פטור.

שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך. בזמנינו שאין ביהמ"ק קיים אין חיוב להעלות לירושלים לרגל, אבל הידור מצווה יש כאן וכן ראינו אצל רבים מגדולי וצדיקי הדורות שהקפידו בזה.

להיות כ"כ טוב וקבלה קידום וראתה שהכל היה רק לטובתה.

שאלה: מה דעת הרב שטינמן זצ"ל בענייני חיסונים?
תשובה: סיפר רבי ישעיהו כהן שליט"א נכדו חביבו של הרב שטינמן זצ"ל, שלפני מספר שנים שאלו את מרן זצ"ל אודות חיסון מסוים אם יש לעשותו והשיב בזה"ל מילה במילה: הפוסקים שלנו בענייני רפואה זה ד"ר פלוזניק וד"ר הרט, ופירר יותר מהם, ורבי חיים קניבסקי מעל כולם עכ"ל, ומכיון שכל הנ"ל אומרים פה אחד שיש לקחת את חיסוני הקורונה יש לנו פסק ברור ממרן זצ"ל לקחת את חיסוני הקורונה. וכלשונו של רח"ק זה פק"נ וצריך לקחת.

שאלה: מה קרה בג' אדר תשמ"ז והסתיים לפני כחודש? **תשובה:** בארה"ב המדינה הידידותית ביותר של מדינת ישראל נמצא יהודי שעבד בשירותי הביטחון וריגל למעל ישראל, אותו אדם יונתן פולארד שמו נעצר ונכלא בכלא בארה"ב למשך כשלושים שנה ובמשך הזמן עשו השתדלויות רבות לשחררו הן ע"י ארגונים שונים והן ע"י כל גדולי"י שכתבו מכתבים מרגשים לראשי המדינות שיעשו הכל לשחררו, ועד לפני כחמש שנים שאז הוא שוחרר עם הגבלות, ולפני כחודש הוסרו ממנו ההגבלות והוא עלה לארץ, וכעת הוא נראה הרבה מסתובב ברחובות ירושלים.

שאלה: נשאר עוד חודש עד סוף הזמן, מי שהזמן שלו היה חלש בלימוד האם יכול לתקן את הזמן בחודש שנשאר? **תשובה:** הכל הולך אחר החתימה, ומי שמשקיע בחודש האחרון בכל כוחו, לפתע שוכח מכל מה שהיה בזמן ולא רק הוא אלא כל הסובבים זוכרים רק את התקופה היפה יותר של סוף הזמן ולמרות הקושי זה שווה. וצריך לדעת שמי שלא מרגיש סיפוק באיזה עניין או שיש לו משהו קשה, צריך לזכור לא להישבר. כל דבר שיש זה תופעה שתעבור וכמה שיותר יהיה חזק זה יעבור יותר מהר.

שאלה: כידוע, בשנים האחרונות נוצרה קירבה בין ראשי העדות והחוגים השונים. במה הדבר בא לידי ביטוי מעשי גם בקרב הציבור לגווניו? **תשובה:** ידוע שמיום ליום מיטשטשים ההבדלים בין העדות והחוגים וכל אחד לוקח את הדברים הטובים מהשני. לדוגמה בשנים עברו אצל הליטאים היתה כבודות כזאת בענייני שירה והתרוממות ובשנים האחרונות יותר ויותר גדולי"י הורו להכניס לשיבות הליטאיות אווירה של שירה וחמימות חסידית, ואמר הרב שטינמן זצ"ל שצריך ללמוד עניין זה מהחסידים. וכמו"כ אצל החסידים מאוד מצוי שמעמיקים בשיבות בספרי גדולי ראשי הישיבות יוצאי ליטא, וכן אצל עדות המזרח של הרבה דברים שהיו נהוגים פעם רק אצל אשכנזים וכיום אצלם הדבר נכנס ביתר שאת, הן בסגנון הלימוד בשיבות והן במוסדות המפוארים שהקימו בסגנון שהיה מקובל בעבר יותר אצל יוצאי אשכנז, ומונים כיום עשרות אלפי תלמידים באיכות הגבוהה ביותר. וכן אצל האשכנזים לקחו המון מהחמימות של עדות המזרח וכן בנושאי קבלה וסגולות ועניינים. וכידוע אצל החסידים מרבים ללמוד בספרי גדולי ע"מ כמו האור החיים הקדוש, ואצל ע"מ מצוינו שלומדים בספרי רבי נחמן מברסלב. ואצל החסידים לומדים הרבה חפץ חיים ואצל החסידים נהוגים כא"י"י למרות שהיה מע"מ מצד אביו. גדולי הדור מכל החוגים מבקרים זה אצל זה ומברכים ומתברכים זה מזה, וכן הלאה, מסקנת הדברים שבס"ד יש יותר ערבות והערכה בין יראי ה' וד"י מביא יותר ויותר אחדות וקירוב לבבות ובוודאי זה זכות שיבוא הגואל בב"א.

קטע זה אין לקרוא בשב"ק: שאלה: מה הרעיונות שנשלחו השבוע? **תשובה:** א. איך מיבשים נעלים שהתרטבו שמצוי מאוד בימים גשומים: יתחנך דפים מעיתון וידחוס לנעל הרבה, עד שהנעל תהיה מלאה ודחוסה בעיתונים, יעשה כך בלילה, ובבוקר הנעל יבשה גלאט. בדוק ומונסה פעמים רבות, וכן לשעה זה ג"כ עוזר מאוד. ב. מה לעשות שהקשר של הנעלים לא יפתח - לאחר הקשירה הרגילה לוקחים את ה'אוזניים' של השרוכים ומבצעים קשר נוסף (לגבי שבת שכ"א ישאל את רבותיו) ג. ופטנט מעניין: מי שקדח חור בקיר והחור יצא יותר גדול מהדיבל מה יעשה: פתרון פשוט: יקח קיסם עץ ויכניס בחור ואז ישים את הדיבל וזה נתקע הכי חזק שיש ואם זה עדיין גדול ישבור קיסם לשניים שיהיה כפול וכן על זה הדרך כמה שצריך, ואחרי שתוקע הדיבל ישבור

את מה שבולט מהקיסם. ד. להחזיר את חוש הריח אחרי הקורונה. שלחו לי השבוע עוד כמה רעיונות. אחד מהם שהרבה ניסו ועזר, להריח ריחות חזקים וחריפים עד שחוזר חוש הריח חזרה לאט לאט. ה. לקילוה תפוז או קלמנטינה בצורה שלא תדבק הקליפה לפני - יש לגלגל את התפוז על השולחן או על השיש וללחוץ על זה מעט. ו. לזירוז ההתפחה של החלות יש להניח כמה שומים על הבצק ולסגור. בעבר בבאנו שאפשר להניח הכלי עם הבצק בתוך סיר עם מים רותחים, ואז זה מרתיח את הכלי עם הבצק ותופח מהר.

שאלה: למה עדיף לצרוך קמח מלא יותר מאשר קמח לבן? **תשובה:** קמח לבן מופרדת ממנו קליפתו וזהה הפנימית אשר מכילה ויטמינים, מינרלים וסיבים תזונתיים המסייעים מאוד למאגר של הדברים החיוניים לגוף, וכיום גם הקמח הלבן עובר תהליכי הלבנה שמקשה על מערכת העיכול, לכן רצוי וראוי לכל אחד לצרוך כמה שיותר אוכל שיהיה מאחזו גבוה של קמח מלא (שזה גם טעים ומשביע יותר ומאוד מצוי היום להשיג). וכידוע, הרבה מחקרים נעשים על עכברים משום שהגנים שלהם הכי דומים לבני אדם, וחוקרי תזונה עשו מחקר על שתי קבוצות של עכברים, לקבוצה אחת נתנו לחם לבן ומים בלבד ללא הגבלה, ולקבוצה שנייה נתנו קמח מלא ומים בלבד ללא הגבלה, הקבוצה שנייה מהקמח הלבן חלקם מתו וחלקם כמעט מתו, ואילו הקבוצה השנייה חיה כרגיל. הרב אסחייק.

שאלה: הרמב"ם מביא שבעה כללים להנהגת האדם בביתו, הראשון הוא 'מכבדה יותר מגופו', מה הפירוש? **תשובה:** דין קדימה. ואם יש למשל ב' כסאות חייב לתת לה את הכסא הנוח יותר, וכן אם יש מקום ברכב של השוער למישהו אחד והשני צריך להיטלטל באוטובוס עליו לתת לה את המקום הנוח, ואפילו שבשבילו זה על חשבון הלימוד וכדו' והדין הזה כולל עזרה בבית קנינות וכדומה. והרווח שיוצא לו מזה הוא עצום כי ההערכה אליו מתגברת מאוד ע"י שמכבדה, כי ככה הוא טבעה של אשה, ואל יחשוב שהוא נעשה סמרטוט ע"י. עמודיה שבעה.

שאלה: בפרשת השבוע מדבר שקר תרחק. צריך להקפיד לדבר אמת ומי שמקפיד בכך לעולם אינו מפסיד. חז"ל כתבו דברים חוצבי להבות בעניין גנות השקר ובטוב מידת האמת. השל"ה הקדוש כותב שהרצה בשבני ילכו בדרך הישרה גם כשאימת תחת פיקוחו יחידר בהם את מידת האמת. וישרי בהם את חומר השקר אפי' בשיחה בטילה. וידוע שכשהיו באים להרב שטינמן לקבל ברכה לפני בר מצווה והיו שואלים איזה קבלה לקבל היה אומר לקבל ע"י לומר רק אמת כל החיים. ומובא בחז"ל שהדובר אמת אינו מת קודם זמנו וכל ברכותיו מתקיימות. ומכלל הן אתה שומע לאו ר"ל. והנה ידוע שהגאון מוילנא כתב שעל שקר להכות את הילדים ללא רחם, האם ד"י נאמר בזמנינו או לא? **תשובה:** הרב דיאמנט בספרו זכינו כותב שבזמנינו לא יתן לעולם מכות וכדו' על שקר, אלא רק ימאס בעיני הילד את הרצון לשקר, ויעזוב מאוד לומר את האמת, והיינו לומר שאם יאמר את האמת לא יפסיד אלא אף יעריכוהו ע"כ, אפי' כשעשה מעשה חמור לוותר לו ע"כ בזכות שאמר את האמת. כי לרוב השקר בא מרוב פחד מהעונש, אבל כשמשקיע יפסיד, לתת לו הרגשה שזה לא משתלם לו לשקר, והיינו לומר שמי שמשקיע מפסיד ולא מאמינים לו בשום דבר, כמו הסיפור עם ה'זאב' זאב' וכשמתמיד בשקרים לתת לו הרגשה שהוא כמו הסיפור זאב זאב וכבר לא מאמינים לו לכלום. והכל בלי עצבים.

שאלה בחושן משפט: אברך הגיע לחתונה של חבר מחוץ לעיר, וכיוון שכבר היה שם הוא קפץ לחתונה של חבר אחר, שם חולקו דמי נסיעה חזור למי שהגיע לחתונה, והסתפק האם יכול לחזור כיוון שסו"ס הגיע לחתונה, או כיוון שלא הגיע בשביל זה אינו יכול לחזור על כוונתו. עייין בזה שו"ע רכח הלכות גניבת דעת.

חידות

חידות פרשת שבוע: א. היכן בפרשה דומים יישן? ב. איזה צומח מוזכר בפרשה ובפרשת בראשית? ג. היכן בפרשה דומים שאוכל? ד. מי מרוויח בגלל שהוא נושא משנה על כתפיו? ה. ממי צריך להתרחק? ו. איזה

מצווה בפרשה מזדמנת פעם בכמה שנים וזה יהיה בשנה הבאה: **חידות יידע תורני:** ז. איזה שני יהודים היו במדבר חיים ולא היו בקריעת ים סוף (מלבד דתן ואבירם)? ח. באיזה יום בשבוע קבוע נאמר יום מסויים וזה לא באמת אותו היום? ט. על איזה מאכל שאוכלים מברכים פעם בשנה 7 ברכות? י. איזה מאכל משתנית ברכתו ע"י הבדלה לעדות המזרח? יא. מי כתב את מגילת אסתר? יב. מה המשותף לקצרה הישנה של ציפורי, חקרה של גוש חלב, יודפת הישנה, גמלא, גדוד, חדיד, אונה וירושלים? יג. מי היה דריוש המלך שמלך אחרי אחשורוש? יד. מה פירוש דרכון בלשון המשנה: **חידות לשאל את הילדים:** טו. מה משותף לשמחה, דגים, ראשון ושני? טז. מה המשותף לאזניים, ארור, העץ? יז. מה המשותף לכהונה, אביונים, שונא? יח. מה המשותף לבית, שושית, אביו? יט. מה המשותף לאסתר, מסכת, חלום? כ. מהו עיר בצפון חלק עליון בגוף ויושב בקצה? כא. מי שותה כל הזמן רק מים וזה מאכלו ובכ"א הוא שמן וענק? כב. עם איזה כף לא אוכלים? כג. איזה דבר יקר קונים אותו ומשאירים מחוץ לבית למרות שאין בעיה להכניסו לבית? כד. על מה מברכים כמעט מידע יום שש ברכות? כה. איזה שם הוא קיצור של שם אחר ומוסיפים לו מלכות?

תשובות: א. לא ילך חלב בוקר. ב. קוף. בבראשית קוף ודודר תצמיה. משפטים. כי תצא אש ומצאה קוצים. ג. אש אוכלת. ד. גנב שגונב שם בגלל שנשא על כתפיו משלם בטביחה ומכירה רק 4. ה. מדבר שקר תרחק. ו. שמטיה. ז. אלעזר וגרשון בני משה. ח. בליל שבת אומר לפני קידוש יום השישי ויכולו וכו'. ט. מצה. על נטי"ל, המוציא לחם, על אכילת מצה, וארבע ברכות בברכת המזון. ואפשר להוסיף עוד ברכות של קידוש ושהחיינו שא"א לאכול המצה בלא"ה. י. מצה כל השנה ע"מ נוהגים לברך מזונות ובפסח המוציא. יא. אנשי כנסת הגדולה (ב"ב טו.). יב. כולן ערים המנויות במשנה בערכין לב. כמקופות חומה ממוות יחושע בן נון. יג. בנה של אסתר המלכה. יאמר רבי יהודה רבי סימון: דריוש האחרון בנה של אסתר היה. טהור מאמו וטמא מאביו" (ויקרא רבה יג). יד. "מצרפין שקלים לדרכונות. בני העיר שקבצו שקליהם יכולים להחליפם בדרכונות. והוא מטבע של זהב כדכתיב בעזרא דרכמוני זאב, להקל מעליהם משאוי הדרך". (משניות שקלים פ"ב מ"א). טו. אדר - משנכנס אדר מרבין בשמחה. מזל אדר דגים. אדר ראשון אדר שני. טז. המן - אזני המן. ארור המן. המן העץ. יז. מתנות - מתנות להנהגה. מתנות לאביונים. שונא מתנות יחיה. יח. יעקב. יט. תענית. כ. ראש פינה. כא. לויתן. כב. כף אשפה. כג. אופנים. כד. על לחם. נטי"ל, המוציא, וארבע ברכות ברהמ"ז. כה. אלי-מלך. אבי-מלך.

תשע משמעויות למילה מועד.

מועד - זמן. "למועד חודש האביב" תרגום: זמן (שמות כג טו).

מועד - "אהל מועד" רש"י: הוא בית עד למבקשי תורה" (שמות לו ז).

מועד - "אוהל מועד" - תרגום: משכן בית אולפנא.

מועד - שור מועד. מוזהר ע"י עדים שהעידו עליו "והועד בבעליו ולא ישמרנו" (שמות כא, כט).

מועד - מורגל. "השן מועדת לאכול את הראוי לה. הרגל מועדת לשבר דרך הלוכה" (משנה ב"ק פ"א מ"ד).

מועד - מוכן. "שני דודאי תאנים מועדים לפני היכל ה"י" רש"י: מוכנים. (ירמיהו כד א).

מועד - חג. "אין נושאין נשים במועד" (משניות מ"ק פ"א, מ"ז)

מועד -מט לפולר. הולך ומועד.

מועד - מכוון. לאן פניך מועדות?

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון במיל או בכתב יותר גדול אפשר לפנות למיל:

456alon@gmail.com

0527633431

לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון
03-6180383

לקראת שנת מלכתא

dirshu@dirshu.co.il לקבלת הגליון למייל:

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 212

פנינים לפרשת משפטים

ידוע המעשה בעובדת הזרה שעבדה בבית מורנו ורבינו רבי עובדיה יוסף זצוק"ל. יום אחד היא הודיעה לרבנית שבכוונתה לסיים את עבודתה. ויהי אך יצוא יצאה ויבוא הצדיק וסיפרה לו הרבנית על כך. שאל מרן: "נתת לה משהו?". "כן", השיבה, "נתתי לה תפוח מתוך סלסלת התפוחים". נזעק מרן: "אוי ואבוי! התפוח קדוש בקדושת שביעית, אסור היה לך לתת לה אותו". ואז...

הגאון רבי ראובן אלבז שליט"א על חכמתם של גדולי ישראל

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (שמות כ"א, א')

הפרשה הקודמת לפרשת משפטים מסתיימת בציווי: "ולא תעלה במעלת על מזבחי" (שמות כ, כג). צריך להבין מדוע נסמכה פרשת משפטים לציווי זה?

ביאורים רבים נאמרו בעניין, ואחד הביאורים הוא: כשם שבכבש עולים לאט יותר מאשר העלייה על המדרגות, כך צריך כל דיין לפסוק כל דין שבה לפניו במתינות ובחכמה, על מנת לראות כיצד להוציא דין אמת ולהציל עשוק מיד עושקו.

אמנם כלל הוא ש"אין לו לדיין אלא מה שענינו רואות", אולם גדולי ישראל השכילו בחכמתם לראות גם מעבר לנראה לעין, להבין דבר מתוך דבר, ולהביא להודאת בעל דין ולהוצאת הצדק לאור.

בעל האכסניה והארנק הגנוב

הגאון החר"ף רבי שלמה קלוגר זצ"ל, מגדולי פוסקי אשכנז לפני כמאתיים שנה, כיהן כרבה הראשי של העיר ברודי וכאב"ד שם. ברודי היתה עיר ואם בישראל, עיר מלאה חכמים וסופרים, גאוני עולם ופקחים גדולים, ורבים מהם זכו לשני שולחנות והיו גם עשירים מפלגים.

פעם הגיע אליו בעל אכסניה בעיר עם אחד מאורחיו. סיפר האורח כי התארח אמש באכסניה ובלילה הניח את ארנקו מתחת לכרית

שעליה שכב, וזאת מחשש לגניבות. בבוקר מיהר לרוץ לתחנת הרכבת, וכשהגיע הבחין כי שכח את הארנק בחדרו. הוא ויתר על הנסיעה ורץ במהירות אל האכסניה בחזרה, אך החדר כבר היה ריק והארנק איננו. מיד פנה לבעלים והתלונן על היעלמותו של הארנק. הלה דחה אותו וטען כי הוא ודאי מתבלבל, וכנראה שכח את ארנקו באחת החנויות שערך בה קניות אמש...

באו שניהם לדין תורה אצל אב"ד ברודי. את האורח אמנם לא הכיר הרב, אך ידע יפה כי בעל האכסניה הוא בעל היסטוריה של תלונות כאלו, וידוע לשמצה בענייני גניבות.

שני הצדדים הציגו טענותיהם לפני הרב, ותוך כדי דיון הבחין הרב כי בעל האכסניה הוציא מכיסו קופסת טבק מזהב והחל להריח מתוכה. פנה אליו הרב: "האם תוכל להניח את הקופסה על ידי, על מנת שגם אני אוכל להריח?"; בעל האכסניה הזדרז להגישה, והמשיך בוויכוחים.

לפתע עצר הרב את שניהם ואמר: "עלי להרהר בדברים זמן מה, ולאחר מכן אכריע בדין".

השניים יצאו מבלי ששמו לב לקופסת הטבק שנותרה אצל הרב. נטלה הרב, קרא לשמש בית הדין, מסר לו את קופסת הטבק, והורה לו ללכת מיד לאשת בעל האכסניה, ולומר לה כי **בעלה שלח אותו וביקש שתביא לו את הארנק. לסימן על נכונות דבריו שלח את קופסת הטבק שלו העשויה זהב...**

מיהרה האשה להביא לו את הארנק, ושמש בית הדין השיבו לרב... כדי שלא לבייש את בעל האכסניה פנה הרב לאורח ואמר: "התמזל מזלך! בדיוק כעת נמצא הארנק שלך!"... ובעל האכסניה החרה החזיק אחרי הרב, כשגם הוא מביע שמחה גדולה על 'מציאת' הארנק, בהבינו יפה כי נתגלה קלוננו לפני הרב...

'סימן' במציאה שלא היה

פעם אחרת הגיעו אליו שניים לדין: אחד מהם מצא ברחוב מציאה, אבן יקרה. הוא הרים אותה וזכה בה. מקצה הרחוב התבונן בו אדם אחר, מיד קרע את כיס מכנסיו והחל לצעוק: "אבדה לי אבן יקרה! האבן שמצאת שייכת לי!"

זה טען בכה וזה טען בכה, עד שהחליטו לגשת לדין תורה לפני הרב. גם במקרה זה לא היו הוכחות ברורות, אך הרב הרגיש בשני שהוא משקר. מה עשה? הורה לו לצאת לרגע מן החדר, כי ברצונו לדבר ביחידות עם המוצא. לאחר שיצא הורה לשמש בית הדין להשאיר את דלת חדרו פתוחה מעט, כדי שהלה יוכל לשמוע את הנעשה בפנים. או אז קרא למוצא ואמר לו: "ראה, יש באבן הזו סימן. כאן למעלה, בקצה האבן, יש חור קטן. זהו סימן מספיק. ואם בעל דינך יאמר את הסימן הזה לא יהיה מה לעשות - הרי זו שלו. אם יש סימן, ובעל האבן מכיר בו, אין מה לעשות".

כעבור דקות אחדות קרא ליוצא לשוב אל החדר ומיד שאל: "אמור נא, האם יש לך איזשהו סימן באבן?"

"ודאי", השיב כשדעתו זוחחה מעט, "בקצה העליון של האבן ישנו חור".

"אתה בטוח?", נעץ בו הרב את עיניו החודרות.

"בטוח במאת האחוזים!"

"הביאו לפניי את האבן", אמר הרב. כשהובאה התבונן בה הרב ארוכות ואמר: "צר לי, אך איני רואה כאן שום חור. אם כן אין זו האבן שלך, אלא של המוצא..."

צורר הכסף שאבד במרתף היין

עוד מסופר על נער יתום משני הוריו שנסע בעצת ידידים לברודי לחפש מקור פרנסה. ניגש לבית הכנסת והציע עצמו לכל עבודה.

בין הנמצאים שם היה יהודי בעל יקבי יין גדולים. דרוש היה לו נער זריז שישרת אותו ויעמוד לימינו בכל ענייני היין. בו במקום סיכם עם הנער על תנאי העסקתו - הוא מצדו יעמיד לרשותו חדר לשינה ויספק לו את כל צרכי האכילה והשתיה שלו בנוסף למשכורת שייתן לו, ותמורת זה יתלווה אליו לעבודתו, יסדר את חביות היין, וישרת אותו נאמנה.

עד מהרה התברר לשניהם כי העסקה שעשו ביניהם מצלחת ביותר. בעל היקב נהנה מן הנער החרוץ, וזה מצדו שמח על העבודה המסודרת והמשכורת הנאה. מאחר שלא היה זקוק באותה עת לכסף שקיבל, אגר אותו בחסכנות מרובה בשקיק קטן שהיה צמוד לגופו תמיד.

עשר שנות עבודה חלפו כך. בהגיע הנער לגיל עשרים וחמש הרהר: 'מתי אעשה גם אנכי לביתי? אספתי מספיק כסף כדי להתחתן. הגיע זמני להקים לי בית משלי ועסק משלי'.

הוא הרהר בעניין רבות תוך כדי שעות העבודה ודעתו הייתה מעט פזורה עליו. כך אירע, שכאשר הורה לו אדונו למזוג יין מחבית פלונית עבור אורח שהגיע, וצורר כספו הפריע לו מעט, הניח אותו על אחת החביות מבלי משים ולאחר מכן פרח העניין מזכרונו לגמרי. האורח היטיב לבו ביין ונהנה ממנו ביותר, והאדון בעל היקב הזמינו לערוך סיור במרתפי היין שלו ולהתרשם מטיב הסחורה. להפתעתו הבחין בצורר הכסף ששכח הנער, כשהוא מונח על אחת החביות. יצר הכוונה תקפו והוא לקח את הכסף, החביאו במקום מסתור והיה כלא היה.

כעבור שעה קלה הבחין הנער בהיעלמותו של הכסף. הוא שחזר בבהלה את פעולותיו האחרונות, ומיד נזכר כי הניח את הכסף במרתף היין. מיהר לרדת לשם, אך לחדרתו גילה כי הכסף נעלם כאילו בלעה אותו האדמה.

הוא מיהר לגשת אל בעל הבית שלו, סיפר על היעלמותו של הכסף וציפה לעזרתו... אך האדון הגיב בתקיפות כי אינו יודע מה הוא ש, וכי הוא נדהם לשמוע שהוא חושד בו לאחר מגורים של עשר שנים בביתו והיותו לו לאב.

הנער פרץ בבכי: "ומה אעשה? הרי רק אתה ירדת אחריי למרתף!". אחד הנוכחים שם הציע לנער לתבוע את אדונו לדין תורה בפני רבי שלמה קלוגר. ניגש הנער אל הרב, אך הרב סירב לשמוע את טענותיו מבלי שאדונו יבוא גם הוא ויוכל להשיב לו.

כך התייצבו האדון ומשרתו לדין לפני הגאון. הנער סיפר את סיפורו, וסיים אותו כשהוא ממרר בבכי: "רבינו, למען ה'! עשר שנים עבדתי בשביל הכסף הזה!"

"שמעתי", ענה הרב. "ובכן, אדון, מה תענה להגנתך?"

העשיר נשף וקצף ברוגזה: "כבוד הרב, זוהי עלילה נבזית! לקחתי אותו כנער צעיר לתוך ביתי, החשבתי אותו לבן, וזוהי סטירת הלחי שאני מקבל בתמורה!"

גם אם חשד בו הרב הוא לא אמר מילה. על פי שני עדים או על פי שלושה עדים יקום דבר, וכאן אין שום עדות למעשה שנעשה. אולם חכם עדיף מנביא. הוא התבונן בעשיר במבטו החודר ושאל:

"אמור לי, האם לא ראית את הכסף כשירדת למרתף?".

"לא, כבוד הרב, לא ראיתי דבר", השיב האדון.

"אם כך", פנה הרב לשמש בית הדין, "יש להוציא מודעות גדולות בשם בית הדין שכל יינות הסוחר פסולים ואסור לשתות מהם. יש בהם חשש יין נסך".

"מדוע?", התרעם הסוחר, "הרי רק אני והמשרת היהודי יורדים אל המרתף".

"כך היה עד היום", החזיר לו הרב כשאינו מתיק את מבטו ממנו, "אך זה עתה התברר שעוד אנשים עלולים לבקר שם. הנה, המשרת השאיר את הכסף, וכשאתה ירדת הוא כבר לא היה. מן הסתם נכנס באמצע איזשהו גוי ולקח את הכסף, וחזקה על גוי שנכנס למרתף יין שהוא פותח את החביות ושותה מהן. אם כן, יינותיך יינות נסך הם!".

"אולי נשוב ונחפש את הכסף במרתף?", ניסה היין להציל את כבודו האבוד.

"לא ולא", סירב הרב, "אתה עלול לתת לו את כל הכסף שוב, ובלבד שבית הדין יתיר לך את היין".

כשהבין העשיר כי אין לו שום מוצא, וכי כל הונו עומד כעת על כף המאזניים, החל לגמגם: "לא, כבוד הרב, אף אחד לא נכנס. אני הוא זה שראיתי את צרור הכסף מונח על אחת החביות ונטלתי אותו לעצמי..."

"אוי לך ואבוי לנפשך!", גער בו הרב, "איך פיתה אותך יצרך לעשות כדבר הזה?! איך העזת לקחת מיתום מסכן עשרים אלף רובלים, בשעה שמרתף היין שלך שווה מאתיים אלף? לך והבא מיד את הכסף!".

האדון פרץ בבכי ורץ להביא את הכסף...

איך מגיע אדם לחכמה כזו?

התורה מורה לדיין לשפוט כל דין במתינות גדולה, והחכם מכל אדם אמר: "החכם עיניו בראשו" (קהלת ב, יד), אך הדרך שבה זוכים לכך היא על ידי מסירות נפש לתורה.

מי שמוסר נפשו על חכמת התורה הקדושה זוכה לקנות אותה. התורה אינה חכמת מדע חיצונית שלומדים בשביל ידיעות בעלמא, אלא צריך האדם להעמיק בה ולמסור נפש עבורה - וכך יזכה בה! אמנם, חכמתו של רבי שלמה קלוגר לא באה לו אלא בעקבות יגיעתו העצומה בתורה.

בנו של הגאון, רבי מאיר, מעיד כי אביו חיבר שלוש מאות שבעים וחמשה ספרים, כמניין שמו "שלמה", ובכל ספר טמונה גאונות עצומה ונוראה, וידיעת התורה מורחבת. כל רז לא אניס ליה.

עוד הוא מעיד, כי אביו לא היה ישן יותר משעתים ביממה, ולפעמים היה הולך לישון, ולאחר כחצי שעה מתעורר, נוטל ידיים, מברך ברכות התורה, ויושב לכתוב חידושי תורה שהתחדשו לו.

כשטענו כלפיו כי לא ישן די הצורך, היה עונה: "מה אעשה? איני יכול. היו לי קושיות רבות לפני השינה, ועתה באו אלי בחלום ואמרו לי כמה תירוצים, הקשיתי עליהם מכמה מקומות בש"ס, והם יישובו לי את כל הקושיות. מוכרח אני לכתבם כעת, משום שמפחד אני שמא לא אזכר אותם עד הבוקר..."

מדי לילה בלילה נהג רבי שלמה קלוגר לסיים את ספר התהילים

במשך כשעתיים, ולאחר מכן היה יושב ולומד כמה דפי גמרא וש"ת. אחר כך היה מתפלל, ולאחר התפילה ניגשו ושאלוהו שאלות בהלכה. כשסיימו השואלים להציג את שאלותיהם וספקותיהם התבהרו, נהג לשוב לביתו ולהעלות על הכתב מחידושי תורתו, ומיד לאחר מכן היה יוצא לבית הדין לדון בענייני אנשי העיר.

"כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי" (שמות כ"א, ב')

כתב ה'אור החיים' הקדוש, ש"עברי" הוא מלשון עבירה, "שלא בא לידי מידה זו (שנמכר לעבד) עד שעבר על התורה ומצוות, ומכון לדבריהם ז"ל (קידושין יד:), כי במכרוהו בית דין בגניבתו הכתוב מדבר, וגם המוכר עצמו מחמת דחקו לא בא לידי זו עד שכבר קדמו לו עבירות, כמאמר רבי אמי (שבת נה.) 'אין ייסורין בלא עוון'".

איזו עבירה עבר אותו יהודי שנמכר לעבד? במקום שאדם יהיה משועבד לבורא עולם הוא משעבד את עצמו מרצון ומדעת להבלי העולם הזה. השעבוד והרדיפה אחר הממון גורמים לו לעשות דברים אסורים. לא אכפת לו שהממון יגיע אליו באיסור, העיקר שיגיע...

לאכלה ולא לסחורה

ניקח, למשל, את איסור סחורה בפירות שביעית. נאמר בתורה (ויקרא כה, ו) "והייתה שבת הארץ לכם לאכלה". דרשו חז"ל (בכורות יב:): "לאכלה ולא לסחורה". התורה אוסרת לסחור בפירות שביעית או להפסידם. היא גם אוסרת למכרם לנכרי או להוציאם מחוץ לארץ ישראל.

יש לירקן פרות שביעית, הוא חושב בלבו: 'איך אני יכול להרשות לעצמי לוותר על הרווחים ממכירתם? הוא לא עומד בניסיון וסוחר בהם, הוא אף מוכן למכרם לגוי ולהוציאם לחו"ל, העיקר להרוויח כמה שקלים.

הוא חושב שהוא הרוויח... ואינו יודע שלא יראה ברכה בכסף שהגיע אליו באיסור.

לעומת זאת, מי שמקפיד על איסור סחורה בפירות שביעית ומוכן להפסיד ממון רב ובלבד שלא לעבור על איסור תורה - מובטח לו שיראה ברכה בממונו ולא יאונה לו כל רע.

בזכות הזהירות בקדושת שביעית

ידוע המעשה בעובדת הזרה שעבדה בבית מורנו ורבינו רבי עובדיה יוסף זצוק"ל. יום אחד היא הודיעה לרבנית שבכוונתה לסיים את עבודתה ולשוב לארץ מולדתה. היא נפרדה לשלום מהרבנית ויצאה מן הבית, בדרך לנמל התעופה. הרבנית הודתה לה על עבודתה, וכחכרת הטוב נתנה לה תפוח מתוך סלסלת התפוחים שהייתה מונחת על השולחן. "קחי צידה לדרך", אמרה לה.

והיא אך יצאה ויבוא הצדיק. הודיעה לו הרבנית שהעובדת הזרה סיימה את עבודתה בביתם והיא עומדת לשוב לארץ מולדתה.

אבי צוק"ל מיהר לפרסם שבשבת הוא ימסור "דרשה בעניינא דיומא" הייתה זו הפתעה מוחלטת לתושבי בני ברק שלא הורגלו לידיעות כגון דא. הכל חפצו לשמוע את אשר בפי הרב מפוניבז', וקהל רב גדש את ביהכנ"ס ואת מבואותיו הרבה לפני השעה היעודה

הרה"ג רבי אברהם כהנמן זצ"ל, בנו בכורו של הרב מפוניבז', בשיחת זכרון רבת רגש,
משולי אדרתו התורנית של אביו הגדול - הרב מפוניבז' מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצוק"ל

"כ"י תקנ"ה עבד עבד" (שמות כ"א, ב')

בתיאור חי ומלא רגש מתאר הבן, רבי אברהם זצ"ל, אנקדוטה אחת
מתוך שיעוריו המסעירים של רבינו - שיעורים שבלולים היו מכל
חלקי התורה ורהוטים ברהיטות ובבהירות הייחודיות ל'פוניבז'ער רב';
הייתי אז תלמיד בישיבה המעטירה, תלמיד בין תלמידים. אבי הגדול
עלה למסור עוד שיעור משיעוריו המלהיבים. וכמו תמיד הוא שילב
בין התעמקות מוחלטת לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, כשהוא
עוקר הרים תלמודיים וטוחנם דקה מן הדקה; ומאידך מרתיחים את
נפשו רעיונות מבעבעים, רועשים ורוגשים. ואז הוא סיים להתעמק
בקטע תלמודי עליו נסוב השיעור, קטע המסיים במילת האיפתרון:
תיקו.

חושיו הרוחניים של רבינו התחדדו, ופרץ של התרגשות פרץ הימנו -
"למדנו עתה מילה פשוטה ומוכרת, תיקו", להט הרב מפוניבז',
"נוטריקון כידוע לכל בר בי רב, תשבי יתרץ קושיות ואיבעיות. ברם,
לפני שאנו עוברים 'תיקו' שכזה, עלינו להכיל את עמוד ההשקפה
הטהורה והצרופה העולה ומיתמר מתיבה זו. תיבת נוטריקון זו הרי
היא מלמדת גדולה על עוצמת קדושת התורה, על שגב אורייתא
קדישתא שניתנה לנו מימינו של הקב"ה, מימינו אש דת למו".

פליאה קטנה נחזתה על פני התלמידים. לא ירדנו לסוף דעתו הרחבה.
מה עניין תיקו למעלת התורה...

ורבינו בשלו. "למה לא תבינו זאת?", הוא שואל כשחיוך לבבי מתבקע
על פניו המאירות. מוחיך ומתלהב ומסביר: "הרבה אנו לומדים ויודעים
על חזון אחרית הימים. על אותם הימים בהם בן ישי ימלוך עלינו
בהתגלות כבוד אלוקינו, זאב יגור עם כבש וקול מלחמה לא יישמע;
ויידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו... אך המילה
הזו אותה למדנו עתה מציבה לנו בידיעתנו שנדע מהי מטרת הגאולה
העתידה, מה יהיה הדבר העילאי ביותר, החשוב ביותר והמרכזי ביותר
באותם ימים בהם יישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים".

נפשו של מקומם עולם הישיבות לא עמדה לו. כשהוא דיבר מהתורה
הקדושה - משוש כל רגע בחייו - הרגש היה מציף אותו. "הדבר הכי
חשוב יהיה: תשבי יתרץ קושיות ואיבעיות - שנשב כולנו, כל ישראל
יחד, נקיף את אליהו הגלעדי ונשמע מפיו סודות התורה, נשמע מפיו

ביאורים מחודשים שיבארו לנו את כל אשר לא ידענו ולא הבנו... אח,
מה מתוק יהיה אותה העת..."

רק התורה הזאת!

מבין כל צאצאיו של רבינו אותם גידל בפוניבז' שלפני המלחמה, ניצל
רק בנו בכורו, רבי אברהם זצ"ל. הוא הגיע לארץ הקודש טרם פרוץ
מלחמת הדמים, וכעבור תקופה קצרה ניצל גם אביו - רבינו בדרך
לא דרך והגיע ארצה. משעלה ארי מבבל הוא לא התמהמה לרגע
ולא הניח לעצמו לשקוע בסאת יגונו על קורות עמו ומשפחתו. הוא
התגייס בכל רמ"ח ושס"ה איברי גידי נשמתו על מנת לרומם רוחם
של העם היושב בארץ הקודש.

וכפי שמגולל בנו בכורו מתוך עדותו האישית:

השמועות הנוראות שהגיעו מאירופה סיפרו על חדות הניצחון של
הנאצים, יימח זכרם, ההולכים וכובשים מדינה אחר מדינה ומתחילים
בהוצאתו של הפתרון הסופי לפועל. השמועות המפחידות זרעו בהלה
רבה בקרב יושבי ארץ ישראל. מי לא נבהל מאותה עננה עקובה מדם
הפרושה מעל מדינות אירופה ועלולה, חלילה, לבוא גם לארץ ישראל.
אותם ימים של פחד שימשו עבורי כמורים שלימדו אותי על עוצמת
ביטחוני האיתן של אבי הגדול, ביטחון שלא התערער גם לא בשעות
הקשות ביותר. גם כשלבנו חצוי היה בין משפחתו הנאבקת ברוע
הגזירה מעבר לים לבין התקומה בארץ הקודש, נותר הלב איתן

באמונתו, קשור בעורקים עבים כפלדה אל אביו שבשמים.
היה ברור לו שיש פתרון אחד שיכול להביא לעידוד המצב. פתרון
מקודש נגד הפתרון הסופי:

התורה הקדושה! נקודת חייו!

"אל לנו לבזבז רגע", הוא קרא אלי, "רק בכוח התורה הקדושה נצליח
להגן על ארץ ישראל. התורה הקדושה היא גם הדרך היחידה בה נוכל
לרומם את המורל הצונח של יושבי הארץ הספונים בהיכלי הדאגה
והדיכאון מפחד הבאות. עלינו לתת קונטרה נגד רוח החילוניות
המנשבת בארץ האבות, להסתובב עם לפיד התורה ולהבעיר עוד ועוד
יהודים, עוד ועוד לבבות".

הוא אמר ועשה. הוא לא התיימר לטפס על עצים רבי צמרת ולהתחיל
בגדולות ובנפלאות, הוא החל בהשקט ובטח, לא ברעש. הוא היה עובר
מבית מדרש לבית מדרש, מבית כנסת למשנהו, נכנס, פוגש יהודים.
יהודי של יפו ושל חיפה, של תל אביב ושל בני ברק. נטמע בתוכם.
מחזק אותם, מוסר דבר התעוררות, דבר עידוד, מפיח זיקים של חיים
וחיות.

היו אלה ימים בהם הייתי צמוד אליו, הלכתי אחריו ממקום למקום,
גם אני הייתי זקוק לחיזוק ואת החיזוק מצאתי בתוך דבריו. הייתי הולך
אחריו רק כדי לראות את פניו כמראה הברק - בהתלהבות כמוה לא
ראיתייה אצלו מעולם. הוא חצב להבות אש ולא הפסיק לשנן באוזני
עצמו ובאוזני כל מי שרק חפץ לשמוע אותו ולהאזין לו:

"אין לנו שיוז רק התורה הזאת! רק בזכות התורה הקדושה נזכה
שארצנו תהיה מוגנת. רק בכוח התורה הקדושה! תורת ה' תמימה!".

ילדי טהרן

אחד מסיפורי העדות המופלאים וההרואיים אותם שמר רבי אברהם
כהנמן זצ"ל במוחו היה סיפור הפעילות הרבה אותה פעל אביו הגדול,
הרב מפוניבז', למען ילדי טהרן שהגיעו ארצה.

והרי הדברים כפי שנשמעו מפיו:

אבי זצוק"ל נזעק להציל את 'ילדי טהרן'. היה זה שעה ששיירות
ילדים, פליטים מסכנים, עלו ארצה מיוותים מן השואה ומערבות
רוסיה לחיפה. רובם של אותם ילדים הגיעו מבתי חרדיים שם גידלו
אותם הוריהם לתורה ולמצוות, עד שהגיע הכורח הנאצי והניף את
חרב הדמים על אדמת אירופה. כשהם הגיעו ארצה הם עברו 'מיון'
על ידי נציגי הציונות שרצו להעביר אותם מדתם בכוח ולהעניק להם
חינוך מחדש, נטול תורה ומצוות.

סערה רבתי התחוללה אז ברחבי ארץ הקודש, כאשר היהודים
החרדים לדבר ה' הזדעקו מרה על העוול הגדול. באותה שעה הכניס
רבינו עצמו לעובי הקורה וקפץ אל המים הזדונים על מנת להציל את
הנפשות הטהורות. במאמצים כבירים שהגיעו עד כדי מסירות נפש
הצליח לעשות ולפעול ככל שידו השיגה, והציל למעלה משלושים
ילדי חמד מ'ילדי טהרן' אותם משך מבין ציפורני הטומאה והרשע אל
היכל בית המדרש, בחזרה אל החיק התורני והרוחני אותו הם הכירו
בבית הוריהם, טרם נהפכו כל מוסדי עולם, טרם נספגה אדמתה של

אירופה במעיינות הדמים.

הבעיה העיקרית והמרכזית שעמדה לו למכשול משהציל את הילדים
היתה בעיית המיקום. היינו חייבים לאתר במהירות אכסניה למען
הילדים האומללים. רבינו ידע את אשר לפניו, הוא הורה לי לאתר צריך
עץ מוכן ובנוי, כזה שמאפשר את שינועו ממקום למקום כדי שנוכל
להביא אותו ולהתאים אותו למגוריהם של הילדים, לפחות בצורה
ארעית וזמנית.

אותה תקופה הרת גורל הייתה גם תקופת 'משבר הפרדסנות' - טירוף
המלחמה שהיכה בעולם לא אפשר יצוא של פירות הדר מחוץ לגבולות
הארץ. הפרדסנים נתקעו אפוא עם מלאי עצום של פירות שהרקיבו
מבלי דורש ומבקש. כצעד אחרון כדי למנוע גוועה ברעב הם החלו
מוכרים את הציוד החקלאי ואת כל אשר רק יכלו כדי להשיג כסף.
כסף שמשמעו אוכל לפי הטף. כך מצאתי בפתח תקוה פרדסן שביקש
למכור ביתן עץ אשר נבנה במקור לאחסון תפוזים. רכשנו את הצריך
ושתלנו אותו למרגלות הגבעה בשכונת 'זכרון מאיר' הבניברקית.

מיהרנו להקים בתוכו מטבח עשוי בלוקים. תחמנו חלק מהצריך שהפך
לחדר שינה, בו הצבנו מיטות ברזל שהרכבנו בעצמנו. הכל היה מוכן
לקליטתם של הילדים. רק כרים וכסתות עבור הפליטים הצעירים
והמסכנים חסרו לנו.

הדבר כאב מאוד לאבי זצוק"ל. באותם ימים לא ימים לא הייתה
אפשרות לרכוש מן המוכן כרים וכסתות, והוא לא יכול היה לתאר
לעצמו סיטואציה בה הילדים מגיעים לפנימייה החדשה שלהם ואין
להם כר וכסת למנוחת גופם הדווי. הוא ניסה מכל הכיוונים במשך
שבוע שלם, אך שבת קודש פרשה כנפיה כשעדיין לא היו לא כרים
ולא כסתות.

הילדים צריכים היו להגיע ביום ראשון בשבת - - -

הדרשה שהרטיטה

כאן מספר בנו בכורו ויד ימינו של הרב מפוניבז' על אותה דרשה
מרטיטה ומפורסמת אותה נשא אביו בשבת קודש. הדרשה שהביאה
'יש מאין' כרים וכסתות לאותם פליטים ילדים אומללים. הדרשה
וההדים שיצרה אולי שוכתבו מאוחר יותר בידי כותבי פרקי החיים של
רבינו, אולם אין תחליף לאותנטיות העדות המקורית ראשונית של הבן
הגדול שנוכח היה באותם רגעים ושחזר אותם אחת לאחת, במתיקות
לשון ובמוחשיות רבה:

אבי זצוק"ל מיהר לפרסם שבשבת קודש אחר הצהרים הוא ימסור
"דרשה בענייני דיומא" בבית הכנסת הגדול בבני ברק השוכן במרכז
של רחוב רבי עקיבא. הייתה זו הפתעה מוחלטת לתושבי בני ברק
שלא הורגלו לידיעות כגון דא. הכל חפצו לשמוע את אשר בפי הרב
מפוניבז', וקהל רב גדש את ביהכנ"ס ואת מבואותיו הרבה לפני השעה
היעודה.

רבינו עלה אל הדוכן ופתח בבירור הלכתי:

"רצוני לברר אתכם, טייערע ברידער, מצוה אחת מן התורה, הלכה
למעשה", קולו היה נעים ורגוע, "חכמינו קובעים ש'הקונה עבד עברי
קונה אדון לעצמו'. כלומר: אם יש לו לאדון רק כר אחד בביתו, הדין

המשך בעמוד 26

"לאחר שביקשו ממני לכהן כמנהל רוחני בתלמוד תורה, כמי שעמל להוציא לאור עולם את ספרי אמו"ר ה'שפתי חיים', הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצוק"ל, לאור עולם, ידעתי שאם אתמסר לעבודת החינוך לא אוכל להמשיך ולהוציא את ספרי אבא באותה מתכונת שהוא ביקש והנחיל לנו בחיים חיותו. ניגשתי בשאלה זו קמי מרן זצוק"ל ושאלתיו מה עלי לעשות בפרשת דרכים אליה נקלעתי"

משנתו החינוכית המופלאה של מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל

"וְאַלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׁים לַפְּנִיָּהם" (שמות כ"א, א')

כבכל ענין בו עסק מרן רבינו זצוק"ל בכל שנות הנהגתו - בנושא החינוך הייתה לו משנה סדורה מופלאה. הוא לא ראה רק את ה'תלמיד' כבבת עינו, אלא את גדול הדור הבא שיכול לצמוח ממנו, כמי שניתן יהיה בחינוך ראוי וטהור לגדלו ולחכמו לפאר ולגדולות. ולכן ראה חובה מיוחדת שהחינוך עצמו יהיה בטהרה, כפי שפעל בארץ וברחבי העולם לייסד ולהנחות להקים בתי חינוך על טהרת הקודש. עמד כחומה בצורה כנגד כל שינוי ממסורת הדורות שניסו לעשות בתורת החינוך.

בד בבד הקפיד עד מאוד שהמתחנכים עצמם יהיו בעלי צורה הרואים במלאכתם עבודת קודש חשובה ומכרעת לעתיד חניכיהם, ויהיו בעלי מדרגה היכולים להשפיע על סובביהם. משום כך השקיע כוחות כה רבים בהדרכת המתחנכים. בעזרת אישי חינוך נודעים ומקורביו של רבינו, ובמיוחד מאוצרו של מקורבו הרה"ג רבי איסר שוב שליט"א ותלמידו המובהק הרה"ג רבי משה יהודה שניידר שליט"א, דלינו קווים זעירים למשנתו הסדורה ולדמותו של 'המתחנך' הגדול שידע דורנו, שהנחה דור של מתחנכים איך להתמודד עם הקשיים המיוחדים של הדור.

כשנשאל פעם בגילוי לב איך הצליח מרום דרגתו לחנך כל ימיו בחורים צעירים בגיל ישיבה קטנה, שהיו בה בחורים מכל מיני רמות וסוגים? תשובתו הפליאה באמיתותה: "תמיד עמדו לי מול העיניים דברי הגמרא, ששמונים תלמידים היו לו להלל הזקן, שלושים מהם ראויים שתשרה עליהם שכינה, וקטן שבכולם רבי יוחנן בן זכאי; והרי כל התורה שיש לנו כיום מקורה הוא מרבי יוחנן בן זכאי... אתה רואה שהקטן שבהם יצא ממנו כל התורה לדור הבא, ותמיד אני חושב על הבחור החלש, אולי יצא ממנו ריב"ז הבא..."

כשמחנך חושב על כל בחור וחניך אולי הוא יצא לבסוף רבן של ישראל, פשוט וברור הדבר כמה הוא משקיע בחינוכו וכמה מסייע לו לגדול ולצמוח בכך בצורה מושלמת.

בשיחה עם הרב הגאון רבי אליהו פרידלנדר שליט"א, מנהל רוחני

בת"ת 'תורת אמת', הוא חושף בפנינו מעשה רב, המעיד יותר מכל כמה ראה מרן זצוק"ל את עתיד המתחנכים לנגד עיניו כל העת, מה שקשור בסיבת התמנותו לכהן כמנהל רוחני בת"ת 'תורת אמת': "לאחר שביקשו ממני לכהן כמנהל רוחני בתלמוד תורה, כמי שב"ה עמל להוציא לאור עולם את ספרי אמו"ר ה'שפתי חיים', הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצוק"ל, לאור עולם, ידעתי שאם אתמסר לעבודת החינוך לא אוכל להמשיך ולעבוד, לערוך ולהוציא את ספרי אבא באותה מתכונת שהוא ביקש והנחיל לנו בחיים חיותו.

"ניגשתי בשאלה זו קמי מרן זצוק"ל ושאלתיו מה עלי לעשות בפרשת דרכים זו אליה נקלעתי."

"שאלני מרן בפשטותו: 'כמה ספרי 'שפתי חיים' הוצאתם עד היום?', ועניתי לו שב"ה שבעה ספרים. ושאלני: 'אם תעבוד עוד הרבה שנים להוציא את יתר הכתבים, עוד כמה ספרים לדעתך תוכל בעז"ה להוציא לאור?', ועניתי לאחר מחשבה שכמדומני שיהיו עוד שישה כרכים.

"אם כן, אומר לי מרן בחיוך, 'מה בכלל השאלה, הרי בתלמוד תורה יש לך מאות רבות של ספרים שיכולים כל אחד מהם לצמוח ולהיות בעצמם 'שפתי חיים', ואתה מדבר אתי על שישה ספרים למול

מאות ספרים חיים וקיימים?! לשמע ההחלטה המנומקת כדרכו, לא היה בלבי ספק ונטלתי על עצמי עול המלאכה, כשמאז אני נועץ בו בכל הליכותי כל העת".

הייעוד העומד לפני המחנך

זו הסיבה שמרן זצוק"ל האיר הרבה עיני המחנכים בכל אתר שעליהם להיות מרוממים מעם, כי הדוגמה האישית שנוטלים התלמידים ממחנכיהם היא לאין ערוך, ומידת האחריות הנדרשת כאן לכל מחנך היא עצומה.

מתוך גישתו החינוכית המיוחדת האמורה הדגיש רבינו בכל הזדמנות, שאם התפקיד של 'מחנך' הוא ליטול נשמה טהורה ולדאוג שתיוותר כל ימיה עבד לה' ולתורתו, לכן מן הראוי שלא יעסקו רק בחינוך לתורה אלא ישימו דגש נרחב על מידות ובין אדם לחברו מחד ויראת שמים מאידך, הן בדוגמה אישית של המחנך כלפי חניכיו והן בפרקי חינוך בבניינים אלו העוסקים בקומת האדם. זו הסיבה שפעם בגילוי לב כשפנה אליו ראש ישיבה בשאלה: "איך מעניקים לבחור טעם בתפילה", שאלו רבינו: "אתה בטוח שלך יש טעם בתפילה? קודם שיהיה לך, אחרי זה תתבע מבחורים צעירים..." ושח לנו הגאון רבי אליהו פרידלנדר שליט"א, ששוחח עמו רבות בענייני חינוך: "תמיד על אישיות המחנך אמר שישמור על רוגע ויתגבר על מידותיו, כי התלמידים חכמים ופקחים וכשהם רואים שהמלמד אינו מרומם הדבר משפיע עד מאוד עליהם. ואז התבטא באוזני בגילוי לב: 'אינני זוכר שפעם מעודי התרגוּתי או כעסתי על אחד מתלמידי'".

רוממות המחנך בעיני תלמידיו

דווקא משום מידת האחריות המיוחדת שהייתה לו למערכת החינוך הוא דיבר רבות על כך שיש צורך לדעת, כי בחינוך הכל בנוי על האישיות של המחנך. יש אדם שידבר טוב מאוד על יראת שמים וכל מה שצריך, אבל אם הוא אינו תוכו כברו אלא הוא בעצמו אינו בסדר, ומה שהוא מדבר לא נמצא אצלו בלב, זאת אומרת שהוא לא אוהב בזה והוא רק מדבר כך כי זה מה שצריך לדבר, דיבורים כאלה אין להם השפעה בשום אופן! ולא יצמחו החניכים מכך.

זוהי הסיבה שמרן זצוק"ל כל כך דיבר על הצורך להשתית הנהגות ראויות של בין אדם לחברו אצל המלמדים ובעבודת החינוך, באומרו שרק אם יראו התלמידים שהמחנך הוא דוגמה לעבודת המידות יקבלו את הדברים הללו מפיו וינהגו אף הם כמותו.

"אם רוצים שהילדים יצמחו תלמידי חכמים ואוהבי ה' וגם טובים במידות טובות, צריך האדם בעצמו להיות קצת מרומם", אמר פעם בכנס חינוך, "ואי אפשר שהוא יהיה שפל, הוא יהיה עם מידות שאינן טובות, ולדבר הוא ידבר כמו צדיק. דיבור כזה לא יועיל ולא ישפיע בשום אופן, אלא צריך דבר ראשון לראות שהאישיות שלו עצמו תהיה בסדר".

היה רגיל על לשונו לצטט את משלו של המגיד מדובנא: "ואני בהיותי בוויילנא אצל מורי, הוא רבינו הקדוש הגאון החסיד רבינו

אליהו מוויילנא זי"ע, שאלתי את פיו לאמור איזה דרך יבוא השפע ובאיזה אופן ישפיע הצדיק מיראתו גם לבני דורו. השיב לי, משל לכלי גדול אשר כלים קטנים סוככים אותו מכל צד, ואתה תעמוד ותשפוך על הכלי הגדול בלי הפסק, בעל כורחו כאשר הכלי גדול נתמלא על כל גדותיו, אז כל מה שתשפוך עוד יגיע אל הקטנים אשר אצלו; אבל כל עוד אשר היא בעצמה לא נתמלא, כל שכן לא יגע אל הסמוכים כל מאומה".

והסיק מכך מרן זצוק"ל, שאדם שבא להשפיע על אחרים, כל זמן שהוא עצמו אינו מלא ברוחניות, אינו מלא בתורה ויראת שמים, הוא לא יכול להשפיע.

לכן רבינו היה מורה עצה מעשית למלמדים אם אפשרי שילמד המחנך לעצמו קצת מוסר לפני שבא ללמד. זה רצוי מאוד. והרי מי לנו גדול ממרן ה'חתם סופר' זצוק"ל שהיה כזה גאון גדול, ובכל זאת כשהיה לומד עם תלמידים היה לומד קצת בתחילת השיעור בספר 'חובות הלבבות'. ואף אם הוא למד עם בחורים גדולים ולא עם ילדים, מכל מקום גם במלמד זה נוגע שכל אחד 'לעצמו' צריך ללמוד מוסר. אך לא צריך ללמוד דווקא ספר 'חובות הלבבות' אלא ישנם עוד ספרי מוסר טובים, והעיקר הוא שזה יועיל לו כשיינס ללמד יהיה קצת 'מרומם' קצת יותר, ואז תהיה לו השפעה טובה על המתחנכים. ולימוד המוסר אפילו לא הרבה זמן, אך לכל הפחות עשר-חמש עשרה דקות".

אם חפצים בדוגמה מעשית כיצד השפעת המחנך השפיעה על תלמידיו בלבי הכר, שח לימים אחד מתלמידי מרן זצוק"ל בכפר סבא לתלמידיו: "מרן הגרא"ל זצוק"ל היה נוהג להסתכל בגמרא ולא על התלמידים תוך כדי מסירת השיעור". לימים הפך בעצמו למחנך דגול ופעם שאל את תלמידיו: "אם אני לא הייתי מסתכל ומשגיח עליכם, כיצד הייתם נוהגים?", והשיבו: "היינו נמלטים ומשתמטים מהשיעור ובורחים לכל עבר". לשמע תשובתם אמר המחנך: "כשלמדנו בישיבת כפר סבא היינו שובבים לא פחות מכם, ובכל זאת לא העזנו לזוז ממקומנו, אף שידענו שאם נצא מרן לא יחוש בכך. ומדוע? כי הוא היה דוגמה נוראת הוד.

"מדי ליל שישי, כאשר היינו מסיימים את מצוות ה'משמר' בלימוד ואכילה ושתיה כנהוג, היינו צועדים בלאט בשעה שלוש בלילה לעבר צריפו של מרן הגרא"ל, שהיה גם הוא, כביתו ברחוב חזו"א, צנוע וסגפני, החצר שסביבו היתה זרועה קוצים ודרדרים, והיינו מפלסים דרך בין הקוצים בשקט להביט בו... וכאשר היינו מגיעים לחלון הייתה דמותו של הגרא"ל נשקפת, רכונה על שולחן מלא ספרים, מוחו מרוכז, שקט מתוח שרר בחדר, ומרן פותח ספר זה ומעיין בספר אחר, כולו אחוז שרעפים...

"מחזה זה החדיר בנו יראת רוממות גדולה מדמותו הקדושה כמחנך. הוא היה נראה לנו כאיש אלוקים, נחבא אל הכלים, שעובד את קונו ועמל בתורתו באיזה צריך בכפר סבא. לכן לא נדרש לשמור עלינו והיינו סרים למרותו גם אם לא היה משגיח עלינו. כוחה של דוגמה אישית".

נדבך נוסף במלאכת החינוך הייתה צורת החיבור של המחנך

והמתחנך. לא אחת התבטא באומרו שמה שכתוב "זרוק מרה בתלמידים", כבר אומרים בשם מרן החזו"א זצוק"ל של'קניין משיכה' הוא קניין יותר טוב מ'קנין חזקה', דהיינו ההנהגה בדרך רכה יותר טובה מההנהגה בדרך קשה, ואם כן יש לעיין מתי צריך 'לזרוק מרה בתלמידים'.

והתבטא על עצמו בגילוי לב: "עד כמה שזכור לי, אף פעם לא עשיתי רע לתלמיד, לא אמרתי מילה קשה או ח"ו לא פגעתי באחד מהתלמידים. ולגופו של דבר, לדעת מתי לתת ומתי לא לתת, מתי לצעוק ומתי לא לצעוק, זה דבר קשה מאוד; אבל מה שחשוב הוא, שאם הר"מ מגיע לשיעור מוכן הוא מוסר את השיעור עם גישמאק ויש לילדים סיפוק והם נהנים מהלימוד, וממילא הם יותר רגועים והמשמעת יותר רגועה.

וזכורני, כשהייתי בישיבה בכפר סבא הבחנתי פעם איך שתלמיד אחד מזהיר את השני בשפתם של תלמידים כי "הנה הרב מתקרב", וענה לו רעהו: "הוא ממילא לא יעשה לנו כלום", ולמרות זאת נהגו כלפיו בדרך ארץ ואפילו שהיו אנשי צוות אחרים שנהגו עמו ביד יותר חזקה והמשמעת שהטילו הייתה יותר חזקה, וזה הכל כפי מה שהקדמנו בשם מרן החזו"א שאמר שמשיכה יותר טוב מחזקה.

והנה לפעמים באים רבני ישיבה בטענה שיש בחור לא טוב שיוצר אווירה של קלות ראש למשל, שיושב עם בחורים אחרים ומפטפטם עד השעות המאוחרות של הלילה, וממילא מאחרים לסדרים ולתפילה וטוענים שאם יילכו עמו בנחת הוא יגרום נזק לאחרים.

"זה ודאי שזה לא טוב", ענה רבינו, "אבל שמעתי בשם מרן ה'חפץ חיים' שמעולם לא נתן שיזרקו בחור מהישיבה, ויש לדעת שאותו הבחור הסיכוי שהוא יקלקל הוא הרבה פחות ממה שאם יזרקו אותו ואז הרי הוא יצא לתרבות רעה. ואף שיש שבאים וטוענים שיש לו דין רודף, קשה להגדיר את זה בגדר של רודף, ובפרט שהוא יכול להיות גדול הדור הבא - ואף אם לאו, אנחנו לעולם לא מוותרים על אף אחד!"

יש יהודי ת"ח שבילדותו הוריו לא גידלו אותו וממילא גדל אצל משפחה כאן בב"ב, ובילדותו היה משתולל והיה מסתובב בישיבה בפוניבז', והבחורים היו צריכים להשתיק אותו שלא יפריע, ממש פרא אדם. כשהגיע לישיב"ק הוא הנהיג בחורים לדברים לא כל כך טובים וסבלו ממנו רבות, אבל נהגו עמו בסבלנות, והיום הוא מנצל את כוחותיו הגדולים לטוב - הוא גדל לת"ח מרביץ תורה בישיבה! ואם לא היו מתנהגים עמו בהנהגה כזו הוא היה היום פרא אדם והיו סובלים ממנו, ואולי גם 'גוי גמור'.

תובנה ייחודית מוסיף הגאון רבי חיים מן שליט"א, ראש ישיבת 'באר התלמוד': "מרן זצוק"ל זכה, שלמילים ספורות שלו היתה השפעה חינוכית עצומה, ונעמוד על שתי נקודות שגרמו לזה.

"ראשית, הודות לפקחותו העצומה בכל דבר, הוא תמיד ידע בחכמתו לומר ברגע הנכון משפט קצר ומדויק שהעמיד את כל העניין באור הנכון. כשלמדתי אצלו בישיבה היה מקרה, שסיפר אחד

החברים שהייתה לו איזו קטטה עם בחור אחר, ולאחר תפילת מנחה נלווה לרבינו זצוק"ל בדרכו לביתו, ובמשך כל הדרך הארוכה הרצה את השתלשלות הדברים ואת כל הטענות הנלוות, ורבינו הקשיב בדממה לכל דבריו. רק כאשר הגיעו סמוך לביתו, נפנה אליו, וצבטו קלות על לחיו ואמר 'ילדות איז מום עובר'. מובן מאליו, שבמשפט קצר זה המריבה כולה התרוקנה מתוכן...

"ופעם, בתור נער צעיר נלוויתי אליו בדרכו, והרציתי בפניו 'שטיקל' תורה שלם. הוא האזין בשתיקה לכל דבריי, ורק כאשר סיימתי לומר הכל הוא אמר 'פה מאוד, אבר אפשר לומר גם ההיפך'. כך, במשפט קצר, החדיר בעצמותיי ש'שטיקל' תורה צריך להיות 'מוכרח'."

אולם הדבר המופלא יותר היא ההשפעה העצומה שהייתה, לדבריו, בגלל עצם מציאתו. דוגמה אחת מני רבות: "זכורני בתקופה שהייתי בצרפת, ומרן זצוק"ל החל את מסעותיו לבני חו"ל, הוא הגיע לצרפת, התכנסו אלפים רבים, ביניהם רחוקים ממש, ומרן דיבר בפניהם ותבע מהם לעזוב לימודי מקצוע ולפתוח ישיבות קטנות על טהרת הקודש ללא לימודי חול ולהקדיש בניהם לתורה. בעקבות דבריו התחוללה מהפכה בצרפת, נפתחו ישיבות קטנות, ואנשים החלו לשלוח את בניהם לישיבות.

"מי שמכיר את מציאות החיים בצרפת מבין כמה דבר זה מופקע, שאדם לא ישלח בנו ללמוד מקצוע. אצל הצרפתים ההשכלה ורכישת מקצוע, והצורך להיות 'מסודר בחיים' הוא יסוד המציאות. והנה אנשים שמעולם לא ראו את מרן זצוק"ל, ביניהם רחוקים שאפילו לא שמעו עליו, ובכמה מילים ספורות ששמעו ממנו הפכו מציאותם להקדיש בניהם לתורה. איך אפשר להבין דבר כזה!?"

"ההסבר הוא, שכל יהודי יודע שחי בעולם הזה להכין עצמו לעולם הבא. אבל בפועל, אדם חי את מערכת החיים שלו מתוך שייכות לעולם הזה, מי יותר ומי פחות, ואדם שקוע בצרכיו ורצונותיו. אצל מרן, כאן בעולם הזה היה בן העולם הבא. העולם הזה לא נגע בו כלל, הוא חי כאן אך נמצא בעולם האמת, בפרישותו המוחלטת מכל הבלי העולם, חי באופן מוחשי את עולם הנצח. המציאות האמתית היחידה אצלו הייתה תורה ומצוות, וכל ענייני העולם הזה היו חסרי משמעות עבורו.

"כאשר אדם פוגש מציאות כזו מול עיניו היא מזעזעת אצלו את מערכות החיים. הוא פתאום תופס שכל רצונותיו וחשבונותיו, ומה שנחשב בעיניו לצרכים - במבט של חיי נצח, אין בזה כלום. כשראו את מרן זצוק"ל, כל אחד הרגיש בעצמו בחוש שכל מה שמעסיקו בחייו אין בו ממש, ומה שנראה לו טוב זהו הבל כפשוטו."

באותם רגעים שיהודי צרפת עמדו מול דמותו הקטנה והכחושה, שהקרינה קדושה ועולם נצח, כל מערכת החיים שלהם שאדם מוכרח להיות 'מסודר' בעוה"ז עם פרנסה והשכלה בטלה באחת. השקר וההבל של העולם היו מוחשיים, וחשו שמה שענייהם רואות לנגדם אלו החיים האמתיים שכך צריך להיות. לכן באו הדיבורים המועטים ששמעו מפיו, והראו להם הדרך הנכונה ששינתה אצלם כל מציאות החיים - להקדיש בניהם לתורה.

(הרב מ. ברמן, 'יתד נאמן', פסח תשע"ח)

שמעתי מגיסי מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א מעשה מופלא שאירע לאברך שאביו גר בצפון הארץ ומדי פעם הוא נוסע לבקרו ולקיים מצוות כיבוד אב. פעם עלתה לו הנסיעה במאמצים רבים, והנה כשהגיע לרחוב בו מתגורר האבא החנה את רכבו במקום אסור וקיבל דו"ח של כמה מאות שקלים. הוא מנסה להתווכח עם השוטר...

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א על עבודת ה' בשמחה

"כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע" (שמות כ"ד, יז)

האמונה הפשוטה והברורה ביותר היא שכל מה שנעשה תחת השמים התגלגל ברצונו יתברך, והכל הכל לטובה. וגם אם לא רואים את הטובה באופן מידי עלינו להאמין שהקב"ה מרחם עלינו יותר מכל מרחם, ולכן כל מה שהוא עושה אתנו לטובה הוא עושה. שמעתי מגיסי מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א מעשה מופלא שאירע לאברך שאביו גר בעיר רחוקה בצפון הארץ ומדי פעם הוא נוסע לבקרו ולקיים מצוות כיבוד אב. פעם עלתה לו הנסיעה במאמצים רבים, והנה כשהגיע לרחוב בו מתגורר האבא החנה את רכבו במקום אסור וקיבל דו"ח של כמה מאות שקלים.

הוא מנסה להתווכח עם השוטר ולבקש ממנו שלא ייתן לו את הדו"ח, ואף מנסה 'להסביר' שהגיע לכאן כדי לקיים מצוה גדולה, אבל כמובן שכל דברי השכנועים הללו נפלו על אוזניים אטומות ולא פעלו על השוטר ולא כלום.

האברך הרגיש בלבו אכזבה ומרירות; הוא הולך לקיים מצוות כיבוד אב ועושה זאת במסירות רבה ומתוך השקעת מאמצים, ולבסוף הוא מקבל דו"ח יקר שכזה שהיה מכניס כל אברך ל'מינוס' גדול בבנק... נכנס האברך למרן הגר"ח וסיפר לו את הסיפור. "במה אני יכול לעודד אותך, אם לא שתאמין באמונה שלמה שהכל לטובה, ובוודאי גם הדו"ח שקיבלת יהיה לטובה", אמר לו מרן שליט"א.

ה'לטובה' הזה התקיים בתוך זמן קצר מאוד. אחד משכניו של אברך זה היה מעליל עליו עלילות שווא רבות, והתלונן נגדו במשטרה שהוא מכה אותו ופורץ לביתו וכו', דברים שלא היו ולא נבראו. גם הפעם, כאשר חזר מהביקור אצל אביו, התלונן נגדו האיש בגין 'פריצה' שביצע לכאורה לביתו. הפעם החליטו השוטרים לעצרו ולהביאו בפני שופט.

משהובא לדין בבית המשפט והוצגה נגדו התביעה בגין הפריצה, טען האברך שיש לו הוכחה מוחלטת שהתביעה הינה עלילה של ממש ולא היו דברים מעולם. "באותה שעה שהוא טוען שפרצתי לביתו, הייתי בעיר רחוקה בצפון הארץ", טען.

משביקש השופט שיביא ראיה לדבריו, הוציא האברך את הדו"ח שקיבל בגין החניה האסורה, והצביע על השעה שבה נכתב הדו"ח,

"שהיא היא השעה שבה טוען האיש שפרצתי לביתו..."

השופט מעיין בדו"ח אבל ממשיך להקשות: "אולי רק מכוניתך היתה בעיר הצפונית, והיא היתה נהוגה בידי אדם אחר; מי אומר שגם אתה עצמך היית שם באותה שעה?"

"אני יכול להביא את השוטר שכתב לי את הדו"ח, שיעיד שניסיתי לשכנעו שלא ייתן לי את הדו"ח", טען האברך. השוטר אכן הגיע והעיד לטובת האברך, ואז התברר לשופט שאכן האיש ההוא מעליל נגדו עלילות שאין בהן ממש.

השופט ראה עם מי יש לו עסק וכתב בפסק הדין שכל התביעות שיגיש האיש ההוא גם בעתיד נגד האברך תידחינה על הסף. בנוסף לכך, הטיל עליו קנס של 50 אלף שקלים.

"אם הייתי צריך לשכור את שירותיו של עורך דין שיגן עלי מפני טענותיו של המעליל הייתי צריך לשלם הרבה הרבה יותר מאשר הדו"ח שהוכיח את צדקתי; השי"ת הוכיח לי שהכל הכל לטובה, ומאות השקלים ששילמתי הצילוני מידו של האיש הרע הזה, והכל בגלל מצוות כיבוד אב שקיימתי במסירות", אמר האברך.

אז ודאי שלאחר שקרה מה שקרה התברר שהכל היה לטובה, אבל חובת האמונה שגם עד שלא רואים את הדברים בעיניים יש להאמין שכך מתנהלים כל ענייני העולם.

וכי עם ישראל מתווכח עם הקב"ה?

בספר מלאכי (ג, יג-יד) נאמר "חזקו עלי דבריכם אמר ה', ואמרתם

המשך בעמוד 27

בחלומותיי הפרועים ביותר לא דמיינתי את שעתיד להתרחש. בבוקר המחרת בשעה שש וחצי צלצל הטלפון הציבורי מחוץ לבית המדרש בישיבה. מדריך הפנימייה שהיה ער באותה שעה נענה לטלפון. הוא הופתע לשמוע קול דובר אליו באידיש מעבר לקו. "דא רעדט שך" - מדבר שך, אמר הקול

הגאון ר' יהושע ליף שליט"א על הקשר האישי עם מרן הגרא"מ שך זצוק"ל

”וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל דְּבָרֵי ה'” (שמות כ"ד, ג')

של מלכות, וברור היה כשמש כי הוא מנהיגו הבלתי מעורער של עולם התורה.

עבורי באופן אישי הייתה החוויה מרוממת מאוד. אף שהרב שך כבר היה מבוגר הוא הקרין רעננות נעורים והשפעתו הייתה עמוקה. בשנים מאוחרות יותר שמעתי את הרב שך מדבר פעמים רבות - בכל אירוע היה ראש המדברים, ודעתו היא שקבעה את המציאות. בכל הזדמנויות חדרו דבריו ללב שומעיהם. הוא היה כמו רועה מדורות עברו, וכולנו היינו צאנו הנאמן. תמיד הוא ידע בדיוק נמרץ מה לומר ומהו האופן המתאים ביותר להחדרת המסר.

הוא היה גדול הדור. שמיעת השיחה של הרב שך והשיחה בלימוד עם ר' דוד פוברסקי העניקו לי חיזוק אדיר. חזרתי לירושלים מחזק יותר, ומלא תשוקה עצומה להוסיף ולגדול בתורה.

משרתי החינוכית השנייה הייתה ר"מ בישיבה. באופן טבעי למדי נמשכתי לתפקיד האחראי - כמארגן המסע השנתי של ביקור אצל גדולי ישראל.

אינני יודע אם הייתי הוגה רעיון זה, אבל בהחלט היינו בין הראשונים שהחלו במהלך.

אחת התחנות המרכזיות במסענו השנתי הייתה בביתו של הרב שך. בכל פעם מחדש הוקסמתי לראות את יחסו המיוחד של הרב שך לבחורים ואת עידודו. בסוף הפגישה היינו מלווים אותו לתפילת מנחה בישיבה - אז הייתי מציג בפני הרב שך כמה בחורים ופירטתי

הבחורים האמריקאים, שהיו אמיצים דיים וגלו לארץ ישראל לפני כארבעים שנה, מצאו ארץ דלה מבחינה גשמית אך עשירה ומספקת מבחינה רוחנית.

שהיינו במרחק של חצי עולם מביתנו הקרתה בפנינו הזדמנויות רבות לרכוש ערכי נצח. בירושלים היו יהודים של צורה רבים, וגם בבני ברק שכנו גדולי ישראל רבים, וההזדמנות להכירם הייתה זכות יקר מפז.

בישיבת פוניבז' כמעט לא למדו באותה עת בחורים אמריקאים, אך אני זכיתי שידידי למד בישיבה הנודעת שבמעלה הגבעה. באותו ערב ששמעתי שהרב שך אמור למסור שיחה בישיבה, החלטתי לנסוע לבני ברק ולחזות ב'גדול' הנודע במלוא תפארתו. עשיתי דרכי ברחובות מאה שערים ופניתי לתחנת המוניות 'גאולה' שברחוב שטראוס, שם עליתי על מונית שירות לבני ברק.

כשהתחיל סדר שני הגעתי והצטרפתי ללימוד בבית המדרש הגדול. בית המדרש היה מלא מאות אנשים, צעירים כמבוגרים, שישבו והגו בתורה. חברי הראה לי את ראש הישיבה הרב דוד פוברסקי, שישב בין הלומדים הרבים על אחד הספסלים באמצע האולם ולמד, משתמט מהכבוד בישיבה בקיר 'המזרח' ומבכר אלמוניות יחסית בתוך ים שחור ולבן של לומדים.

מיהרתי לנצל את ההזדמנות וניגשתי לר' דוד. הקדמתי לשיחה את העובדה שאני שכן וידיד של קרובי משפחתו - משפחת קרייזר מבוולטימור. אחר כך העליתי קושיה שהטרידה אותי מזה זמן מה. תשובתו הובילה לשיחה בלתי נשכחת שנמשכה פרק זמן ארוך למדי.

לקראת סוף הסדר הורגשה לפתע תנועה המונית. כל הנוכחים נעמדו על רגליהם ויצאו מבית המדרש. תחילה לא הבנתי את המתרחש. לתומי חשבתי שהשיחה תימסר בבית המדרש המרכזי. אבל לא כך היה - במקום לשבת בנוחות יחסית ליד הסטנדרים, פנו תלמידי פוניבז' לחדר קטן וצנוע, שם הצטופפו והמתינו לבואו של הרב שך.

חשתי בציפיית הבחורים... כשנכנס הרב לחדר אפשר היה לחוש את ההתרגשות בחלל האוויר. מיד כשהחל לדבר חשו בחינותו הרבה ובקסמו המיוחד. הנוכחים הקשיבו לו מהופנטים. הייתה סביבו הילה

את צרכיהם - זה מבקש ברכה, והאחר זקוק לעצה.

תמיד היה הרב שך מתייחס לכל תלמיד בכבוד ובאבהות, מילותיו היו קולעות ומדויקות, וסיפקו לכל אחד בדיוק את מה שצריך היה לשמוע.

כך החל הקשר שלי עם הרב שך.

הוריו של תלמיד בישיבה שבה לימדתי לחצו עליו מאוד שישוב לביתו ויתחיל ללמוד בקולג', אך הוא רצה להמשיך ללמוד בארץ ישראל שנה נוספת. הבחור היה נתון בדילמה, ולכן נסעתי עמו לבקש את עצתו של הרב שך.

כשהגענו עמל ראש הישיבה על הכנת ה'שיעור כללי' שמסר באותו ערב, ואי אפשר היה להיכנס אליו. הגבאי הסביר לנו שבימים שהרב שך מוסר שיעור כללי מוקדש כל רגע להכנת השיעור בשקיעות עצומה, ועל כן אין קבלת קהל בימים אלו.

צר היה לי לשמוע זאת; הזמן פעל לרעתנו - ומחר בבוקר מוכרח היה הבחור להגיע להחלטה סופית. בלית ברירה חזרנו לירושלים בידים ריקות...

בחלומותי הפרועים ביותר לא דמיינתי את שעתיד להתרחש.

בבוקר המחרת בשעה שש וחצי צלצל הטלפון הציבורי מחוץ לבית המדרש בישיבה. מדריך הפנימייה, בן תורה יקר - היחיד שהיה ער באותה שעה נענה לטלפון. הוא הופתע לשמוע קול דובר אליו באידיש מעבר לקו.

"דא רעדט שך" - מדבר שך, אמר הקול.

מדריך הפנימייה לא ידע איך לפרש את הדברים, וסבר שוודאי מיישהו חומד לו לצון. אולם הדובר המשיך בשיחה ברצינות וביקש לדבר עם הבחור שבשמו ציין. רק בשלב זה החל המדריך לחשוב שמא בכל זאת גדול הדור הוא זה מעבר לקו.

הוא רץ להעיר את הבחור המבוקש, זה התנער משנתו והרים את השפופרת - ומעברה שמע את הרב שך בכבודו ובעצמו. גדול הדור ביקש לשמוע פרטים על מצבו ונתן את עצתו הנבונה. ברבות הימים נעשה אותו בחור בן תורה חשוב שמפאר את עם ישראל.

בהזדמנות מסוימת ביקרתי אצל הרב שך אחרי חצי שנה שבה לא סרתי למעונו. כשנכנסתי לחדרו פנה אלי ואמר בחיוך חם: "הרב לייף, איפה היית זמן ארוך כל כך?". עניתי: "לא הייתה לי שאלה מיוחדת לראש הישיבה, ואני יודע שראש הישיבה עסוק, לכן העדפתי לא להפריע..."

הרב שך הניע את ראשו בתוכחה ונזף בי כמו בתלמיד טועה: "תלמיד צריך לבוא אפילו אם אין לו שאלה מיוחדת", הוא אמר, "מען דארף קומען אלעמאל" - אתה צריך לבוא כל הזמן.

זה היה שיעור על אופי הקשר בין רב לתלמיד. את מילותיו אלו לא אשכח לעולם.

הנהגתו של הרב שך הייתה ייחודית - הייתה לו תחושת אחריות אישית על כל כולל, כל ישיבה וכל תלמיד ישיבה ברחבי העולם כולו. מעולם לא העביר הרב שך לאחרים את מה שהחשיב למחויבותו

כלפי עולם היהדות (והייתה זו מחויבות עצומה).

פעם במהלך שיחתנו התברר שצריך להתקשר למישהו הזקוק לעזרתו. סביר היה להניח שהרב שך ישלח שליח שיתקשר בשמו, אך לא כך נהג ראש הישיבה, שהיה כבר בשנות התשעים לחייו: הוא התרומם מכיסאו ופנה באופן מידי למטבח להתקשר בעצמו, וזאת בלי כל רעש ועניין...

הוא שימש לדור כולו מצפן שאינו טועה לעולם.

כאשר עלה לראשונה הרעיון להקים את ישיבת 'נר יעקב', דיברתי על כך באריכות עם הרב שך והוא עודד אותי מאוד.

"אני אהיה נשיא הישיבה", הודיע לי בפשטות. אחר כך חיך ואמר בבדיחות: "אם הזכרת שמי בראש דפי המכתב של הישיבה יועיל, תכתבו אותו. ואם היא תפריע, אל תכתבו את שמי. בכל מקרה", הוא סיכם, "אהיה נשיא הישיבה".

הוא לא יכול היה לדעת כמה יקר לי הבטחה זו. חשתי שיהיה עלי לצאת לדרך בכוחות עצמי, והנה גדול הדור מבטיח לעמוד לצדי ולתמוך בי...

התואר 'נשיא הישיבה' שנטל הרב שך על עצמו בכזו ענוות חן לא היה תואר כבוד ריק מתוכן. כשאמר את המילים התכוון בכל לבו להעניק לי את תמיכתו חסרת התנאים. ואמנם, לכל אורך הדרך יכולתי להיוועץ בו בכל עת ובכל שעה. תמיד הייתה דלתו פתוחה בפניי, ובכל פעם שהתקשרתי התפנה מכל עיסוקיו והקשיב לי במלוא תשומת הלב.

בנוסף לכך, בארבע או חמש השנים הראשונות לישיבה התפתחה מסורת להביא את הבחורים פעם בשנה בסביבות חג השבועות לבני ברק לשיחה בת חצי שעה שמסר בפניהם הרב שך, שכבר היה זקן מופלג. שיחה זו הפכה לאחד מרגעי השיא של השנה. הבחורים עקבו מרותקים אחר דמותו הקדושה שלא נס ליחה. לעתים קרובות היה מבקש ממני לתרגם את דבריו, ואומר לי: "הרב לייף, זאג איבער אין ענגליש" - חזור על דבריי באנגלית.

כשסיימתי לתרגם היה שואל: "נו, האט איר אלעס געזאגט?" - אמרת את כל מה שאמרתי?

כשהנהנתי בראשי המשיך בשיחה.

השמועה על הביקור השנתי עשתה לה כנפיים בקרב בחורים אמריקנים בירושלים, ורבים מיישיבות אחרות הצטרפו אלינו לאירוע המרומם. כך נמסרה שיחתו של הרב שך בפני קהל מגוון מאוד.

הרב שך הקפיד תמיד לעמוד כשדיבר בפני הבחורים. כל שנה חזר המחזה על עצמו. ניסיתי לשכנעו לשבת, כי קשה הי לו לעמוד פרק זמן ארוך כל כך. אך הוא סירב בנחרצות, ולא הסכים לעשות לעצמו הנחות רק מכיון שהוא בן תשעים וחמש.

ברור היה לנוכחים שראש הישיבה מרגיש תחושת אחריות אמיתית הן כלפי הציבור והן כלפי כל יחיד, ושום דבר בעולם לא קשה לו אם בחורי הישיבה 'שלו' יתחזקו בעקבות מאמציו.

(מתוך הספר 'בהיכלם')

נשאל את הקוראים הנכבדים: אם אעיר לאחד מכם שיש לו כתם מכוער על החולצה מאחור, האם הוא יפגע מכך? ודאי שלא. להיפך, הוא יודה מכל הלב על החסד הגדול שגמלתי עמו. הוא בדיוק התכוון ללכת לחתונה, ועלול היה להסתובב כך עם בגדים חגיגיים כאשר כתם גדול מכער אותם. איך הוא היה נראה בתמונות... הצלתי אותו מבושה וכלימה

רבה של כרמיאל, הגאון רבי אברהם צבי מרגלית שליט"א על דרשות ותוכחה

"ויסלף דברי צדיקים" (שמות כ"ג, ח')

בישיבת מיר, שרגיל היה לעמוד על הבימה בהיכל הישיבה ולשאת דרשות חוצבות להבות. הוא היה דורש ותובע, מוכיח ומעיר, חובט בתלמידים, הללו היו מקבלים את הדברים היוצאים מן הלב באהבה ומשתדלים לתקן את מעשיהם.

יום אחד הגיע רבי ירוחם לעיירה יהודית חשובה, שם התגורר יהודי בשם ר' שרגא. ביקש הלה מרבי ירוחם שייתן שיחת מוסר בבית המדרש. רבי ירוחם, שהכיר את הנפשות הפועלות, סירב. הוא ידע שבני העיירה, כמרבית האנשים, חפצים בדברי מגידות, סיפורים, ווארטים, אקשן... ואילו הוא אינו עוסק במגידות אלא בתיקון נפשות. מדבר ישירות, מוכיח אודות פגמי בני האדם ומציע דרכים לתיקונם.

ר' שרגא הפציר ולא נתן לו מנוח, עד שבילית ברירה הסכים רבי ירוחם להפצרותו של היהודי. שמח ר' שרגא ומיד פרסם מודעות ענק בעיירה: "המשגיח המפורסם, רבי ירוחם, עומד לשאת דרשה בבית הכנסת הגדול". גבאי בית הכנסת ניקו ומירקו את המקום, הוסיפו ספסלים, הן לא בכל יום מזדמן תלמיד חכם וצדיק גדול כל כך לעיירתם.

ביום הדרשה, עוד הרבה לפני השעה שנקבעה, היה בית הכנסת מלא מפנה לפנה. יהודים רבים שלא שפר עליהם גורלם ולא נותר עבורם

בדרך כלל אנשים אינם אוהבים לשמוע תוכחה. מהי דרשה טובה, דרשה שיש בה הרבה סיפורים מרתקים, גימטריות ופרפראות, ווארטים ורעיונות קלילים, מעיש'לאך שהרב הדרשן מספר על עצמו ועל סביבתו - נסעתי למקום פלוני, ראיתי כך וכך, פגשתי את זה וזה. זהו רב פופולארי שרבים נוהרים לשמוע אותו.

לעומת זאת, יהיה הרב צדיק ומפורסם ככל שיהיה, אם יתחיל בתוכחות ישירות, בפעם הראשונה כאשר אין יודעים עדיין את תוכן דרשותיו יבואו המוונים לשמוע, בפעם השנייה אולי יבואו עשרות בודדות, בפעם השלישית יבואו כמה אנשים בודדים, ופעם נוספת כבר לא תהיה. אנשים פשוט לא יבואו יותר. אנשים אינם אוהבים לשמוע תוכחות.

למעשה, זו תופעה מדהימה ומעוררת תהייה. נשאל את הקוראים הנכבדים: אם אגש ואעיר לאחד מכם שיש לו כתם מכוער על החולצה מאחור, האם הוא יפגע מכך? ודאי שלא. להיפך, הוא יודה מכל הלב על שהערתי את תשומת לבו, על החסד הגדול שגמלתי עמו. הוא בדיוק התכוון ללכת לחתונה, ועלול היה להסתובב כך עם בגדים חגיגיים כאשר כתם גדול מכער אותם. איך הוא היה נראה בתמונות... הצלתי אותו מבושה וכלימה.

נוסיף ונשאל: אדם עומד לאכול דבר-מה ואני מעיר לו שהאוכל מקולקל, מסוכן לבריאות, האם יעס על כך? ודאי שלא. הוא יודה לי על שהצלתי את בריאותו וינשק את ידי.

אם כן, מדוע כאשר מעירים לאדם שנהג בדבר-מה שלא כשורה, שלא על פי ההלכה או דרך המוסר, הוא מיד מתכעס ומתקצף, עובר להתקפה: "מי שמך לשר ושופט עלי?!... על מה הכעס, הרי האדם שמעיר לך רוצה לתקן את מעשיך, לסייע לרוחניות שלך, לנקות כתם שמצוי על נשמתך, שהוא חמור בהרבה מכתם על החולצה. מדוע כששומעים הערה מיד נלחצים, מיד מנסים לנער את המוכיח ו'להעמידו במקומו'? צריכים היינו לקבל באהבה את הדברים ולנסות לתקן מעשינו כל עוד הדבר אפשרי. "כל זמן שהנר דולק אפשר לתקן!"

מספרים על רבי ירוחם לייבוביץ' זצ"ל, המשגיח והמשפיע

אגב, אם מדברים על אדם וסוס נספר מעשה המובא ב'בן איש חי'. פעם עמד אדם חגור על אם הדרך. עני היה, עייף, רעב וצמא. פשט ידו וניסה לעצור 'טרמפ', אך אף אחד לא עצר. פתאום עוצר לידו סוס, יורד הרוכב ושואל אותו ברחמים: "מה חפצך?". אומר לו החיגר: "אני רעב וצמא, כמה ימים לא בא אוכל לפי". מוציא הרוכב מצקלונו דברי מאכל ומשקה, נותן לעני המוסכן, וממתין לו בסבלנות עד שישבע ויותיר.

כשסיים החיגר לאכול נפנה האיש לעלות לסוס ולהמשיך בדרכו. פונה אליו החיגר בתחינה: "רגע אחד, אולי תוכל לעזור לי בעוד דבר, אולי אתה נוסע במקרה לעיר פלונית?". אמר לו הלה: "אכן כן". שואל החיגר: "ואולי יכול אתה לקחת אותי עמך?". האיש, שהיה בעל חסד גדול, הסכים לקחתו. חשב החסיד לעצמו: אם אשב אני קדימה ואוחז במושכות והחיגר יישב מאחור הוא עלול ליפול, שהרי אין לו רגליים כדי להיאחז בסוס. יישב אפוא החיגר קדימה ויאחז במושכות ואני אשמור עליו מאחור שלא יפול.

כך עשו, והגיעו לעיר בשלום. כשהגיעו לכיכר העיר מסתובב החיגר לאחור, פונה אל בעל הסוס ואומר לו: "טוב, הגענו ליעדנו. תגיד תודה ותרד מהסוס". הלה נדהם לרגע מעוזות הפנים של אותו עני, אך מיד התעשת וצעק: "כפוי טובה שכמוך, האינך מתבייש? מה לא עשיתי בשבילך? האכלתיך, השקיתך, לקחתי אותך למחוז חפצך תוך כדי שאני דואג שתשב במקום נוח ובטוח על הסוס, ועתה הנך משלם רעה תחת טובה?".

החיגר אינו טומן ידו בצלחת: "אתה הוא זה שצריך להתבייש. אני נתתי לך 'טרמפ' והבאתי אותך לעיר, ועכשיו אתה רוצה לגזול ממני, העני והדל, את הסוס, הרכוש היחיד שנותר לי...".

כמובן שמיד התקבלו אנשים רבים סביב. הם שומעים את הוויכוח המעניין ומיד נוטים לצדו של החיגר... מה הם רואים מול עיניהם? חיגר, בעל מום, עני ומסכן יושב על סוס כאשר הוא אוחז במושכות. מאחור יושב גבר בריא, שמנסה לשדוד את האומלל. כולם צידדו בחיגר וכעסו על האיש שאינו מתבייש להתאכזר כך אל החיגר המוסכן.

ראה האיש כי כלתה אליו הרעה, וביקש לגשת לרב העיר, הלא הוא בעל ה'בן איש חי'. כאשר יפסוק כך יעשה. נכנסו השניים אל הרב. כל אחד סיפר את גרסתו. ה'בן איש חי' בחכמתו ובחוש הצדק הדק שבו, הבחין מיד שהצדק עם בעל הסוס והחיגר הינו אדם רע מעללים ורמאי, המנצל את מומו כדי להשיג דברים במרמה. הוציא את הסוס מחזקתו של החיגר וסילקו בבושת פנים.

אך לפני שנפרד מבעל הסוס אמר לו: "אתן לך עצה טובה - בפעם הבאה שתיקח טרמפיסט אל תיתן את ההגה בידו. אל תיתן לו את המושכות".

כאמור, אנו מורכבים מסוס ואדם. יש בנו את החלק החומרי ואת החלק הרוחני. אי אפשר להתעלם מהגוף, הוא קיים, חי ובוטט. צריך לתת לו את צרכיו. אבל הבה, לא ניתן לו את המושכות.

מקום ישיבה מילאו את המעברים ואת הפרוזדורים. עלה רבי ירוחם על הבימה והחל בדרשתו. הציבור הטה אזנו ברוב קשב, אך איזו אכזבה. לא סיפורים ולא גימטריות, לא ווארטים ולא פרפראות. רבי ירוחם, שחקר ובדק עוד קודם לכן אילו דברים דורשים תיקון, מבחינה רוחנית כמובן, בעיירה, הוכיח את הציבור על כך שמאחרים לתפילה, על כך שאין מספיק שיעורי תורה. כמובן שתיבל דבריו בדברי חז"ל, אך עיקרם של דברים היה תוכחה גלויה. אטאט עזבו היהודים המאוכזבים את המקום בלאט. כשסיים אפילו לא נותר מנין לומר "רבי חנניה בן עקשיה וכו'..."

לאחר כמה שנים התייחס רבי ירוחם לאירוע זה ואמר: "בואו ננסה להבין, כשאני עומד בישיבה ואומר דברים קשים כגידים אף אחד לא בורח, אף אחד לא מתחמק. כל התלמידים יושבים ומקשיבים בקשב רב, בולעים דברי בצמא, לוקחים אותם לתשומת לבם ומנסים לתקן את המעוות. כשעליתי לדבר באותה עיירה ידעתי עם מי יש לי עסק, ולכן ציננתי את הדברים, הורדתי את המניין, דיברתי בעדינות וברכות, ובכל זאת הציבור התאכזב קשות והצביע ברגליו... מדוע ולמה?".

סיפר רבי ירוחם, שכאשר הגיעו ראשוני המהגרים לארצות הברית הביאו אתם בעלי חיים מארצותיהם. בין היתר הביאו עמם סוסים ורכבו עליהם ביבשת החדשה. הילידים ראו בעלי חיים בעלי ארבע רגליים, שמסתיימים בחצי גוף של אדם. פלאי פלאים! בעל חיים שחציו היה וחציו אדם... כמובן שהתפעלו והתפעמו. אך פתאום קפץ הרוכב מעל הסוס, ואז הבינו שמדובר בבעל חיים רגיל בעל ארבע רגליים שרוכב עליו אדם.

אמר רבי ירוחם: "זהו ההבדל. כולנו מורכבים מסוס ואדם. הסוס הוא הגשמיות והאדם הוא הרוחניות. ה'אני' האמתי הוא הנשמה. ישנם אנשים, כמו אותם ילידים, שבטוחים שהאדם והסוס הינם יחידה אחת. זה האורגניל. אם פוגעים ב'סוס' שלהם, בגשמיות הם נעלבים, כי הם חשים ירידה אחת עם ה'סוס'. התלמידים לעומת זאת, יודעים שהם מעל הסוס, חלק נפרד לחלוטין, חלק אלוהי ממעל. הם מבינים שאני לא פוגע בהם כי אם ב'סוס' שלהם, אני רק מלמד אותם ומיייעץ להם כיצד להשתלט על הסוס, איך לרסן את החלק הגשמי שבהם. זהו תפקידם ומקומם בחיים, זו עבודתם בעולם".

כאשר מוכיחים אדם צריך הוא להבין שבעצם אומרים לו: "שמע נא ידידי, הסוס שלך משתולל. זה לא אתה עצמך. אתה נשמה טהורה וזכה. אבל הסוס שתחתך אינו נוהג כשורה, והוא עלול חלילה להפיל אותך יחד עמו אל התהום". אדם שחושב כך אינו נפגע מהתוכחה. להיפך, הוא מבין שהמוכיח נותן לו קרדיט, אתה לא חלק מהסוס חלילה, אתה רוכב מעליו. ממש כשם שכאשר מעירים לאדם שבגדו מוכתם הוא אינו נפגע, משום שההערה אינה על אישיותו אלא על דבר חיצוני. זו צריכה להיות ההסתכלות על דברי המוכיחים. ואדרבה, עלינו לחפש מי שיוכיח אותנו, שהרי אין אדם רואה נגעי עצמו.

הגאון רבי מיכל זילבר שליט"א מעיד את אשר ראה במחיצת רבו, מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצוק"ל. את היחס המיוחד במינו שזכתה לקבל ממנו העוזרת בבית. מדי פעם היה קורא לה באמצע העבודה ומבקש ממנה שתנוח מעט

מאוצרותיו הנפלאים של הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

"פי תקנה עבד עברי" (שמות כ"א, ב')

דודי, עמוד ההוראה, מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, הסביר פעם שהסוגיה של עבד עברי בעיקרה היא פלא פלאים. הרי ידוע בכל מדינות העולם, היכן שהנוהג הוא על פי חוקות הגויים, שמטילים עונשים קשים על גנבים. לפעמים שופטים אותם רק על פי עד אחד, לפעמים על פי קרוב ונוגע בדבר, ואף על פי אומדנא. נוהג זה בא אצלם מסברא פשוטה והגיונית, כי אלמלא העונשים הללו 'איש את רעהו חיים בלעו'.

והנה אצלנו, אצל כלל ישראל, באה התורה ואומרת שהגנב לא מתחייב לשלם רק אם ראוהו שני עדים, וגם בזה אם הקדים והודה בגניבה קודם שבאו העדים הוא נפטור מן הקנס. ולא עוד, אלא גם אם כבר התחייב, אם אין לו מה לשלם הוא נמכר לעבד. ואז, לא זו בלבד שהוא נפטור מלשלם, אלא שמעתה מזמנים לו חיי נוחות, האדון מחויב להאכילו מאכלים טובים ומשובחים כפי שהוא עצמו רגיל, ולהלבישו בגדים טובים כפי שהוא עצמו נוהג ללבוש, ואין לו כלל דאגת פרנסה לכלכל את עצמו ובני ביתו.

והמתבונן בכך יתפלא, לכאורה בצורה כזו מה ימונע מהגנב לגנוב? כיצד יהיה סדר בעולם? הרי כל אחד יעדיף לגנוב כדי להגיע למצב של "ונמכר בגיבתו", להיות משוחרר מעול הפרנסה ולחיות חיי רווח על חשבון האדון?

אלא, כותב הרב אלישיב דבר נפלא ביותר: מכאן נראה שהתורה מלמדת אותנו נקודה חשובה ויסודית - אל לנו להעמיד את עמוד התלייה ואת חרב העונשים, שהם אלו שיהיו את בסיס האיום למנוע מגנבים לעשות רע, כי לא זה מה שימונע מהם לשנות את מהותם לחדול אחת ולתמיד מלפשוע. אדרבה, מה שיגרום להם להימנע מהגניבות היא דווקא ההנהגה הטובה והרחימאית שינהגו אתם, וההתייחסות כלפיהם בדרך כבוד וברגישות. זאת יחד עם השפעת המידות הטובות שיראו בבית האדון, שהן בסיס ההליכה בדרכי התורה והאמונה בקדוש ברוך הוא, הן יהיו ערבים שהסדר העולמי יתקיים וישתמר כראוי ויתמנעו הגנבים. סברת בעלי בתים הפוכה מדעת תורה. כך היא דעת והשקפת התורה!

הדוגמה הקלאסית למידות טובות זוהי פרשת עבד עברי!

הגאון ר' מיכל זילבר שליט"א, ראש ישיבת זוועהיל, מעיד את אשר ראה במחיצת רבו, מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצוק"ל, בעל ה'חזון יחזקאל'. את היחס המיוחד במינו שזכתה לקבל ממנו

העוזרת בבית, זאת שהיתה אמונה על מלאכת הנקיון. מדי פעם הוא היה קורא לה באמצע העבודה ומבקש ממנה שתנוח מעט. גם הודיע לה באופן כללי שהוא מאוד ישמח אם תעשה את מלאכתה בצורה אטית וקלה, מאשר שתעבוד במהירות ובאופן מכביד ומתיש. זאת למרות שהאטיות הזאת עלתה לו בתשלום נוסף משום ששילם לה לפי שעות.

היחס הזה של הענקת כבוד שרחש הרב אברמסקי לאותה עוזרת בוודאי גרם לה להסתכל בעין אחרת, טובה יותר, על התורה ודרכי הנועם שלה. גישה כזאת להתייחס בכבוד ראוי לכל אדם בשווה, מבלי לעיין מה טבעו ומעמדו, היא זו שמביאה שלום ושלווה בעולם.

"יסודות הבנין של האדם הם רק המידות"

תיאור נפלא כיצד הייתה נראית דירתו הצנועה של מרן הגאון רבי חיים מבריסק זצוק"ל, שמעתי מפי יהודי ישיש יליד עיירת בריסק, שזכה להכיר ולהסתופף מעט בצל רבן ומאורן של ישראל בימי עלומיו.

כידוע, מלבד גאונותו העצומה וגדלותו התורנית המופלאה של רבי חיים, שנודעה לשם דבר, היה גם בעל לב חם ורגיש במיוחד לצרכי הזולת. גדוש באהבת ישראל מופלגת, וביתו היה פתוח לרווחה בפני כל צרוע וכל זב. הדלת מעולם לא פסקה מלסוב על צריה... בין המוצאים פינה חמה בביתו היו אנשים קשיי יום ומרי נפש, וסתם כל דורש ומבקש שחשקה נפשו לסעוד בתדירות על שולחנו.

לדבריו, בפרוודור שהוביל אל פנים הבית היו מונחים בקביעות שני סירים. האחד הכיל מים חמים, בהם יוכלו האורחים להכין להנאתם תה חם להחם את לבם. והשני הכיל מרק חם וקניידאלאך

(כופתאות) להשביע את רעבונם.

בדרך כלל המה הפרוזדור אנשים שבאו לסעד ולשתות שם. כל עובר אורח שרצה לזון את עצמו הרגיש בנוח להיכנס פנימה ללגום מעט מהמרק ולצאת. לפעמים כשהוצרך רבי חיים לכסא, היה מבקש רשות מהאורחים אם יוכלו לפנות עבורו כסא אחד. האורחים, שחלקם לא היו שפויים בדעתם, שכחו מי האורח ומי המארח, ולא תמיד הסכימו להיענות לבקשתו, ופשוט סירבו לתת לו כסא מהפרוזדור...

מקרים אלו, לא זו בלבד שלא מנעו ממנו מלהמשיך לכבד את האורחים מזון זה ולהוקירם, אלא הבין ללבם וקיבל זאת בשוויון נפש ובהסכמה גמורה, ואף הגביר בלבו יותר ויותר רגשות רחמנות ואהבה כלפיהם.

בנו הגדול, מרן הגרי"ז הלוי מבריסק צו"ק"ל סיפר, כי בביתם היה זה דבר שבשגרה, שבשל עומס האורחים הגדול פשוט לא נותרה לו לרבי חיים מיטה פנויה ללון בה בלילה, ובשל כך נאלץ לדלג על לילות שינה שלמים.

ענין זה של צדקות ושפלות למדנו בפרשתנו, בה אנו רואים כיצד התורה מתייחסת אל הפחותים בעם, אל השפלים שלא שפר עליהם מזלם. כאשר יש לאדון שתי כריות חייב לתת כר אחד לעבד; ואם יש באמתחתו רק כרית אחת, אל יאמר גם לי גם לו לא יהיה, אלא גם אז מחויב ליתנה לעבד!

זוהי תמצית עבודת המידות!

מרן הגאון רבי מיכל יהודה לפקוביץ' צו"ק"ל, בספרו 'אמרי דעת' (חלק ב עמוד כד) מאלף אותנו מניסיונו רב השנים בתחום החינוך. וכך כותב:

"אני אומר לכם מתוך עובדות קיימות ומניסיון של עשרות שנים, שיסוד הבנין של האדם, איך שבונה את עתידו ומעמיד את עצמו לכל החיים, לא הכשרונות ושאר דברים קובעים זה, אלא רק המידות! אם יש לאדם מידות טובות אזי יש לו עתיד מזהיר, ואם חס וחלילה המידות הן אחרות הוא רחוק מהכל. אמנם יכולים לטעות בו, אבל באמת הוא רחוק ממעלות לגמרי..."

וממשיך שם רבי מיכל יהודה לכתוב משפט מפליא: "וכן ראינו ושמענו על כל גאוני זמננו וגאוני דור הקודם כל אותם הידועים, יסוד היסודות אצלם היה מידות טובות!"

נוראים הם דבריו הנוקבים של הגאון מווילנא זי"ע בפתח הספר 'אבן שלמה': "כל עבודת ה' תלויה בתיקון המידות, שהם כמו לבוש למצוות וכללי התורה, וכל החטאים מושרשים במידות... ועיקר חיות האדם הוא להתחזק תמיד בשבירת המידות, ואם לאו למה לו חיים?!"

כאשר נשאל פעם ה'סבא מסלבודקה', מרן הגאון רבי נתן צבי פינקל צו"ק"ל, כיצד מתמצת הוא את עיקר פעליו בחיים? השיב ה'סבא' משפט עמוק ותמציתי: "השתדלתי לחנך את תלמידיי כי מוטל עליהם להיות קלוג און גוט!" (חכם וטוב).

את עיקר משנתו החינוכית שהנחיל הסבא לתלמידיו השתית על הצורך לרכוש חכמה וטוב לב. עם שניהם יחד ניתן להיטיב עם הבריות!

אמרה נפלאה היתה שגורה על לשונו של הגאון הצדיק רבי דוב יפה זצ"ל, משגיח ישיבת 'כפר חסידים', בה הרבה לזרז את תלמידיו: "אדם יכול לעצמו לחיות בגן עדן של מידות טובות, ובמקום זה הוא בוחר לחיות בגיהנום של מידות רעות. תאמרו לי אתם - לא חבל?!" משמעות האמרה היא, כי אדם שנוהג במידות טובות הרי הוא הראשון שמרוויח מזה, חיייו הם בבחינת חיי גן עדן. אין כעס, אין רטינה, אין עצב, אין דאגה, אין קנאה, אין שנאה. אך במקום זאת הוא בוחר להשחית את מידותיו בניסיון להיטיב עם עצמו או להרוויח רווח מזערי כלשהו, כשלמעשה הוא המפסיד הראשון והעיקרי מהתנהגותו - חיייו הם חיי גיהנום, מלאי רוגז, עמוסי שטנה וכעס. "תאמרו לי אתם - לא חבל?!", הדהדה שאלתו הנוקבת של המשגיח שוב ושוב...

טוהר מידותיו של רבי אריה פינקל

במשך השנים זכיתי להסתופף רבות בהיכלו של דודי, הגאון רבי אריה פינקל זצ"ל, ראש ישיבת מיר-ברכפלד, ומדי פעם לשמוע ממנו ועדים במוסר. השעות המיוחדות הללו במחיצתו אינן נמחות מזכרוני, אישיותו המרוממת הייתה עבור כולנו דוגמה חיה ומוחשית - מהו זך וטוהר המידות. בו ראינו סמל של שלמות בתורה, בהנהגה, ביראה ובמידות, שכמוהו רוצה הקדוש ברוך הוא שייראה היהודי.

בשיחותיו של רבי אריה חשנו תמיד כי דבריו יוצאים מלב טהור, מתוך עבוד עצמי עקבי קודם אמירתם, ולכן דבריו עשו רושם כה גדול על השומעים ונחרטו עמוק בלבבות. האצילות והנועם המיוחדים בצורת מסירת הדברים, אף הם הוסיפו נופך להשראה המיוחדת שהורגשה בסביבתו בעת שמיעת מוסריו ואמרויו.

יש לציין, כי בענוותנותו המיוחדת במינה תמיד הרגיש שאינו ראוי לומר מוסר לאחרים, ונמנע מלהעיר או לתבוע משומעי לקחו על דרגות ומעלות שלפי רום מדרגתו סבר שאינו אוזח בהן או שלא רכש בהן מספיק שלמות.

מטעם זה, כידוע, סירב רבי אריה בתחילה למלא את מקום אביו, הגאון הצדיק רבי חיים זאב פינקל זצ"ל, מנהלה הרוחני של ישיבת מיר, למסור במקומו את השיחות הקבועות בישיבה. כשדודו, ראש הישיבה, מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ צו"ק"ל, ניסה להפציר בו ולשכנע אותו כי הוא ראוי לאותה משרה רמה, הצליח רבי אריה בחכמתו הרבה להפוך את הקערה על פיה ולשכנע את רבי חיים כי דווקא הוא עצמו זה שראוי להתחיל למסור שיחות בישיבה...

בסופו של דבר אכן השתכנע רבי חיים לטיעוניו של רבי אריה, ובזכותו החל למסור שיחות מוסריות בישיבה, וכך זכה עולם התורה לטעום מעט מההרגשים העדינים של רבי חיים, ולהיווכח בכוחו העצום והבלתי נדלה גם בתחום המוסר. יסודותיו העצומים והנפלאים מתבדרים בשמו עד היום, וספרו 'שיחות מוסר', שרבי אריה עצמו ערך בטוב טעם ודעת, קנה שביתה בבתי מדרשות והיכלי התורה והיראה בכל אתר ואתר.

(מתוך סדרת הספרים 'אוצרותיהם אמלא')

לפתע - בלימה חדה. כל הנוסעים נבהלים ונרתעים לאחור, מזנקים אל החלונות לראות מה קרה. לנגד עיניהם הנדהמות הם רואים פטריית אש ועשן מתרוממת, והרכבת עוצרת את נסיעתה באחת

כיצד לא היה איש במשרד בעת הפיצוץ?

הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

"נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" (שמות כ"ד, ז)

השאיפה שמאחדת את כולנו, הרצון המשותף לכל יהודי באשר הוא, הוא להתקרב לאבא שבשמים ולהתחבר אליו בקשר אמיץ וחזק. אנו יודעים ומבינים כי רוממות הרוח האמיתית ותחושת האושר הפנימי יגדלו ויפרחו, ככל שנתקרב לבורא עולם, ככל שנרגיש שאנו עושים את רצונו, ככל שנחוש שאנו מחוברים לקיום הוראותיו.

ובכל זאת, העולם שלפנינו מלא באתגרים ומשימות, דאגות ובעיות, עד שלא תמיד אנו יודעים איך לפעול וכיצד להשיג את אותה שאיפה נכספת. קירבת ה' והקשר עמו דורשים שינויים מסויימים - אם בסדר היום, אם בהתנהלות ואם בהרגלים שכבר הפכו לטבע, ואנחנו מתקשים להחליט במה למקד מאמץ, וכיצד להצליח להתקדם לעבר היעד הנכסף. אנחנו גם יודעים שמדובר בשאיפה להצליח במהלך לא קל - ודווקא לכן עלולים אנו להפוך לנבוכים ומבולבלים, בלי לדעת כיצד לפעול.

האם יש דרך להגיע אל היעד? האם יכול יהודי להתנתק מהרגליו ולהתרומם טפח קדימה? האם אפשרי להצליח לבדוד רעשי רקע לטובת התקדמות רוחנית? וכיצד ניתן להצליח להתקדם כשכל כך הרבה שאיפות רוחניות נלחמות על ליבנו?

התשובה היא, שיש פיתרון לכל השאלות הללו, וקוראים לו 'קבלה טובה'. אדם מקבל על עצמו קבלה אחת, ממוקדת, עניינית, שנוגעת לנושא אחד. היא יכולה להיות קבלה קטנה, אבל היא חייבת להיות קבלה שהוא יכול לעמוד בה באופן יציב, קבלה אותה יוכל ליישם במאמץ קל יחסית, וכך יוכל להבטיח את העמידה בתקנון הקבלה הזו.

וקבלה אחת קטנה - שהיא יציבה ובטוחה וקבועה ואינה ניתנת לשינוי - היא מנוף אמיתי למהפך רוחני מקיף, בכוחה לשנות אדם מן הקצה אל הקצה. לא בקפיצות גדולות, אלא בהרבה צעדים קטנים, אך עקביים, יציבים ומבוססים שעולים במעלה ההר המוביל אל קירבת ה', שממוקדים בשאיפה לגעת באושר הרוחני הנצחי.

כמו בכל דבר רוחני, לא הכמות קובעת אלא האיכות. אם הקבלה היא איכותית, קבועה, יציבה, לא זזה, לא משתנה, לא מתבטלת, נושאת עמה נכונות להיאבק על קיומה בכל מחיר - זאת היא קבלה איכותית שבכוחה לחולל את המהפך הנכסף, גם אם מדובר בקבלה של משהו קטן, של מצוה אחת, או אפילו של מנהג טוב אחד. כי

היציבות שבקבלה, ההתעקשות עליה, העוצמה שטמונה בעמידה נחושה בקבלה אחת - יש בהן כוחות אדירים למנף את היהודי להצלחה רוחנית כבירה.

משל למה הדבר דומה, לאדם הסובל ממחלה, ובבואו אל הרופא הוא מתקשה להאמין: הרופא קובע כי עליו ליטול כדור אחד קטן, פעמיים ביום, וזהו! הוא מביט תמיה ונבוך: האומנם? האם כל הכאבים שמשתקים אותו ומשבשים את חיי ייפתרו בידי כדור קטנטן שקוטרו פחות מסנטימטר? איך יחולל כדור פיצפון שכזה מהפך בריאותי מקיף?

והתשובה ברורה: כי כדור קטן, קטנטן ככל שיהיה, אם הוא נלקח באופן עקבי ורציף ונושא בתוכו את האיכויות הדרושות - יש בו כוח משמים לרפא מחלה ולהבריא אדם, להעניק חיים חדשים לאדם גדול וכבד משקל. כי בכדור הקטן יש נוסחה עוצמתית, שלקחתה בעקביות - מחוללת מהפך בגוף הגדול!

כך ממש בקבלה טובה: היא יכולה להיות קטנה, עוסקת במצוה אחת, במנהג אחד, בהקפדה אחת. בתוספת 10 דקות לימוד ביום, באמירת ברכות הנהנין מתוך הכתב, בכוונה מדוקדקת ועקבית בשתי ברכות בתפילת שמונה עשרה, בשמירת עיניים מוקפדת בנסיעה יומיומית קבועה, בעשיית מעשה חסד מדי יום ביומו, או בשעתיים יומיות של מלחמה עיקשת למנוע שמיעת כל דבר לשון הרע או ניבול פה חלילה.

כל אלו הם דברים שאולי נראים קטנים, אך מהרגע שהם הופכים לקבועים, יציבים, חזקים, מבוססים, כאלה שמוכנים להילחם עליהם

בכל מחיר ולא להיכנע בהם בשום הזדמנות - באותו רגע הם הופכים למנופים רוחניים רבי עוצמה, שיש בהם לחולל שינוי מקיף מן הקצה אל הקצה, ולרומם את הרוח והלב לקירבת אלוקים עוצמתית וכבירה כשאיפתנו הטהורה. זהו המסר הטמון בדברי עם ישראל לפני מתן תורה מובאים בפרשת השבוע: 'נעשה ונשמע' - הרינו מקבלים על עצמנו!

הבה נחפש את אותו פרט, את אותה קבלה שאנו יכולים לעמוד בה, ונקבע אותה בליבנו. תוספת בלימוד התורה, תוספת כוונה בתפילה, מידה טובה שנקנית, שמירת הפה והעיניים, או כל קבלה אחרת. לא גודל הקבלה קובע, אלא המסירות, המאמץ, המלחמה העיקשת לעמוד בה, אלו שמעניקים את הכח שהקבלה תפתח לנו דף חדש בחיים, ותעניק לנו חיים מלאי משמעות רוחנית וקשר תמידי עם אבא שבשמים!

ספל מים שחולל מהפך...

ארץ האלפים הקסומה, העיירה ארוזה שבשווייץ העטופה בירוק-סגול-לבן מרהיב. בדרך לא דרך התגלגל לכאן בחור צעיר, שמוצאו ממשפחה המקפידה על קלה כבחמורה, שעברו עליו כמה משברים, והם גרמו לו לינוח את דרך התורה, עליה גדל וחונך. הוריו של הבחור חשו כי עולמם חרב עליהם, את כאב ליבם וסאת יגונם לא ניתן לתאר...

הבחור הגיע לארוזה שבשווייץ, והוריו הכאובים נמנו וגמרו לחפש דרך למצוא מסילות ללבבו ולהשיבו לכור מחצבתו. בתום מחשבה מאומצת, פנו ההורים אל הגאון רבי אריה שכטר שליט"א, והציעו כי יסע לארוזה, ויזמין את בנם לשמש עבורו כנהג שילווה אותו בדרכים. ההורים ישאו בנטל ההוצאות, והרב ישתדל בימי שהותו בשווייץ להיכנס עם נהגו - הבן האובד לשיחה אישית, שאולי באמצעותה תימצא הדרך להשיבו לחיק התורה.

הרב שכטר שמח להיענות להצעה, אולי יצליח להציל יקר מזולל ולהשיב נפש יהודית אל אביה שבשמים. הוא התקשר אל הבחור ששמח על ההכנסה המזדמנת, והמריא לשווייץ. בשדה התעופה קידם הבחור את פניו, סייע לו לשאת את המזוודות והראהו היכן חונה הרכב. הם הגיעו לשובות בבית המלון בארוזה, סעודת ליל שבת עברה עליהם בהתרוממות הרוח, בזמירות ובשיחות נעימות, וכשהסעודה הסתיימה - פנו שניהם לעלות על יצועם, בחדר שבבית המלון.

לפני שפנו לישון, הרב שכטר - כהקפדתו מימים ימימה - מכין נטלה וקערה לנטילת ידיים בשחרית על יד המיטה. הוא לא מכין רק לעצמו... - הוא מכין גם לבחור שלצידו, לנהג הנלווה אליו. הרב מציב לצד כל מיטה קערה וספל מים זכים, ועם שחר, לאחר שהוא מתעורר ונוטל את ידיו כהלכה, הוא פונה להעיר את הבחור.

הבחור פוקח עיניים, והרב מקרב אליו את הספל - בכדי שיטול את ידיו, שכן הדבר הראשון שיהודי עושה בקומו בבוקר - הוא נטילת ידיים כהלכתה, השראת טהרה עם שחר, כדי שהיום כולו יעבור בטהרה. וכפי שכתב בשולחן ערוך הרב, כי המקפיד על נטילת

ידיים כהלכתה - קדוש ייאמר לו, הוי אומר: הקדושה של יהודי תלויה בנטילת הידיים בבוקר!

ואכן, הבחור מגביה את הספל בידו האחת ונוטל את ידו האחרת שלוש פעמים, מעביר את הספל לידו השנייה ושוב נוטל שלוש פעמים. הרב שכטר מביט בו בתמיהה, שכן נטילת ידיים בשחרית, כמו נטילת ידיים לטהרה ובשונה מנטילת ידיים לסעודה, עליה להיעשות לסירוגין: יד ימין ואחריה יד שמאל, ושוב יד ימין ושוב יד שמאל, ושוב יד ימין ושוב יד שמאל. ואילו הבחור נטל יד אחת שלוש פעמים ברצף, ואחר כך את היד השנייה שלוש פעמים ברצף, אין זו נטילה כהלכה!

הרב נכנס בשיחה עדינה עם הבחור על הנושא, והבין כי הבחור מעולם לא למד את הלכות נטילת ידיים, ולכן אינו יודע כיצד נוטלים כהלכה. הרב שמח ללמד את הבחור כיצד נוטלים ידיים כהלכה - לסירוגין, והבחור קם מהמיטה ומתחיל להתכונן לתפילה, כשיום השבת מוסיף לעבור עליהם בשמחה ובאושר.

במוצאי השבת נוסעים השניים לשדה התעופה, הנהג מתלווה אל הרב שכטר ונפרד ממנו בהתרגשות. הבחור מודה על השבת המרוממת שהיתה מנת חלקו, ושואל את הרב אם יש משהו שהרב יוכל להעניק לו כמתנת פרידה. הרב שש ושמח כמוצא שלל רב, כדאי עבורו כל המסע רק בשביל הרגע הזה, והוא משיב ואומר מיד: 'ראה נא בני יקירי, עברנו יחדיו שבת כה מרוממת ונפלאה, אך בזכרוננו נותר חקוק הרגע בו חשתי כאב על שלא ידעת את סדר נטילת ידיים שחרית כהלכתה. לפיכך, אבקשך שתקבל על עצמך קבלה טובה קטנה אחת, אך מאוד משמעותית: שתקפיד בכל יום, כל בוקר, לפני קומך מהמיטה - ליטול ידיים כהלכה, לסירוגין. וכך, אדע שזכיתי להטמיע בך נכס צאן ברזל לדורות עולם, וגם אתה כל בוקר תזכרני לטובה ולברכה!'

הבחור ניאות מיד. הן זו פעולה כה קטנה, נראית כחסרת משמעות. נטילת ידיים? - ממילא הוא עושה זאת, אז יעשה אותה באופן מהודר: לפני הקימה מהמיטה, לסירוגין. אם זה מה שמעניק להרב שכטר אושר - הוא ימלא את מבוקשו בשמחה!

על אתר הבחור קיבל על עצמו את הקבלה הזו, ומני אז החל להקפיד על קיומה. מדי לילה היה מכין ספל מלא מים על יד המיטה, ועם שחר היה נוטל את ידיו לסירוגין, כדת וכהלכה. ולא עבר אלא חודש ימים, עד שהרב שכטר קיבל שיחה נרגשת מהורי הבחור, והם בישרו לו:

'מאז שהחל בנינו להקפיד על נטילת ידיים של שחרית כהלכתה, הוא התחיל לחוש שמהו בצורת התנהלותו אינו כשורה, שמעמדו כנוטל ידיים כהלכה מחייב עוד חיבור כלשהו לעולם התורה והמצוות. ולכן, בשבועות האחרונים החל לקבוע עתים לתורה!'

הרב שכטר נרגש. אכן, זו בשורה משמחת בהחלט, שהביאה בכנפיה בשורה נוספת: עוד כמה חודשים חולפים, והנה הבחור מתחזק עוד יותר, והוא כבר מתפלל שלוש תפילות ביום בציבור! אלו הישגים רוחניים שאך לפני כמה חודשים איש לא חלם שישג אותם, והנה כי כן - ההקפדה על הקבלה ליטול ידיים כהלכה הביאה אותו אליהם!

סיפור נפלא זה, המובא בספר 'כי אתה עימד', פותח צוהר לעוצמתה של קבלה, לכור האטומי של האנרגיה הרוחנית שטמון בעמידה על המשמר בכל קבלה טובה, אפילו אם היא קטנה. הנה, הבחור שמצבו הרוחני נחשב אבוד, וברגע שהחל להקפיד ולו על נטילת ידיים כהלכה - מצא לבבו את הדרך לחזור לכור מחצבתו, לשוב לאבא שבשמים בתשובה שלימה!

ואין ספק, כי סגולתה של הקבלה הקטנה אינה בלעדית לאותו בחור, היא יכולה לעבוד אצל כל אחד מאיתנו. כולנו שואפים וכוספים להתקדם, להתקרב, לזכך את הלב, לעבוד את ה' באמת. הדרך מתחילה בקבלה אחת קטנה, וכשמקפידים עליה בלי ויתורים, כשמדקדים בקיומה בלי פשרות - זוכים להגיע אל היעדים הרוחניים הנכספים.

הבה נחפש את הקבלה 'שלנו', את אותה עניין - קטן או גדול, בו אנו יכולים להתחזק. נקבל אותו על עצמנו, נעמוד בו בגבורה, וכך נזכה שבורא עולם יקרב אותנו אליו, ונזכה להגיע לכל ההישגים הרוחניים הנשאפים!

הרגע בו העולם כולו הוכה בהלם

יום שלישי, כ"ג אלול תשס"א, החל כיום שגרת, עד הרגע בו העולם כולו הוכה בהלם. התאריך התואם בלוח השנה הלועזי הוא ה-11 בספטמבר, תאריך שהפך למושג. זהו היום בו נחטפו ארבעה מטוסים, שביצעו את המפגע הגדול בהיסטוריה האנושית - כשהתנגשו ישירות אל תוך מגדלי התאומים שבמנהטן שבארצות הברית, והקריסו אותם לחלוטין.

ר' משה א., היה אחד היהודים שהחזיק משרד ב'מגדלי התאומים'. כדרכו מדי יום, יצא מביתו שבבורו פארק אל הרכבת, ממנה הגיע לעבודה. באותו היום התעורר מאוחר ואף אמר סליחות, ולכן הגיע בשעה מאוחרת מהצפוי, ואץ רץ - מתנשם ומתנשף, בכדי לתפוס את מקומו בקרון הרכבת.

והנה, ברגע בו מתיישב - הוא נזכר במשהו חשוב, חשוב עוד יותר מלהגיע בזמן למשרד. הוא נזכר כי יש משהו חשוב אותו הוא מקפיד לעשות מדי יום, והיום - בשל הלחץ - שכח ממנו. אבל, קבלה זו קבלה...

שנים ספורות לאחר, ר' משה נמנה בין חסידיו של הרה"ק רבי אלתר אלעזר מנחם בידרמן מלעלוב ז"ע, והוא מגיע לרבו ובפיו שאלה פשוטה. מבקש הוא לקבל על עצמו קבלה אחת טובה שיוכל לעמוד בה, לה יתמסר ולמענה יתאמץ.

הרבי שמע את השאלה ואורו עיניו. חסיד מבקש קבלה טובה, שואף להתחזק, כוסף לקירבת אלוקים, ורק מחפש את הדרך הנכונה - באמצעות קבלה שיוכל לקיים. עיניו של הרבי נעצמו ואת פניו אחזו שרעפי קודש, ואז הוא משיב: 'תקבל על עצמך לטבול כל יום במקווה, חוק ולא יעבור!'

ר' משה שומע את ההוראה, וניאות לקבלה על עצמו. בימים כתיקונם זו קבלה די קלה, הוא הכניס את המקווה למסלול הליכתו מדי בוקר, וחש כי הקבלה הזו אכן משרה עליו רוח טהרה נפלאה.

לפעמים - כשהוא מיטלטל בדרכים או מתחיל את היום בשעה מוקדמת, נדרש למאמץ כדי להצליח לעמוד בקבלה, ועדיין - הלא זו בדיוק המטרה של קבלה, להתאמץ קצת כדי לעשות את רצון ה', להתחזק במשהו מסוים כדי להצליח להתקרב לאבא שבשמים! ובדיוק באותו היום, בכ"ג אלול תשס"א, ביום הזה שכח. הוא התעורר מאוחר, והתפילה והסליחות שבו ללפני ראש השנה - כל אלו הכניסו אותו למירוץ חסר תקדים. הפגישות מתחילות מוקדם, וכך, המקווה, הקבלה הטובה 'שלו', פשוט נשכחה מלבו... עתה הוא כבר יושב בקרון הרכבת, אך ברור לו כי הוא קם ממקומו ומזנק אל הדלת...

רגע לפני שהקטר נועל את הדלתות, מצליח ר' משה להיחלץ מהקרון. הוא יודע שהפגישות דחופות, ולכן הוא ממחר מאוד לחפש מקווה בקרבת מקום. די מהר הוא מוצא, תוך דקות ספורות הוא טובל, ושב אל תחנת הרכבת, מספיק את הרכבת הבאה, עליה הוא עולה ומתיישב, והיא יוצאת לדרכה.

לפתע - בלימה חדה. כל הנוסעים נבהלים ונרתעים לאחור, מזנקים אל החלונות לראות מה קרה. לנגד עיניהם הנדהמות הם רואים את המגדל הצפוני שבמגדלי התאומים בוער, כשזנב מטוס נעוץ בקומותיו העליונות! פטריית אש ועשן מתרוממת, והרכבת עוצרת את נסיעתה באחת. הקטר מגיף את הדלתות, והנוסעים המבוהלים מתחילים לצרוח. עוד כמה דקות חולפות ושוב נראה מטוס ענק מתנגש אל תוך המגדל הדרומי, המגדל בו מצוי המשרד של ר' משה! ר' משה נתקף בבהלה. לנגד עיניו הוא רואה את משרדו בוער באש, ועד מהרה המגדל כולו קורס. שעות ארוכות ארכו עד שנוסעי הרכבת הצליחו להיחלץ מהזירה המסוכנת, ובכל אותן שעות עובר במוחו של ר' משה הרהור מצמרר:

מה היה קורה לולא הקפדתו על קיום קבלת הטבילה במקווה! הן אם לא היה סב על עקבותיו כדי לעמוד בקבלתו - כי אז היה ספון כבר במשרדו שבמרומי המגדל, והיה מסיים את חייו בטרגדיה נוראית! הקבלה הטובה לטבול במקווה מדי יום הצילה את חייו, פשוטו כמשמעו! ההקרבה למען קיום הקבלה הטובה שלו - השאירה אותו חי וקיים!

סיפור מופלא זה, אותו סיפר בנו של האדמו"ר מלעלוב, המשפיע הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א, מחדד עד כמה קבלה אחת עשויה לגרום להצלת חיים, יכולה לחולל נס מופלא שכזה. לולא הקבלה הטובה והעקשנות לעמוד בה, לולא היה ר' משה מקפיד לטבול במקווה מדי יום גם במחיר איחור לעבודה - ה' ישמור ויציל... קבלה טובה אחת, יש בה את הכח להציל את החיים, לפתוח שערי ניסים וישועות. הבה נקבל על עצמנו קבלה טובה אחת, קבלה שתעניק לנו אושר רוחני קסום ועוצמה פלאית, ולעולם לא נדע אלו שערי שמים היא פתחה בפנינו, ועד כמה זכינו בזכותה לשפע אושר ועושר שמימי!

לשליחת תגובות לכתוב הטור ולקבלת העלון של
הרב אשר קובלסקי: במייל, כתבו ל-6182918@gmail.com

"עוד מעט יסיימו את הש"ס בסדר 'הדף היומי'", הסביר ראש הישיבה, "ומסתמא יבקשו ממני לסיים, ואצטרך לומר 'כשם שזכיתי לסיים...' וכי אוציא דבר שקר מפיו! החלטתי להתחיל 'דף היומי' עם הציבור..."

כשמרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל התחיל ללמוד 'דף היומי'

הרב ישראל ליוש

"וְאֵל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֵלַי" (שמות כ"ד, א')

וְלָמָּה לֹא נִתְפָּרְשׁוּ שְׁמוֹתָן שֶׁל זְקֵנִים, אֶלָּא לְלַמֵּד, שֶׁכָּל שְׁלֹשָׁה וּשְׁלֹשָׁה שְׁעָמְדוּ בֵּית דִּין עַל יִשְׂרָאֵל, הָרִי הוּא כְּבִית דִּינֵנו שֶׁל מֹשֶׁה (ראש השנה פ"ב מ"ט)

הנה, מתבאר מדברי המשנה שמן הדין היה שיתפרשו שמותם של שבעים הזקנים בתורה, וזכות זו ניטלה מהם כדי ללמוד שכל שלושה שעמדו בית דין על ישראל שקולים כבית דין של משה.

מסתבר, אומר הגאון רבי שמעון משה דיסקין זצ"ל, שתמורת הזכות ששמותיהם יכתבו בתורה ניתן להם זכות אחרת שאינה פחותה ממנה. אם כן, מהי הזכות שניתנה להם תמורתה?

ויש לומר, שעצם הדבר שעל ידם נלמדה הלכה זו לדורות, זו הזכות שניתנה להם תמורת הזכות להיכתב בתורה. צא ולמד, אומר הגרש"מ, כמה גדולה זכותו של אדם שבסיבתו נלמדת תורה והלכה לישראל...

ובאמת, כאשר נתעמק בדבריו נבין שהזכויות הללו, 'כתיבת השם בתורה' ו'לימוד הלכה לבית ישראל', דומים במהותם וע"כ שווים בדרגתם. שהרי 'כתיבת השם בתורה' אינה נחשבת זכות בגלל פרסום השם, או הכבוד והתהילה שייגרמו לאדם על ידי זה, אלא היא זכות מפני שכל שם שכתוב בתורה הופך לחלק מתורת ישראל ומההוראה לעם, שהרי 'תורה' מלשון 'הוראה' וכל מהותה של התורה היא להורות לישראל את הדרך אשר ילכו בה. אם כן, כשניטל מאדם הזכות ששמו יכתב בתורה, ובמקום זה נלמדת לישראל הלכה לדורות, הרי הזכות הראשונה - כתיבת השם בתורה - מגיעה לתכליתה ולייעודה, כי הנה שמו הפך להיות הוראה לישראל בדיוק כפי שהיה אילו הוא היה נכתב בתורה.

ידידי הרה"ג ר' ישראל גולדווסר שליט"א השביח בפנינה נאה, שהרי ההלכה שנלמדה בעקבות ויתור הזכות להיכתב בתורה עוסקת בכללי ההוראה בישראל, והיא אבן יסוד בדרכי מסירת הדינים לדורות. אם כן, על אחת כמה וכמה שהיא מהווה תחליף לכתיבת השם בתורה, שעניינו הוא גם להיות חלק מהתורה המורה בישראל.

כאשר הצעתי דבר תורה זה קמיה ידידי הרה"ג ר' איסר שוב שליט"א, נאמן בית מרן רבינו ראש הישיבה הגאון הגדול רבי אהרן

יהודה ליב שטיינמן זצוק"ל, אמר לי: "כמה הדברים נאים לרבינו זצוק"ל, שמצד אחד היה סולד מכבוד ופרסום, ולא אחת נצטער מאוד על שמכבדים אותו, וכסדר היה מתבטא על מי שמאכילים אותו בכבוד שדומה כאילו מאכילים אותו סם המוות, וכדברי מרנא הגר"י מסלנט זי"ע שאם כבר יש לנו קצת זכויות אנחנו מאבדים אותן תמורת כפית 'קומפוט' (כבוד).

"הראש ישיבה אף היה רגיל לצטט דברים בשם הגאון מווילנא זי"ע ש'נפשי כעפר לכל תהיה' הוא תנאי ל'פתח לבי בתורתך', ולכן נסמכו זה לזה. ואכן, אנשים רבים איבדו הרבה מכוח החידוש שלהם מאז שהתפרסמו.

"ומכל מקום", מספר ר' איסר, "כאשר היה הדבר נוגע לזיכוי הרבים ולהרצת תורה, התגבר על צערו ממיאוס הפרסום והכבוד והפקיר עצמו למען קדושת ה' וכבוד תורתו.

"זו גם הסיבה שהשקיע רבות בכתיבת חידושי תורה בספריו 'איילת השחר', כי הכתיבה מועילה לזיכרון, כפי שהיה רגיל לספר על המורה הוראה של 'בריסק', הגאון רבי שמחה זליג ריגר זצ"ל, שהיה בעל זיכרון עצום, ופעם אחת אמר ר' שמחה זליג לראש ישיבה: 'כאשר הייתי צעיר סמכתי על זכרוני ולא העליתי את חידושיי על הכתב', אמר לו הראש ישיבה: 'ומדוע אין הרב כותבם עתה?', 'כעת', ענה לו ר' שמחה זליג, 'כבר אינני זוכר אותם'.

"ואכן, מאז הקפיד הראש ישיבה לכתוב את חידושו למען יעמדו ימים רבים. אך מכל מקום הזיכוי הרבים והרצת התורה שנגרמו על ידי זה תמכו בו מאוד והקלו מעליו את צרת הפרסום והתהילה". עוד ר' איסר מדבר אני נזכר שבאחת הפעמים כאשר אבי שליט"א

שאל מרן: "נתת לה משהו?"

"כן", השיבה הרבנית. "נתתי לה תפוח מתוך סלסלת התפוחים שמונחת על השולחן".

נזעק מרן: "אוי ואבוי! התפוח קדוש בקדושת שביעית, אסור היה לך לתת לה אותו".

מיהרה הרבנית לתחנת האוטובוס. העובדת הזרה עמדה שם וחיכתה לאוטובוס. "בבקשה, תחזירי לי...", אמרה הרבנית. הרבנית לא הספיקה לסיים את המשפט והעוזרת החווירה וגמגמה: "בסדר בסדר. אבל בבקשה, אל תעשי מזה עניין..."

העובדת הזרה פתחה את מזוודתה והחלה להוציא משם שלל תכשיטי זהב ויהלומים והביאה אותם לרבנית.

מסתבר שבמשך השנים נהגה אותה גויה להעלים תכשיטים מביתו של מרן ולהחביאם בדירתה. כעת היא התכוננה לשוב לארץ מולדתה, ובאמתחתה השלל היקר. כשראתה את הרבנית רצה לעברה ודורשת ממנה "תחזירי לי", היא הייתה בטוחה שהרבנית גילתה את דבר הגניבה. היא נאלצה להודות במעשה ולהחזיר את השלל לבעליו, תוך שהיא מתחננת על נפשה: "בבקשה, אל תעשי מזה עניין..."

ומה גרם לך? מה הציל את הרכוש של מרן ושל הרבנית? אותו תפוח של שביעית שמרן נזהר בקדושתו. "לא יאונה לצדיק כל אוון".

(מתוך הספר 'משכני אחרך')

המשך מעמוד 5 | הרה"ג רבי אברהם כהנמן זצ"ל

"משהבנתם, אחים יקרים, את בסיס ההלכה; הנני לבשרכם: מחר בערב תבוא לבני ברק קבוצת ילדים ניצולים, אודים מוצלים מאש. הכנו להם בית ומיטה, אך לצערי הרב לא הצלחנו למצוא עבורם כרים וכסתות. והתורה אומרת 'וחי אחיך עמך' - חיך קודמין, ואני שואל אתכם - הכיצד תוכלו לעלות על מיטותיכם לישון כשאתם יודעים שבאותה שעה שוכב לו ילד מסכן, אומלל, בודד ויחיד בעולמו, שאין לו כר למראשותיו? שאין לו שמיכה שתחמם את עצמותיו הרכות?! אין לי ספק שלא תצליחו להירדם! על כן אני מייעץ לכם את עצת התורה: הביאו נא כרים, הביאו נא כסתות, הנעימו לאותם אומללים את שנתתם וכך תעברו גם שנתכם..."

עוד באותו ליל, במוצאי מנוחה, הגיעו יהודי בני ברק אל צריף העץ כשהם מביאים אתם את כריהם וכסתותיהם, עד שנערמה ערימה גדולה עוד יותר מכפי שנדרש...

תוך כדי שיחתו, מגדיר הרה"ג רבי אברהם כהנמן זצ"ל את אביו הגדול ואת פעולותיו הרמות ממבט קרוב ואישי:

מקובל לראות באבי זצוק"ל 'מהפכן' גדול, מופלא ומופלא, מי ששוב ושוב מחדש ומביא המצאות חדשות ומוסדות חדשים למען הרמת קרן התורה והפצת לימוד התורה. אם מדובר בשיבה המעטירה על כל הדרכים המקוריות להביא לה משאבים, ואם על כל אחד מעשרות המוסדות והיוזמות שהוציא אבי זצוק"ל מן הכוח אל הפועל.

והאמת היא: הוא לא חידש דבר מעצמו! כל מה שחידש ויצר והגה היה מתוך התורה הקדושה אליה היה דבוק וממנה שאב את החכמה ואת הבינה, את העצות ואת הפעולות. הוא היה איש שכולו תורה והכל נבע אצלו מהתורה הקדושה. סייעתא דשמיא מיוחדת הייתה לו בבחינת "והאר עינינו בתורתך" - התורה האירה את עיניו בצורה יוצאת דופן ולימדה אותו איך לפעול ללא ליאות למען הקמת קרנה של תורה וקרנה של יהדות.

(המבשר' תורני, יג אלול תשע"ט)

מחייב אותו למסרו לעבדו העברי גם אם הוא יצטרך לישון בשל כך על הרצפה הקרה והמוצקה! לומדים זאת מהצו האלוהי המפורש 'העניק תעניק לו', המלמד אותנו שזכויותיו של העבד העברי קודמות אפילו לזכויותיו של אדונו בעצמו".

אבי זצוק"ל השתהה כדי שניות אחדות, והמשיך בבירור ההלכה: "בספרי הפוסקים אנו מוצאים את מי שתמה על הוראה חז"לית זו שהיא אסמכתא מפורשת, איכה ייתכן כדבר הזה בעוד הוא סותר ציווי מפורש אחר בתורה 'וחי אחיך עמך' - חיך קודמין. ואם כן מדוע שהאדון יחויב למסור את הכרית היחידה שברשותו לעבדו העברי, הלוא חייו קודמים?"

ומן הקושיה לתירוץ: "בספרי ההלכה ישנה שקלא וטריא בנידון, אולם רצוני להביע בפניכם 'סברא' משלי. סברא פשוטה. לעניות דעתי, אין כל ניגוד בין הציווי של 'חיך קודמין' לבין הציווי להעניק לעבד את הכר היחיד. אדרבה, ציווי ההענקה לעבד נובעת מעצם הציווי של חיך קודמין.

"הנה ההסבר: התורה רוצה אך את טובתו של האדון, היא רוצה שהוא יוכל לישון במנוחה ובמרגוע שכן חייו קודמים לחיי העבד, וראשית יש לו לדאוג לעצמו. והתורה מבינה שאם הוא יקח לעצמו את הכרית היחידה ואילו את עבדו ישכב על הרצפה הקרה, בלי כר ובלי כסת, הוא הרי לא יוכל להירדם, הוא לא יוכל להירגע. מצפוננו יבער בקרבו וייסר אותו עד כדי שלא יצליח לתת תנומה לעפעפיו. לכן הגיעו חכמי התורה, מתוך דאגה לאדון שחייו קודמים, והציעו לו פתרון שכולו אמת וצדק - שימסור את הכרית הבודדת לעבדו העברי; העבד יישן שנת ישרים וכך גם תעברו שנתו של האדון מבלי שייסורי מצפון יהפכו אצלו לנדודי שינה".

דממה של תמיהה השתררה בבית הכנסת הגדול. איש לא הצליח לרדת לסוף דעתו של אבי זצוק"ל. הכל ניסו לטוות חוטי השערה במוחם, להבין אל מה חותרים הדברים. ואז הדהד קולו של רבה של פוניבז' בעוצמה:

שעברו על ראשם, למרות כל זאת לא שינו את שיחם ושיגם, וכל תנועותיהם ודיבוריהם היו בשמחה ובששון.

וגדולי ישראל בדורנו מעוררים את שומעי לקחם שלא רק בענייני הגוף אין לאדם להיות עצב בכל מה שיעבור עליו, אלא גם בענייני הנפש, כמו במיעוט לימוד התורה, התפילה ועבודת ה', אל להם להניח ליצר הרע להעציב אותם ולהשרות עליהם אווירה של מרידות. כי זוהי דרכו של היצר הרע. היום הוא מבלבל את האדם ומביאו לידי עצבות, ומחר יצטט בפניו את הפסוק "ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חוקי", ואם רשע הנך - הרי עבודתך אינה רצויה... כל זאת ישנן היצח"ר באוזניו.

בזה היה תמיד גדול כוחם של רבותינו, שידעו לשמוח ולהרנין את לבותיהם של האנשים שהגיעו אליהם כדי לתנות על רוע מזלם ולהשיח את דאגותיהם. והם, גדולי ומצוקי ארץ, הפיחו בהם תמיד רוח חיים, חדווה ושמחה, לא להתייאש ולא להתעצב משום דבר.

(מתוך 'מצוות בשמחה', בעריכת הרב משה מיכאל צורן)

מה נדברנו עליך; אמרתם שווא עבוד אלוקים, ומה בצע כי שמרנו משמרתנו וכי הלכנו קדרנית מפני ה' צבקות".

ושאלו רבותי: וכי עם ישראל מתנוכח כאן עם הקב"ה? וכי יעלה על הדעת שביוכוח זה הם יחצאו וידם על העליונה חלילה? אלא החסבר הוא, שהעם אכן עבד את ה' אבל עשה זאת בעצבות ובקדרות, והקב"ה לא מחשיב זאת כעבדות אלא כ'שווא'. אבל העם אכן היה בטוח שגם עבודה כזו נחשבת כעבודת ה'. על כל פנים למדנו, שמי שנמצא בעצבות איננו יכול להיקרא עבד ה'. והסיבה לכך היא פשוטה: אם אתה עצוב סימן שאינך מכיר בעובדה שהשי"ת הוא השליט היחיד בעולם וכל מעשיו אתנו הם לטובה; וממילא איך אפשר להגדיר אותך כעבד?

לא להתעצב בכל מה שעובר עליו

ובאמת, מי שנמצא ליד גדולי ישראל יודע שלמרות שאין מי מהם שלא סבל חייו ייסורים וצרות, הן צרות פרטיות והן צרות הכלל

לדעת כיצד אני נראה בעיני אחרים, שהרי אדם אינו מסוגל לראות בעצמו את פגמיו ואת טעויותיו.

כתוב "אל תשנא את אחיך בלבבך, הוכח תוכיח את עמיתך" (ויקרא י, טז). השנאה הגדולה ביותר היא, כאשר אין מוכיחים את הזולת. מי שאוהב את השני ורוצה בטובתו יוכיח אותו על חסרונותיו. "כי את אשר יאהב ה' יוכיח" (משלי ג, יב). הקב"ה מוכיח את אהוביו. לחוטאים הוא מניח להינמק בחטאם. אינו מעוררם לשוב בתשובה ולתקן את מעשיהם. אם אינך מוכיח, אות הוא שאינך אוהב.

(מתוך הספר 'מפיק מרגליות')

ישנם אנשים 'נדיבים וטובי לב' שנותנים לגוף בחפץ לב את המושכות. לבסוף הגוף דוחה מעליו את הרוחניות, ושולט אף על הנשמה. את המושכות אסור לעזוב בידי אחרים, ויהי מה.

נזכור, כאשר אדם מעיר לך על דבר-מה שלדעתו אינך נוהג בו כשורה, אמנם האינסטינקט המידי הוא להתנגד, להשיל את הביקורת ולהסיט אותה הצדה, אבל ייתכן שההערה נכונה וייתכן שלא. כדאי וראוי לקבל את הדברים בתשומת לב, וחשוב, ערוך חשבון נפש, אולי באמת הצדק עמו, אולי באמת יש מה לתקן. נקודת המוצא צריכה להיות: אדרבה, אני חפץ לשמוע מוסר, חפץ

עם הציבור'.
"ר' גדליה, שהיה מג"ש בדף היומי, ניצל את ההזדמנות וביקש מהראש ישיבה להצטרף אליו ללימוד מסכת זבחים. הראש ישיבה הסכים, וכך נולד השיעור בזבחים..."

"בלילה נכנס ר' גדליה כדרכו אל מרן שר התורה הגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי שליט"א וסיפר לו על השיעור החדש במסכת זבחים. "תעמוד על ר' אהרן לייב שיכתוב כל קושיא או הערה שיש לו...", אמר הגר"ח לר' גדליה. וכמציאותו כך עשה - בשיעור הבא, כאשר עלתה קושיא ודנו בה, הגיש ר' גדליה דף לפני הראש ישיבה. לפליאתו הסביר לו שר' חיים אמר לו לעמוד עליו שיכתוב כל קושיא שעולה בשיעור... הראש ישיבה חיך, וכך יצאו לאור עולם שלושת חלקי ספר 'איילת השחר' על מסכת זבחים..."

(שזכה לעסוק בהדפסת ספרי מרן זצוק"ל) הביא למרן זצוק"ל ספר 'איילת השחר' חדש שזה עתה יצא לאור, אמר לרבינו: "הזיכוי הרבים בהדפסת ספרים הוא לאין ערוך, שהרי גם כשהמחבר ישן הוא מרביץ תורה..." ופני רבינו קרנו מאושר.

מעניין לעניין באותו עניין, המשיך ר' איסר לספר עוד על ספרי הראש ישיבה: "מסכת זבחים למד הראש ישיבה עוד בהיותו בבריסק, אך בגיל שמונים החל ללמוד שוב מסכת זבחים, ואף החל למסור בזה שיעורים. ומעשה שהיה כך היה: בימים בהם החלו ללמוד בסדר 'הדף היומי' מסכת זבחים, נכנס נכדו הרה"ג ר' גדליה הוניגסברג שליט"א אל הראש ישיבה, והנה הוא רואה שהוא לומד מסכת זבחים, הראש ישיבה התחיל ללמוד 'דף היומי'...?", שאל ר' גדליה.

"עוד מעט יסיימו את הש"ס בסדר 'הדף היומי', הסביר הראש ישיבה, 'ומסתמא יבקשו ממני לסיים ואצטרך לומר 'כשם שזכיתי לסיים...' וכי אוציא דבר שקר מפיו?! החלטתי להתחיל 'דף היומי'...

לשליחת תגובות לכותב הטור הרב ישראל ליוש, כתבו לו:
israel.layosh@gmail.com

אוצר החידות והזיכרון לפרשת משפטים

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה. היכן מרומז בפרשה העניין של חרם דרבינו גרשום לא לישא ב' נשים.

תשובה. לכאורה ממאי דכתיב ואם אחרת יקח לו וגו' דמה ענין זה לכאן, כה"ק בפנים יפות בהאי קרא, וכ' דבא ללמד שאין הדבר לכתחילה אבל אם יעשה כן לישא ב' נשים אז יזהר בעונה וכו' שלא יגרע כי בב' נשים הדבר קשה לימלט מגריעת עונה וכו'.
חידה. איזה איש ישראל שמת וכלבים אכלו את בשרו, ולא היה צריך להרחיקם מפני כבוד המת, [ואיך זה קשור לפרשה].

תשובה: ראה לעיל בחלק השו"ת בדין המאכיל במזיד את הציבור נבילות- ירושלמי מפורש ב מסכת עבודה זרה פרק ב בזה"ל מעשה בטבח אחד בציפורין שהיה מאכיל את ישראל נבילות וטריפות פעם אחת ערב יום הכיפורים עם חשיכה שנה יין הרבה ונשתכר ועלה לראש הגג ונפל ומת התחילו הכלבים מלקקין בדמו אתון שאלון לרבי חנינה מהו מיעברתיה מן קומיהון אמר להן כתיב [שמות כב ל] ואנשי קודש תהיו לי ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכו אותו זה גזל את הכלבים והאכיל את ישראל נבילות וטריפות ארפון לון מדידהון אינן אכלין. והנה לשון הירושלמי הוא גם על נבילות וצ"ע מדוע הרי המידה כנגד מידה הוא רק על טריפות.
חידה איך יתכן שור שנגח וישלם ג' רבעי נזק?

תשובה: א. בספר מעילו של שמואל מובא שהגאון רבי שמואל אהרן יודלביץ השמייע חקירה זו לחידוד התלמידים. והוא: שור שהיה מועד לקרן אחת, קרן ימין למשל, שנגח בה שלוש פעמים-נעשה מועד לקרן ימין, ועדיין הוא תם בכל הנוגע לקרן שמאל, ונגח בשני הקרניים יחדיו, הרי הוא כשור תם ומועד שנגחו יחדיו ויש לו לשלם שלשת רבעי נזק.
ב. [תשובה מהספר חשוך חמד - בבא קמא ד' מה ע"ב] וז"ל שם, וגסי הגר"ח קניבסקי שליט"א אמר עוד היכי תמצא דשור משלם ג' רבעים. והוא כששותפים בו ישראל ונכרי, והוא נגח תם, הנכרי ישלם נזק שלם כמבואר במסכת ב"ק דף לז ע"ב שור של כנעני שנגח שור של ישראל בן תם ובין מועד משלם נזק שלם ולכן משלם חצי, ואילו הישראל בתם משלם חצי נזק נמצא דסך הכל משתלם מן השור ג' רבעים.

ג. [הנה מבואר בב"ק ט"ו שיש אופן של אכילה שהיא דין קרן, והיינו כלבא דאכל אימרי ב"ק י"ד ב'. ודינו קרן כיון שהוא משונה. והנה מבואר עוד בב"ק כ' א' שאם בהמה אכלה ברה"ר שאינה חייבת משום שן משלמת עכ"פ מה שנהנית, והנה יש לדון שבאופן הנ"ל בכלבא דאכל אימרי שהוא משלם ח"נ, שישלם גם את החלק של הנהנית, ובס' ברכת אברהם כותב שהוא שאל להגרי"ז שאלה זו, ואמר לו הגרי"ז שאין מקום לזה, כיון שהתורה אמר חצי נזק, וא"כ דינו כאן לשלם על הנזק ולא על ההנאה, אלא שיש לדון שמ"מ ישלם נהנית משום החצי שאינו משלם עליו נזק, ואמר הגרי"ז שזה אינו אלא הגדר הוא שמשלם חצי נזק על כל הנזק ואין לחייבו עוד על נזק זה, ובאמת בחזו"א דן בזה. אמנם יש נדון אחר דהנה משכח"ל שההנאה היתה יתור משיעור ח"נ, ובכה"ג שיש לדון שיאמר הניזק איני רוצה תשלום הנזק אלא רק תשלום ההנאה, ובס' אור הנר כ' בשם החזו"א שבכה"ג ישלם את ההנאה ומשכח"ל קרן ח"נ, ושמעתי שהגר"ר חיים שלמה לייבוויץ אמר להגרא"י סולובייצ'יק שהוא שמע את הגרי"ז שואלו [את הגרא"י] איך משכח"ל שישלם בקרן יתר מח"נ ואמר הגרי"ז ההיכ"ת הנ"ל.

ד. מדובר בהיכי תימצי של שור תם ושור מועד שנגחו זה את זה, והשור המועד שור חמישים והשור התם שור מאה, וא"כ בעל השור המועד משלם לבעל השור התם נזק שלם מאה, ואילו בעל השור התם משלם לבעל השור המועד חצי נזק חמישים, א"כ יוצא שבעל השור שילם ג' רבעי נזק.

חידה. ראובן חפר בור ברשות הרבים הבור היה עמוק עשרה טפחים הוא רצה לכסות את הבור ועל כן הלך לביתו המרוחק והתעכב מספר שעות עד שחזר למקום בצהרים כבר נפל שור ומת בכל זאת יהיה ראובן פטור מתשלום מדוע [באופן מסויים].

תשובה: נפילת השור לתוך הבור היתה ביום כפי שמוכח הסיפור והרי שור פיקח שנופל לבור ביום פטור בעל הבור דהוי כמו אונס דאי בעי ליה לעיוני ומיזל בב"ק נ"ד ע"ב שור פקח, וכו', רמב"ם נזק"מ פ"ב טז '

חידה: מהיכן יש להוכיח בפרשתנו לגבי חקירת המנ"ה האם מצוות כיבוד אב הם ממצוות של בנ"א לחבירו או ממצוות של בנ"א למקום.

תשובה: [כא יז] ומקלל אביו ואמו מות יומת, נכתב דין המקלל בתוך דיני בין אדם לחבירו ויש מזה לצדד בחקירת המנ"ה בפרש יתרו במצות כבד את אביך וכי ביסוד דין כבוד או"א אי הוי בין אדם למקום או בין אדם לחבירו ואולי שאני איסור מקלל ממצות כיבוד בענין

זה דכל מקלל הוא כמזיק את השני בדיבורו.

חידה: מהיכן יש להוכיח (מאחד מהראשונים המפרשים בפרשתינו) שבמצוות פדיון הבן יש איסור בל תאחר.

תשובה: כתב בעל הטורים פרק כב פסוק כח לא תאחר. בכור בניך. אלא תתן מיד בתוך ל' יום:

חידה: היכן מצינו שמותר להרוג את הגנב אף כשלא בא במחתרת ואין חשש שבא להרוג.

תשובה: הגנב את הקסוה קנאין פוגעין בו. ראה סנהדרין פא ע"ב.

חידה: איך מצינו גנב שמשלם לבעלים למרות שלולי הגניבה לא היה החפץ שייך לגנב.

תשובה: ב"מ לג ב נמצא הגנב משלם וכו' למי שהפקדון אצלו, ובגמ' ל"ד ע"א נעשה כאומר לו לכשתגנב פרתי קנויה לך מעכשיו.

נמצא שלולי הגניבה לא היה החפץ שייך לבעליו אלא למפקיד.

חידה: איזו עדות מצינו שהורגין על פיה אבל אין מוציאין ממון על סמך עדות זו.

תשובה: אף דבן נח נהרג עפ"י ע"א, מ"מ כ' הרא"ש פ"א דב"ק ס"ט שאין גובין ממנו נזקין רק עפ"י שני עדים (עיין חז"א ס"י).

חידה. הא"ך יתכן שגנב נפש ומכרו ואינו חייב ע"ז מיתה. (היה עדים והתראה).

תשובה: גזל אותו ולא גנבו עיין מנ"ח.

במס' סנהדרין ובסה"ת ל"ת רמג ובספר החינוך דגניבת גוי או ע"כ אינו חייב, וכן הגונב את בנו אליבא דחכמים או מלמד שגנב אחד מהקטנים הלומדים אצלו, או הגונב את אחיו הקטן והאפוסטרופוסים שגנבו את היתומים ובעל הבית שגנב אחד מבי הבית, הרי הם פטורים מפני שמצויים בידו.

חידה. מהיכן ניתן לפשוט שאף שהעבד התחיל במריבה עם רבו והוא הוציא לו שן ועין יוצא לחרות.

תשובה: החתם סופר בספרו תורת משה כתב בשם הריב"ש דנסתפק בזה, ובחנוכת התורה מביא ספק זה בשם רב האי גאון ובספר רב ייבי בפ' משפטים בשם הגאון ר' נטע מדובנא. והחת"ס פשט ספק זה, וכ"ה בשו"ת צפנת פענח (סי' עב) מהא דאחז"ל (ברכות ה ע"א) יסורין ממרקין עוונותיו של אדם, ק"ו משן ועין, ומה שן ועין שהן אחד מאיבריו של אדם עבד יוצא בהן לחרות, יסורין שממרקין כל גופו של אדם לא כל שכן. והנה דבר פשוט וידוע שהיסורים שהקב"ה מביא עלינו הם בשביל עוונותינו, ואנו גרמנו לעצמינו כל היסורים, ואעפ"כ לומדת הגמ' ק"ו משן ועין דממרקין עוונותינו, א"כ מוכח שגם בשן ועין, אף שהעבד גרם בעצמו שרבו יכה אותו, אפ"ה יוצא לחרות.

חידה. היכן רמזו בפרשה גלות ארבע מאות שנה במצרים.

תשובה: בתוס' (קדושין כב ע"ב) כתבו בשם מדרש, וכ"כ בדעת זקנים מבעלי התוספות, שטעם ורצע אדוניו את אזנו במרצע, לפי שמרצע בגימטריא ארבע מאות, אמר הקב"ה אני הוצאתי אתכם משעבוד ארבע מאות שנה במצרים, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו לפיכך ירצע במרצע.

חידה. היכן מצינו הכרת הטוב לבעל חי מהמת ששמר על בעל חי אחר.

תשובה: בדעת זקנים מבעלי התוספות, כתב כי הכלב זכה יותר משאר בעלי החיים לתת לו את הטריפות, כי דרך העולם להעסיק כלבים שישמרו על הצאן מפני הזאבים, והוא שומר על שאר הבהמות בעדר שלא יטרפו. וגם על בהמה זו שמר עד שנטרפה, בדין הוא שלא יהא אדם כפוי טובה לכלבו, ולא יקופח שכרו של השומר הנאמן.

חידה. היכן יש רמז בפסוק שיש איסור להלוות בלי עדים.

תשובה: במדרש הגדול איתא את עמי את העני עמך, מכאן שלא יתן אדם מעותיו בלא עדים, אלא במעמד עדים. ובעיני יעקב הביא לפרש שלכן אמר הכתוב אם כסף תלוה את עמי היינו שילוהו בפני עמי, דהיינו בפני עדים.

חידה. היכן יש רמז בפסוק לדין שכתב הרמב"ם [עבדים ג, ג] שאף בנו של האדון יכול לתת לעבדו שפחה כנענית.

תשובה: הגרא"ז מלצר בספרו אבן האזל (הל' עבדים פ"ג ה"ג) מפרש כי הכתוב כתב בלשון נוכח, כי תקנה עבד עברי וגו', והמשיך בלשון נסתת, אם אדוניו יתן לו אשה, הלא לכאורה היה צריך לכתוב, אם תתן לו אשה. וכתב שהתורה באה לרמוז את דינו של הרמב"ם, מי שמכרוהו בית דין יש לרבו ליתן לו שפחה כנענית, בין האדון בין בנו של אדון אם מת אביו, הרי זה נותן לו שפחה וכופהו על זה. שלכן כתבה התורה בלשון כללית, אם אדוניו יתן לו אשה, להורות שלא רק מי שקנהו נותן לו שפחה כנענית, אלא גם בנו של האדון רשאי לכפות עליו דין זה.

חידה. היכן מוכח [כשיטת הרמב"ן] שאשה גדולה יכולה למכור עצמה לאמה עבריה

תשובה: בקובץ שיעורים (קידושין אות קטו) הביא ראייה מהא דאיצטריך קרא למעוטי אמה מרציעה, שאשה גדולה יכולה למכור את עצמה כשיטת הרמב"ן, שהרי הרציעה הוא קנס שעבר על כי עבדי הם ולא עבדים לעבדים, ואם היא קטנה הרי אינה בדין קנס, ולמה

הוצרך למעט אשה מרציעה, ובהכרח שיכולה למכור עצמה בזמן שהיא גדולה, ולכן צריך מיעוט שאינה נרצעת. והגרא"ל שטיינמן הביא ראיה מהפסוק בפרשת ראה כי ימכר לך, שכתוב או העבריה לרבות שאף היא תצא בשש, ולא שמכרוה ב"ד שאין האשה נמכרת בגנבתה, וא"כ נתמעט שב"ד לא מוכרים אותה, ומ"מ משמע שגדולה יכולה למכור את עצמה, וזו ראיה לשיטת הרמב"ן שאשה גדולה יכולה למכור עצמה לאמה עבריה.

שאלה. עֶזְב תַּעֲזֹב עִמּוֹ: יֵשׁ לְדַקְדָּק הַלְשׁוֹן עֶזְב תַּעֲזֹב הֲרִי כוּנֶנָה הַתּוֹרָה שִׁיעֲזֹר לוֹ א"כ הִיא רִיךְ לִכְתּוֹב עֲזֹר תַּעֲזֹר לוֹ, וְמָה הוּא הַלְשׁוֹן עֶזְב תַּעֲזֹב עִמּוֹ ?

תשובה: רבינו אפרים כתב ע"פ דאיתא בבא מציעא (לב ע"א) לכן כתיב עזב תעזב (לשון עבר), כלומר אם הוא עזב מרצונו גם אתה תעזוב. ובאונקלוס פירש עזב תעזוב עמו - משבך תשבוק מאד בלבבך עלוהי. תניח מה שבלבך עליו, את שנאתך, ותפרק עמו את המשא שעל גבי החמור. והאבן עזרא מפרש חדל שנעזוב לו הדבר לו לבדו, רק תתיר עמו הקשרים, ותעזוב המשא ויפול מזה הצד ומזה הצד ויקום החמור.

שאלה. יֵשׁ לַעֲמֹד בְּשִׁנּוּי הַלְשׁוֹנוֹת לִגְבִי מִצְוֹת רֵאִיָּה, שְׂכָאן בְּפִרְשָׁה כְּתוּב (כג, יז) שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאָה כָּל זִכְרָה אֶל פְּנֵי הָאֱדֹן יִקְנֶה: וּבְפִרְשָׁתָּהּ כִּי תִשָּׂא (כג) שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאָה כָּל זִכְרָה אֶת פְּנֵי הָאֱדֹן יִקְנֶה אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל: וּבְפִרְשָׁתָּהּ רֵאִה (טז) שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאָה כָּל זִכְרָה אֶת פְּנֵי יִקְנֶה אֱלֹהֵיהֶּ

תשובה: במחזור שיח בשדה מביא בשם הגרי"ש אלישיב שפירש דהלא חג פסח מעיד על ההמשכיות ההנהגה של השי"ת בעולם, וחג השבועות מעיד על תורה מן השמים, וחג הסוכות מעיד על ההשגחה פרטית שמובילה את כל אחד ואחד, וא"כ כל פסוק בא לרמוז על מועד אחר, דמש"כ 'שלוש פעמים וגו' את פני האדון ה' 'איירי על פסח שמעידה על מציאות ה' והיינו אדון, ומש"כ את פני ה' אלוקי ישראל - איירי על חג השבועות שמעיד על תורה מן השמים שניתנה לישראל, והיינו אלוקי ישראל, והפסוק את פני ה' אלוקיך - מיירי על חג הסוכות שמעיד על ההשגחה פרטית שהיא לכל אחד ואחד בפרטיות, ולכן שייך הלשון ה' אלוקיך.

חידה. מַהִיכֵן נִיתֵן לְהוֹכִיחַ הָאֵם הָאֲדֹן חַיִּיב לְפָרֵנס אֶת הַיְלָדִים שֶׁל הָעֶבֶד רַק אִלּוּ שֶׁהָיוּ בִּשְׁעַת קִנְיָהּ אוֹ גַם אִלּוּ שִׁוְלָדוֹ לְאַחֵר הַקִּנְיָה.

תשובה: החתם סופר כתב יש להתבונן מדוע ביציאת שש שנים נזכרה רק אשתו של העבד המשתחרר, ואילו בפרשת בהר ביציאת היובל - נאמר ויצא מעמך הוא ובניו עמו. מדוע בפרשת משפטים לא נזכרו בני העבד. והנה רש"י כאן פירש, ויצאה אשתו עמו. וכי מי הכניסה שתצא. אלא מגיד הכתוב שהקונה עבד עברי חייב במזונות אשתו ובניו. והטעים זאת הרמב"ן, כי חמלה התורה על האשה והבנים שחיייהם תלויין להם מנגד מצפים לידי הבעל, ועתה שנמכר יאבדו בצרתם, ולכן צוה את האדון אשר הוא לוקח מעשה ידיו להיות להם במקומו וכו' כאשר יעשה הבעל ויזון ויפרנס. ולמדנו מדבריו שבאופן שהבעל נפטר מחיוב מזונות לבניו, כגון לאחר שנעשו בני שש שנים, אף האדון נפטר מן החיוב לפרנסם. ועוד מדויק שהאדון מחויב לפרנס רק את הבנים שנולדו קודם מכירת אביהם לעבד. ולכן בפרשת משפטים שמדובר על יציאת שש שנים, לא יתכן שיהיו לעבד בנים שנמכרו עמו ועתה הם פחותים מבני שש, שהרי עברו שש שנים מיום הימכרו, ולכן לא מוזכר שיש חיוב על האדון לזון את בני עבדו. אך בפרשת בהר שמדובר על יציאת היובל הרי יתכן שנולדו בנים לעבד טרם נמכר לאדון והיובל הופיע בטרם תמו שש שנות העבדות, ובאופן זה חייב האדון לזונם, ומשום כך מזכיר הכתוב גם את בני העבד.

חידה. אִיסוּר בָּשָׂר בַּחֲלָב. לְאַחַד מִן הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁבִּיאָרוּ אֶת אִיסוּר בָּשָׂר בַּחֲלָב מוֹבֵן מֵאִיד מִדּוּעַ בִּבְשָׂר עוֹף זֶה רַק אִיסוּר דִּרְבָּנִי, אִיזָה רֵאשׁוֹן וְמָה פִּירֵשׁ?

תשובה: הרמב"ם בפ"ט מהלכות מאכלות אסורות ה"ד כתב הטעם שגזרו בבשר חיה ועוף, כדי שלא יפשעו העם ויבואו לידי איסור בשר וחלב של תורה ויאכלו בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה שהרי אין משמע הכתוב אלא גדי בחלב אמו ממש לפיכך אסרו כל בשר בחלב. ולפי"ז מובן מדוע איסור בשר בחלב בבשר עוף זה רק מדרבנן שהרי כל גזירת הכתוב שלא יבואו לידי איסור בב"ח של תורה. ועי' בספר באר מים חיים לרבינו חיים אחי המהר"ל דפירש טעם נוסף למה בשר בהמה של עוף אסור רק מדרבנן.

פנינים במשנת רבינו הגרי"ז מבריסק זיע"א כפי שנמסרו מבנו הגרי"ד הלוי זצוק"ל ותלמידיו

נמסר להדפסה ע"י מכון 'דעת סופרים' בארה"ק
מערכת 'רשימות תלמידים ממנו הגרי"ז זיע"א'

דברים שסיפר הגרא"י הלוי סאלאוויציק שליט"א ראש ישיבת בריסק על דרך הלימוד לתנוקות ממה שהיה עם מרן הגרי"ז בחינוכו את בנו הגרי"ד הלוי זצוק"ל.

כשהגרי"ד הלוי זצוק"ל היה ילד היה לו מלמד מביאלע ואמר לו המלמד בשם הגר"ח ברלין זצ"ל דיתרו אמר את הדבר 'הגדול' ובתורה כתיב הדבר 'הקשה'. שיתרו היה גוי ובמשפט שנוגע לסכומים גדולים יש יותר 'פסק-געלט' ולכן אמר למה שיצוום שהמשפטים הגדולים יביאו אליו...

ועוד אמר לו המלמד דכתיב בפסוק 'וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום'. והיינו דא' בסנהדרין דדיין קודם שיודע הדין רשאי הוא לעשות פשרה, אבל אם יודע את הדין אסור לעשות פשרה אלא צריך לפסוק את הדין. ולכן אמר יתרו למשה אתה הרי יודע מיד את הדין ולכן אינך יכול לעשות פשרה אלא צריך לפסוק את הדין, ומי שיוצא חייב בדין אינו שמח, משא"כ אם תמנה דיינים שאינם יודעים את הדין תיכף ויוכלו לעשות פשרות, אז כל העם הזה על מקומו יבא בשלום.

והגרי"ז ציווה למלמד שלא יוסיף עוד ללמדו פשעטלאך אלא פשט הפסוק בלבד.

והגרי"ד סיפר - שהגר"ב זצוק"ל אמר כששאלוהו למה צריך רבי כל כך, וכי בקצוה"ח ובנתי"מ אין תורה טובה, דאח"כ על מה שיש כן לומר, אי"צ רבי וגם בספרים נמצאים דברים טובים, אבל על מה שאין לומר על זה צריך רבי...

עוד סיפר שכשמת האמרי משה באו תלמידי חכמים אצל הגרי"ז זיע"א להיות נבחרים לר"מ בישיבת בריסק במקומו, וא' בא וא"ל הגרי"ז שאינו מקבלו לר"מ, א"ל ולמה לא יקבלני, הרי שמונים אחוז מתורתם הם טובים, ועל חמישים אחוז גם אתה תודה לי, וא"כ למה לא תקבלני, א"ל הגרי"ז לא, אני מודה גם על שמונים, אמנם הנך מודה שעשרים אחוז אינו טוב, ואיך תוכל להיות ר"מ, שהבחורים יעלו (שטייג) מספיק בשיעור א' טוב בכל זמן, העיקר שצריך להזהר הוא שלא לומר תורה שאינו טוב, ואם אתה מודה שעשרים אחוז אינו טוב איך תוכל להיות ר"מ...

וכשהגרי"ד זצוק"ל היה ילד כבן שמונה או תשע ה' לומד משניות בבא קמא עם הגרי"ז בכפר א', והקשה אל הגרי"ז קושיה, וה' זה קושיית הקצוה"ח, והגרי"ז א"ל שישאל את האמרי משה שה' ג"כ בכפר ההוא, הלך הגרי"ד ולא מצאו בבית, אמנם בחזרה מצאו מלמד אחד ושאלו את הקושיה, והמלמד תרצו לו אותה על אתר, וכשחזר אל הגרי"ז וסיפר לו מה היה, א"ל הגרי"ז אל תוסיף לדבר עם העמי ארצות. בערב כשחזר האמרי משה הוי' מפלפל עם הגרי"ז בתירוץ של הקצוה"ח והנתי"מ ואם יש להגידם לילד, עד שלבסוף החליטו להשאירו בלא תירוק, שאין לומר תירוצים אלו לילד. [והגרי"ד היה עומד שם בצד והבין את ב' התירוצים אבל הם חשבו שלא הבין].

ויאמר אליו ה' לך רד ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם אל יהרסו לעלת אל ה' פן יפרץ בהם (שמות יט כד).

ופרש"י: לך רד, והעד בהם שנית, שמזרזין את האדם קודם מעשה, וחוזרין ומזרזין אותו בשעת מעשה (מכילתא שם). פעם ישב הגרי"ד הלוי זצוק"ל במסיבה אחת ואמר [אל רבי אייזיק שר זצ"ל] דחזינן מזה דאע"פ שהיו ישראל אז במדרגת 'מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי כל הימים' מכל מקום הוצרכו לאזהרה קודם המעשה ובשעת המעשה. אח"כ אמר את זה למרן זיע"א וא"ל מרן זיע"א דאינו נכון שלא היו אז במדרגת 'מי יתן' וכו', רק אחר ששמעו אנכי ולא יהיה מפי הגבורה.

ובנו' אחר - פרש"י והעד בהם שנית שמזרזין את האדם קודם מעשה וחוזרין ומזרזין אותו בשעת מעשה. הגרי"א שר ז"ל דקדק בזה דבר פלא, דהלא כלל ישראל במעמד הר סיני היו במדרגה הכי גדולה של יראת

שמים עד שאמר עליהם הקב"ה על אותה שעה 'מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי כל הימים' ולכאורה אנשים במדרגה כזו של יראת שמים מספיק פעם אחת להתרות בהם, ואעפ"כ רואים אנו שאינו כן, דאפילו במדרגה הגבוהה ביותר ביראת שמים, שאפי' הקב"ה בעצמו יש לו נחת רוח ממנו, מ"מ צריך לזרז בשעת מעשה ג"כ. כך שמע הגרי"ד שליט"א [זצוק"ל] ומסר להגרי"ז זצוק"ל.

וכשפגש הגרי"ז את הגרי"א שר ז"ל אמר לו שזה שאמר שהיו אז במדרגה של מי יתן וכו', לדעתם אינו נכון, שזה רק אחר שתי דברות הראשונות, שאמרו למשה דבר אתה עמנו ולא נמות, אבל קודם הדברות אע"פ שהיו ג"כ במדרגה גבוהה מאד, אבל מ"מ לא היו בדרגה זו של 'מי יתן' וכו'.

ועוד ביאר שם הגרי"ד הלוי זצוק"ל במה שהיו צריכים עוד התראה אע"פ שהיו בדרגה גבוהה מאד, דדרגה זו של כלל ישראל שיש להם עכשיו הוא דוקא כל זמן שיש להם את משה ואהרן, אבל אם אין להם את משה ואהרן אין שום ראייה מה יהיה אתם בעתיד, ויכולים כל כלל ישראל להתהפך, ולכן כאן צוה הקב"ה 'ועלית אתה ואהרן' שצריך לזרז עוד הפעם, שאין שום ראייה ממדרגתם עד עכשיו שהיו עם משה ואהרן, למה שיהיה בלעדם, שהכל תלוי בגדול, שהגדולים יש להם המדריגות ובלעדן אפשר לאבד הכל. ויש להביא ראייה לזה מאליהו וחמישים הנביאים. דיעוי' בילקוט שמעוני (מלכים ב' רפ"ב) דמבואר 'יכול הדיוטים וכו' מלמד שהיו חכמים כאלהו, וכשנגזז אליהו נסתלקה מהם רוח הקדש וכו'. ומבואר דבזמן שאלהו חי היה להם נבואה ממש כמהו, אבל לאחר שעלה השמימה, נסתלקה מהם רוח הנבואה. ולכאן יש להבין איזה גדולה היה לו לאלהו על חמישים הנביאים אם היתה להם נבואה, אלא הפירוש הוא שהם היו תלויים בו, דכל זמן שהוא נמצא ביניהם יש להם כח נביאות, וכשהוא מסתלק בטלה כל מדרגתם לגמרי, הא קמן שהגדול יכול להעלות הציבור אפילו עד מדרגתו, אבל כשהוא יסתלק הכל יתבטל. ופעם שאלו להגרי"ז ז"ל אילו היה הרשב"א או הרמב"ם נמצאים בדורינו מה היו אומרים על המצב, וענה להם שאם היה הרשב"א או הרמב"ם בינינו 'וואלט די דור אנדערש אויסגעקוקט' [הדור היה נראה אחרת].

~ ~ ~

הגרי"ד הלוי זצוק"ל סיפר כי בעת שהותו של מרן זיע"א בוורשא בזמן המלחמה, והניחום בבית נידח ואח"כ שוב טולטלו לבית אחר, והיה להם סבל גדול מזה, וששאל אחד מבני הבית מה יהיה הסוף מהצער הזה, אמר לו מרן זיע"א שהשאלה היא אם למעלה נצחנו דאם למעלה נצחנו מה שקורא כאן אינו כלום, אבל אם למעלה ח"ו אין נצחון, אזי כאן יהיה רע ומר, ואמר הגרי"ד הלוי זצוק"ל דזה יסוד לדורות דהעיקר הוא אם ברוחניות יש נצחון דאז יש נצחון גם כאן.

~ ~ ~

עוד סיפר הגרי"ד הלוי זצוק"ל המעשה שהיה עם מרן זיע"א כשעלה עם משפחתו לארץ ישראל מוילנא (בשנת תש"א) והפליגו באניה מנמל אודסה דרך טורקיה, וכיון שנתעכבו בדרך יותר מן הזמן שחשבו בתחילה, לא נשאר בידם מן המזון שהכינו להם צידה לדרך, וכשהרגיש בכך האחראי על המטבח באניה, נגש אל מרן זיע"א וסיפר לו כי בבטן האניה יש כלים חדשים לגמרי, והוא יכול לבשל לרב מאכלים מירקות באותם הכלים. שמח מרן מאד ע"כ, וסיפר זאת להגרא"י פינקל זצ"ל שהיה עמהם באניה זו, ושלח מרן זיע"א את הרה"ג רבי שמחה קפלן זצ"ל שילך עם אותו אחראי ויבעיר את האש בכדי שלא יהיה בישולו בישול נכרי. בדרך למרתף פנה אליו האחראי לר' שמחה, ואמר לו, נראה שנשלחת עמי בכדי להבעיר האש למנוע בישול נכרי, דע לך כי יהודי אני, חזר רבי שמחה וסיפר זאת למרן זיע"א ושמח הרב שמחה גדולה, וביאר פשר שמחתו, כיון שעד עתה לא ידעתי מה רוצה ממני אותו האחראי, כי אם כוונתו לגמול עמי חסד זה לא יתכן, מכיון שהגויים מופקעים מחמלה וחסד, ולכן חשב כל הזמן מה מונח בעזרתו, ועכשיו שנודע לי שיהודי הינו, הכל מובן, כי ניחון הוא במידה של ישראל שהם גומלי חסדים.

[ואגב דאיירי' בגמילות חסדים, שמעתי מנכדו של הרב ישראל בה"ר חיים יהושע ברמץ זצ"ל- שפעם חזר מרן זיע"א מלוויה שהתקיימה בסמוך למלון ארץ ישראל שנתנהל ע"י הרה"ח רח"י ברמץ זצ"ל, והרח"י הוציא למרן מים לנטילת ידים, לאחר שנטל מרן זיע"א את ידיו ביקש לשלם עבור המים,

אתונת רבי דוב שפירא, מיומן רבי צבי שפירא, רבי דב, רבי י"ד סולוב'צ'ק, ר"ש קאליף, חזרא"ק.

וכמובן שהרח"י ברמץ לא הסכים ליטול ממנו תשלום, וטען כלפי מרן זיע"א 'מה עם גמילות חסדים' - ואמר לו מרן זיע"א שבעסק לא עושים גמילות חסדים. לאחר תקופה נכנס בנו הרב ישראל זצ"ל שהיה מתלמידי הגאון רבי איסר זלמן מלצר זיע"א [כידוע מרן זיע"א חיבב מאד את תלמידי הגרא"ז] לדבר בלימוד עם מרן זיע"א, ואמר לו מרן זיע"א 'תגיד לאבא שחסד הוא דבר ראשון חסד עם בני הבית'.

עה"פ (במדבר חג) ויעש כן אהרון אל מול פני המנורה העלה נרותיה' פרש"י להגיד שבחו של אהרון שלא שינה. והנה דעת הרמב"ם היא שהמנורה הייתה עשויה בצורה כזו שהנרות בכל צד היו נטויים לצד נר האמצעי [ודלא כרש"י דס"ל שהי' מטה הפתילות, אבל לא היו הנרות קבועים כך].

והקשה הגרי"ד הלוי זצוק"ל דא"כ איזה שבח הוא שלא שינה, הא אם הי' רוצה לשנות הי' צריך לקחת גרזן להקיש את המנורה לשנות צורתה. ומבואר מזה דהוה שבח לאהרון שלא נטל גרזן והכה במנורה לשנות צורתה. וענין 'צו האק'ן דער מנורה' [הכאת המנורה] שייך בכמה אופנים, ולמשל הרמב"ם (סוף הל' איסורי מזבח) מנה תשעה מיני שמנים, ורק שלשה מהם כשרים, ולמנחות הרי כל השמנים כשרים [ולא רק ט' אלון] וא"כ למה נמנו, אלא לאשמעין איזהו המובחר לגבי מנחות. והנה החילוק בין השמנים הכשרים למנורה לבין הפסולים הוא דק מאד, ויכול להיות שלא ירגישו בהשינוי כלל והי' אם יום א' לא יהי' שום שמן כשר כלל, יתכן שיפסוק א' שיש להדליק היום בשמן הפסול, כי איך אפשר שלא הי' דולק המנורה יום אחד. אמנם יהודי נאמן יבין שאי"צ לדאוג שידלק המנורה על זה הקב"ה ידאג, ואנו נצטוונו להדליקו רק בשמן כשר, וכשאינן שמן כשר הרי אנו פטורים מלהדליקו, ומה לנו אם לא ידלק יום אחד, וזה שפוסק שא"א שיהיה דבר כזה שלא ידלק יום אחד ומשום כך יש להדליק בשמן פסול הרי הוא כאילו נוטל גרזן ומכה במנורה [כאילו נוטל האק אונד צו האק'ט דער מנורה] (שם).

ואמר על זה משל מהחפץ חיים לקיסר אחד ששלח את בנו לקיסר במדינה אחרת, ומקודם הזהירו שלא יתערב [וועטען] כלל וכלל לשום סיבה בעולם, וכשהי' קרוב לסוף נסיעתו פגש ב' אנשים ואמרו לו שיש לו חטטה בגבו שמכוסה בבגדו, וכמובן שהכחיש את זה, אמנם הפצירו בו מאד, ובסוף אמר אחד דהנה כל כבוד המלכות של אביך בסכנה, רק תפשיט את בגדיך ונראה שבאמת אין לך חטטה ואז ניתן לך מליון, הבן חשב זמן ארוך על זה והחליט דאדעתא דהכי לא הזהירו אביו, דהאיכא חשש בזיון המלכות וגם הרי יש ריוח נקי של מליון לאביו כיון שהוא יודע שאין לו חטטה, ולכן הפשיט בגדיו ונתנו לו המליון. כשחזר אצל אביו סיפר לו המעשה, וצעק עליו אביו הלא הזהרתך שלא תתערב כלל, תדע לך שעל ידי מעשה זה הפסדת חמש מליון, שהקיסר הנ"ל התערב לי שיצליח להפשיט את בגדיך. וכן הוא שאדם חושב שיתקן הרבה אם רק יעבור איסור קטן, ובאמת מפסיד הרבה יותר וכנ"ל.

ומרן זיע"א אמר פעם על דרך הנהגת הכלל בדרך משל, שאם כשאדם לובש נעל מוצא שהנעל קטנה ממדת רגלו, יש שני דרכים להתאימה זה לזה, דרך א' הוא להרחיב את הנעל כדי שהנעל תתאים לרגלו, והדרך השני הוא לחתוך חתיכות מהרגל עד שהרגל תתאים להנעל. ואמר מרן זיע"א דכשאדם רואה שדרכו אינו מתאימה עם דרך התורה, הדרך הראוי' כמובן הוא להתאים עצמו לדרך התורה, אבל יש מנהיגים שבמקום דרך זו הם חותכים חתיכות מהתורה הקדושה כדי להתאים התורה לדרכם, דומה לחתיכת הרגל להתאימה להנעל.

[והגר"מ הלוי זצ"ל הביא משל זה פעם בקשר לדרך הלימוד, שיש מגידי שיעורים שדרכם היא לייסד יסודות הסוגיא עוד קודם לימוד הסוגיא, ואח"כ בדרך לימוד הסוגיא מעמיסים בכח את היסוד בדברי הגמ' והראשונים, ואמר שבדרך זו הוא חותך חתיכות מהתורה, כדי לייסד את היסוד שלו, אכן הדרך הראוי' היא ללמוד ולייגע עצמו להבין כל מילה מדברי הגמ' והראשונים, ורק מתוך זה לבא להבנת עומק הסוגיא].

ראוי להרחיב קצת בגודל היראה של מרן זיע"א בקיום ההלכה: דהנה מרן זיע"א נקט שמי שנוסע באויר מעל הים אינו מברך הגומל, דיורדי הים הוא דוקא כפשוטו שעובר דרך הים ולא באויר שמעל הים - (מהגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, והביא שם עוד דדעת החזו"א דגם העובר באויר מעל הים חשוב בכלל יורדי הים וצריך לברך ברכת הגומל בחזירתו לשלום. והוסיף עוד שם דלדעת החזו"א נראה דה"ה בעובר במנהרה שתחת הים שצריך לברך ברכת הגומל). והנה הגרא"ל זצוק"ל נקט שמה שלא בירך הוא על דרך ודאי ולא משום

ספק, ועולים הדברים עם מה שטען הגר"ד הלוי זצוק"ל כשישב פעם עם אחד הרבנים ואמר לו אותו רב שמרן זיע"א לא בירך הגומל אחרי נסיעה באויר כי מסתמא היה לו ספק אם נסיעה באויר נקרא 'עוברי ימים' ולכן מספק לא בירך. וענה לו הגר"ד 'אם לאבא היה ספק בזה, הוא לא היה נוסע בדרך האויר'. [הגרמ"ש שפירא זצוק"ל כפי שסיפר הגר"י וינשטין].

ממעשה זה הרחיב הגרמ"ש זצוק"ל במה ששמע ממרן זיע"א שעיקר השמירה של האדם בקיום המצוות צריכה להיות איך לא להכנס לכתחילה לבוץ, כי אם כבר נכנס אז אין עצה קלה לצאת ממנו.

ובזהב משבא (עקב) הביא על זה שבעת שעמדה על הפרק גזירת גיוס בנות לשירות לאומי וכל גדולי ישראל יצאו אז בכרוז פה אחד כי שירות לאומי לבנות הוא בכלל יהרג ואל יעבור, והמתינו למוצא פיו של אחד מגדולי הרבנים שהיה מקורב לחוגי המזרחי שעדין לא גילה דעתו בזה, והיה פחד גדול מה יאמר אותו רב, כי מאחר שהיה מראשי הסוכנות ודאי שאליו ישמעו ראשי השלטון, וביותר פחדו משתדלנותם של שני עסקני המזרחי שפעלו אצל הרב שהוא שיצוה על גיוס הבנות.

ונכנס אז הגאון רבי מאיר קרליץ זצ"ל אל רבינו זיע"א להתיעץ בדבר. ורבנו הרב זיע"א אמר לו, הלא אמרתי כבר שלא ימנו את הרב ההוא בנשיאות ועד הישיבות, כי עכשיו ודאי שראשי השלטון יאמרו שאינם מחשיבים את דברי גדולי ישראל רק את הרב ההוא שהרי הוא מנשיאות ועד הישיבות [והטעם שמינו אותו לזה הוא מפני שהיו זקוקים לתמיכה בישיבות וחשבו שאי אפשר לקבל סיוע רק ע"י הרב ההוא, ומרן זיע"א אמר שאעפ"כ לא ימנו אותו לזה] שוב שאלו הגאון רבי מאיר קרליץ מה לעשות עכשיו, ושוב אמר לו מרן זיע"א הלא אמרתי שלא ישימו אותו בוועד הישיבות. ושוב שאלו הגאון רבי מאיר זצ"ל, אומנם כן, אבל אחרי ששמו אותו בוועד הישיבות מה צריכים לעשות.

ואמר לו מרן זיע"א, אספר לך סיפור, מעשה ביהודי שהייתה פרנסתו ע"י חנות שהיתה לו, ופתאום נהפך עליו הגלגל והחל יורד מנכסיו, עד שראה שאם ימשך כך יגיע לפת לחם. חשב והחליט למכור כל הנשאר לו מחנותו ולקנות סוסים ועגלה, עגלה טובה שיש בה גם מקום למשאות הנוסעים, ויהיה בה כסאות לשבת, וגם יקנה שני סוסים חזקים כאריות, ועי"ז תבוא לו פרנסתו בריוח כי ודאי שהנוסעים יסעו איתו ולא עם בעלי העגלה האחרים שסוסיהם היו זקנים ועגלותיהם כבר נוטות להשבר. אומר ועושה, מכר היהודי כל מה שגותר לו מן החנות, וקנה שני סוסים חזקים עם עגלה טובה, וכך היה שכולם נסעו איתו ולא עם האחרים, ועי"ז זה התפרנס. באו אליו כל בעלי העגלה בטענה הרי יש לנו כאן חזקה של שלשים וארבעים שנה להסיע את האנשים ואתה לוקח מאתנו כל פרנסתנו, אמר להם היהודי ומה לעשות הרי הסוסים והעגלה שלי חזקים משלכם ועל כן כולם נוסעים איתי, אמרו לו בא ונעשה שותפות וממה שנרויח נחלק בין כולנו שוה בשוה, השיב היהודי איזו שותפות היא זו הרי הסוסים שלי הם כאריות והסוסים שלכם הם כמתים, ומדוע שאשתתף איתכם, אמרו לו בעלי העגלה הנה חושב אתה שכדי להיות בעל עגלה זה דבר של מה בכך, שאל היהודי איזו חכמה היא זו להיות בעל עגלה, יושבים על המקום בעגלה ומכים בסוסים והם נוסעים, אמרו לו אומנם עכשיו קיץ והאדמה יבשה אך בימות החורף שיורד שלג ומתמלאים הבורות בשלג ולא רואים את הדרך והסוסים עלולים להכנס לתוך הבורות ואיך יצאו משם, אמר להם הרי הסוסים שלי הם כמו אריות והם כבר ידעו איך לצאת משם, אמרו לו דבריך טובים לתחילת ימות החורף, אבל בהתקרב ימי החנוכה והשלג יהיה גבוה, וגם העגלה תשקע בשלג, ומה תעשה אז, אמר להם גם אני חזק כמו שאתם רואים ואני אכנס תחת העגלה וארים אותה מתוך השלג, אמרו לו ומה תעשה בסוף החורף כשכבר נמס כל השלג והמים באים בשטף חזק, ואז גם אתה גם סוסיך וגם העגלה כולכם תטבעו ותמותו, אם כך אמר לו אכן חכמה לידע מה לעשות, א"כ באו ונשתתף יחד, ותאמרו לי את העצה לזה. מיד העמידו עדים התנו ועשו שותפות. לאחר שנשתתפו אמר להם, עכשיו תאמרו לי מהו הסוד של הבעל עגלה, אמרו לו בעל עגלה טוב יודע איך לא להכנס לבוץ, אבל אם כבר נכנס אז אין מה לעשות.

וכך סיים מרן זיע"א את דבריו להגאון רבי מאיר קרליץ זצ"ל, הרי אמרתי שלא למנות אותו בוועד הישיבות ולא להכנס לבוץ עכשיו שנכנסתם לבוץ שוב לא ניתן לעשות דבר.

וכן היה אומר הגרמ"ש שפירא זצוק"ל על מה שאומרים שבבריסק

עם מרן הגרמ"ש זצ"ל מרן הגר"מ פיינשטיין באיתנות יב"א
מרן הגר"מ פיינשטיין שליטא

מחמירים, שאמר לו מרן זיע"א שאינו מחמיר אלא שמפחד להכשל באיסור, והחומרא זה גדר לא להכנס למקום העבירה ועל ידי כך לא להכשל באיסור.

וסיפר על חרדת הגרי"ז זיע"א מלהכנס למצב שאולי יכשל בדבר הלכה שנסעו פעם אחת ביחד באוטובוס בירושלים והיה נדמה להגרי"ז שהאוטובוס נוסע לכיוון חומות ירושלים העתיקה ואולי יראה החומות ויש בזה דינים בהרואה ערי יהודה וירושלים ולא התכונן לכך, וסיפר, זיע"א רעד כולו, ושלחו לשאול את הנהג האם בדרך יראו את החומות, ותשובת הנהג היתה שלא יראו את החומות, ולאחר דקות מספר שוב רעד מרן זיע"א ושלחו שוב לשאול את הנהג כי ממש פחד אולי יעברו ליד החומות ואינו מוכן לכך, וסיפר הגרמ"ש שגם אחרי זמן רב עדיין היה ניכר הפחד בפניו ואפי' שהוא בדרבנן.

עוד כתב הגרמ"ש שפירא זצוק"ל: ידוע רוב חששותיו

וזהירויותיו של רבינו הרב מבריסק זללה"ה מכל דבר מצוה אפי' דרבנן, וחסרי הדעת מפרשים זאת שכך הי' אופי טבעו ומזגו, אמנם אין זאת כי אם פחד ממש מכל נדנדוד עבירה פן יכשל בה ח"ו או פן לא יצא יד"ח המצוה ח"ו. [בהיות המלחמה באה"ק, ונורו פגזים לכל עבר, הי' רבינו הרב זללה"ה ביראה גדולה ומחשב כדת מה לעשות ע"מ להנצל מן הסכנה, והנה משהגיעו פגזים לחצר הבית, מיד סרה ממנו היראה והי' בשלוח ובמנוחה, ואם אופי טבעו היה לחשוש, הרי אדרכא יש לחשוש טפי כשהפגזים בחצר, אלא, כל מחשבתו היה להמתחייב על פי דין למצא מפלט והצלה מן הסכנה, והי' ירא וחרד שמא לא יצא יד"ח, אך משהפגזים בחצר ואין שום דרך הצלה, וע"פ דין כבר אינו מחויב להשתדל בזה, אז נחה דעתו] והוא עצמו התבטא במחלתו האחרונה, בשבילי, שאני רגיל לחיות ע"פ השו"ע, קשה להיות חולה. הנה לא דיבר על ייסורי עצמו ממחלתו ולא על ייסוריו כל ימי חייו כידוע, כי אם מפחדו התמידי לקיום התורה והמצוה, וכמו שמביא רבינו יונה (ש"א י"ד) מאמר החסיד 'אנחתי מפחדך הרחיקה ממני האנחות'. נתקיים בו מאמר הנביא (מלאכי ב ה) 'ואתן לו מורא ויראני'.

פעם ספרה בתו של מרן זיע"א א"ח לחדב"נ הגרי"מ פיינשטיין זצוק"ל שכשמרן הגרי"ז ברח עם ילדיו בימי השואה מפני סכנת ההשמדה של הנאצים ימח שמם וזכרם והיה זה יום ששי בבוקר נסע ברכבת מעיר בריסק למדינה אחרת שבה היה אמור להנצל ולאחר בערך חצי שעה התעניין מרן הגרי"ז מתי הרכבת אמורה להגיע ליעד שלה ונתברר לו שהרכבת אמורה להגיע ליעד כערך ב' שעות לאחר כניסת שבת, ומרן הגרי"ז נותר ממקומו ועמד ליד החלון וכל גופו נתמלא חיל ורעדה ופניו היו כלפיד אש ושוטח תפילה להקב"ה שלא יכשל בחילול שבת, ובתו הרבנית ליפשא הגדולה שבילדים נטלה האחריות בטיפול שאר האחים הקטנים וכמה שניסו הילדים הקטנים להטריד את מרן הגרי"ז לא יכלו לגשת אליו כי נבהלו מפניו מגודל טרדת חילול השבת, וכך היה עומד מבוהל ומרבה בתפילה ותחינה לבוראו כערך שש שעות.

והנה לפתע הרכבת הגבירה את המהירות כפול ומכופל מכפי יכולתה בטבע ודהרה עד שנפלה מהומה בקרב הנוסעים ומנהיגי הרכבת וכמה שניסו להאט את הנסיעה לא עלתה בידם כי מאת ה' יצא הדבר והרכבת הגיעה ליעדה בערך חמש דקות קודם כניסת השבת, ומרן הגרי"ז נותר מהר ממקומו והצליח לקבל שבת שתי דקות קודם כניסת השבת והיה לפלא בעיני הגוים שאמרו אין אנו מבינים פשר הדבר שהרכבת הגיעה ליעדה ג' שעות קודם זמנה הטבעי, ורק מרן הגרי"ז ובני ביתו ידעו סוד הדבר מפני מה זכו לקפיצת הדרך.

~~~

ברשימות שיעורים מהגרא"י הלוי מובא מעשה שסיפר הגרי"ד הלוי זצוק"ל שהיה א' בעיר בריסק שהתחיל למכור עיתונים אצל הבית כנסת בשעה שבאו הקהל להתפלל קבלת שבת, והיו כמה מתפללים שנזהרו ממלאכות בשבת אבל טלטלו מוקצה והביאו כיס של מעות עמהם לבית הכנסת וקנו עיתונים. הגרי"ז שלח לקרותו אליו להוכיחו על מעשיו וכו' אבל ללא הועיל, והנה נזדמן לבריסק באותו זמן מגיד אחד, ושאל מה יש בעיר לתקן, ואמרו לו על מוכר העיתונים הנ"ל, והלך הלה אל הרב זיע"א ואמר שרוצה להשים את הלה בחרם, והגרי"ז שתק ולא ענה דבר. והמגיד הנ"ל דרש דרשתו באמצע השבוע בבית הכנסת, ובסופה פתח את ארון הקודש והחרים את מוכר העיתונים. ובשבת הבאה בא המוכר עיתונים כהרגלו למכור עיתונים, ולאחר מכן הלך לביתו וסעד, ואח"כ יצא לטייל, ובבואו בחזרה לביתו נבקע כריסו ומת, ותהי' העיר כמרקחה.

מרן הגאון הגדול רבי חיים מאיר וואזנר זצוק"ל

מתולדותיו

עריסתו של רבינו בעל ה'מחשבת הלוי' ביום ט' סיוון תרצ"ח בפרשבורג רבתי בביתו של אביו הגדול מרן פוסק הדור בעל שבט הלוי זי"ע ולאמו הרבנית הצדקנית מרת רבקה ע"ה.

מרן פוסק הדור הגיע להתגורר מווינה עיר מולדתו לפרשבורג לאחר נישואיו בל' ניסן תרצ"ז להרבנית ע"ה בת הרבני המפורסם רבי מרדכי געלבער זצ"ל מראשי ונכבדי קהילה קדושה פרשבורג ומטובי הקהל שם, שעמד לימין חתנו הגדול בכדי שיוכל להמשיך ולשקוד על דלתות התורה כשאיפתו הטהורה באין מפריע.

ואכן מרן פוסק הדור בהיותו אך אברך צעיר לימים כבר אמר שיעורים ברבים בפני חשובי תלמידי החכמים בעיר הבירה ווינה, והתפלפל עם גדולי הדור שבאו למקום, כשהכל מביעים התפעלות מרובה מהאברך בן העלייה שבוודאי יצמח ויתעבד לאילנא רבבה ועתיד להיות מגדולי הדור הבא.

ביום ט' סיון תרצ"ח זרח אור בביתם ונולד בנם הבכור לשמחת לבבם של בני המשפחה. מרן פוסק הדור שהיה בחיר תלמידיו של מרן מהר"ם שפירא מלובלין זי"ע, קרא את שמו חיים מאיר, על שם רבו הגדול, והוסיף את השם 'חיים', על שמו של הרה"ק ר' חיים אליעזר שפירא זצוק"ל בעל 'מנחת אלעזר' ממונקאטש, שנסתלק לבית עולמו כשנה קודם ביום ב' סיוון תרצ"ז, וחותרנו הרבני הרב מרדכי גלבר ז"ל נמנה על חסידיו.

בהיות רבינו בן מספר חדשים שלח אביו מרן פוסק הדור את הרבנית יחד עם הרך הנולד לבקר בווינה, בכדי להרוות נחת להוריו שהתגוררו שם. מה' יצא הדבר כי חודשים ספורים לאחר מכן נפטר אביו בפתאומיות, ולפחות זכה לראות בעיניו את הדור השלישי.

נס ההצלה

אך לא ארכו הימים ועננים שחורים נראו בשמי אוסטריה הנאצים ימ"ש החלו להשתלט על המדינה, תוכנית ה'אנשלב' יצא לפועל ואוסטריה סופחה לגרמניה. לאחר מכן אף התרחשה 'ליל הבדולח' ופרשבורג שהיתה קרובה לווינה קיבלה בתדהמה את הידיעות הקשות על בתי הכנסת שעלו באש, ועל יהודים שנרצחו בדם קר, כל זאת הביא את מרן פוסק הדור להבין כי הוא חייב לעזוב אדמת הנכר ולעלות לארץ ישראל כפי שהיתה שאיפתו כל הימים.

למרות שאיש לא האמין ולא פילל כי תבוא הכלה על יהדות אירופה, צופה כל הדורות העיר את רוחו והרגיש מבעוד מועד באותן שעות המתרגשות ובאות לעולם, וחיזק את לבבו והביאו חי וקיים לארצנו הקדושה על מנת לעשותו בעשרות השנים הבאות מגדל עוז ומגדל אור לרבבות אלפי ישראל.

על מה שהתרחש באותם ימים בפרשבורג נוהג היה לספר מרן פוסק הדור ביום ב' דחנוכה יום הצלתו, יום

בו דרכו רגליו ורגלי הרבנית ע"ה על אדמת הקודש.

"כאשר עלה בדעתי לעזוב את ארץ העמים ולעלות לארץ ישראל ישבתי ממש בכבודו של עולם, אברך צעיר אחר החתונה בעיר פרעשבורג, ואז כבר הייתי מרביץ תורה לתלמידים, ולרשותי עמדה דירה נאה והכל התנהל על מי מנוחות, ויהי היום, עוד בטרם שהמלחמה הגדולה התפשטה לאירופה, אמרתי לחמי הרבני הצדיק ר' מרדכי גלבר ע"ה, הנני חש ומרגיש שמגיע חורבן לבני ישראל באירופה ואיני רוצה להשאר כאן, ברצוני לעלות לארץ ישראל.

"כולם כאיש אחד הסתכלו עלי כחסר דעה, אמרו לי אשר ידעתי גם ידעתי גם אני, שבשביל לעלות לארץ ישראל צריך אישור [אשרת כניסה - סרטיפיקאט] וכדי לקבלו צריך השתדלות גדולה, כיון שלא היה מי שישתדל עבורי, אמרתי שאעלה ללא אישור, אסע ואכנס לארץ ישראל באניה המפלגה לארץ ישראל.

"חותני ע"ה דיבר על לבי, הנך יושב כאן על התורה ועל העבודה יש לך בית וגם תלמידים, ומה לך כי תברח, ואני המשכתי בשלי, אמרתי, ממשמש ובא חורבן על כל אירופה, ודכירנא שחותני טען ואמר, שבק"ק פרעשבורג לא יגיע החורבן, בזכות מרן החתם סופר זי"ע שטמון שם בבית החיים על יד הנהר ששימש כגבול בין אסטרייך לצ'כסלובקיה. אמרתי לו, שגם בפרנקפורט דמיין טמונים גאונים וצדיקים רבים מימות עולם, ומ"מ לא אהני להו לבני ישראל שדרו שם, שכבר כלתה עליהם הרעה.

"ב"ה מצאתי אניית משא שהסיעה משאות לארצינו הק' והצטרפנו לנסיעה זו הרבנית ע"ה וכאשר הגיעה האניה סמוך לחופי ארצינו הקדושה, הורידו אותנו מאניית המשא, והלכנו בתוך הים כששקועים אנו במים עד הצוואר, ושק קטן על שכמינו, ובליל ב' דחנוכה שנת תרצ"ט דרכה רגליו על אדמת קודש.

ויותר לבדו

בני המשפחה הפצירו במרן פוסק הדור להיות ואין בידם אישורים מתאימים לכל הפחות שישאירו את התינוק הרך בפרשבורג בביתם החם של הסבא והסבתא, כי מי יודע אם יצליח עולל רך בשנים זה לשרוד את הדרך המסוכנת. ולאחר תקופה קצרה כשישיגו עבורו אישורים יביאו אותו בצורה מסודרת לארץ ישראל.

הדבר לא היה פשוט כלל וכלל, הן זה עתה זכו לבנם בכורם זה, ועתה צריכים להיפרד ממנו לתקופה לא ידועה. אך מרן פוסק הדור חש כל העת שהאדמה בוערת תחת לרגליו, ואם לא יצליח להימלט עתה מי יודע מה יולד יום. וכך, בלית ברירה נותר רבינו והוא עולל בן שנה וחצי, בביתו של הסבא האהוב רבי מרדכי גלבר וזוג' כשהם מרעיפים עליו אהבה וחיבה ככל שיוכלו ומקווים שעד מהרה יוכלו לעלות לארץ ישראל בכדי שיתאחד עם הוריו.

אולם רבות מחשבות בלב איש, המצב הלך והידרדר, החייה הנאצית כבר שלטה באוסטריה ועשה בה כבשלה, כשבראש וראשונה הפילו חתיתם על יהודי המדינה בגזירות רעות ומשונות בזה אחר זה. הניסיונות להביא את התינוק הרך לא עלו יפה, יהודי פרשבורג כבר היו בתוך לוע הארץ, היהודים השליכו נפשם מנגד בכדי להימלט מאוסטריה אך ללא הצלחה מרובה.

מרן פוסק הדור וזוג' הרבנית קבעו את ביתם בירושלים, אך כל העת היו שרויים באי וודאות אודות גורלו

של ילדם הפעוט חיים מאיר, אותו הותירו מאחוריהם בזירת המלחמה של אירופה המדממת. בשנים הראשונות, עדיין היו מקבלים הימנו פריסות שלום במכתביהם של הורי הרבנית ע"ה שהופקדו לשמור על אוצרם, שכן המצב בפרשבורג היה טוב יותר משהיה בפולין ויתר אזורי הכיבוש. אך בראשית שנת תש"ג, כאשר התהדקה טבעת החנק סביב צווארם של יהודי פרשבורג, נותק גם קשר המכתבים כליל, ולא היה בידיהם שום מידע מן המתרחש שם, קל וחומר שלא

צילום: מוטי גרין

קבלו כל אות חיים מבנם.

היו אלו שנתיים וחצי בהן ידעו טלטולי נפש עזים. חוסר הוודאות והדאגה לשלום בנם העולל שנותר בניכר, ועקבותיו נעלמו בסערת המלחמה, כרסמה בליבם של מרן פוסק הדור וזוגתו הרבנית ע"ה בכל פה. מידי יום שישי נוהג היה מרן פוסק הדור לעלות לביתו של כ"ק מהרי"ץ דושינסקיא זצוק"ל ולשוחח עמו בדברי תורה. באותה תקופה היה מחלה את פניו בדמעות כשהוא מבקשו להעתיר בעד שחרור בנו בכורו. באחת ההזדמנויות אמר לו המהרי"ץ כי יסיר דאגה מלב, וכי הוא מבטיחו נאמנה כי יזכה לשוב ולהתאחד עם בנו אהובו.

שם בעמק הבכא, עבר רבנו לא מעט גלגולים. בשנים הראשונות התקווה הייתה שיצליחו להעבירו אל הוריו שהיו וכבר במקום מבטחים בירושלים, ואכן הסבא ר' מרדכי איתר גויה אחת שהסכימה להבריחו ארצה, ושילם לה הון עתק עבור זה, אולם לתדהמתם אחר ששלשלה את הכסף לכיסה נעלמה לפתע כלא היתה. כך שלא יצא הדבר אל הפועל, והוא נשאר בבית סביו וסבתו שדאגו לכל מחסורו, תוך שהם מנסים כל העת לזרז את עלייתו ארצה.

מיום ליום הגיעו השמועות על גורלם של היהודים בארצות הכיבוש הנאצי, והחשש מפני הבאות התגבר. מעבר לנהר הדנובה חנו כבר ימים רבים צבאות הצורר הנאצי, ודומה היה באותה עת כי הונגריה בטוחה יותר מצ'כוסלובקיה והאשמדאי הנאצי יפסח עליה. משכך ראה ר' מרדכי לנכון שלוח את הנכד הקטן בן השלוש למקום מבטחים. הוא צירף אליו את בנו יוסף אליעזר בן השבע, ושלחם יחדיו אל העיירה סומבטה"י הסמוכה לפעסט - חלקה המזרחי של הבירה ההונגרית בודפסט - אל ביתו של הרה"ח רבי יעקב דייטש ז"ל אשר קיבלו בזרועות פתוחות ופרס עליו את חסותו במשך כמה שנים.

אצל הרה"ק מבעלזא בבודפשט

לימים סיפר רבינו כי בעת שעבר כ"ק מהר"א מבעלזא זצוק"ל בהונגריה, בדרך בריחתו ארצה מפולין הבווערת, שהה זמן מה בעיר הבירה בודפסט, ובהיות שהיה הוא ילד כבן שש שהוריו שהו בארץ ישראל ולא ראה אותם מאז היותו בן חודשים ספורים, טרחו להביאו לפני הרבי לברכה, בבואו עורר הדבר תרעומת גדולה אצל המשמשים והחסידים שם, איך הוציאוהו בשעה שכזו כאשר כל הדרכים בחזקת סכנה, וביחוד שהיה בזה סיכון גדול שתתגלה זהותו של מרן מהר"א זצ"ל שעשו הכל כדי להסתירו מידם הארוכה של הצוררים, "עוד מונח בזכרוני הקולות שהקימו שם" סיפר רבינו. אולם זכה הילד הקט והרבי בירכו אז, שיזכה לעבור את התלאות בשלום ולהיפגש מחדש עם הוריו בארץ ישראל.

ממרחק אלפי מילין בארץ ישראל, עשה מרן פוסק הדור מאמצים נואשים להבאת ילדו ארצה. הוא אף נעזר הרבה באגודת ישראל ובמרכז שלה שפעל בירושלים ובעסקנים אחרים בעולם שינסו לעלות על עקבותיו של העולל האובד.

"מיין פארלורענע קינד"

לימים כינה מרן פוסק הדור את בנו הגדול רבינו בחביבות, "מיין פארלורענע קינד" [-בני האובד], בהזכירו את אותם ימי אפילה בהם החושך יכסה ארץ, ולמרות כל מאמציו לא יכל לקבל כל ידיעה אודות בנו הקטן, אותו השאיר לשעה קלה בארץ מולדתו, וסערת הימים הפרידה ביניהם למשך שנים רבות וכאובות.

ואכן גלגוליו של הילד לא תמו בינתיים, בשנת תש"ד, כאשר התהפכו היוצרות, וחרף התחזיות פנו הנאצים מצ'כיה ופלשו להונגריה שנפלה גם היא שדודה תחת המגף הנאצי, טבעת החנק הגרמנית התהדקה סביב יהודי בודפסט והסביבה, ושוב לא היה טעם להותירו בבית משפחת דייטש שהיתה במקום הסכנה. משכך הוחלט להחזיר את הילדים חזרה לפרשבורג אשר בצ'כיה מקום מושבו של האב - הסב ר' מרדכי גלבר זצ"ל.

לצורך כך נמסר הילד חיים מאיר עם דודו יוסף אליעזר, לאחריותה של אשה נכרית שהסכימה תמורת

תשלום להעבירם את הגבול בחזרה אל צ'כוסלובקיה, אלא שבאמצע הדרך זיהו אותה הגרמנים כמברחת גבול והרגוה במקום.

בניסי ניסים הותירו המרצחים הנאצים את הילדים בחיים ונטלום עמם אל בית הסוהר. היה שם באותה עת עסקן יהודי בשם ר' פייבל גרינהוט ז"ל, שניהל באותם ימים מערכת קשרים הדוקה עם השלטונות הגרמניים במקום, ומשנודע לו דבר מאסרם השתדל והצליח ברחמי ה' לחלץ את הילדים שכבר היו נתונים תחת ידי המרצחים הארורים.

משנחלצו מהגרמנים ימ"ש נותרו הילדים בודדים ורחוקים מבית ההורים, וכעת אף התרחקו מבית מטיבם ר"י דייטש, כשאף אותה גויה שהיו תחת אחריותה נרצחה, אך ברחמי ה' יהודים טובים המשיכו לעזור להם. בכל האזורים סביבותם שיכלה החרב, יהודי הונגריה נשלחו אז באותם חודשים להשמדה המונית, ואף בצ'כיה נהרגו המונים, אך יד ה' הנחתה אותם בדרך ההצלה.

נס אחר נס

קבוצת יהודים שהבריחו את הגבול בדרך ההררית הקשה בחזרה לצ'כוסלובקיה צריפה אותם אליהם, ילדים צעירים לימים נדרשו לצעוד בדרך לא קלה בתנאים איומים של סכנת חיים ופחד משתק, כשאנשי הקבוצה היו נושאים אותם על כפיים בדרך החתחתים. הם הולבשו כנכרים כדי שלא יזוהו, ויחדיו צעדו דרכים ארוכות על הרים וגבעות לעבר הגבול בתקווה להגיע בשלום מקום מבטחים.

בדרכם בהרים סביב צ'כוסלובקיה, שוב ארע עמם נס ומופת. לתקופה קצרה הם קיבלו מחסה בבית חרשות לייצור גז באזור, אך כיון שהיה זה מקום בעל חשיבות כלכלית אסטרטגית מטוסי הלופטוואפה הגרמניים הפציצו את האזור תחת מצב המלחמה שבין המדינות. כשהחלו האזעקות ברחו המקומיים למקומות מבטחים, וקבוצת הפליטים נמצאה בסכנה איומה, אך לפתע הופיעה גויה אחת והראתה להם בונקר מסוים מתחת האדמה מכוסה בפלדה. הם נכנסו אליו והסתתרו בו משך כל זמן ההפצצות, כשמעליהם רעמו כל העת הפגזים הנאציים שהוטלו בזה אחר זה, בדרך נס לא קרה לאף אחד מהם מאומה למרות ההפגזות הישירות. הם שהו שם ימים מספר כשהם ניזונים בדוחק מהצידה שבידם, אך כולם נותרו בחדסי ה' בריאים ושלמים.

גם כשהגיעו סוף סוף לצ'כיה, חיילים נאציים שרצו בכל פינה, הילדים התארחו בדירות שסודרו עבורם, אך החוק הגרמני חייב תחת מצב המלחמה לאחסן בכל בית את לוחמי הצבא, כשגם בדירתם התגוררו במשותף יחד עם חיילי האס. אס.

היה זה מאורע מופלא, כשילדים יהודיים חיו בכפיפה אחת עם חיילי השטן הנאצי, רבינו היה מספר על זכרון אימת כלי הנשק הגרמניים שהיו בדירה תלויים על הקירות וגרמו לפחד מוות לילדים הקטנים, אך השגחת השי"ת שמרה עליהם, כשלא נודע שהם מזרע היהודים.

עם תום המלחמה, שבו זקנו וזקנתו של רבינו שניצלו מלועו של השטן אל פרשבורג החרבה, שם בחדסי שמים, מצאו לשמחתם את הנכד חיים מאיר ואת ילדם. המשפחה המאוחדת החליטה להתיישב בינתיים בפרשבורג, בה שרידי החרב המעטים ששבו אליה ניסו לשקם את עצמם ולהחיות מחדש את הקהילה החרבה והבוכייה, כאשר במשך תקופה זו מנסה ר' מרדכי ופועל ללא הרף לקבל רישיונות עלייה ארצה עבור בן רבינו ועבור משפחתו.

בד בבד, נוגע גם למרן פוסק הדור בירושלים על הצלת בנו, והוא מיהר לחדש את המאמצים להבאתו ארצה.

ברוך מחיה המתים

ואכן בקיץ תש"ו, לאחר אינספור מאמצים ושתדלנות, התבשרו רבינו והרבנית, כי ילדם בן השמונה קיבל את הסרטיפיקט המיוחל. עם הרישיון בידי הגיע הנער ללונדון תחילה, משם שלחו את תמונתו אל הוריו המאושרים, על מנת שיוכלו לזהותו, אחר שהפעם האחרונה בה ראוהו היתה בהיותו עולל. כעבור שבועות אחדים נסע ארצה בלוויית דודתו מרת פוריס ע"ה. על הרציף בנמל חיפה התרחשה הפגישה המרגשת.

"ההתרגשות היתה גדולה מאוד - העיד לימים רבינו - אבל אבא באותו רגע בחר להתרונן בשבח והודיה להשי"ת, על כל הניסים שאירעו עמי ועל שזכה לראותני שוב בין החיים. חז"ל אומרים, שכאשר פגש יעקב אבינו את יוסף בנו לאחר עשרים ושתיים שנות ניתוק, קרא אותה שעה קריאת שמע. בכזו בחינה ראיתי את אבא זצ"ל, באותם רגעים נעלים של מפגש לאחר שנות ציפייה ארוכות וקשות..."

מרן פוסק הדור תיאר גם הוא זאת ברשימה מזכרונותיו: "ברחמי ה' ניצל גם הוא מגיהנום הזה, וזכינו לראותו כשהוא בן תשע שנים, לא הכיר אותנו ואנחנו לא הכרנו אותו, וברכתי כהלכה ברוך מחיה המתים".

לא זזה ידו מתוך ידו

מאז הגיע רבינו לארץ ישראל התאחד עם הוריו ובני משפחתו הנוספים שכבר נולדו בארץ ישראל. שנה לאחר מכן בשנת תש"ז, עברו מירושלים להתגורר בבני ברק בשכונת זכרון מאיר החדשה בו התקבל אביו מרן פוסק הדור כרב השכונה עפ"י הוראתו של מרן החזון איש זי"ע. מאז בואו ארצה היה רבינו כבבת עינו כשאביו הגדול משלים עמו באופן פרטי את כל הלימודים שחיסר בעודו בארץ נכריה.

רבינו נשם לתוככי נשמתו את אוירת הבית הגדול שמגדלים בו תורה והוראה, כשלנגד עיניו רואה כל העת כדוגמא חיה את דמותו של אביו המתייגע בעמל התורה יומם ולילה, כפי שרבינו התבטא לימים:

"אאמו"ר זצ"ל מאז יומו הראשון - הבינו ליבו ונשאתו דעתו לעבוד את ה' בכל לבו ונפשו, ולרכוש ידיעות נרחבות בתורה"ק. לא התעניין בהוויות העולם, נפשו נמשכה מינקות להוויות אביו ורבא, בתמימות גדולה ומתוך רצון לקנות בקיאות וידיעה בכל חלקי התורה.

"מילדותי ינקתי בבית אבא אהבת תורה במידה גדושה, שאין לתאר את היקפיה ואין מידה לעמקותה. בשעות המוקדמות של הלילה הייתי רואה את אאמו"ר משכים קום לתלמודו. מסכת אחר מסכת גמע אאמו"ר זצ"ל, בשקדנות ללא גבול".

הנער הצעיר שתה בצמא את מימיו הנובעים של אביו הגדול ושאר מרביצי התורה שלמדו עמו, ועד מהרה השלים את לימודיו, הוא עשה אוזנו כאפרכסת בכדי שלא לאבד כמלוא נימה, וצעד בדרכו של אביו עד שבהגיעו למצוות כבר היה עלם חמודות, כשהכל מודים ומהללים להשי"ת על אוד מוצל מאש התופת הנאצית שבע"ה ימשיך את מסורת בית אבות ויתעבד לאילנא רבבא בכרם בית ישראל.

כל ימי הבחרות גדל ולמד בצילו של אביו הגדול ולא זזה ידו מתחת ידו, כשהאב גדול משפיע עליו פי שניים ברוחו תורה ויראת שמים, כשלמרות טרדותיו הרבות כראש הישיבה, כמרא דאתרא, ופוסק הלכה השקיע שעות ארוכות להכניסו חדר לפניו מחדר במכמני התורה ההלכה והיראה, עד שנודע שמו כאחד מהאריות שבחבורה בישיבת חכמי לובלין המעטירה.

בצילם של גדולי הדור

עוד בהיותו צעיר לימים רבינו השלים עצמו במידה מרובה וינק מבארם של גדולי הדור וקברניטי היהדות החרדית זצוק"ל. באותה שנה מאז הגיע רבינו לירושלים ועד שעברו לבני ברק, כבר נלווה לאביו בביקוריו אצל גדולי ירושלים. לימים תיאר רבינו ביקור אחד מני רבות אצל הגאון הנודע רבי זעליג ראובן בענגיס זצוק"ל.

"זכרוני מעשה שהיה בימי שבתנו בעיר הקודש ירושלים ת"ו, הלך פעם אחת מרן אאמו"ר זצוק"ל לבקר בבית הגאון הנודע רבי זעליג ראובן בענגיס זצוק"ל - רבה של ירושלים, שכבר היה באותה עת זקן מופלג וכהו מאור עיניו קצת, ואנוכי זכיתי להתלוות אליו בדרך הילוכו, נכנסנו אל ביתו ומצאנוהו יושב שקוע כולו בספר שלפניו עד שלא הבחין כלל בכניסתנו - ובעיני חזיתי הכרת תואר פני קדשו של הגאון את רוב התענוג והשמחה ודביקותו בתורת הקדושה, אאמו"ר זצוק"ל הכ"מ לא אבה להפריעו מעינו והתיישב בשופי על יד השולחן הגדול, וכעבור זמן מה הרים הגאון את עינו מן הספר והנה רואה את אאמו"ר זצוק"ל הכ"מ יושב ממולו, מיד פנה אליו בהארת פנים ואמר לו בתמיה למה לא אמרתם כי באתם הנה והייתי מקבל פניכם בכל הכבוד הראוי, והוסיף ואמר, אין לכם מושג איזה תענוג רוחני יש לאדם זקן כשרואה מה שעשה בימי ינקותו ובימי העמידה ואיך מסר את נפשו ללימוד התורה".

כך זכה להסתופף בצילו של מרנא החזון איש זי"ע כשאביו הגדול לקחו עמו בביקוריו התכופים בביתו. רבינו בעצמו היה שליח להולכה ולקבלה להעביר פתקים עם שליחויות שונות ממרן החזון"א לאביו וחוזר חלילה, כפי שסיפר לימים:

"עם בואו לשכון בבני ברק התקרב אל המאור הגדול מרן החזון איש, וזכה ממנו לחיבה יתרה, בהשראתו ובפקודתו יסד את הישיבה והחל להרביץ בה תורה לתלמידים. התקרבותו אל החזון איש וחיבת הקודש שגילה כלפיו היתה לו לטללי נוחם וכמים

חיים על נפש עייפה, שיטת חייו ותכונות נפשו הטהורה של המאור הגדול גרמו לאאמו"ר צוק"ל הכ"מ נחת רוח ותענוג עילאי מרומם, עד שאוכל להעיד בזאת, שלאורך כל ימי חייו בכל התקופות הקדומות והמאוחרות יותר לא ראיתי שתהא לו לאאמו"ר צוק"ל שמחת הנפש וחדוות חיים כמו שהיתה לו באותה תקופה בצל מרן החזון איש צוק"ל. בימים ההם הרבה להתכתב עמו ואני זכיתי כמה וכמה פעמים להעביר את הכתבים מאאמו"ר אל החזון איש ולקבל את התשובות כתובות.

"סמוך להתמנותו, עבר החזו"א להתגורר בקצה שכונת 'זכרון מאיר', היכן שממוקם רחוב חזו"א כהיום. בכל יום היה יוצא החזו"א לטייל, לצרכי בריאותו, בפרדס ברמן, עד לקצה בית העלמין, כשאאמו"ר מתלווה אליו, ומלבן עמו הלכות חמורות. באותן שנים נקשרה נפש אאמו"ר בנפש מרן החזו"א, והיה יושב הרבה ודן עמו בענייני הלכה. והיה מגדיר את החזו"א כרבו!

"בתור תושב השכונה, היה החזו"א עולה לבית אאמו"ר ומוכר אצלו את חמצו. ערב פרוס שמיטת תשי"ב, עלה החזו"א במפתיע לבית אאמו"ר המרא דאתרא, שהיה צעיר ממנו בעשרות שנים, על מנת לערוך בפניו את הפרוזבול.

"ארון הספרים בבית החזו"א היה דל, היו ברשותו מתי מעט ספרים בלבד. ואאמו"ר היה מפליא תדיר את העובדה, שמעולם לא הכיר גדול בישראל שהיה לו מיעוט ספרים, ואעפ"כ ידע את כל התורה כולה! כשנזקק החזו"א לספר כלשהו, היה שואל מספרייתו של אאמו"ר צ"ל. "החזו"א היה מאושר מבואו של אאמו"ר לב"ב. וזכרני כאשר ביקר בביתנו התבטא באורח נדיר: 'הבית הזה מריח מטהרה!' כך סיפר רבינו בהתרגשות.

כך היה רבינו הולך רגלית בליל שבת מבני ברק לתל אביב בכדי להשתתף בעריכת השולחן הטהור של הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע, שכאמור כבר ראה אותו לראשונה בהיותו ילד קט בבודפשט. דביקותו בהרה"ק מבעלזא היתה מופלאה. הוא שאף לזכות לשמש בעצמו את הרה"ק אך היה זה כבר בערוב ימיו והוא לא זכה בכך. מסופר כי בעת מסע הלוויה עמד ליד המיטה ומחמת הצפיפות הרבה ארון הקודש כמעט ונפל על הרצפה, כשרבינו הבחין בכך נשכב על הרצפה והניחו עליו את המיטה. לאחר הלוויה סיפר כי בכך זכה לשמשו לפחות לאחר הסתלקותו.

רבינו גם הסתופף בצל הרה"ק ה'אמרי חיים' מויז'ניץ זי"ע. כך גם חסה בצילו של הרה"ק ה'בית ישראל' מגור זי"ע, שהיה בידידות איתנה עם אביו פוסק הדור, והיה מגיע לבקר בישיבה וכן בביתם, כפי שסיפר רבינו לימים תחת אחת השיחים:

"זכורני שפעם הודיעו לאאמו"ר כי הרה"ק ה'בית ישראל' מגור זי"ע, מתעתד לבוא לבקרו בשעה שמונה בערב. רבע שעה קודם לשעה היעודה, הופתע אאמו"ר לראות כי הרבי מגור הקדים ובא אל מעונו. אאמו"ר התנצל כי רצה להגיש כיבוד, ועתה הקדימוהו בטרם הספיק להכין הדברים על השולחן. אלא שהרבי נענה: 'בכוונה הקדמתי, שלא להפריע אותך מלימוד התורה הק'!"

בהגיעו לפרקו בא בקשרי שידוכין עם נוי"ב הרבנית הצדקנית תחי' בת הגאון הצדיק הירושלמי הנודע לוחם מלחמת ה' רבי אברהם אליהו מייזעס צ"ל ראש ישיבת 'תורה ויראה' ובעמח"ס 'בן אברהם'. בשמחת נישואיו השתתפו רבני בני ברק לצד גדולי ירושלים של מעלה, והשמחה הייתה גדולה ועצומה עד למאוד.

ראש הישיבה הנערץ

לאחר נישואיו המשיך לשקוד על דלתות התורה בצילו של אביו הגדול ועלה ונתעלה כהנה וכהנה בכל מכמני התורה. עד מהרה ביקשו אביו לעמוד לימינו ולסייע לו בהנהגת הישיבה ומינה אותו לשמש כמגיד שיעור לפני תלמידים מקשיבים בשיעור ג' בישיבה.

מאז אותו יום החלה מסכת של הרבצת תורה שנמשכה מזה כשישים שנה. במשך כל השנים זכה להעמיד לגיונות של תלמידים ששתו בצמא את דברותיו, וראו באור תורתו כמי שיכול להעמיד קדרים של תלמידים בהבנה וידיעת התורה, כשלצד זאת דמותו המיוחדת המאירה לכל אדם השפיעה עליהם רבות לקבל ממנו מלוא חופנים בכל מכמני העלייה.

שיעוריו היו בנויים לתלפיות כשהוא בוחר בדרך העיון ו'הלומדות' בכדי להאהיב את התורה על התלמידים. רבינו היה נכנס לשיעור ופותח ב'קושיה' חמורה בסוגיא הנלמדת, ובונה על כך מערכה אחר מערכה עד שלאחר עמל ויגיעה הגיע להבנת הסוגיא והדברים היו בהירים ושמחים כנתינתן מסיני.

במהלך אמירת השיעור היה מעמיק וצולל בנבכי הסוגיות בבקיאות מדהימה וחרifות עצומה. במהלך השיעור היה עומד בקצרה על כל נקודה ונקודה בסוגיה שהיתה טעונה ביאור והבנה ובמילים קצרות ותמציתיות היה מבאר ומיישב ברוחב דעתו. כל סוגיה בוארה באר היטב עד אשר מחוורת היתה כשמלה וכל נקודה הבהיקה

באור יקרות. כמו כן היו כל הספקות והשאלות המתהווים מבוררים הלכה למעשה וכל השומעים ידעו מהו המעשה אותו יעשון ללא ספקות וקושיות.

אך רבינו לא שימש רק כמגיד שיעור הבא לומר את שיעורו ולשוב לתלמידיו. במשך כל שעות הסדר ישב בהיכל הישיבה בכדי לעמוד מקרוב אחר שקידתם של תלמידי הישיבה, ופעמים רבות ניגש בעצמו בכדי לשאת ולתת עם תלמידי הישיבה במלחמתה של תורה. לעיתים תכופות כשראה שבחור יושב ללא חברותא התיישב בעצמו על ידו בכדי ללמוד עמו בצוותא בכדי שלא יבוא חלילה לידי רפיון.

כמלאך הממונה על כל עשב ואומר לו גדל, עמד הוא על טיפוחו של כל תלמיד ותלמיד. ואכן אלפי התלמידים הפזורים בכל כנפי תבל, ובראשם רבנים, ראשי ישיבות, מורי הוראה בישראל, וראשי עם קודש, מעידים על האילן רב הפירות ממנו יצאו, כשלצד היותם תלמידיו של אביו הגדול מרן פוסק הדור זצוק"ל, הרבה תורה וחכמה קנו הם ממנו באופן אישי.

בד בבד עם טיפוח הכישרונות והעליה המתמדת של בני הישיבה בלומדות, עמד בראש דאגותיו של רבינו חינוכם ליראת שמים ומדות טובות, והנהגה כללית ראויה בין אדם לחברו, בנימוס ובכבוד, ובשמירת הניקיון והסדר, באופן שיהא שם שמים מתאהב על ידם.

הקפיד תמיד על שמירת ודיוק בזמני ובסדרי הישיבה, ובבחורים שאיחרו היה סונט ואומר כי נאמר בהקרבת קרבן פסח: "כת שלישית מעולם לא הגיע לאהבתי כי ישמע ה'", כי אי אפשר להגיע לאהבת ה' באם מאחרים לתפילה או לסדרי הלימוד.

בחורי הישיבה ראו בו דוגמא אישית להתמדה ולשקידת התורה, ולשמחת התורה שאפפה אותו כשהגיע לידי הבנה בסוגיא קשה. מספר אחד מתלמידיו כשפעם שעות אחדות לפני חופת אחד מצאצאיו הגיע ללמוד בהיכל הישיבה, הבחורים תמהו והפליאו זאת, כשהבחין זאת אמר רבינו: אל תחשבו כי אני עד כדי כך מנותק מכל הסובב אותי, והא ראיא, יתכן ומחר בבוקר לא אשכים קום מחמת עייפות. אלא דעו לכם כי אי אפשר לשמוח בכל הלב אלא רק על ידי שמחת התורה, ולכן באתי הנה בכדי לחדש איזה דברי תורה, ובשמחת תורה זו אוכל בע"ה לשמוח בחתונה !!!

להשיב לשואליו דבר ה' זו הלכה

בד בבד לתפקידו הרם בישיבה הכשיר אותו אבין מרן פוסק הדור לשמש כמורא הוראה מובהק ולהשיב לשואליו דבר ה' זו הלכה. רבינו הירבה לשוחח עם אביו ביסודות ההלכה, וכמי שהיה רב רבן שהריץ תשובותיו לכל קצוות תבל בכל מקצועות ההלכה, בתשובות מאלפות דבר דבור על מכונו, עומד לימינו ופעמים רבות התייעץ עמו כמו שהועידו להיות ממשיך דרכו בהלכה.

גם כשרבינו עבר לכהן ברבנות בלונדון המשיך אביו הגדול לשאת ולתת עמו בענייני הלכה והוראה, ותשובות רבות נדפסו בשו"ת 'שבט הלוי' בהם ניתן לראות את ההערכה העצומה שחש אליו אביו הגדול.

ואכן במשך כל השנים ביתו של רבינו היה פתוח לרווחה לכל מבקש ושואל, והרבה מתושבי השכונה ותושבי העיר היו מריצים את שאלותיהם בפניו, ורבינו היה משיב להם בשפה ברורה נעימה בסבלנות ובמאור פנים, כשהיא מדגיש להם מה דעתו של אביו פוסק הדור בעניין זה.

בית דין צדק

במהלך השנים כאשר התרבו דיני התורה בבית דינא רבה דזכרון מאיר בראשותו של הגאב"ד מרן פוסק הדור, וחברי הבד"ץ דאז הגרי"ש אוגור זצוק"ל, הגר"נ גשטטנר זצוק"ל, והגרי"צ ברנפלד זצוק"ל, היה צורך חיוני להקים הרכב נוסף לבית הדין. מרן פוסק הדור הסמיך את בנו רבינו שיעמוד בראש אותו הרכב בכדי לדון כדתה של תורה.

במהלך שבתו על כס הדיינות נתגלתה דמותו כעשוי ללא חת אשר בד בבד עם עדינותו ואצילותו קיים פעם אחר פעם את הציווי 'לא תגורו' במלואו ללא כל כחל וסרק. במהלך שבתו על מדין נוכחו סובביו שוב ושוב בגדלותו העצומה הן בתחום התורני ביכולתו להכריע ולפסוק דינים סבוכים ומורכבים והן מעצם יכולתו לעמוד על האמת ולהבחין בנקודות שונות שמתחילה נראו שוליות ובחכמתו התגלו כנקודות מפתח מהן נסללה הדרך לפתרון העניין.

כל אימת שנזקק לנהוג במטה עז התגלתה דמותו כלוחם עשוי לבלי חת. הוא ידע לנהוג בתקיפות ובנחישות מפתיעות כשהוא אינו חת ואינו נרתע משום אדם או גורם. הדבר היחיד שניצב מול עיניו היה דיני התורה הקדושה ושום שיקול או ענין לא יכלו לעכב בעדו או להוות מכשול בדרכו מהעמדת הדת על תילה.

היושבים בבית הדין והמתדיינים בפניו זכו לחזות תדיר בדמותו של רב בישראל שאין לו בעולמו אלא כבוד ה' ותורתו. ברגע שהיה נתקל בעוולה כלשהי היה משנס מתניו ונאבק בכל כחו למיגורה בלא להתחשב בקושי ומורכבות המשימה. הוא לא נח ולא שקט עד אשר תיקן את העוולה והציל עשוק מיד עושקו. יחד עם זאת, באין ספור מקרים ומצבים באה לידי ביטוי אצלו מידת 'רך כקנה' וכאשר ראה אפשרות לפעול כדרכי נועם ובשפה רכה העדיף דרך זו על פני הנהגת 'קשה כארז'.

עד מהרה יצא שמו של הרכב החדש בכל עבר וציבור רחב של מתדיינים החל פוקד את שעריו. עם הזמן נוספו עוד ועוד דיינים חשובים והרכבים רבים ונכבדים הדנים דין צדק בין איש ובין אחיו. רבינו היה בקשר בדוק עם כל אדמור"י ורבי העיר שתמיד הפליגו בהערכה כלפיו. קשר אמיץ ומיוחד היה לו עם מרן הגרא"מ שך זצוק"ל בעל 'אבי עזרי'.

משכין שלום

חלק בלתי נפרד מעבודת הקודש בו ראה רבינו באותם ימים חוב קדוש, הוא השכנת שלום בית. בלתי אפשרי לעלות על גבי הכתב את מסירות נפשו עבור עניין זה, ולמרות שזמנו היה מחושב וקצוב משה שהשכים בבוקר עד השעות הקטנות של הלילה, הרי שלעניין חשוב זה היה משקיע את כל זמנו היקר כשגדולי ישראל היו סומכים ידיהם עליהם שיצליח במשימתו.

כחות רבים וזמן זמנים טובא השקיע בכדי להציל בתים מגורל רע ומר ר"ל. הוא לא חסך כל מאמץ ויגיעה בכדי להציל בתים ומשפחות מכליון ובחסדי שמים במקרים רבים העלו מאמציו הרבים ודיבוריו שיצאו מלבו הטהור פרי ופעלו את פעולתם. כשמלבד גאונותו העצומה נעזר רבות בפקחותו הגדולה ובעזרתה היה מצליח פעם אחר פעם לפתור בסיעתא דשמיא מופלאה שליוותה אותו תדיר בעיות סבוכות ומורכבות.

כך גם רבים מאוד מבית ישראל נהנו ממנו עצה ותושיה כשהעריף אליהם טללי אמונה וחיזוק, על ידי ספרו 'ראה חיים' שהתקבל ברוב חיבת הקודש בקרב המוני בית ישראל בכל העולם, הספר יו"ל בעשרות מהדורות וממנו ומהם יתד, ומהם פינה עד היום הזה להקמת בית נאמן בישראל.

בעיר הבירה לונדון

חלק בלתי נפרד ממסכת חייו של רבינו היו ח"י השנים בהם כיהן ברבנות כרב ואב"ד קהילת קדושה סאטמאר בלונדון. היה זה בשנת תנש"א כשראשי וטובי הקהילה הפצירו במרן פוסק הדור לשלוח אליהם את בנו לכהן ברבנות. הדברים עלו וירדו וההחלטה היתה קשה, אך בכל זאת לבסוף נעתר לבקשתם לנסוע מעבר לים ולהתעטר בכתר הרבנות בקהילה הגדולה ביותר בלונדון.

עובר לנסיעתו נערכה בהיכל הישיבה מסיבת פרידה נרגשת, בהם נשאר דברים אביו הגדול כשהוא מביע בקול נשנק שבח והודיה על כל הרחמים והחסדים שעשה עמהם עד הלום בהם גם הזכיר את הניסים והנפלאות שהיו עמו בצוק העיתים: "בני בכורי היקר הגאון רבי חיים... עניין חסדי השי"ת שהתחסד עמנו עדי סייענו למצוא את ילדנו... חסדים מופלאים וניסים מופלאים. הרבה דמעו ששפכתי ביושבי בירושלים עיר הקודש, שאזכה לראותו שוב, וברוך ה' שאכן עזרני וזכיתי לראותו, ואף לחנכו, לגדלו ולרוממו, כבן בכור, כתלמיד מובהק הנוחל הצלחה בלימודו, כמרביץ תורה ולבסוף כראש ישיבה בישיבתינו הקדושה"... גם במקצועות ההלכה נודע כרב רבנן, כשכל הענינים החמורים הגיעו לפתחו ונחתכו על פי רוחב בינתו".

דבר בואו של רבינו לכהן ברבנות בלונדון התקבלה בשמחה בעוז ותעצומות על ידי כל רבדי היהדות החרדית בעיר, ולמרות שרבינו הגיע בכדי לכהן כרב קהילת סאטמאר, הרי שעד מהרה הפך לרב הבלתי מוכתר של כלל הציבור החרדי בלונדון וביתו הפך לאבן שואבת לכל תושבי העיר כשענייני הכלל והפרט באים לשולחנו.

תושבי העיר ראו בדמותו רב רבנן מדורות קודמים, המטביע חותם עמוק בפסיקותיו ובהכרעותיו הברורות, וניכר כמה היה גאון אדיר בכל מכמני התורה, ובד בבד אוהבן של ישראל המיצר בצרתם ושמח בשמחתם, שביתו היה פתוח לרווחה לכל עני ומדוכא, והשכיל ברוב חכמה ותבונה להיות מקובל על פני כל החוגים והמגזרים ביהדות לונדון, כשכל מגמתו להגדיל תורה ולהאדירה בכל מקום. באישיותו הנדירה חברו יחדיו גאונות יוצאת דופן וכוח ההכרעה והפסק, לצד נעימות ופשטות מופלאה.

המוני יהודים מכל החוגים היו דופקים על דלתות ביתו במשך כל שעות היום ועד השעות המאוחרות של הלילה, במחיצתו לא היה כלל המושג של שעות קבלת קהל, ולבקשתו כל מי שרצה להיכנס היה נכנס מיד והיו משיחים עמו בכל נושא וענין, מן השאלות הקטנות והפשטות של אנשים פשוטים ובעלי מלאכה, ועד השאלות החמורות ביותר הנוגעות לכלל הציבור ולגדולי הדור.

את כולם קיבל באהבה ובפשטות כידיד וכרעי וכמחויב בדבר. הנכנסים לא היו מרגישים שום פחד והרגש של איום, כל מי שנכנס בין אם היה נער קטן, עני ומסכן, אברך צעיר שרוצה להציע לפניו חידושו, או סתם אורח שבא לבקר ולקבל ברכתו, וכן עסקני הציבור ועוד, כולם נתקבלו בסבר פנים יפות אצלו ברוב ענוות חן וסבלנות ולמרות שאחת היתה שאיפתו לשקוד על התורה ללא הפרעה, בכל זאת לא היה זה אף פעם על חשבון אחרים.

דלתו היתה פתוחה בפני כל אחד ואחד, וליבו ואוזניו גם הם פתוחים היו לכל. כל מי שנצרך לעזרה מכל סוג שהוא ידע כי הוא יכול לנקוש על דלת הבית בכל שעה, ואם רק היה הדבר אפשרי, היה מוכנס אחר כבוד ונכנס לשאול בדעת תורה בכל נושא וענין. מרן נתן עיניו וליבו להקשיב לצרתן של ישראל, לשאת יחד עמם בעולם ולהקל מעליהם את משאם. מרי נפש וקשי יום רבים היו פוקדים בקביעות את ביתו, וברחמנותו הרבה היה יורד מרום מעלתו ומפסגות השגתו, ומקשיב היה ללבטיהם ומחיה את נפשותיהם כטל תחיה. הוא לא חס על כבודו ועל מעמדו מעודו.

רבינו היה ראש המדברים בכל כינוס ובכל מאורע, כמו"כ השתתף באסיפות רבני העיר בכדי לדון ולחזק את חומות התורה והדעת, ודעתו והכרעתו היו נחשבים אצל כל אחד.

לצד זאת עמד רבינו בפיתוח ושגשוג ק"ק סאטמאר. רבינו היה כה אהוב ומקובל על בני הקהילה, כשלאחר הסתלקות כ"ק האדמו"ר ה'ברך משה' מסאטמאר צצוק"ל, והקהילה התחלקה לשניים, ביקשו שני הקהילות כי רבינו ימשיך לכהן ברבנות בשני הקהילות, ואכן חלק את זמנו ותפילותיו בין שניהם, כשכיהן ברבנות שני הקהילות בחכמה בתבונה ובדעת.

ארי עולה מבבל

רבינו נחל הצלחה מרובה בתפקידו הרם בלונדון ואף מצודתו היתה פרוסה מעבר ללונדון שמכל ערי המדינה היו מריצים לפניו שאלות ומבקשים הכרעתו בענייני הכלל והפרט.

אולם ברבות הימים ביקש מרן פוסק הדור מבנו רבינו לשוב לארץ ישראל לעמוד ולסייע לו בעבודת הקודש. אולם ראשי הקהילות בלונדון עמדו והפצירו שלא יעזוב אותם כצאן ללא רועה, כך נמשכו הדברים במשך כמה וכמה תקופות, בפרט לאחר שמרן פוסק הדור עבר ניתוח מסובך בחודש אייר תשס"ט.

היה זה ביום חמישי פרשת בהעלותך, י"ט סיון תשס"ט, לאחר שרבינו למד בשיעורי היומי בתנ"ך את הפסוק "מה' מצעדי גבר ואדם מה יבין דרכו" (משלי כ, כד). ובשעה שחזר מבית המדרש לביתו שמע שארבעה שליחים בדרך ללונדון, בשליחות אביו פוסק הדור שהורה להם לחזור עמו תיכף למחרת בבוקר ולקבוע מקום מגוריו בארה"ק בסמוך אליו, ורצונו שיתלווה אליהם ויבוא להתגורר על ידו ולסייע לו בעבודת הקודש. השליחים היו - הגאון רבי משה שאול קליין (מטעם הבי"ד), הרה"ג ר' יהושע ליברמן (מטעם הישיבה), הרה"ח ר' יעקב מאיר שטייג (מטעם הקהילה), ומשמשו ויד ימינו הרה"ח ר' יהושע לווי, בצירוף מכתב מיוחד שיבוא תיכף ומיד, כי באופן כזה בוודאי לא יוכל להשיב פניו ריקם.

השליחים הגיעו ללונדון בשעות הערב, ובאו לבית רבינו והביאו עמם את מכתב הקודש. רבינו נשא מדברותיו ואמר מדברי הכתב סופר לבאר הא דכתיב "כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך", דמשמע שמתלווים לאדם ב' מלאכים בדרך, ומנגד בפר' משפטים כתיב "הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכינותי" ומשמע שמלאך אחד בלבד מלווהו. ומבאר הכת"ס דהא דאחז"ל "כל הדרכים בחזקת סכנה", אין הכוונה שהסכנה אורבת רק להולך בדרכים שיש בהם חיות רעות ולסטים, אלא אף בתוך ביתו צריך שמירה על נכסיו וחפציו שהניח שם, ולזה נצרך לב' מלאכים. אולם בפר' משפטים מירי בבני ישראל שיצאו ממצרים והובטח להם ש"לא תוסיפו לראותם עד עולם", על כן לא הוצרכו רק למלאך אחד.

עוד אמר בשם ה'חתם סופר' אהא דאחז"ל (חולין דף ק"י ע"ב) דרמי בר תמרי הראה לרב חסדא כחו בחריפות גדולה, והוסיף לומר לר"ח שאם היה בא עמו לפומבדיתא [אתריה דרב יהודה רביה דרמי בר תמרי] היה מראה לו חריפות גדולה יותר, וכתב החת"ס (בחיידושו בסוף מסכת חולין), "אף על גב דמקובלני דתלמיד אינו עולה לתכלית מדרגתו עד שנפטר מלפני רבו וא"כ אדרא שלא בפני ר"ח חריף טפי, צ"ל היינו בשאין דעתו לחזור ללמוד עוד לפני רבו ונפטר לנהוג ישיבה לעצמו אז הקדוש ברוך הוא מגלה לו סתרי מצפוניו, אבל כשדעתו לחזור נהפוך הוא, דבאתריה דרביה ידיו רב לו", עכ"ל. וסיים רבינו כלפי עצמו, 'כבר גיליתי דעתי שכל כוחותיי והתורה שלמדתי מתייחסים לזכות אבי מורי וע"כ אין אצלי שום חסרון במה שאני חוזר להיות סמוך לאבי, למלאות בקשתו לבא לגור בסמוך אליו'.

בערב הגיעו רבני העיר ובראשם המרא הגאון רבי אפרים פדווא שליט"א ועוד רבים אחרים כדי להפרד, כי

שמועה זו הכתה בעיר כרעם ביום בהיר, בהיותו איש על העדה אשר כל בני העיר על כל שבטיה סמכו עליו ביעוצו והדרכתו ברוחניות ובגשמיות. וביום שישי השכם בבוקר יצאה רבינו יחד עם חברי המשלחת בדרכם לארה"ק.

תיכף בהגעתם נסעו לבית מרן פוסק הדור, ולמרות שחולשה ניכרה על פניו, שמח לקראתם ואמר שלמרות שמרגיש חלש מלילך לביהמ"ד הגדול לתפילות שבת אבל לכבוד האורח יתאמץ לבא לביהמ"ד.

ביום ח' תמוז חזר רבינו ללונדון לסדר את כל חפציו להעבירם לאר"י להשתקע שם - ובשב"ק פר' חקת- בלק שהה בלונדון ומסר שיעור ב'פרקי אבות' וערך 'סעודה שלישית' בבתי המדרש המרכזיים של סאטמאר. ביום רביעי פרשת פנחס בשעות הערב התקיים מעמד פרידה ברוב עם בהשתתפות כל הקהילות בעיר ונשאו דברים רבני העיר ורבינו השמיע דברי התעוררות לכל הקהל. באווירה הורגשו דברי חכמינו "יציאת צדיק מן המקום עושה רושם, פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה", במלוא המובן.

עומד לימינו בקודש

מאז שקבע שוב רבינו את מקום מגוריו בארה"ק עמד לימין אביו פוסק הדור בהנהגת הציבור בהנהגת הישיבה ובהנהגת הקהילה בכל צעד ושעל. והכל מתוך התבטלות שאין כמוה שלא ליטול תפקיד רשמי לצידו של אביו הגדול, בדרך כלל לא הסכים לדבר בציבור בפניו, רק לאחר הפצרות רבות מאוד בכדי לקיים מצוות כיבוד אב. הנהגה זו היתה לאות ולמופת בפני כולם.

אולם כמים פנים אל פנים אביו הגדול לא חסך מילים מלדבר בשבחו לעיתים תכופות, והפליג במעלותיו עד למאוד. במעמד לחיים מצומצם שנוערך בחדרו לרגל הגיעו לשנת המאה, אמר פוסק הדור בהתרגשות כי מעתה מעביר היא לו את כוח הברכה לברך את ישראל !!

ממלא מקום אביו

בליל התקדש חג תשע"ה כבו המאורות ומרן פוסק הדור עלה ונתעלה לישיבה של מעלה. רבבות אלפי בית ישראל באו לאשכבתי דרבי במוצאי יו"ט ראשון, ובמהלך מסע הלוויה הכריז גאב"ד העדה החרדית בירושלים הגאון רבי יצחק טובי וייס שליט"א, כי עפ"י בקשתו של פוסק הדור מכתירים את רבינו לכהן תחתיו כממלא מקומו. רבינו הספיד בקול בכי ונהי ופתח ואמר כי עתה מלווים אנו מאה שנים של לימוד התורה הקדושה בקדושה וטהרה.

לאחר ימי הפסח ישב רבינו שבעה עם אחיו הרבנים הגאונים והצדיקים שליט"א ובכל אותם הימים הגיעו מרנן ורבנן גדולי ואדירי התורה והחסידות שליט"א לנחמו והאצילו מברכותיהם למען יאריך ימים על ממלכתו להמשיך את עבודת הקודש בהנהגת הכלל והפרט.

במהלך ימי השלושים השמיע רבינו דברי מספד בפני אלפי ישראל שהתכנסו בכל מקומות מושבותיהם לבכות ולקונן את השבר הגדול. רבינו השמיע דברי התעוררות והעלה על נס ממקצת דרכיו של אביו הגדול. בין הדברים אמר: "מי הוא אשר ישווה מעשיו למעשי צדיק מרן אאמו"ר זצוק"ל הכ"מ שהיה מופלא בעבודה קדושה זו בהפלגה נשגבה, כי מיום עמדו על דעתו עד ערוב ימיו ממש לא עבר עליו אשמורת הבוקר בשינה ולא איחר יום אחד מן הקימה סמוך לעלות השחר.

"אמנם היה זקן ושבע ימים אולם בשעה שעמד לעבוד את בוראו ית"ש או לעסוק בתורה, היה מתגבר כארי לישב בישיבה והתמיד בריתחא דאורייתא כבחור עול ימים מלא התלהבות וחיות הקודש, עד שכל רואיו היו עומדים מתפללים ומתפעמים לנוכח להט הקדושה האופפת את כל עצמותו. ועל אף היותו חלש גוף וחדל כוח בגשמיות, לא שת לבו לזאת אלא התעצם בכוחות הנפש גדולים, ובאהבת התורה שבערה בלבו הטהור כיקוד אש להבת בלא גבול ומצרים התנשא בכל עת כלביא יקום למסור שיעורים בסוגיות הש"ס ובשולחן ערוך תמידין כסדרן בל יחסר המזג.

בעצרת התעוררות לתלמידיו פתח ואמר: "זאת נתבונן נא במשל ומליצה, בן האוהב את אביו והוא מלא געגועים לאביו שגדלו במסירות ובאהבה, ועתה הרחיק הבן לדור במקום רחוק במדינה אחרת, הרי בכל עת שנתקל בשוק בפירות מתוקים או כל חפץ נאה אחר, מתמלא לבו רגשי אהבה עזה והוא אומר בלבו ארכוש פירות אלו מתנה לאבי אוהבי ובצירוף אגרת אהבה אשלחהו אליו כדי לשמח את לבו, ואבטא בזה את גודל אהבתי לאבי אוהבי שהתרחקתי ממנו נדוד.

"אהובי ורבותי, לעת כזאת כאשר אבינו רוענו זצוק"ל הרחיק נדוד ועלה בסערה השמימה, ואיננו עוד עמנו בעולם הזה הגשמי, הרי אנו גם אנו רצוננו לשלוח מתנות לאבינו, רצוננו להודיעו משלומנו הטוב בכדי להעלות

לפניו נחת רוח במקום שבתו בגנזי מרומים, ואי לכך בואו נא ונחשוב חשבוננו של עולם, כיצד אנו מסוגלים ואיך אנו יכולים לשגר מתנות שישגו המטרה להעלות לפניו נחת רוח.

"ובמה נשמח את נשמתו, על ידי - התמדה בלימוד התורה, יגיעה בסוגיה קשה, בירור הלכה בהלכה סבוכה, חידושי התורה שנזכה לחדש ולהעלות על הכתב, בירור סוגיה בהירות ובהבנה, תפלה נאותה, התנהגות ראויה כיאיות - הם המה המתנות היקרות שאנו יכולים להעלות לפניו בגנזי מרומים.

על כס הנהגה

לאחר ימי האבל החל רבינו למלאות את מקומו של אביו הגדול בכל תפקידי הרבים ובהנהגתו התמזגו להן כמה תכונות ונהגות באמצעותן נהג ברמה, בהרצת תורה עם הנהגה ציבורית ייחודית ומיוחדת.

מחד גיסא היתה הנהגתו הנהגה נשגבה בכשל חד מקמאי החי בפסגות נישאות וכל שיחו ושיגו נעלה ומרומם. התורה הקדושה היתה תמצית חייו, למרות ייסוריו שאפפו אותו בכל עת לא פסק פומיה מגירסא, וניתן היה לראות בחוש כיצד אין לו בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, וכל עתותיו היו קודש לתורה ועמלה.

מאידך גיסא התגלה ברוב רחמיו וחמלתו כמנהיג ישראל אמיתי רועה נאמן לעדתו. מחכמתו האיר לארץ ומטובו השפיע לכלל ולפרט. מעולם לא ננעלה דלתו בפני אדם מישראל - עשיר כרש, בר אוריין או מי שלא קרא מימיו, בר אבהן או בעל תשובה. כי בליבו יש מקום לכולם. טורח הוא מן הבוקר ועד הערב להשיב על מצוקותיהם. יושב ומאזין; משיב ועונה; חותך ומכריע, ללא הפוגה של מנוחה לרגע-קט.

בית המדרש הגדול 'חכמי לובלין' היה לתל תלפיות ליהודים רבים שבאו לחסות בצילו. רוחב בינתו בהנהגה והדרכת הבאים בשערי ביתו ובית מדרשו. תפילותיו הלוהטות משכו אחריו את בעלי הנפש, תפילותיו הרטיטו לבבות, ורבים היו באים לשמוע אל הרינה ואל התפילה.

התמסרותו למען בני קהילת 'שבט הלוי' לא ידעה גבולות, התמסר באופן מופלא למען כל יחיד ויחיד, וינהגם וינטלם באהבה רחמאית אין קץ כאב רחמן לבנו יחידו, בהשקיעו שעות רבות לעזור ליחיד ששפך לפניו את סגור לבו, היה חותר במסירות רבה להמציא מזור לפתור את מצוקותיו של הפרט.

כל תשובה שהיה עונה לשואליו הרבים, היה משתדל להעניקה מתוך רוחב לב ונפש בהארת פנים נדירה, תוך שהוא מחדד את הנושא בארוכה, ומבהיר לשואליו את הדרך בה ילכו בנפתולי החיים, והעריך עליהם טללי חיים בהאירו להם את הדרך בה ילכו.

חסידא ופרישא

בסילוקו של האי צדיק נעקר מעולמנו חסידא ופרישא דמות מופת של רב האי גאון וצדיק, אור מופלא רום מעלה, עובד ה' מנעוריו בפרישות מופלאה, קדוש יאמר לו שמנעוריו ועד יומו האחרון נהג כל ימיו בגינוני קדושה מופלאים ביותר.

נודע כעובד ה' מופלג כחד מקמאי. הכל הביטו אחריו בהערצה אין קץ. תפילתו היתה כמונה מעות ממש. כשהיה עובר לפני התיבה היה מעורר את כל הקהל כשהוא משתפך כבן המתחטא לפני אביו שבשמים.

תלמידיו כבניו

לצד היותו עסוק בהנהגת כלל ישראל, שם עיניו על תלמידיו הרבים ונשא אותם על לוח ליבו הטהור כל הימים. תחת פיקוחו ונשיאתו הרמה התבססו ושגשגו קהילות הקודש "שבט הלוי" בכל רחבי העולם, ובתי המדרש בירושלים, אשדוד, ביתר, מודיעין עילית, בית שמש, אלעד, וכן בבורו פארק ובמאנסי. ייחודם של בתי מדרש אלו היה ההקפדה על קדושת בית הכנסת והקפדה יתירה וזהירות על דיבור בשעת התפילה וקריאת התורה, והתרחקות מכל ענין של מחלוקת ולשון הרע כפי שהיה רצונו ושאיפתו של אביו הגדול כל הימים.

דור ישרים מבורך

זכה רבינו שמיטתו שלימה והותיר אחריו דורות של ת"ח מופלגים מהם רבנים מורי הוראה וראשי ישיבות בכל רחבי העולם היהודי. בניו הרבנים הגאונים והצדיקים: ראש הישיבה רבי יוסף בנימין, רבי אברהם אליהו מרביץ תורה בבני ברק, רבי מרדכי זאב אב"ד 'מחזה אברהם' בפלטבוש, רבי שלום מחשובי מרביצי התורה במנצ'סטר, רבי משה שמעון רב שכונת שאטו פארק בלייקווד, רבי אהרן מו"צ בבית הדין נתיבות חיים וראש כולל שארית יוסף, רבי עקיבא דומ"ץ העדה החרדית בירושלים, רבי ישראל רב קהילת מינסק בבורו פארק.

חתניו: כ"ק האדמו"ר מקוסוב שליט"א, רבי מרדכי גלבר רב קהילת מונקאטש בבני ברק, רבי שלום צבי אנגלנדר, ראש כולל דחסידי מכוונקה-בעלזא בלונדון, רבי אהרן שמעון טויב, בן כ"ק האדמו"ר מקאלוב, רבי בן ציון הירשער מחשובי מרביצי התורה בבני ברק.

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 32 | אדר תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

הגאון רבי יהושע ברכין שליט"א
זקן רבני צרפת בקריאה וחתימה להתחסן

הנחת תפילין לנכד הגרצ"י אדלשטיין רב דמת השרון,
בן ר' יוסף וינקלר אצל מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין

25/01/2021

עצרת תחילים כחצות ליל בבית הכנסת ליוקווד

הגר"א בירנצוויג שליט"א אצל מרן הגר"ש שטימון שליט"א

מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א
ראש ישיבת עטרת שלמה במשא חינוך
למלמדים בת"ת 'החדש' ב"ב

לראשונה בהסטוריה הוקמה מאפיית מצות בבית שר התורה הגר"ח

באפיית המצות בתוך ביתו של שר התורה

המאפייה שהוקמה בחזית הבית

לפני האפייה

בנו הגר"ש קניבסקי מכניס את המצות לתנור

בני החבורה במאפייה

קניבסקי בחבורת מיוחדת עבור נדיבי ישיבת 'עטרת שלמה' צילום שוקי לדר

לשם מצת מוצה
הגר"ח קניבסקי מחזיר את המצות

בשפיכת המים לקמח

הגר"ח בודק את המצה

הגר"ח מברך את המצות

עם המצות שנשלחו לתורמים בחו"ל

הגר"ח עם מצה שנאפתה

קִרְבָּה שְׁנֵת הַשְּׁבַע

בינוס היערכות לשנת השמיטה בראשות הגר"י אפרתי שליט"א

תפילות בחלוקה לקפסולות

עם פתיחת הסגר וחסרת מגבלת המרחק, רחבת הכותל המערבי נפתחה לתפילות בחלוקה לקפסולות במתחמים ייעודיים. הקדן למודשת הכותל המערבי מבאי הכותל המערבי להישמע להוראות הסדרנים.

הללוית הגאון הגדול רבי חיים מאיר הלוי זואזנר זצוק"ל

0722-722901

טהרות בעיון אליבא דהלכתא
תורת הטהרה

וקדושתו

נידונים בהלכות ישראלים

073-3835634

גיליון 3

שבט תשפ"א

"...קדוש יהיה לך" (ויקרא כא, ח)

מחוברת לחלל הבניין אלא מובילה הישר אל החוץ אז אין חשש, אבל כמובן לא בכל מקום זה שייך. "כפי הנראה לי שם אין סידור כזה, המרפאה ממוקמת באמצע הקומה רחוק מהמעליות ולא נראה לי שיש שם איזו מנהרת סתרים או משהו כזה".

"ואם אבקש להוציא את האבר מיד אחרי הכריתה כך שהחשש יהיה רק כמה דקות בודדות זה יעזור?" "אמנם זה ימנע את זמן הטומאה, אך כדי לעבור על איסור לטמאות כהן מספיק רגע אחד, ואם יש סבירות גבוהה שבכל רגע יש כהנים בשטח הבניין עדיין קרוב לוודאי שהכהנים יטמאו".

ר' נפתלי היסס לרגע, הן הוא ממתין לתור זה כבר כמה שבועות, הוא כבר בירר שכאן זה המקום הטוב עבורו וגם כאן יש לו השתתפות מקופת החולים שבה הוא מבוטח, אך מאידך האם שווה לו להיכנס לחשש של איסור דאורייתא שיגרם על ידו, אך לאחר רגע תפס את עצמו והשיב בהחלטיות: "ישר כח ר' בנימין שהארת את עיני, באמת לא הייתי מודע לבעיה הזאת, ולפלא על כל אלו שהתייעצתי איתם שגם הם לא היו מודעים לזה, אך ודאי שאין שום היתר לגרום לטומאת כהנים בשביל ריווח כזה או אחר, מחר בבוקר אתקשר לבטל את התור, וזכות שמירת מצוות קדושת הכהונה תעמוד לי לרפואה שלימה".

הערות יתקבלו בברכה

בדוא"ל: e036166932@gmail.com

או בטל': 052-7655009

ואם הבית פתוח למקומות נוספים אז כל מה שמחובר לאותו האהל נטמא כולו. בא נחשוב במקרה שלפנינו, הכריתה מתבצעת אמנם בתוך חדר סגור, אך הפינוי נעשה דרך היציאה הראשית למסדרון המוביל למעליות, המעלית נפתחת בקומת הכניסה לבניין ששם יש חניון ענק הפתוח למספר חנויות, וכן למדרגות המובילות אל תוך הבניין, בקומה ראשונה שוכנת צרכנייה ענקית שהדלתות בה פתוחות לרווחה באופן קבוע, ובדרך כלל היא הומה באנשים בשעות אלו, גם בשאר הקומות יש משרדים רבים וחנויות שונות, כך שסביר להניח ששוהים בבניין מאות או אלפי אנשים ברוב שעות היממה ואם יש ביניהם כהנים הרי הם נכשלים באיסור חמור של טומאת אבר מן החי".

"אבל מי אמר שצריך לחשוש שיש ביניהם כהנים", שאל ר' נפתלי. "תחשוב רגע, הרי אתה מתפלל לעיתים בשיטילאך, נכון? כמה פעמים קרה שלא התברכת בשחרית בברכת כהנים". "מעניין מאוד, אף פעם לא חשבתי על כך, באמת כמה אחוז מכלל הציבור הם כהנים". "יש טוענים שכעשר אחוז, אולי קצת פחות אולי קצת יותר, אך לעניינינו במקום גדול ששוהים בו מאות בני אדם כמעט לא יתכן שלא יהיו שם לפחות כמה כהנים בשעות אלו".

"ואין שום פתרון לזה?". "אם יש אפשרות להוציא את האבר מיציאה נפרדת שאיננה

פניו של הרופא היו חתומות. הוא כחכח בגרונו ופתח "צר לי להודיע לך כי אין מנוס מלכרות את האצבע. הנמק עלול להתפשט בכל הגוף, ואם לא נטפל בזה כעת כל הרגל תהיה בסכנה". ר' נפתלי לא השיב. כבר זמן רב שהוא חש בכאבים באצבע שברגלו הימנית, הוא כבר עבר סדרת בדיקות, וכעת הוא הבין שכבר לא נשארה לו ברירה אלא לכרות את האצבע.

"טוב שלא נולדתי כהן ואינני נפסל מעבודת בית המקדש מחמת הכריתה" הרהר בעגמה. "את הכריתה אפשר לבצע בבתי החולים, אך יש מכונים רפואיים שעושים את זה במקצועיות לא פחות, ובעלות הרבה יותר נמוכה", המשיך הרופא.

לאחר בירור בקופת החולים והמלצות של בעלי הניסיון ועסקני הרפואה החליט ר' נפתלי לבצע את הכריתה במרפאה של ד"ר א. השוכנת בקומה העליונה של המרכז המסחרי שבמרכז העיר.

בלילה שלפני הכריתה צלצל הטלפון בביתו של ר' נפתלי. על הקו היה ידידו הקרוב ר' בנימין. לאחר התעניינות בשלומו שאל: "ר' נפתלי, מה עושים עם האצבע לאחר הכריתה?" "הם אמרו שהם דואגים לקבורת האברים", השיב. "אבל מה עם טומאת כהנים". ר' נפתלי לא הבין: "הרי אינני כהן". "נכון, אבל אם יש אבר מן החי בתוך בית אז כל הבית מטמא באהל כמו שלמדנו במסכת אהלות פ"ב משנה א',

טהרות בעיון אליבא דהלכתא
תורת הטהרה

מערכת וקדשותו שע"י מפעל "תורת הטהרה"
טהרות בעיון אליבא דהלכתא
דוא"ל: T402422@gmail.com
פקס: 1533-5709254

לקבלת הגליון במייל וכן לשליחת הערות:
e036166932@gmail.com

התאחדות הכהנים

ארגון ארצי לשמירת הטהרה לכהנים

קו המידע: 0722-722-901

פקס: 1533-570-9254

דוא"ל: A0722722901@gmail.com

כל סיוע יתקבל בברכה ויסייע
להרבות טהרה ולמנוע מכשול

בית ההוראה "טהרת הכהנים"

בראשות הרה"ג

רבי דוד הכהן מונק שליט"א

טל' בית ההוראה: 02-5862153

קו מידע: 073-3835634

מגבית מיוחדת לקראת ימי הפורים הבעל"ט

כהכרת הטוב
לשותפים במגבית זו
יקבל כל שותף
בקבוק יין מיוחד
מיין הסיומים

של מרן

רשכבה"ג שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

וכן השותפים
יוכלו להעביר את שמם לברכה
שיוזכר אצל מרן
בימי הפורים הבעל"ט

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

קובץ גליונות

הנך נעשה שותף להפצת דברי התורה וזיכוי הרבים
הגדול של אלפי הלומדים המעיינים והקוראים מדי שבוע

בתרומה חד פעמית
בסך 100 ₪ בלבד

053 - 3145 - 9000